

ФРЕНК ГЕРБЕРТ

КАПІТУЛА ДЮНИ

КСД

КАПІТУЛА ДЮНИ

FRANK HERBERT

CHAPTERHOUSE:
DUNE

A Novel

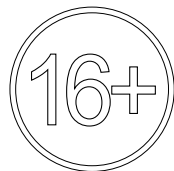
ФРЕНК ГЕРБЕРТ

КАПІТУЛА ДЮНИ

Роман

ХАРКІВ 2022 КСД

УДК 821.111(73)
ГЗ7

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Herbert F. Chapterhouse: Dune : A Novel / Frank Herbert. —
New York : Ace Books, 1987. — 448 p.

Переклад з англійської *Наталії Михаловської*

Дизайнер обкладинки *Петро Вихорь*

ISBN 978-617-12-9802-6 (PDF)

© Herbert Properties LLC, 1985
© Depositphotos.com / grand-failure, обкладинка, 2022
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2022

Ті, хто хотів би повторити минуле, мусять взяти під контроль викладання історії.

Кодекс Бене Гессерит

Коли дитя-гхола з'явилося на світ із першого аксолотлевого контейнера Бене Гессерит, Мати Настоятелька Дарві Одраде влаштувала тихе святкування у своїй приватній їдальні на вершині Централі. Лець світало, і дві інші учасниці її Ради — Тамелейн і Беллонда — дратувалися через це запрошення, хоча Одраде розпорядилася, щоб сніданок готувала її особиста куховарка.

— Не кожна жінка може керувати народженням її ж батька, — жартома зауважила Одраде, коли інші скаржилися, що у них надто багато роботи, аби гаяти час «на всякі нісенітниці».

Лише стара Тамелейн лукаво усміхнулася.

Заплиле жиром обличчя Беллонди лишалося беземоційним, а для неї такий вираз був відповідником сердитої гримаси.

«Чи можливо, — міркувала Одраде, — що Белл не позбулася неприхильності до відносної розкоші, яка оточувала Матір Настоятельку?» Помешкання Одраде вирізнялося, відповідаючи її верховенству, однак іще більше вищість над Сестрами відображали її обов'язки. Маленька їдальня дозволяла їй радитися з помічницями під час трапези.

Беллонда озирнулася навкруги, вочевидь, прагнучи забратися геть. Стільки зусиль докладено, щоб пробитися крізь оболонку її холодного відсторонення, — і все марно.

— Дивно було тримати це дитя в руках і думати: *«Це мій батько»*, — сказала Одраде.

— Я почула тебе і за першим разом, — майже баритон Беллонди пролунав із її черева, наче кожне слово викликало в неї якусь нестравність.

А все ж вона зрозуміла гіркуватий жарт Одраде. Старий башар Майлс Тег справді був батьком Матері Настоятельки. І Одраде сама зібрала клітини (нашкребла нігтями), щоб виростити нового гхолу. Це було частиною довгострокового «можливого плану» на випадок, якщо їм удасться скопіювати тлейлаксанські контейнери. Проте Беллонда радше би воліла, щоб її викинули з Бене Гессерит, аніж погодилася би з коментарями Одраде про життєзабезпечення Сестринства.

— Як на мене, то для нашого часу це легковажність, — промовила Беллонда. — Ці шалениці полюють на нас, щоб знищити, а тобі хочеться святкувати!

Одраде довелося докласти зусиль, аби зберегти лагідний тон.

— Якщо Всечесні Матрони знайдуть нас раніше, ніж ми будемо до цього готові, то, можливо, це станеться тому, що ми не зуміли втримати нашу моральність на належному рівні.

Беллонда мовчки зазирнула в очі Одраде. Кинула поглядом звинувачення: *«Ці страшні жінки вже знищили шістнадцять наших планет!»*

Одраде знала, що неправильно вважати ці планети власністю Бене Гессерит. Не надто міцна конфедерація планетарних урядів, утворена після Голодних Часів і Розсіяння, значно залежала від Сестринства в питаннях життєво необхідних служб і надійного зв'язку, але збереглися давні фракції — ДАПТ, Космічна Гільдія, тлейлаксу, реліктові залишки священства Розділеного Бога, навіть ауксилії¹ Рибомовок і розкольницькі угруповання. Розділений Бог залишив людству

¹ Ауксилії — у Давньому Римі допоміжні війська з мешканців імперії, що не були її громадянами. (Тут і далі прим. перекл.)

у спадок розділену Імперію, усі фракції якої зненацька втратили певність існування через шалені атаки Всечесних Матрон із Розсіяння. Бене Гессерит, що зберегли більшість своїх старих форм, природно стали першочерговою мішенню.

Думки Беллонди ніколи далеко не відхилялися від загрози з боку Всечесних Матрон. Це була слабкість, яку розпізнала Одраде. Інколи Одраде вагалася, чи не слід їй прибрати Беллонду, замінивши кимось іншим, але в ці дні навіть у Бене Гессерит постали різні фракції. Годі було заперечити, що Белл — першокласна організаторка. Архіви ніколи не працювали так ефективно, як під її керівництвом.

Беллонда, як вона це часто робила, навіть без слів змусила Матір Настоятельку зосередити увагу на мисливицях, що переслідували їх з такою дикою затятістю. Це скаламутило настрої тихого успіху, на який Одраде сподівалася цього ранку.

Вона змусила себе зосередитися на думках про нового гхолу. *Тер!* Якби вдалося повернути його первісну пам'ять, Бене Гессерит знову мали б стратега, найкращого з усіх, які будь-коли служили Сестринству. Ментат башар! Військовий геній, доблесть якого вже стала легендарною в Старій Імперії.

Та чи зможе навіть Тер протистояти жінкам, які повернулися з Розсіяння?

«На всіх богів, Всечесні Матрони не сміють нас знайти! Ще ні!»

Тер приховував у собі надто багато тривожних загадок і можливостей. Період перед його смертю під час знищення Дюни огортала таємниця. *Те, що він зробив на Гамму, розпалило нестримну лють Всечесних Матрон. Його самогубна поведінка на Дюні не могла бути достатньою причиною цієї скаженої відплати.* Кружляли чутки — неповні й обірвані — про його дні на Гамму перед знищенням Дюни. *Він міг рухатися так швидко, що людське око не помічало цього!* Чи справді він

міг? Черговий вияв некерованих можливостей, закладених в Атрідівських генах? Мутація? Чи лише ще одна легенда про Тега? Сестринство мусило якомога швидше з'ясувати це.

Аколітка принесла сніданок на трьох. Сестри їли покватором, наче зобов'язані були відбутися цю перерву без зволікань, бо втрата часу була небезпечною.

Навіть zostавшись сама, Одріде не могла позбутися шоку, викликаного невисловленими страхами Беллонди.

«І моїми».

Одріде підвелася й підійшла до широкого вікна, звідки над нижчими дахами відкривався вид на частину кільця садів і пасовищ довкола Централі. Пізня весна, вже зав'язалися й почали дозрівати плоди. *«Відродження. Сьогодні народився новий Тер!»* Цю думку не супроводжувало почуття піднесення. Зазвичай цей краєвид відновлював її сили, та не сьогодні.

«Які мої реальні сили? Які мої факти?»

Мати Настоятелька мала в розпорядженні величезні ресурси: глибоку вірність тих, хто їй служив, збройні сили під командою башара, вишколеного Тегом (зараз він зі значною частиною військ перебував далеко, охороняючи шкільну планету Лампадас), ремісники та техніки, шпигуни й агенти у всій Старій Імперії, незліченні працівники, які вбачали у Сестринстві захист від Всечесних Матрон, і всі Превелебні Матері з Іншими Пам'яттями, що сягали світанку життя.

Одріде без фальшивої пихи знала, що сама вона є вершинним втіленням найвищих сил Превелебних Матерів. Якщо особисті спогади не могли забезпечити її необхідною інформацією, мала довкола себе інших, спроможних заповнити прогалини. Як і машинні сховища даних, хоча вона зізнавалася в природженій недовірі до них.

Одріде відчула спокусу покопатися в цих інших життях, що зберігалися як друга її пам'ять, — у цих глибинних шарах свідомості. Може, зуміла б знайти в досвіді Інших блискучий

вихід зі скрутного становища. Це небезпечно! Можна загубитися на години, захопившись множинністю людських різновидів. Краще залишити Інші Пам'яті там, де вони й лежать, урівноваженими, готовими до виклику чи втручання за необхідності. Притомна свідомість — ось опора й надійний зв'язок з її індивідуальністю.

Допомогла дивна метафора ментата Дункана Айдаго:

«Самосвідомість — це постати перед дзеркалами, що проходять крізь Всесвіт, збираючи по дорозі нові образи і до нескінченності відображаючи самі себе. Нескінченність, що розглядається як скінченність, — це аналогія свідомості, яка приховує в собі відчутні уламки нескінченності».

Вона ніколи не чула слів, більш близьких до її безсловесного усвідомлення. Айдаго називав це «спеціалізованою складністю». «Ми збираємо, єднаємо та відображаємо наші системи ладу».

Це й справді був підхід Бене Гессерит — люди розроблені еволюцією так, щоб творити лад.

«І як це допоможе нам у змаганні з цими ворожими ладу жінками, що полюють на нас? Якою гілкою еволюції вони є? Чи еволюція — це просто інше ім'я Бога?»

Її Сестри глузували б із таких «марних спекуляцій».

А все-таки відповіді *можуть* знайтися в Іншій Пам'яті.

«Ах, як спокусливо!»

Як відчайдушно прагнула вона спроєктувати себе, обложену звідусіль, у минулі особистості та відчутти, як це — жити в ті часи. Від безпосередньої небезпеки спокуси її проїняло морозом. Вона відчувала, що Інші Пам'яті юрмляться на краю свідомості. *«Це було так!» «Ні! Швидше так!»* Якими загребущими вони були. Слід було перебирати та відбирати їх, обережно оживляючи минуле. Хіба ж не в цьому мета свідомості, сама суть бути живим?

«Вибери з минулого та порівняй із сучасністю. Вивчи наслідки».

Таким був погляд Бене Гессерит на історію, древні слова Сантаяни¹ лунали в злагоді з їхнім життям: *«Хто не пам'ятає минулого, той приречений повторювати його»*.

Будівлі самої Централі, наймогутнішої з усіх установ Бене Гессерит, відображали цю максиму всюди, куди сягав погляд Одраде. Функціональність була головною концепцією. Довкола будь-якого робочого центру Бене Гессерит було дуже мало нефункціонального, залишеного з ностальгії. Сестринство не потребувало археологів. Превелебні Матері самі були втіленням історії.

Повільно (куди повільніше, ніж зазвичай) краєвид із високого вікна чинив свій заспокійливий ефект. Те, що бачили її очі, було ладом Бене Гессерит.

Та Всечесні Матрони вже наступної миті можуть покласти край цьому ладові. Теперішня ситуація Сестринства була куди гіршою за те, що вони витерпіли під правлінням Тирана. Серед рішень, які вона мусила прийняти, було багато її ненависних. Робоча кімната Одраде стала менш приємною через дії, які вона там чинила.

«Списати з рахунку нашу Твердиню Бене Гессерит на Пальмі?»

Така пропозиція містилася в ранковому звіті Беллонди, що чекав на робочому столі. Одраде додала до нього нотатку з підтвердженням: *«Так»*.

«Списати її, бо напад Всечесних Матрон неминучий, а ми не можемо ні захистити, ні евакуювати їх».

Тільки одинадцять сотень Превелебних Матерів і Фатум знають, скількох аколіток, постуланток та інших спіткає смерть чи щось гірше за смерть через одне це слово. Уже не згадуючи про «звичайних істот», які жили в тіні Бене Гессерит.

¹ Джордж Сантаяна (1863–1952) — американський філософ і письменник.

Напруженість таких рішень викликала в Одрі новий різновид втоми. Була це втома душі? Існувало щось таке, як душа? Вона відчула глибоку виснаженість, невіддільну відомому вивченню. Втомлена, втомлена, втомлена.

Навіть Беллонда виявляла напруженість, а для Белл насилля було святом. Лише Тамелейн височіла над цим, але її постава не ввела Одрі в оману. Там вступила у вік вищого споглядання, цей стан очікує всіх Сестер, якщо вони до нього доживуть. Усе втрачає значення, крім споглядання і судження. Здебільшого ці судження зоставалися безсловесними, тільки легка гримаса пробігала по зморшкуватому обличчю. Останніми днями Тамелейн промовила лише кілька слів, а її коментарі були такими уривчастими, що ледь не нісенітними.

- Купіть більше не-кораблів.
- Зв'яжіться з Шіаною.
- Перегляньте записи Айдаго.
- Спитайте Мурбеллу.

Час від часу єдиним звуком, який вона видавала, було «гм». Наче слова могли її виказати.

А назовні постійно нишпорили мисливиці. Прочісували простір, шукаючи кожної вказівки на розміщення Капітули.

У своїх найпотаємніших думках Одрі бачила не-кораблі Всечесних Матрон як корсарів на нескінченних міжзоряних морях. Вони не здіймали чорного прапора з черепом і перехрещеними кістками, та однаково цей прапор там був. Не було в них нічого романтичного. *Вбивай і плюндруй! Громадь багатство з крові інших! Черпай цю енергію і будуй свої вбивчі не-кораблі на закривавлених шляхах.*

І не бачили, що, тримаючись цього курсу, самі потонуть у крові.

У тому людському Розсіянні, де постали Всечесні Матрони, люди мусили бути шаленцями, мусили проживати свої життя з єдиною ідеєю-фікс: «Взяти їх!»

Всесвіт, у якому могли вільно кружляти такі ідеї, був небезпечним. Добрі цивілізації дбали, щоб подібні думки не набирали сил, а навіть не мали шансів народитися. Коли ж такі думки з'являлися, з причини чи випадково, слід було швидко звернути їх на інші шляхи, бо вони мали тенденцію притягати до себе маси.

Одраде дивувалася, що Всечесні Матрони не помічали цього, чи, помітивши, ігнорували.

— Наскрізь істеричні, — так казала про них Тамелейн.

— Ксенофобки, — не погоджувалася Беллонда. Завжди поправляла, наче контроль над Архівами дозволяв їй краще орієнтуватися в дійсності.

Одраде думала, що вони обидві мають рацію. Всечесні Матрони поводитися істерично. Усі *чужаки* були ворогами. Єдиними, кому вони начебто довіряли, були чоловіки, поневолені ними сексуально, та й то певною мірою. Як запевняла Мурбелла (єдина наша полонена Всечесна Матрона), їх постійно перевіряли, щоб впевнитися, що влада над ними тривка.

«Інколи вони з чистого роздратування можуть когось ліквідувати, просто заради прикладу для інших». Мурбелліні слова викликали питання — *чи не роблять вони таким прикладом нас? «Дивіться! От що діється з тими, хто сміє нам протистояти!»*

«Ви їх збурили. Збурені один раз, вони не заспокоються, доки вас не знищать».

Взяти чужаків!

Односпрямовані. «*І в цьому їхня слабкість, якщо ми добре розіграємо її*», — подумала Одраде.

Ксенофобія, доведена до межі абсурду?

Цілком можливо.

Одраде вдарила кулаком об стіл, розуміючи, що цей вчинок зауважать і відмітять Сестри, які постійно стежать за поведінкою Матері Настоятельки. Тоді заговорила вголос, звертаючись

до всюдисущих комунікаторів і Сестер, що, як сторожові пси, дивилися крізь них:

— Не будемо сидіти й чекати в захищених анклавах! Ми стали товстими, як Беллонда (і хай собі лютує), думаючи, що створили недоторканне суспільство та непорушні структури.

Одраде пробіглася поглядом по знайомій кімнаті.

— Це приміщення — одна з наших слабкостей!

Вона зайняла своє місце за робочим столом, роздумуючи (саме ця тема з усіх можливих!) про архітектуру та планування поселень. Що ж, це було правом Матері Настоятельки!

Поселення Сестринства рідко виникали випадковим чином. Навіть коли Бене Гессерит займали вже наявні споруди (як це було зі старою Харконненівською Твердиною на Гамму), то планували їх перебудувати. Бажані були пневмотруби, що пересилали пакунки та повідомлення. Світлолінії та променеві проєктори для передачі шифрів. Бене Гессерит вважали себе майстрами у всьому, що стосувалося безпеки зв'язку. Кур'єри — аколітки і Превелебні Матері (радше самознищатся, ніж зрадять своїх очільниць) — доставляли найважливіші послання.

Одраде могла все це бачити й уявляти, за вікном і поза цією планетою, — свою мережу, чудово організовану та керовану. Кожна бене-гессеритка була продовженням інших. Там, де йшлося про виживання Сестринства, існував недоторканий стрижень вірності. Траплялися відступниці, інколи це були вельми ефектні випадки (як леді Джессіка, бабка Тирана), але їхнє відступництво не доходило до цієї межі. Більшість відхилень була тимчасовою.

І все це було усталеною схемою Бене Гессерит. Отже, слабкістю.

Одраде зізнавалася, що в глибині душі погоджується зі страхами Беллонди. *«Та будь я проклята, якщо дозволю цьому пригнітити всю радість життя! Так ми піддалися б до-
степенно тому, чого прагнуть ці скажені Всечесні Матрони».*

— Ці мисливиці жадають нашої сили, — промовила Одраде, дивлячись на комутатори під стелею. *Як древні дикуни, що з'їдали серця ворогів. Що ж... дамо їм деяку їжу! Не зрозуміють, що неспроможні її перетравити, аж доки не стане запізно!*

Окрім вступних уроків, призначених для аколіток і постуланток, Сестринство рідко вдавалося до повчальних висловів, але Одраде мала такий, свій власний. *«Хтось мусить зорати поле»*. Сама собі всміхнулася, коли, добре освіжившись, схилилася над працею. Ця кімната, це Сестринство — ось її поле. Слід було виполоти бур'ян, посіяти насіння. *«Гудобрювання. Не забувай про гудобрювання»*.

Коли я постав, щоб вести людство Золотим Шляхом, то пообіцяв урок, який воно затямить до нутра кісток. Я знаю глибинну схему, яку люди заперечують на словах, хоча їхні вчинки її підтверджують. Кажуть, що шукають безпеки та спокою, умов, які називають миром. Навіть кажучи це, вони вже сіють зерно сум'яття та насилля.

Лето II, Бог-Імператор

«Тож вона називає мене Павучою Королевою!»

Велика Всечесна Матрона відкинулася на спинку важкого крісла, поставленого на високому помості. Її зів'ялі груди здригалися від тихого сміху. *«Знає, що станеться, коли я пиймаю її у свою павутину! Висмокчу досуха — ось що зроблю.»*

Маленька жіночка з невиразним обличчям і мускулами, що нервово корчилилися, глянула вниз, на залиту світлом підлогу приймального покою, викладену жовтою плиткою. Там, розтягнена, у шигаструнних путах, лежала Превелебна Мати Бене Гессерит. Полонянка не намагалася вирватися. Шигаструна чудово годиться для такої мети. *Відітне їй руку, якщо вона спробує!*

Покій, у якому сиділа Велика Всечесна Матрона, пасував їй як з огляду на свій розмір, так і зважаючи на факт, що його відібрали в інших. Мав триста квадратних метрів площі, був спроектований для зібрань Навігаторів Гільдії тут, на Перехресті, кожен Навігатор у величезному контейнері. Бранка на цій жовтій підлозі була мов пилінка в безмірі.

«Ця здихля надто раділа, сповіщаючи, як назвала мене їхня так звана Настоятелька!»

«Та однаково це приємний ранок, — подумала Велика Всечесна Матрона. — За винятком того, що проти цих відьом

безсилі тортури і ментальні зонди. Як катувати ту, що кожної миті може вибрати смерть? І вони це робили! Мають також способи придушити біль. Ці примітивні істоти дуже хитрі».

А ще вона напхана шером! Тіло, повне цього клятого трійла, невідвладне зондуванню. Розпадається, перш ніж вдасться дослідити його як слід.

Велика Всечесна Матрона дала знак помічниці. Та штовхнула ногою розпростерту Превелебну Матір, а на черговий знак дещо послабила пута шигаструн, давши полонянці змогу мінімально рухатися.

— Як тебе звати, дитино? — спитала Велика Всечесна Матрона. Її голос хрипів від віку та вдаваної добродушності.

— Мене звать Сабанда. — Чистий молодий голос, досі не змінений болем зондування.

— Хотіла б ти побачити, як ми ловимо слабкого самця і поневолюємо його? — спитала Велика Всечесна Матрона.

Сабанда знала правильну відповідь на це. Її попереджали.

— Я радше помру.

Промовила це спокійно, вдивляючись у древнє обличчя кольору висушеного кореня, надто довго залишеного на сонці. В очах тієї карги мерехтіли дивні оранжеві плямки. Проктори казали їй, що це ознака гніву.

Вільна червоно-золота одіж з вишитими зображеннями чорних драконів та червоне трико під нею лише підкреслювали миршаву постать, яку облягали.

Велика Всечесна Матрона не змінила виразу обличчя, хоч подумки кинула цим відьмам чергове прокляття. *Бодай би їх!*

— Чим ти займалася на тій брудній планетці, де ми схопили тебе?

— Я була вчителькою юних.

— Боюся, ми не залишили в живих нікого з твоїх юних.

«Чого вона зараз усміхається? Щоб мене образити! Ось чого!»

— Ти навчала своїх юних поклонятися тій відьмі, Шіані? — спитала Велика Всечесна Матрона.

— Чого б я вчила їх поклонятися Сестрі? Шіані це не сподобалося б.

— Не сподобалося... Хочеш сказати, що вона повернулася до життя і ти її знаєш?

— Невже ми можемо знати тільки живих?

Який чистий і безстрашний голос тієї молодої відьми. Їхній самоконтроль вражає, та навіть це їх не порятує. А все ж дивно, який стійкий цей культ Шіани. Звичайно, слід його викоренити, знищити, як нищено самих відьом.

Велика Всечесна Матрона здійняла мізинець правої руки. Помічниця, що чекала наказу, підійшла до бранки з ін'єктором. Може, цей новий наркотик розв'яже відьмі язик, а може, й ні. Байдуже.

Сабанда скривилася, коли ін'єктор торкнувся її шиї. За кілька секунд була вже мертвою. Слуги забрали тіло геть. Його кинуть на поживу полоненим Футарам. Не те щоб від Футарів була якась особлива користь. Вони не розмножувалися в неволі, не виконували найпростіших команд. Похмуро чекали.

«Де Вожаті?» — могли вони спитати. Або ж з їхніх людиноподібних губ злітали інші, ні на що не придатні слова. А все-таки Футари давали певне задоволення. Як показав полон, були також вразливими. Подібно до тих примітивних відьом. *«Ми знайдемо відьомську криївку. Це лише питання часу».*

Особа, що бере ординарне й банальне та освяє його новим світлом, може жахати. Ми не хочемо змінювати своїх ідей. Такі вимоги здаються нам небезпечними. «Я вже знаю все важливе!» — кажемо ми. Тоді з'являється Змінювач і викидає геть наші старі ідеї.

Дзен-суфійський Майстер

Майлс Тег любив гратися в садах довкола Централі. Одраде вперше взяла його туди, щойно він навчився ходити. Один із його найранніших виразних спогадів такий: йому два роки і він вже знає, що є гголою, хоча не цілком розуміє значення цього слова.

— Ти особлива дитина, — казала Одраде. — Ми зробили тебе з клітин, забраних у дуже старого чоловіка.

Хоча він був розвинутим понад свій вік, а її слова звучали дещо тривожно, йому цікавіше було бігати по високій літній траві між деревами.

Пізніше до цього першого садового дня додалися інші, а заодно зібралися враження про Одраде та решту тих, хто його навчав. Він досить рано зрозумів, що Одраде тішиться цими прогулянками так само, як і він.

— Весна — моя улюблена пора року, — сказав він одного пополудня четвертого року свого життя.

— І моя теж.

Коли йому було сім і почав проявлятися його блискучий розум, поєднаний із голографічною пам'яттю, через який Сестринство наклало на нього такі складні обов'язки в попередньому втіленні, він зненацька побачив сади як місце, що торкалося чогось, глибоко схованого в ньому.

Так він уперше по-справжньому усвідомив, що в його пам'яті було щось таке, чого він не міг прикликати. Глибоко занепокоєний, звернувся до Одрі, що стояла у променях пообіднього сонця, і сказав:

— Є речі, яких я не можу згадати!

— Одного дня згадаєш, — промовила вона.

Він не бачив її обличчя на тлі яскравого світла, а її слова долинали з великого затіненого місця, прихованого всередині нього так само, як і Одрі.

Того ж року він почав вивчати життя башара Майлса Тега, клітини якого розпочали нове життя. Одрі дещо пояснила йому, показуючи нігті.

— Я зішкребла трохи клітин зі шкіри його шиї. Вони містили все необхідне, щоб дати тобі життя.

У той рік сади розквітали швидше, ніж досі, плоди були більшими і тяжчими, а бджоли — майже шаленими.

— Це через наростання пустелі на півдні, — сказала Одрі. Тримала його за руку, коли вони йшли крізь росяно-свіжий ранок під розбуялими яблунями.

Тег зиркнув на південь, між деревами, і на мить завмер, заворожений сонячним промінням, що плямами падало на листя. Він уже вивчав пустелю. Здалося, наче він чує її тягар над цим місцем.

— Дерева відчувають, що наближається їхній кінець, — промовила Одрі. — Коли життю загрожує небезпека, воно інтенсивніше розмножується.

— Повітря дуже сухе, — сказав він. — Це мусить бути пустеля.

— Помічаєш, що частина листя побуріла і скрутилася по краях? Цього року нам доведеться вдатися до інтенсивного зрошення.

Йому подобалося, що вона рідко розмовляла з ним зверхньо. Переважно говорила як з рівним. Він побачив скручене коричневе листя. Це зробила пустеля.

Заглибившись у сад, вони якийсь час мовчки слухали птахів і комах. Бджоли, що трудилися над конюшиною на сусідньому пасовищі, прилетіли на розвідку, але його було позначено феромонами, як і всіх, хто вільно ходив по Капітулі. Із дзижчанням проминули його, відчули позначку і знову зайнялися квітами.

Яблука. Одріде вказала на захід. *Персики.* Він переводив погляд туди, де вона показувала. І так, на схід від них, за пасовищем, росли вишні. Тег побачив ребристі виступи живиці на їхніх гілках.

Вона сказала, що насіння та молоді саджанці привезли на перших не-кораблях десь півтора тисячоліття тому і посадили з любовною турботою.

Тег уявив руки, що греблися в ґрунті, делікатно поплескуючи землю довкола молодих саджанців, дбайливе зрошення, огороджування диких пасовищ навкруги перших плантацій та будівель Капітули, щоб втримати худобу всередині.

У той час він почав уже вивчати гігантського піщаного черва, якого Сестринство доставило сюди з Ракіса. Смерть цього черва породила створінь, званих піщаною фореллю. А завдяки піщаній форелі збільшувалася пустеля. Деякі з цих історій стосувалися його попереднього втілення — чоловіка, званого башаром. Великий воїн, який загинув, коли страшні жінки, що звалися Всечесними Матронами, знищили Ракіс.

Тег виявив, що така наука водночас і захоплює, і тривожить. Відчував у собі прогалини, місця, де мали б бути спогади. Ці прогалини кликали його уві сні. А час від часу, коли він поринав у задуму, перед ним з'являлися обличчя. Майже чув їхні слова. Траплялося, що знав назви речей, перш ніж хтось говорив про них. Особливо назви зброї.

У його свідомості поставали знаменні речі. Уся ця планета має перетворитися на пустелю, а зміна почалася, бо Всечесні Матрони хочуть убити тих Бене Гессерит, які його виховують.

Превелебні Матері, що керували його життям, часто викликали страх. Його лякали чорна одежа, суворість, сині на синьому очі, цілковито позбавлені білків. Вони казали, що це зробили прянощі.

Тільки Одраде ставилася, як йому здавалося, зі щирим почуттям, а Одраде була дуже важливою особою. Усі називали її Матір'ю Настоятелькою. Вона наказала йому теж називати її так, окрім випадків, коли вони тільки вдвох були в садах. Тоді він міг називати її Матір'ю.

Якось на дев'ятому році його життя — під час ранкової прогулянки перед збором врожаю — відразу ж за третім пагорбом у яблуневих садах на північ від Централі вони ввійшли у плитке заглиблення, вільне від дерев і рясно поросле різним зіллям. Одраде поклала руку йому на плече і притримала так, щоб вони могли помилуватися чорними кам'яними сходинками на стежці, що звивалася між густою зеленню і маленькими квітами. Одраде була в дивному настрої. Тег відчув це у її голосі.

— Власність — цікаве питання, — промовила вона. — Належить ця планета нам чи ми належимо їй?

— Мені подобається, як тут пахне, — сказав він.

Вона відпустила його і легенько підштовхнула поперед себе.

— Тут посаджені рослини для носа. Пахучі трави. Розглянь їх уважно й потім пошукай у бібліотеці. О, наступай на них! — додала, коли він почав обходити рослини.

Він твердо наступив правою ногою на зелені вусики і вдихнув гострий запах.

— Їх створено, щоб по них ходили, тоді вони віддають свій аромат, — сказала Одраде. — Проктори вже навчили тебе, як впоратися з ностальгією. А чи сказали, що часто саме запахи викликають ностальгію?

— Так, Мати. — Він обернувся і глянув на рослину, на яку щойно наступив. — Це розмарин.

— Звідки ти знаєш? — Спитала дуже пильно.

Він знизав плечима.

— Просто знаю.

— Це може бути первісна пам'ять. — У її голосі лунало задоволення.

Коли вони продовжили прогулянку ароматною долиною, голос Одріде знову став замисленим.

— Кожна планета має власний характер, на якому ми намагаємося нарисувати взірці Старої Землі. Інколи це лише легенький начерк, але тут нам удалося.

Вона опустила на навколішки й зірвала стеблину якоїсь кислотно-зеленої рослини. Розім'явши її пальцями, приклала до його носа.

— Шавлія.

Рослина і справді так звалася, але він не міг сказати, звідки це знав.

— Я відчував її в їжі. Це щось на кшталт меланжу?

— Вона покращує смак, але не змінює свідомості. — Одріде підвелася. Глянула на нього з повної висоти свого зросту. — Закарбуй в пам'яті це місце, Майлсе. Світи наших предків зникли, але тут ми здобули частину наших джерел.

Він відчував, що вона вчить його чогось важливого. Спитав:

— Чому ти міркувала, чи є ця планета нашою власністю?

— Моє Сестринство вірить, що ми управителі землі. Знаєш щось про управителів?

— Як Ройтіро, батько мого приятеля Йоргі. Йоргі казав, що його найстарша сестра стане колись управителькою їхньої плантації.

— Правильно. На деяких планетах ми живемо довше, ніж інші люди, яких знаємо, але ми лише управителі.

— Якщо ви не власники Капітули, то хто тоді?

— Можливо, ніхто. Ось що я питаю: який знак наклали ми одне на одного, моє Сестринство і ця планета?

Він глянув на її обличчя, тоді на свої долоні. Що, як Капітула саме зараз наклала на нього свій знак?

— Більшість знаків сховано у нас всередині. — Вона взяла його за руку. — Ходімо.

Вони покинули ароматну долину й піднялися вгору, до володіння Ройтіро. Дорогою Одрате продовжила розмову.

— Сестринство рідко створює ботанічні сади, — сказала вона. — Сади мусять вдовольняти значно більше потреб, ніж тішити очі та ніс.

— Давати їжу?

— Так, насамперед підтримувати наше життя. Сади дають їжу. У тій долині позаду ростуть трави для нашої кухні.

Він відчув, як її слова вливаються в нього, заповнюючи прогалини. Усвідомлював планування на століття вперед: дерева прийдуть на зміну будівельним балкам й утримуватимуть водойми, рослини захищатимуть береги озер і річок від викришування, охоронятимуть верхній шар ґрунту від дощу та вітру, утримуватимуть морське узбережжя, працюватимуть навіть у воді, даючи змогу розмножуватися риbam. Бене Гессерит думали також про дерева, що давали притулок і затінок, навіть про дерева, що кидали на травники цікаві тіні.

— Дерева та інші рослини для всіх наших симбіотичних взаємозв'язків, — промовила вона.

— Симбіотичних? — Це було нове слово.

Одрате пояснила йому на прикладі того, з чим, як вона знала, він уже стикався, збираючи разом з іншими гриби.

— Гриби ростимуть лише в товаристві дружніх коренів. Кожен гриб має симбіотичний зв'язок з певною рослиною. Усе, що росте, бере потрібне йому від іншого.

Вона вела далі, а Тер, занудьгувавши від лекції, вдарив ногою трав'янисту купину. Та побачив, як вона глянула на нього, — так, що це викликало неспокій. Він зробив щось недобре. Чому на одні рослини можна наступати, а на інші ні?

— Майлсе! Трава не дає вітру здувати верхній шар ґрунту і переносити його куди не слід. Наприклад, на дно річок.

Він знав цей тон. Докірливий. Вдивлявся у траву, яку скривдив.

— Ці трави годують нашу худобу. Частина з них має насіння, яке ми споживаємо з хлібом та іншою їжею. Деякі різновиди очерету є вітрозахисними.

Він знав *це!* Щоб змусити її змінити тему, він по складах промовив:

— Відрозахисними?

Одраде не усміхнулася, а він зрозумів, що помилився, вважаючи, наче може її ошукати. Припинивши такі спроби, слухав далі її урок.

Сказала, що коли сюди прийде пустеля, виноград, корені якого сягають глибини у кількασот метрів, імовірно загине останнім. Сади помруть першими.

— Чому вони мусять померти?

— Щоб звільнити місце більш важливому життю.

— Піщаним червам і меланжу.

Знав, що її втішило його знання про зв'язок між піщаними червами і прянощами, необхідними для існування Бене Гессерит. Не мав певності, у чому полягає ця необхідність, та уявляв собі коло: *від піщаних червів до піщаної форелі, тоді до меланжу і знову до червів*. А Бене Гессерит забиратимуть з цього кола те, що їм необхідно.

Він досі був утомлений всією цією наукою, тож спитав:

— Якщо всі ці рослини і так помруть, навіщо мені йти до бібліотеки і вчити їхні назви?

— Бо ти людина, а люди мають глибоке прагнення класифікувати, ліпити всьому мітки.

— Чому ми мусимо давати назви речам?

— Бо так ми претендуємо на те, що називаємо. Приймаємо його у власність, хоча наші претензії можуть вводити в оману і бути небезпечними.

Так Одраде знову повернулася до власності.

— Моя вулиця, моє озеро, моя планета, — сказала вона. — Назавжди з моєю міткою. Мітка, надана місцю чи речі, може не втриматися до кінця твого життя. Або ж утриматися лише з чемності завойовника... або як звук, який слід запам'ятати зі страхом.

— Дюна, — сказав він.

— Ти швидко здогадався!

— Всечесні Матрони спалили Дюну.

— Зроблять так само з нами, якщо нас знайдуть.

— Ні, якщо я буду вашим башаром! — Слова вирвалися в нього без роздумів, але, промовивши їх, він відчув, що вони можуть містити частину правди. Бібліотечні звіти розповідали, що поява башара на полі бою змушувала ворогів тремтіти.

Наче вгадавши, про що він думає, Одраде промовила:

— Башар Теґ також славився як творець ситуацій, коли зникала потреба в битві.

— Але він бився з вашими ворогами.

— Не забувай про Дюну, Майлсе. Там він помер.

— Я знаю.

— Проктори вже розповідали тобі про Каладан?

— Так. У моїй історії він зветься Даном.

— Мітки, Майлсе. Імена — це цікаві пам'ятки, але більшість людей не відчуває інших зв'язків. Нудна історія, еге ж? Імена — зручні вказівки, придатні здебільшого для тих, хто одного з тобою роду.

— А ми з тобою з одного роду? — Це питання давно вже його мучило, та досі він не озвучував його.

— Ми з тобою Атріди, ти і я. Пам'ятай про це, коли повернешся до вивчення Каладана.

Вони крізь сади і пасовище повернулися на пагорб, звідки відкривався обрамлений вид на Централь. Теґ новими очима побачив адміністративний комплекс і бар'єрні насадження

довкола нього. Він зберігав це почуття, коли вони спускалися огороженою доріжкою до вхідної арки на Першій вулиці.

— Жива коштовність, — назвала Одрде Централь.

Коли вони проходили під аркою, він глянув на випалену на ній назву вулиці. Галах, плавні лінії елегантного шрифту, декоративність у стилі Бене Гессерит. Усі вулиці та будинки позначено мітками таким самим курсивом.

Оббігаючи поглядом Централь, танець водограю на площі перед ними, зграбні деталі, він відчув глибину людського досвіду. Бене Гессерит зробили так, що це місце додавало сил. Він не до кінця розумів, як це відбувається. Речі, засвоєні на уроках і під час екскурсій до садів, речі прості та складні набрали нових значень. Це була неявна реакція ментата, але він цього не знав. Відчував лише, що його безпомільна пам'ять змінила деякі зв'язки та реорганізувала їх. Зненацька він зупинився і озирнувся туди, звідки вони прийшли, — на сад, що виднівся в арці над критою вулицею. Усе це було взаємопов'язано. Каналізація Централі виробляла метан і добрива. (Він відвідав виробництво з Прокторкою.) Метан рухав помпи і приводив у дію частину рефрижераторів.

— На що ти задивився, Майлсе?

Він не знав, що відповісти. Проте згадав осінній пополудень, коли Одрде взяла його у політ над Централлю на 'топтері, щоб розповісти про ці взаємозв'язки й дати змогу «глянути зверху». Тоді це були тільки слова, а тепер ці слова набрали значень.

— Так близько до закритого екологічного циклу, наскільки ми могли створити, — сказала Одрде у 'топтері. — Орбітальні супутники контролю погоди моніторять це і керують точними лініями.

— Чого ти стоїш там і дивишся на сад, Майлсе? — Її голос набув наказового тону, від якого він не міг захиститися.

— В орнітоптері ти казала, що це гарно, але небезпечно.

Вони лише раз літали в орнітоптері разом. Одраде відразу зрозуміла, про що він. «Екологічний цикл».

Він обернувся і глянув на неї, чекаючи.

— Замкнутість, — промовила вона. — Як же спокусливо зводити високі стіни і не допускати змін. Зігнати у власному самовдоволеному комфорті.

Її слова наповнили неспокоєм. Йому здавалося, що він чув їх уже раніше... в якомусь іншому місці, з іншою жінкою, яка тримала його за руку.

— Будь-які огорожі — це родючий ґрунт для ненависті до чужаків, — сказала вона. — А такий урожай буде гірким.

Не достеменно ті самі слова, але той самий урок.

Він повільно йшов поруч із Одраде, його долоня спітніла в її руці.

— Чому ти такий мовчазний, Майлсе?

— Ви рільники, — відповів він. — Ось те, чим насправді займаються Бене Гессерит.

Вона відразу збагнула, що сталося: без його відома проявився ментатський вишкіл. Краще в це не заглиблюватися.

— Майлсе, ми дбаємо про все, що росте. Те, що ти це помітив, свідчить про твою кмітливість.

Коли вони розлучилися, вона повернулася до своєї вежі, а він — до свого помешкання в шкільній секції. На прощання Одраде сказала:

— Скажу твоїм Прокторам, щоб вони приділяли більше уваги тонкому використанню сили.

Він неправильно зрозумів її.

— Я вже тренуюся з лазерострілами. Учителі кажуть, що в мене добре виходить.

— Я теж це чула. Та існує зброя, яку не можна втримати в руці. Її можна тримати лише у своєму розумі.

Правила будують укріплення, за якими дрібні душі творять сатрапії. Небезпечний стан речей за найкращих часів, катастрофічний під час криз.

Кодекс Бене Гессерит

У спальному покої Великої Всечесної Матрони панувала стигійська пітьма. Логно, Гранд-Дама і старша помічниця Високої, яку сюди викликали, вийшла з неосвітленого коридору й здригнулася, побачивши темряву. Ці наради напотемки жахали її, і вона знала, що це приносить задоволення Великій Всечесній Матроні. Та це не могло бути єдиною причиною пільми. Невже Велика Всечесна Матрона боялася нападу? Кілька Високих прибрали, вбивши їх у власних постелях. Ні... не лише це, хоча це теж могло вплинути на вибір місця.

Хрюкання й стогони у темряві.

Деякі Всечесні Матрони казали, хихочучи, що Велика Всечесна Матрона посміла розділити ложе з Футаром. Логно думала, що таке можливо. Ця Велика Всечесна Матрона багато чого сміла. Хіба ж не вона врятувала частину Зброї з катастрофи Розсіяння? Сестри знали, що Футарів не можна прив'язати сексом. Принаймні не сексом із людьми. Та, може, Багатоликі Вороги зробили це. Хто знає?

У спальні пахло хутром. Логно зачинила за собою двері і зупинилася, чекаючи. Велика Всечесна Матрона не любила, коли хтось перебивав її заняття під покровом темряви. *«Але вона дозволяє мені називати її Дамою».*

Ще один зойк, а тоді:

— Сядь на підлогу, Логно. Так, там, біля дверей.

«Вона справді мене бачить чи тільки здогадується?»

Логно не наважилася це перевірити. *«Отрута. Одного дня я так до неї доберуся. Вона обережна, однак і її можна відволікти»*. Отрута, хай як із неї глузують Сестри, була прийнятним знаряддям успадковування... якщо спадкоємиця має способи втримати владу в майбутньому.

— Логно, ті іксіани, з якими ти сьогодні розмовляла. Що вони кажуть про Зброю?

— Не розуміють, як вона працює, Дамо. Я не сказала їм, що це.

— Звичайно, ні.

— Ти знову запропонуєш об'єднати Зброю і Заряд?

— Ти глузуєш з мене, Логно?

— Дамо! Я ніколи цього не зробила б.

— Сподіваюся, що ні.

Мовчання. Логно зрозуміла, що вони обидві обмірковують ту саму проблему. У катастрофі вціліло всього триста одиниць Зброї. Кожну можна використати лише раз за умови, що Рада згодиться надати Заряд (який вона зберігала). Велика Всечесна Матрона, що контролювала саму Зброю, мала тільки половину тієї страхітливої влади. Зброя без Заряду була лише малою чорною трубкою, яку можна тримати в руці. Зі своїм Зарядом вона косила миттєвою безкровною смертю всіх, хто опинився в її досяжності.

— Ті Багатоликі, — пробурмотіла Велика Всечесна Матрона.

Логно кивнула в темряву, звідки долинало це бурмотіння.

«Можливо, вона мене бачить. Не знаю, що ще вона врятувала або чим її могли забезпечити іксіани».

А ті Багатоликі, хай будуть вони прокляті навіки, викликали катастрофу. Вони та їхні Футари! Як легко було конфісковано все, крім тієї жменьки Зброї! Страхітливі сили. *«Мусимо добре озброїтися, перш ніж повернутися в ту битву. Дама має рацію»*.

— Та планета — Баззел, — сказала Велика Всечесна Матрона. — Ти певна, що вона не захищена?

— Ми не виявили жодних оборонних укріплень. Контрабандисти запевняють, що вона не захищена.

— Але ж вона така багата су-каменями!

— Тут, у Старій Імперії, люди рідко зважуються нападати на відьом.

— Я не вірю, що на тій планеті їх лише жменька. Це якась пастка.

— Таке завжди можливе, Дамо.

— Я не вірю контрабандистам, Логно. Поневольте ще кількох із них і ще раз перевірте Баззел. Відьми можуть бути слабкими, та я не вірю, що вони дурні.

— Так, Дамо.

— Скажи іксіанам, що вони викличуть наше невдоволення, якщо не зуміють скопіювати Зброю.

— Але без Заряду, Дамо.

— Займемося цим, коли виникне необхідність. А зараз вийди.

Виходячи, Логно почула стогін і протяжне «Оооох!». Після чорної спальні навіть темрява коридору була приємною. Вона поквапом подалася до світла.

Ми схильні переймати найгірші риси тих, кому протистоїмо.

Кодекс Бене Гессерит

«Знову ті видіння води!

*Ми перетворюємо цю кляту планету на пустелю, а мені
ввижається вода!»*

Одраде сиділа у своєму кабінеті посеред звичного ранкового безладу і почувалася Дитям моря, що пливло у хвилях, обмите ними, несене ними. Хвилі мали барву крові. Те її я, що було Дитям моря, передбачало криваві часи. Знала, звідки взялися ці видіння: із часів до того, як Превелебні Матері почали керувати її життям; з дитинства у прегарному домі на узбережжі Гамму. Хоч як обсіли її турботи, вона не зуміла стримати усмішки. Устриці, які готував тато. Тушковані — вони досі були її улюбленою стравою.

З дитинства Одраде найкраще пам'ятала морські прогулянки. Щось у такому плаванні промовляло до її найглибиннішої суті. Здіймання й опадання хвиль, відчуття необмежених обр'їв з дивними новими місцями одразу ж за кривою лінією — межею водного світу, схвильоване захоплення на краю небезпеки, прихованої у самій субстанції, що її підтримувала. Усе це разом впевнило її, що вона Дитя моря.

На морі й тато був спокійнішим. А мама Сібія — щасливішою: обличчя назустріч вітру, темне волосся розвіяне. З тих часів променіло почуття рівноваги, заспокійливе послання, промовлене мовою, старшою за найстарші Інші Пам'яті Одраде. *«Це моє місце, моя стихія. Я Дитя моря».*

З тих самих днів було родом її власне розуміння душевного здоров'я. *Уміння втримувати рівновагу на чужих морях. Уміння втримувати своє найглибинніше «я» попри несподівані хвили.*

Мама Сібія прищепила Одраде це вміння задовго до того, як з'явилися Превелебні Матері та забрали свою «таємну Атрідівську літоросль». Мама Сібія, що була тільки названою матір'ю, навчила Одраде любити саму себе.

У спільноті Бене Гессерит, де будь-яка форма любові була підозрілою, це зосталося найвищою таємницею Одраде.

«По суті, я щаслива сама з собою. Не маю нічого проти самотності. Не те, щоб якась Превелебна Мати була колись справді самотньою після того, як Агонія прянощів залила її Іншими Пам'яттями».

Проте мама Сібія і, так, тато теж, — ті, що згідно з даними Бене Гессерит повноваженнями стали її батьками, *loso parentis* — упродовж тих років приховування виховали у підопічній внутрішню силу. Превелебним Матерям зосталося лише підкріпити цю силу.

Проктори намагалися викоренити в Одраде «глибоке прагнення особистих прив'язань», та остаточно зазнали невдачі. Не мали цілковитої певності провалу, але постійно його підозрювали. Врешті-решт вислали її на Аль Дханаб, місце, яке свідомо утримували так, щоб воно наслідувало найгірші умови Салуси Секундус; це було гартування на планеті постійних випробувань. У дечому тамтешня місцевість була гіршою за Дюну: високі скелі та сухі ущелини, гарячі вітри і холодні вітри, замало вологи і надто багато вологи. Сестринство вважало цю планету відповідним тренувальним полігоном для тих, хто мав вижити на Дюні. Та всі ці випробування не зачепили таємного стрижня, прихованого в Одраде. Дитя моря зосталося неторканим.

«А зараз Дитя моря перестерігає мене».

Чи це провидча пересторога?

Вона завжди мала дрібку того таланту, ті дрібні здригання, які свідчили про безпосередню небезпеку для Сестринства. Атрідівські гени нагадували про себе. Це загроза для Капітули? Ні... біль, місце якого вона не могла намацати, сповіщав, що в небезпеці інші. Але ті інші важливі.

Лампадас? Її дрібка таланту не могла підказати.

Розпорядниці схрещення намагалися стерти це небезпечне ясновидіння у своїй Атрідівській лінії, але з обмеженим успіхом. «Не сміємо допустити ризику появи ще одного Квізац Хадераха!» Сестри знали про цю химерну особливість Матері Настоятельки, але Тараза, покійна попередниця Одраде, радила «обережно використовувати її талант». На думку Тарази, провидчі сили Одраде були спрямовані лише на те, щоб попередити про небезпеку для Бене Гессерит.

Одраде погоджувалася з цим. Усупереч власній волі переживала моменти, коли відчувала проблиски загрози. Проблиски. А останнім часом бачила сон.

Це був яскравий сон, що раз у раз повертався, змушуючи всі чуття налаштовуватися на те, що з'являлося у свідомості. Вона йшла по канату, перекинутому над прірвою, а хтось (вона не сміла повернутися й глянути хто) підступав ззаду з сокирою, щоб перерубати канат. Відчувала шорсткі волокна сплетених у канат шнурків під босими ногами. Відчувала холодний вітер, що ніс із собою запах паленого. І *знала*, що та людина з сокирою наближається!

Кожен крок був небезпечним і вимагав усієї її енергії. Крок! Крок! Канат загойдався, вона розпростерла руки, намагаючись утримати рівновагу.

«Якщо я впаду, впаде Сестринство!»

Сестринство Бене Гессерит знайде свій кінець у прірві під канатом. Як кожна жива істота, колись воно мусить закінчитися. Превелебна Мати не сміла це заперечувати.

«Але не тут. Не впасти з розірваного каната. Ми не повинні дозволити перерубати канат! Я мушу перейти через прірву, перш ніж підступить людина з сокирою. "Я мушу! Я мушу!"»

Сон завжди закінчувався на цьому, вона прокидалася у своїй спальні, а власний голос дзвенів їй у вухах. Захолола. Не спітніла. Навіть у нічних кошмарах бене-гессеритське самовладання не дозволяло зайвих ексцесів.

«Тіло не потребує пітніти? Тіло не пітніє».

Сидячи в кабінеті та згадуючи сон, Одріде відчула глибини дійсності, що приховувалася за метафорою тонкого каната: *вутле пасмо, на якому висить доля мого Сестринства*. Дитя моря відчуло наближення кошмару й вдерлося з видіннями кривавих вод. Це була не тривіальна пересторога. Зловісна. Їй хотілося встати й закричати: «Кидайтеся врозсип, мої курчатка! Ховайтеся у бур'яни! Тікайте! Тікайте!»

Чи не шокує це її сторожових псів!

Обов'язки Матері Настоятельки вимагали, щоб вона зберігала добру міну попри внутрішнє тремтіння й поводитися так, наче ніщо не мало значення, окрім формальних рішень, що постали перед нею. Слід уникати паніки! Годі сказати, щоб за цих часів якість із її негайних рішень було справді тривіальним. Але необхідна спокійна постава.

Частина її курчат уже втекла, відійшовши в незнане. У поділене життя в Інших Пам'ятях. Решта її курчат тут, на Капітулі, знатиме, коли тікати. *Коли нас буде знайдено*. Тоді їхньою поведінкою керуватимуть потреби моменту. Насправді істотним є лише їхній чудовий вишкіл. Ось їхній найнадійніший захист.

Кожен новий осередок Бене Гессерит, хай де він врешті-решт опинився б, був підготований так само, як і Капітула: радше бути цілковито знищеним, ніж піддатися. Вогонь із пронизливим ревом поглине дорогоцінну плоть і записи. Поневолувач не знайде нічого, крім ні на що не придатних руїн: скручених уламків, обсипаних попелом.

Деякі сестри Капітули можуть урятуватися втечею. Та втеча у мить нападу — як же це марно!

Хай там як, ключові постаті поділяли Іншу Пам'ять. Приготування. Мати Настоятелька уникала цього. *З моральних причин!*

Куди тікати і кому вдасться втекти, а хто може потрапити в полон? Це були справді пекучі питання. Що, як вони піймають Шіану, яка на краю нової пустелі чекає піщаних черв'яків, котрі можуть ніколи не з'явитися? Шіана плюс піщані черви — потужна релігійна сила. Можливо, Всечесні Матрони знають, як використати її. А що, як Всечесні Матрони захоплять гхолу Айдаго чи гхолу Тега? Раптом якась із цих можливостей стане реальністю, може не зостатися жодної криївки.

Що як? Що як?

Сердите роздратування сказало: «Слід було вбити Айдаго тієї миті, коли ми наново здобули його! Нам взагалі не слід було вирощувати гхолу Тега!»

Лише учасниці Ради, безпосередні помічниці та частина сторожових псів поділяли її підозри. Трималися з обережністю. Через цих двох гхол ніхто з них не почувався у справжній безпеці навіть після мінутування не-корабля, яке зробило його вразливим на рев вогню.

Чи Тег у ті останні години перед своєю героїчною самопожертвою був спроможним бачити невидиме (зокрема й не-кораблі)? *Звідки він знав, де зустріти нас у пустелі Дюни?*

А якщо Тег міг це зробити, небезпечно обдарований Дункан Айдаго зі своїми незліченними поколіннями нагромаджених Атрідівських (і невідомих) генів теж міг випадково виявити в себе таку здібність.

«Я й сама можу це зробити!»

Заглянувши в себе, Одріде з раптовим шоком вперше усвідомила, що Тамелейн і Беллонда стежили за своєю Матір'ю Настоятелькою з тим же страхом, який відчувала вона сама, стежачи за двома гхолами.

Саме знання того, що це можна зробити — що людина може мати чуття, яке дозволить їй виявити не-кораблі та інші форми такого прикриття, — матиме дестабілізаційний ефект на їхній Всесвіт. Всечесні Матрони, звичайно, знайдуть провідну нитку. Незліченне потомство Аїдаго розкидане у Всесвіті. Він завжди протестував, запевняючи, що не є «клятим жеребцем Сестринства», але багато разів послужив їм таким чином.

«Він завжди думав, що робить це для себе самого. Можливо, так воно і було».

Будь-хто з головної лінії Атрідівського потомства міг мати той талант, що, за підозрами Ради, розквітнув у Тега.

Куди спливли місяці й роки? І дні? Черговий сезон збору врожаю, а Сестринство зостається у жахливому передпеклі. «Уже середина ранку», — збагнула Одріде. Стали відчутними голоси та запахи Централі. Люди в коридорі за дверима. Курчата й капуста, що готувалися в спільній кухні. Усе нормально.

Що було нормальним для тієї, яка жила у водних видіннях навіть у ці хвилини роботи? Дитя моря не могло забути Гамму: пахоців, несених бризом часточок морських водоростей, озону, що збагачував кожен подих киснем, чудової свободи усіх навколо, виразно помітної в тому, як вони ходили та розмовляли. Розмова над морем незмінно набувала глибини, хоча вона ніколи не могла збагнути причини цього. Навіть проста балачка містила глибинні елементи, океанську красномовність, що пливла з течіями під ними.

Одріде відчула потребу згадати, як її тіло погойдується на хвилях моря її дитинства. Їй необхідно було повернути собі сили, зазнати підкріплення, ставши такою, як тоді, у невинніші часи.

Долілиць у солоній воді, якомога довше затримуючи дихання, вона пливла у *теперішній* морській купелі, що змивала всі біди. То було керування стресом, зведене до своєї суті. Її затопив великий спокій.

«Я пливу, отже, я існую».

Дитя моря перестерігало, і Дитя моря відновлювало. Нікому в цьому не зізнаючись, вона відчайдушно потребувала відновлення.

Учора ввечері Одріде глянула на своє обличчя, відбите у вікні кабінету, як у дзеркалі. Була вражена, як вік та виснажливі обов'язки висушили її щоки і вигнули вниз куточки губ: чуттєві уста потоншали, ніжно заокруглені риси обличчя видовжилися. Тільки цілковито сині очі палали зі звичною інтенсивністю, а постать усе ще була високою й мускулистою.

Піддавшись імпульсу, Одріде набрала символи виклику і задивилася на проєкцію над столом: не-корабель, що стояв на полі космодрому Капітули, гігантське громаддя таємничої машинерії, відокремлене від Часу. За роки свого напівсну він витиснув на злітному полі велику западину, майже застрягнувши в ній. Це була величезна брила, мотори якої працювали лише настільки, щоб приховати її від пошуків ясновидців, особливо від Навігаторів Гільдії, які з особливою втіхою продали б Бене Гессерит.

Чому вона викликала саме це зображення?

Через трьох ув'язнених там людей: Скителі, останнього Пана тлейлаксу, якому вдалося вижити, Мурбеллу та Дункана Айдаго, сексуально пов'язану пару. Взаємне ув'язнення цього потягу тримало їх удвох разом так само, як спільне перебування на не-кораблі.

Ніщо тут не було простим.

Рідко існували прості пояснення для будь-якого важливого діла Бене Гессерит. Не-корабель і його смертельний вміст могли належати лише до значних зусиль. Він поглинав силу ресурсів. Силу енергетичних ресурсів, навіть у стані простою.

Сама поява ощадливого підходу до всіх таких витрат свідчила про енергетичну кризу. Це було одним із клопотів Белл. Він звучав у її голосі навіть тоді, коли вона була найбільш

об'єктивною. «Обгризли кості дочиста, нічого більше зрізати!» Кожна бене-гессеритка знала, що тепер Рахункова палата не зводить з неї пильних очей, критично оцінюючи витрату життєвих ресурсів Сестринства.

Беллонда без попередження ввійшла до кабінету, несучи під пахвою сувій записаного рідуліанського кристалічного паперу. Йшла так, наче ненавиділа підлогу, на яку наступала, наче казала: «От тобі! І от! І от!». Біла підлогу, немов вона завинила, потрапивши їй під ноги.

Коли Одріде побачила вираз очей Белл, у неї стиснулося серце. Беллонда кинула рідуліанські записи на стіл так, що вони аж лягнули.

— Лампадас! — промовила Беллонда, а в її голосі лунала мука.

Одріде не мусила розгортати сувій. *Кривава вода Дитяти моря стала дійсністю.*

— Хтось вижив? — з напругою в голосі спитала вона.

— Ніхто. — Беллонда впала на своє слідокрісло, що стояло по той бік стола Одріде.

Тоді ввійшла Тамелейн і сіла поруч із Беллондою. Обидві здавалися такими враженими, аж хворими.

Ніхто не вижив.

Одріде не стримала повільного дрижання, що прокотилося від її грудей до підшов ніг. Не дбала про те, що інші побачать таку неприховану реакцію. Цей кабінет бачив і гіршу поведінку Сестер.

— Хто доповів? — спитала Одріде.

Відповіла Беллонда:

— Звістка пройшла через руки наших шпигунів у ДАПТ і була помічена спеціальним знаком. Інформація надійшла від Раббі, у цьому немає сумніву.

Одріде не знала, що відповісти. Глянула на широке вікно-еркер за спинами своїх співрозмовниць, побачила лагідне

тріпотіння сніжинок. Так, ці новини прийшли водночас із маршем сил зими, і це здавалося не випадковим.

Сестри Капітули були невдоволені цим раптовим пірнанням у зиму. Необхідність змусила Контроль погоди різко знизити температуру. Ніякого поступового вступання в зиму, жодного милосердя до рослин, які мушили впасти у зимову сплячку. Щоночі температура падала на три-чотири градуси. Так триватиме впродовж тижня, а тоді вони всі зануряться у холод, який здаватиметься нескінченним.

Холод пасував до звісток про Лампадас.

Одним із результатів зміни погоди був туман. Одраде бачила, як він розсіювався, коли закінчилася коротка заметіль. Ця погода геть збиває з пантелику. Погодна служба змістила точку роси до температури повітря, а туман стелився над вогкими плямами, які ще zostалися. Він здіймався з землі тюлем імлі, яка блукала безлистими садами, наче отруйний газ.

Взагалі ніхто не вижив?

У відповідь на питальний погляд Одраде Беллонда заперечно хитнула головою.

Лампадас — коштовність у мережі планет Сестринства, оселя їхньої найціннішої школи — стала ще однією мертвою кулею, покритою попелом і затвердлою лавою. А башар Алеф Бурзмалі з усіма його старанно відібраними силами захисту? *Усі мертві?*

— Усі мертві, — промовила Беллонда.

Бурзмалі, улюблений учень старого башара Тега, загинув, нічого цим не здобувши. Лампадас — чудова бібліотека, блискучі вчителі, найкращі учні... всі загинули.

— Навіть Люцілла? — спитала Одраде. Превелебна Мати Люцілла, віце-канцлерка Лампадаса, дістала інструкцію тікати за перших ознак небезпеки, забравши з собою спогади стількох приречених, скільки поміститься в її Іншій Пам'яті.

— Шпигуни казали, що всі мертві, — наполягала Беллонда.

Від цього сигналу кров застигала в жилах ще вцілілих Бене Гессерит: «Ви можете бути наступними!»

«Як могла людська спільнота стати настільки нечутливою, що їй байдужа подібна жорстокість?» — питала себе Одраде. Уявляла прихід цієї звістки за сніданком на якійсь базі Всечесних Матрон. «Ми знищили ще одну планету Бене Гессерит. Кажуть про десять мільярдів загиблих. Разом це дає шість планет цього місяця, чи не так? Прошу, люба, передаси вершки?»

З очима, майже заскліпаними від жаху, Одраде підняла звіт і переглянула його. *Без сумніву, від Раббі*. Обережно поклала його на стіл і подивилася на Радниць.

Беллонда — стара, товста, червонолиця ментатка-архівістка — носила тепер лінзи для читання, не дбаючи про те, що можна довідатися про неї з цього факту. Беллонда показала тупі зуби у широкій гримасі, промовистішій за слова. Вона бачила реакцію Одраде на звіт. Цього можна було очікувати від особи, найвідомішою рисою якої була її природжена злоба. Слід негайно перевести її у ментатський стан, так вона міркуватиме більш аналітично.

«На свій лад Белл має рацію, — подумала Одраде. — Але їй не сподобається те, що я замислила. Тепер я мушу бути обережною з тим, що кажу. Ще надто рано виказувати мій план».

— За деяких обставин жорстокість можна приборкати жорстокістю, — сказала Одраде. — Мусимо ретельно це обміркувати.

«Ось! Так можна запобігти вибуху гніву Белл».

Тамелейн ледь ворухнулася на кріслі. Одраде глянула на літню жінку. Вона була зосереджена під маскою критичної терплячості. Білосніжне волосся над цим вузьким обличчям — вигляд вікової мудрості.

Одраде помітила за цією маскою крайню суворість Там, позу, яка казала, що їй не подобається все, що вона бачила й чула.

На противагу поверхневій м'якості Беллондиного тіла, Тамелейн була кістлявою і міцною. Сестра досі підтримувала

форму, її м'язи були у такому доброму тонусі, наскільки це можливо. Та в її очах був певний вираз, що цьому суперечив: *почуття відстороненості, віддалення від життя*. О, вона ще стежила за довкіллям, але щось у ній вже почало фінальний відступ. Прославлений інтелект Тамелейн перетворився на різновид проникливості, яка більше спиралася на минулі спостереження і минулі рішення, а не на те, що бачила в найближчому сьогоденні.

«Мусимо розпочати готувати їй заміну. Думаю, це буде Шіана. Шіана небезпечна для нас, але вона багато чого обіцяє. І в її жилах тече кров Дюни».

Одраде зосередилася на кущуватих бровах Тамелейн. Вони мали схильність нависати безладно їй над повіками, приховуючи їх. *Так, Шіана замінить Тамелейн.*

Розуміючи складність проблем, які вони мусять розв'язати, Там погодиться з цим рішенням. Одраде знала, що в мить його оголошення достатньо буде звернути увагу Там на величезну скруту їхнього становища.

«Я за нею сумуватиму, бодай його!»

Ви не можете знати історії, якщо не знаєте, як лідери рухаються разом із її течіями. Кожен лідер вимагає від аутсайдерів усталення свого лідерства. Дослідіть мою кар'єру: я був лідером і аутсайдером. Не припускайте, що я просто створив Церкву-Державу. То була моя функція лідера, і я копіював історичні моделі. Варварське мистецтво моїх часів виявляє в мені аутайдера. Улюблений поетичний жанр: епос. Популярний драматичний ідеал: героїзм. Танці: занедбані. Стимулянти для збудження уяви, аби люди відчували, що я в них забрав. Що я забрав? Право вибору історичної ролі.

Лето II (Тиран): Переклад Ветера Бебе

«Я ось-ось помру!» — думала Люцілла.

«Прошу, любі Сестри, хай цього не станеться, доки я не передам коштовний вантаж, який несу у своєму розумі!»

Сестри!

Ідея сім'ї рідко знаходила явне вираження серед Бене Гессерит, але вона там була. У генетичному сенсі вони були родичами. А завдяки Іншим Пам'яттям часто знали, якими саме. Не потребували спеціальних термінів, таких як «сестра у третіх» чи «двоюрідна бабуся». Бачили родинні зв'язки, як ткач бачить своє полотно. Знали, як основа й уток творять тканину. Тканина — це слово краще, ніж «сім'я», пасувало до створеного Бене Гессерит Сестринства, але саме прадавній інстинкт сім'ї надавав основу.

Зараз Люцілла думала про своїх Сестер лише як про сім'ю. Сім'я потребувала того, що вона несла.

«Я була дурною, що шукала притулок на Гамму!»

Але її пошкоджений не-корабель не міг шкутильгати далі. Якими диявольськи екстравагантними були Всечесні

Матрони! Ненависть, яка з цього випливала, наповнювала її жахом.

Дороги втечі з Лампадаса встелено смертоносними пастками, периметр Простороскладки всіяно малими не-кулями, кожна з яких містила проєктор поля і лазеростріл, що відкривав вогонь при контакті. Коли лазер вдаряв у генератор Гольцмана в некулі, ланцюгова реакція вивільняла ядерну енергію. Дзижчання поля пастки — і нищівний вибух безшумно поширюється, пронизуючи твоє тіло. Дорого, але ефективно! Достатня кількість таких вибухів — і навіть гігантський корабель Гільдії перетворюється на скалічену руїну в порожнечі. Аналітична захисна система її корабля збагнула характер пастки лише тоді, коли вже стало надто пізно, але й так вона вважала, що їй пощастило.

Не почувалася щасливою, виглянувши крізь вікно на другому поверсі ізольованого сільського дому на Гамму. Вікно було відкритим, а пополудневий вітерець ніс із собою неунікний запах нафти, чогось брудного у димі від вогню надворі. Харконнени залишили на цій планеті свій нафтовий слід, такий глибокий, що, можливо, його ніколи не вдасться усунути.

Її тутешнім контактом був відставний сукійський доктор, але вона знала про нього більше, знала таємниці, відомі лічним Сестрам Бене Гессерит. Ці знання належали до особливої класифікаційної рубрики: *таємниці, про які ми не розмовляємо навіть між собою, бо це нам зашкодило б. Таємниці, які ми не передаємо від Сестри до Сестри, ділячись життями, бо немає відкритих шляхів. Таємниці, яких ми не зважуємося знати, доки не постане така потреба.* Люцілла наткнулася на цю таємницю завдяки завуальованому зауваженню Одраде.

«Знаєш деяку цікаву річ про Гамму? Ммм, є там ціла спільнота, об'єднана тим, що всі її члени споживають лише освячену їжу. Цей звичай завели іммігранти, які так і не асимілювалися. Тримуються одні одних, уникають шлюбів із чужаками, таке всяке. Це, звичайно, розпалює прадавні байки: чутки,

перешіптування. Такі поголоси ще посилюють ізоляцію. А їм саме цього й треба».

Люцілла знала древню спільноту, яка ідеально підпадала під цей опис. Це її зацікавило. Спільнота, про яку вона думала, начебто вимерла невдовзі після Другої Космічної Міграції. Обміркований перегляд Архівів ще більше розпалив її цікавість. Спосіб життя, туманний, як звично для поголосу, опис релігійних ритуалів — надто ж світильників — і дотримування свят із забороною будь-якої роботи в такі дні. А жили вони не тільки на Гамму!

Одного ранку, скориставшись незвичайною нагодою тимчасового затишшя, Люцілла ввійшла до кабінету, щоб випробувати своє «проєкційне припущення», не настільки надійне, як ментатський еквівалент, а все ж більше, ніж просто теорія.

— Здогадуєся, що для мене є нове завдання.

— Я помітила, що ти багато часу проводиш в Архівах.

— Мені здавалося, що це було б тепер корисним.

— Шукаєш зв'язки?

— Здогади. — *Таємна спільнота на Гамму — це євреї, чи не так?*

— Тобі може знадобитися спеціальна інформація з огляду на те, куди ми збираємося тебе послати. — Сказано напрочуд недбало.

Люцілла без запрошення опустилася на Беллондине слідокрісло.

Одраде взяла стилос, черкнула щось на принагідному аркуші та подала його Люціллі так, щоб приховати від комунікаторів.

Люцілла зрозуміла натяк і схилилася над записом, затуливши його головою.

«Твій здогад правильний. Мусиш радше померти, ніж виявити це. Така ціна їхньої співпраці, знак великої довіри». Люцілла порвала записку на дрібні клаптики.

Одраде, вдаввшись до ідентифікації очей та долоні, розпечатала панель у стіні позаду неї. Вийняла маленький рідудіан-

ський кристал, вручила його Люціллі. Кристал був теплим, але Люціллу пройняло холодом. Що може бути настільки таємним? Одряде витягла захисний ковпак з-під робочого стола і повернула його перемикач.

Люцілла тремтячими руками вкинула кристал у вмістилице, натягла ковпак на голову. В її свідомості негайно з'явилися слова, промовлені вголос надзвичайно старою вимовою, спеціально оброблені для кращого розуміння.

«Люди, які привернули вашу увагу, — євреї. Багато віків тому вони ухвалили захисне рішення. Щоб уникнути постійних погромів, зникли з очей суспільності. Космічні подорожі зробили таке зникнення не лише можливим, а й привабливим. Сховалися на незліченних планетах — це було їхнє власне Розсіяння. Імовірно, існують планети, які належать їм і там живуть лише їхні люди. Це не означає, що вони закинули довговічні практики, чудово розроблені через необхідність виживання. Давня релігія повинна зберегтися, хоча й у дещо зміненій формі. Імовірно, раббі давнини не почувся б не на місці за менорою шабату єврейської оселі вашого віку. Та їхня потайливість така, що можна працювати все життя поруч із євреєм, ні про що не здогадуючись. Вони називають це “повним прикриттям”, хоча й знають, як це небезпечно».

Люцілла сприйняла це без питань. Те, що трималося в такій таємниці, вважатиме небезпечним кожен, хто запідозрить його існування. *«Бо навіть ж тримати це в таємниці, га? Скажи мені!»*

Кристал далі вливав свої секрети їй у свідомість. «Поставши перед лицем загрози викриття, відповідають стандартною реакцією: “Шукаємо релігії наших коренів. Це відновлення, повернення до життя, найкращого з нашого минулого”».

Люцілла знала цю схему. Завжди існували якісь «навіжені відновленці». Це гарантовано гасило більшу частину інтересу. «Оті? Ет, чергова група відновленців».

«Ця маскувальна система, — продовжував кристал, — не спрацювала з нами. Маємо власний добре документований єврейський спадок і фонд Інших Пам'ятей, звідки знаємо причини утримання таємниці. Ми не втручалися в цю ситуацію, доки я, Мати Настоятелька, під час і після битви під Корріном (*справді глибока давнина!*) не побачила, що нашому Сестринству потрібна таємна спільнота, група, яка відповіла б на наші запити про допомогу».

Люцілла відчула приплив скептицизму. Запити?

Мати Настоятелька давнини передбачала скептицизм. «Інколи ми ставимо вимоги, від яких вони не можуть ухилитися. Та вони так само ставлять вимоги нам».

Люцілла відчула, що її поглинула містичність цієї підпільної спільноти. Це було більше, ніж надзвичайно таємним. Її незугарні питання в Архівах найчастіше було відкинуто. «Євреї? Хто це? О так, древня секта. Подивися сама. Нам бракує часу на марні релігійні пошуки».

Кристал ще не все сказав. «Євреїв розважає, а інколи бентежить те, що ми, в їхній інтерпретації, копіюємо їх. Наші розплідні записи з домінантною жіночою лінією для контролювання схеми схрещень сприймаються як єврейські. Євреєм можна бути лише тоді, коли твоя мати — єврейка».

Кристал дістався до висновків. «Діаспора буде збережена в пам'яті. Дотримання цієї таємниці — справа нашої найвищої честі».

Люцілла зняла з голови ковпак.

— Ти дуже добра кандидатура для виконання вкрай делікатного доручення на Лампадасі, — промовила Одраде, повертаючи кристал до схованки.

«Це минуле і, схоже, мертве. Глянь, куди завело мене “делікатне доручення” Одраде!»

Зі свого спостережного пункту в гаммійському сільському домі Люцілла зауважила, що на територію садиби в'їхала

велика фура. Біля неї розгорнулася бурхлива діяльність. Працівники з усіх боків обступили фуру з контейнерами для горюдини. Вона відчула терпкий запах соку з порубаних стебел.

Люцілла не відступила від вікна. Господар забезпечив її місцевим одягом — довгою сукнею з грубої сірої тканини і ясно-синьою хусткою, щоб прикрити волосся пісочного кольору. Важливо було не робити нічого, що могло привернути надмірну увагу. Вона бачила, як інші жінки зупинялися, щоб оглянути працю на фермі. Її присутність тут можна було витлумачити як вияв цікавості.

Це була довга фура, силові підвіски якої напружено працювали з тягарем продукції, вже розкладеної по розділених секціях. Оператор стояв у прозорій кабіні спереду, тримаючи руки на важелі рульового управління й дивлячись перед собою. Широко розставивши ноги, він спирався об мережу похилих підпорок, а лівим стегном торкався силовой плити. Це був великий чоловік з темним обличчям, покритим глибокими зморшками, і з перетканим сивиною волоссям. Його тіло було продовженням механізму — керувало тяжким рухом. Минаючи Люціллу, він перевів погляд на неї, а тоді знову на дорогу, на широкий вантажний майданчик, окреслений довколишніми будівлями.

«Вбудований у свою машину», — подумала вона. Це дещо казало про те, як люди були пристосовані до того, що вони робили. На думку Люцілли, це мало б зменшити їхню силу. Якщо надто сильно пристосовуватися до однієї речі, інші здібності атрофуються. *Ми стаємо тим, що робимо.*

Зненацька вона уявила себе теж оператором якоїсь великої машини, що нічим не відрізнявся від того чоловіка з фури.

Велика машина прокотилася повз неї з подвір'я, а оператор більше на неї не глянув. Раз уже її бачив. Навіщо дивитися двічі?

Вона подумала, що її господарі мудро вибрали для неї криївку. Околиця рідко заселена, найближче сусідство — гідні довіри робітники, перехожі не надто цікаві. Тяжка праця притуплює

цікавість. Коли її сюди привезли, вона зауважила характер околиці. Уже вечоріло, і люди тяжкими кроками розходилися по домівках. Густану міського населення певної території можна оцінити, коли припиняється робота. Рано в ліжко — значить, ти у ледь заселеному регіоні. Нічна активність свідчить про те, що люди застаються неспокійними, знервованими внутрішнім усвідомленням вібрування інших активних людей у надмірній близькості від них.

«Що довело мене до такого інтроспективного стану?»

На початку першого відступу Сестринства, до найгірших атак Всечесних Матрон, Люцілла переживала труднощі. Вона не могла впоратися з певністю, що «хтось на нас полює з наміром убити».

Погром! Так назвав це Раббі, перш ніж рушити того ранку «глянути, що зможу для тебе зробити».

Вона знала, що Раббі вибрав це слово з давньої та гіркої пам'яті, але від часу першого свого досвіду на Гамму, до цього погрому, Люцілла не почувалася настільки зв'язаною обставинами, яких не могла контролювати.

«Тоді я теж була втікачкою».

Теперішня ситуація Сестринства нагадувала те, що вони витерпіли під владою Тирана. От тільки, як стало ясно з часом, Бог-Імператор ніколи не збирався ліквідувати Бене Гессерит, прагнув лише керувати ними. І він, звісно, керував!

«Де ж цей клятий Раббі?»

Він був великим дужим чоловіком у старомодних окулярах. Його широке обличчя побуріло від сонця. Небагато зморщок попри вік, який вона змогла визначити з його голосу та рухів. Окуляри привертали увагу до глибоко посаджених карих очей, які напрочуд пильно стежили за нею.

— Всечесні Матрони, — сказав він (саме тут, у цій верхній кімнаті з голими стінами), коли вона виклала йому своє становище. — Ей-вей! Це складно.

Люцілла очікувала такої відповіді, ба більше, бачила, що й він це знає.

— На Гамму перебуває Навігатор Гільдії, що допомагає розшукувати тебе, — промовив Раббі. — Він із Едріків, як мені казали, дуже могутній.

— У моїх жилах тече кров Сіони. Він не може мене *побачити*.

— Як і мене чи когось із моїх людей, з тієї ж причини. Знаєш, ми, євреї, пристосовуємося до багатьох вимог.

— Цей Едрік — лише жест, — сказала вона. — Він небагато може зробити.

— Але його привезли сюди. Боюся, що ми не маємо змоги безпечно відправити тебе з планети.

— То що ми можемо зробити?

— Побачимо. Мої люди не цілковито безсилі, розумієш?

Вона розпізнала щирість і турботу про неї. Він спокійно розповідав про опір сексуальним підступам Всечесних Матрон, «роблячи це непримітно, щоб не розбурхати їх».

— Піду шепну дещо у кілька вух, — сказав він.

Завдяки цьому вона почувалася дивно відновленою. Часто перебування в руках медика-професіонала приховувало в собі щось холодне, відсторонене, а то й жорстоке. Її заспокоїло знання, що сукайців кондиціоновано на чуйність до своїх пацієнтів, співчуття та підтримку. (*Усі ці речі, що можуть забутися в разі нагальної потреби.*) Вона доклала зусиль, щоб заспокоїтися, зосередившись на власній мантрі, яку здобула при вивченні самотньої смерті.

«Якщо я маю померти, мушу пройти крізь трансцендентний урок. Мушу відійти з миром».

Це допомогло, але вона й далі відчувала тремтіння. Раббі надто довго не було. Щось пішло не так.

«Чи я не помилилася, довірившись йому?»

Попри дедалі сильніше почуття приреченості, Люцілла, подумки прокручуючи зустріч із Раббі, змусила себе до

бене-гессеритського практикування наївності. Її Проктори називали це «невинністю, природно поєднаною з браком досвіду, станом, який часто плутають із невіглаством». У цій наївності зливалися всі речі. Вона була близькою до ментатського проектування. Інформація, прийнята без упереджень. «Ти — дзеркало, в якому відображається Всесвіт. Це відображення — увесь твій досвід. Образи відбиваються від твоїх чуттів. Виникають гіпотези. Важливі, навіть якщо помилкові. Ось винятковий випадок, коли з кількох неправильних припущень можуть впливати надійні рішення».

— Ми твої добровільні слуги, — сказав Раббі.

Це неодмінно мало стривожити Превелебну Матір.

Пояснення, що містилися в кристалі Одраде, зненацька стали неадекватними. *Добровільно служать майже завжди заради вигоди.* Люцілла прийняла це твердження як цинічне, але підкріплене значним досвідом. Спроби усунути таку тенденцію з людської поведінки незмінно розбивалися об скелі застосування. Соціалістичні та комуністичні системи змінювали тільки системи розрахунку вигоди. Величезна управлінська бюрократія — її системою розрахунку була влада.

Люцілла перестерегла себе, що ця тенденція проявляється завжди однаково. Глянь на розлогу ферму цього Раббі! Вихідна допомога сукійцеві після відставки? Вона вже бачила дещо, приховане за високим суспільним становищем: слуги, багатше житло. Мусить бути ще більше. Незважаючи на систему, завжди було одне й те саме: найкраща їжа, прегарні коханки, подорожі без обмежень, чудові вілли для проведення відпустки.

«Коли бачиш це так часто, як ми, воно дуже втомлює».

Вона знала, що мислить гарячково, але не мала сил запобігти цьому. *«Виживання. Найнижчим рівнем піраміди вимог завжди є виживання. А я загрожую виживанню Раббі та його людей».*

Він підлещувався до неї. *«Маємо завжди стерегтися людей, що до нас підлещуються, рознюхуючи, якими силами ми*

повинні б володіти. Як лестить нам видовище натовпу численних слуг, що чекають наших наказів! Як це нас розслаблює».

Це помилка Всечесних Матрон.

Що затримує Раббі?

Роздивляється, скільки може отримати за Превелебну Матір Люціллу?

Двері внизу грюкнули, струснувши підлогу під її ногами. Вона почула квапливі кроки на сходах. Якими примітивними були ці люди. Сходи! Люцілла обернулася, коли двері відчинилися. Ввійшов Раббі, несучи з собою багатий запах меланжу. Став біля дверей, оцінюючи її настрій.

— Вибач за запізнення, люба леді. Мене викликали на допит до Едріка, Навігатора Гільдії.

Це пояснювало запах прянощів. Навігатори завжди купалися в оранжевому газі меланжу, їхні риси часто були затуманені його випарами. Перед внутрішнім зором Люцілли постали рот Навігатора у формі маленької літери «v» і потворна кляпа носа. Скроні Навігатора пульсували, ніс і рот здавалися крихітними на гігантському обличчі. Люцілла бачила, в якій небезпеці мусив почуватися Раббі, слухаючи співуче завивання голосу Навігатора з одночасним механічним перекладом на безособовий галах.

— Чого він хотів?

— Тебе.

— Чи він...

— Він не знає напевне, але я не сумніваюся, що нас підозрює. Щоправда, він усіх підозрює.

— За тобою стежать?

— У цьому немає потреби. Можуть мене знайти, коли захочуть.

— Що ми зробимо? — Вона відчула, що говорить надто швидко, надто голосно.

— Люба леді... — Він підійшов до Люцілли на три кроки, і вона побачила краплини поту на чолі та носі. Страх. Чула цей запах.

— Добре, то що?

— Коли дивитися на те, що приховується за діяльністю Всечесних Матрон, з економічного погляду, — воно видається нам досить цікавим.

Ці слова кристалізували її побоювання. *«Я знала! Він продає мене!»*

— Як добре знаєте ви, Превелебні Матері, в економічних системах завжди є прогалини.

— Так? — Глибока обережність.

— Неповне придушення торгівлі будь-яким товаром завжди призводить до збільшення прибутку торговців, особливо дистриб'юторів вищого рівня. — В його голосі звучав застережливий сумнів. — Переконавання, що можна контролювати небажані наркотики, затримуючи їх на своїх кордонах, є помилковим.

Що він хотів цим сказати? Його слова стосувалися елементарних фактів, відомих навіть аколіткам. Збільшені прибутки завжди використовувалися для купівлі безпечних шляхів в обхід прикордонної варти, а часто — для купівлі самої варти.

«Він підкупив слуг Всечесних Матрон? Напевно, не вірить, що може це зробити безпечно для себе».

Люцілла чекала, доки він збереться з думками, вочевидь, шукаючи ту їхню форму, яка, на його гадку, може бути прийнятною для неї.

Чому він привернув її увагу до прикордонної варти? Адже, безперечно, саме це він і зробив. Звичайно, вартові завжди мали напоготові раціональне пояснення того, що зраджують своїх командирів. *«Якщо я цього не зроблю, то зробить хтось інший».*

Вона посміла дати собі право сподіватися.

Раббі прокашлявся. Було очевидно, що він знайшов бажані слова та упорядковував їх.

— Я не вірю, що для тебе існує якийсь спосіб вибратися з Гамму живою.

Вона не очікувала такого відкритого присуду.

— Але...

— Інформація, яку ти містиш у собі, — це інша річ, — сказав він.

Ось що приховувалося за привертанням уваги до кордонів і варти!

— Раббі, ти не розумієш. Моя інформація — не просто кілька слів та кілька засторог. — Вона кінчиком пальця стукнула себе по чолі. — Тут зберігається багато цінних життів, незамінний досвід, знання такі важливі, що...

— Ах, але ж я розумію, люба леді. Наша проблема в тому, що ти не розумієш.

«Завжди ці посилання на нерозуміння!»

— Цієї миті я покладаюся на твою честь, — промовив він.

«Ах, легендарні честь і незламність обітниці Бене Гессерит, коли ми вже дали наше слово!»

— Ти знаєш, що я радше помру, ніж вас зраджу, — запевнила вона.

Він широко розвів руки в жесті безпорадності.

— Я цілковито в цьому певний, люба леді. Не про зраду йдеться, а про те, чого ми досі не виявили вашому Сестринству.

— Що ти намагаєшся мені сказати? — наказово, майже Голосом (її попереджали, що не слід використовувати Голосу з цими євреями).

— Я мушу взяти з тебе клятву. Мушу мати твоє слово, що ти не використаєш проти нас того, що я збираюся тобі відкрити. Ти мусиш пообіцяти, що приймеш мій розв'язок нашої дилеми.

— Я маю зробити це наосліп?

— Лише тому, що я прошу в тебе цього й запевняю, що ми дотримаємо своїх зобов'язань перед вашим Сестринством.

Вона глянула на нього, намагаючись пробити поглядом бар'єр, який він здійняв між ними. Можна було прочитати його поверхові реакції, але не те таємниче, що приховувалося за несподіваною поведінкою.

Раббі чекав, доки ця грізна жінка ухвалить рішення. Превелебні Матері завжди викликали в нього неспокій. Він знав, яким мусить бути рішення Люцілли, і жалів її. Помітив, що вона спроможна прочитати цей жаль у виразі його обличчя. Вони знали так багато і так мало! Їхні сили були явними. А їхні знання про Таємний Ізраїль такі небезпечні!

«А все ж ми винні їм цей борг. Вона не з Обраних, але борг — це борг. Честь — це честь. Правда — це правда».

Бене Гессерит уберегли Таємний Ізраїль у численні часи скрути. А погром — це те, про що його народ знав без дальших пояснень. Погром був закарбований у психіці Таємного Ізраїлю. А завдяки *Невимовному* вибраний народ ніколи не забуває. Так само, як і не прощає.

Спогади, свіжість яких підтримував щоденний ритуал (з періодичним натиском на колективний взаємообмін), кидали яскраве світло на те, що, як знав Раббі, він мусить зробити. І ця бідна жінка! Вона теж стала бранкою спогадів і обставин.

Указан! Нас обох!

— Маєш моє слово, — сказала Люцілла.

Раббі повернувся до єдиних дверей кімнати і розчинив їх. Там стояла літня жінка у довгій коричневій сукні. За жестом Раббі вона ввійшла досередини. Мала волосся барви старого дерева-плавника, акуратно зв'язане у вузол на потилиці. Обличчя витягнуте й покрите зморшками, темне, мов сушений мигдаль. Зате очі! Повністю сині. І ця сталева твердість у них.

— Це Ребекка, одна з нашого народу, — промовив Раббі. — Я певен, що ти вже побачила: вона зробила дещо небезпечно.

— Агонія, — прошепотіла Люцілла.

— Зробила це вже давно і добре нам служила. А тепер вона служитиме тобі.

Люцілла мусила впевнитися.

— Ти можеш Ділитися?

— Я ніколи не робила цього, леді, але знаю про це. — Із такими словами Ребекка наблизилася до Люцілли і зупинилася, коли вони ледь не зіткнулися.

Похилилися одна до одної, майже торкнувшись лобами. Їхні долоні здійнялися і вхопилися за простягнуті назустріч руки.

Коли їхні свідомості зімкнулися, Люцілла послала сильну проєкційну думку: «Це мусить дістатися до моїх Сестер!»

— Я обіцяю, люба леді.

Не могло бути омани в цьому повному змішуванні свідомостей, у цій абсолютній щирості, живленій неминучою та певною смертю або отруйною есенцією меланжу, яку древні фримени слушно називали «малою смертю». Люцілла прийняла обітницю Ребекки. Ця дика Превелєбна Мати євреїв присвятила життя її дотриманню. А ще щось! Люцілла задихнулася, побачивши це. Раббі задумав продати її Всечесним Матронам. Водій фури був одним із їхніх агентів. Прибув сюди, аби впевнитися, що на фермі справді перебуває жінка, яка відповідає опису Люцілли.

Щирість Ребекки не залишила Люціллі жодної можливості втечі: «Це єдиний спосіб, яким ми можемо порятуватися самі і не порушити нашу клятву».

Саме тому Раббі навів її думки на вартових і владних посередників. *«Хитро, хитро. І я прийму це. Він знав, що я це зроблю».*

Не можна маніпулювати маріонеткою за допомогою єдиної мотузки.

Припис дзен-сунітів

Превелебна Мати Шіана стояла у своїй скульптурній майстерні біля стійки. Обидві її долоні покривали формувальники-шейпери із сірими кігтями на кінцях, схожі на екзотичні рукавички. Чорний сенсіплас на стійці вже майже годину набирив форми під її руками. Вона почувалася близькою до творіння, що прагнуло втілення, виривалося з дикого місця у неї всередині. Інтенсивність творчої сили пробігала їй по шкірі тремтінням, вона питала себе, чи перехожі в коридорі праворуч від неї не відчують цього. Ззаду, крізь північне вікно її майстерні, просочувалося сіре світло, крізь західне — сяяло оранжевим блиском сонце пустельного вечора.

Престер, старша помічниця Шіани тут, на Пустельній Вартовій Станції, уже кілька хвилин стояла у дверях, але всі станційні працівники знали, що краще не перебивати Шіану, коли вона працює.

Відступивши назад, Шіана тильною стороною долоні змахнула з чола пасмо вигорілого на сонці бронзового волосся. Шматок чорного пласу стояв перед нею мов виклик, його криві та площини майже пасували до форми, яку вона відчувала всередині себе.

«Приходжу сюди, коли мій страх найсильніший», — подумала вона.

Ця думка приглушила творчий порив, і вона подвоїла зусилля, щоб закінчити скульптуру. Одягнені в шейпери долоні занурювалися у плас і злітали над ним, а чорна форма

змінювалася слідом за кожним її вторгненням, наче хвиля, гнана шаленим вітром.

Світло з північного вікна згасло, автоматика компенсувала це жовто-сірим сяйвом по краях стелі, але це не те саме. Це не те саме!

Шіана відступила на кілька кроків від своєї роботи. Близько... проте недостатньо близько. Вона майже могла торкнутися форми у себе всередині та відчуті її прагнення народитися. Але плас не відповідав цій формі. Один замашистий рух пращиці Шіани перетворив його на чорну кляксу на стійці.

Прокляття!

Вона зняла шейпери і кинула їх на полицю поруч зі скульптурною стійкою. На обрії за західним вікном досі палала оранжева смуга. Та швидко гасла — водночас зі згасанням творчого пориву, яке вона відчувала.

Підійшовши до західного вікна, вона встигла побачити повернення останніх на сьогодні пошукових команд. Їхні посадкові вогні світляними дротиками вистрілювали на півдні, де на шляху, яким просувалися дюни, влаштували тимчасову рівну площадку. По тому, як повільно опускалися 'топтери, Шіана зрозуміла, що вони не знайшли ні плям прянощів, ні інших ознак того, що піщані черви нарешті розвинулися із засадженої тут піщаної форелі.

«Я — пастушка червів, які можуть ніколи не з'явитися».

Вікно повернуло темне віддзеркалення її обличчя. Вона могла розгледіти сліди, залишені Агонією прянощів. Худенька смаглява приبلуда Дюни стала високою, радше суворою жінкою. Та її бронзове волосся досі намагалось вирватися з чепчика, туго скріпленого на потилиці. А ще вона бачила дикість у своїх цілковито синіх очах. Інші теж це бачили. І це була проблема, джерело частини її страху.

Схоже, Міссіонарія не припиняє своїх приготувань *«для нашої Шіани»*.

Якщо гігантські черви розвинуться — повернеться Шай-Хулуд! А Міссіонарія Протектіва Сестринства Бене Гессерит була готова спустити Шіану на хвилі океану людства, яке ні про що не здогадувалося, приготованою до релігійного поклоніння. Міф ставав дійсністю... так само, як вона намагалася втілити в дійсність цю скульптуру.

Свята Шіана! Бог-Імператор — її невільник! Гляньте, як підкоряються їй святі черви! Лето повертається!

Чи вплинуло б це на Всечесних Матрон? Можливо. Вони, принаймні на словах, служили Богу-Імператору, поклоняючись йому під іменем Гулдура.

Та не схоже, щоб вони у чомусь наслідували «Святу Шіану», хіба що в сексуальних звершеннях. Шіана знала, що її сексуальна поведінка, скандальна навіть за бене-гессеритськими мірками, була формою протесту проти тієї ролі, яку намагалася накинути їй Міссіонарія. Виправдання, що вона лише вдосконалює чоловіків, яких Дункан Айдаго вчив мистецтва сексуального поневолення, було тільки... виправданням.

«Беллонда підозрює».

Ментатка Белл була постійною загрозою для Сестер, які вибивалися з лав. І це було головною причиною потужної позиції Белл у вищій Раді Сестринства.

Шіана відвернулася від вікна і впала на оранжево-коричневе покривало, яке застило її ліжко. Просто перед нею виднівся великий чорно-білий рисунок — зображення гігантського черва, що здіймався над крихітною людською фігуркою.

«Такими вони були і можуть ніколи вже такими не бути. Що я хотіла висловити цим рисунком? Якби знала, могла б закінчити ту плас-скульптуру».

Небезпечно було спілкуватися з Дунканом таємною мовою жестів. Та існували речі, про які Сестринство не могло знати — поки ні.

«Може існувати шлях утечі для нас обох».

Але куди їм тікати? Це Всесвіт, обложений Всечесними Матронами та іншими силами. Це Всесвіт розпорошених планет, здебільшого заселених людьми, які хотіли тільки жити в спокої — у певних місцях приймаючи провід Бене Гессерит, у багатьох регіонах звиваючись під гнітом Всечесних Матрон, а переважно сподіваючись керувати собою самостійно, найкраще, як зуміють, — одвічна мрія про демократію, — отже, завжди існували невідомі величини. І завжди урок Всечесних Матрон! З Мурбеллиних вказівок впливало б, що Всечесні Матрони сформувалися з Рибомовок і Превелелбних Матерів у стані крайньої скрути. Демократія Рибомовок стала автократією Всечесних Матрон! Ці вказівки були надто численними, щоб їх проігнорувати. Але чому вони так натискали на несвідомий примус за допомогою своїх Т-зондів, клітинної індукції та сексуальної справності?

Де ринок, що може прийняти наші збігли таланти?

Цей Всесвіт не мав більше єдиної біржі. Можна розгледіти підземні мережі різних видів. Це були вкрай німічні зв'язки, що спиралися на старі компроміси та тимчасові порозуміння.

Як колись сказала Одраде: «Схоже на стару одезину з обтороченими краями і залатаними дірками».

У Старій Імперії вже не існувало міцно зв'язаної торгової мережі ДАПТ. Тепер це були жалюгідні шматки та уламки, сяк-так з'єднані вутлими в'язями. Люди сприймали цю латанину з погордою, постійно сумуючи за старими добрими часами.

«Який із Всесвітів прийняв би нас просто як втікачів, а не Святу Шіану з її мужем-консортом?»

Хоча Дункан не був консортом. Таким був первісний план Бене Гессерит: «Пов'язати Шіану з Дунканом. Ми контролюємо його, а він може контролювати її».

Мурбелла звела цей план нанівець. *«І це добре для нас обох. Кому потрібна сексуальна одержимість?»* Але Шіана мусила

зізнатися собі, що її почуття до Дункана Айдаго були дивно збаламученими. Мова рук, дотики. Що вони зможуть сказати Одраде, якщо вона почне допитуватися про це? Не якщо, а коли.

«Обговорюємо шляхи, якими Дункан і Мурбелла можуть утекти від тебе, Мати Настоятелько. Обговорюємо інші способи повернення Тегові пам'яті. Обговорюємо наш приватний бунт проти Бене Гессерит. Так, Дарві Одраде! Твоя колишня учениця стала бунтаркою проти тебе».

Так само Шіана зізнавалася у змішаних почуттях до Мурбелли.

«Вона приручила Дункана, а я могла й зазнати поразки».

Полонена Всечесна Матрона була захопливим об'єктом вивчення... а інколи кумедним. На стіні призначеної для аколіток їдальні корабля висіло її жартівливе віршидло:

Гей, Боже! Якщо ти ще зволиш бути,
Зволь і молитву мою почути.
Образи ті на моїй полиці,
Справді це ти, чи мої це лиця?

Перед тобою навшпиньки я стала,
Підтримай мене, аби я не впала.
Дай сили здолати помилки, як зможеш,
Це і тобі, і мені допоможе.

Давши цим приклад перфекції
Прокторкам нашої секції,
Або ж твоїм Небесам знадобиться,
Як тісту — закваска, ковбасці — гірчиця.

Та, хай яких ще причин тобі треба,
Дій, будь ласкавий, за мене й за себе.

Було справжньою насолодою дивитися на наслідок цього жарту — її зіткнення з Одраде, піймане комутатором.

Голос Одраде, незвично різкий:

— Мурбелло! Це ти?

— Боюся, що так. — Без тіні розкаяння.

— Боїшся, що так? — Далі різко.

— Чому ні? — Досить зухвало.

— Ти насміхаєшся над Міссіонарією! Не заперечуй. Таким був твій намір.

— Вони такі збіса претензійні!

Згадуючи це зіткнення, Шіана відчувала лише симпатію. Бунтівна Мурбелла була тільки симптомом. Якою має бути ферментація, щоб довелося звернути на неї увагу?

«Я так само змагалася проти вічної дисципліни, “яка зробить тебе сильною, дитино”».

Якою Мурбелла була в дитинстві? Які різновиди зовнішнього тиску сформували її? Життя завжди було реакцією на тиск. Дехто виявлявся піддатливим на легкі розваги, і виходило, що це вони його сформували: з розширеними порами, почервонілого від ексцесів. Бахус розпусно щириться на них. Хтивість кладе свій відбиток на їхні риси. Превелебна Мати знала це з тисячолітніх спостережень. *«Тиск формує нас незалежно від того, опираємося ми йому чи ні».* Натискання і формування — це і є життя. *«А я своїм таємним опором творю новий тиск».*

З огляду на теперішній стан Сестринства — його настороженість на всі можливі загрози, — розмова з Дунканом мовою рук, імовірно, виявиться марною.

Шіана перехилила голову й глянула на чорну кляксу на скульптурній стійці.

«Та я не втрачу впертості. Сама створю постулат свого життя. Створю своє життя! Хай будуть прокляті Бене Гессерит!»

І втрачу повагу своїх Сестер».

У тому, як її змушували до цього шанобливого конформізму, було щось древнє. Бене Гессерит зберегли це знаряддя з найглибшої давнини, регулярно його виймаючи, щоб почитити і внести необхідні поправки, яких час вимагав від усіх людських творінь. І ось сьогодні воно тут, оточене безсловесним трепетом.

«Таким чином, ти — Превелебна Мати, і це єдиний істинний вирок».

Шіана знала, що тоді їй доведеться випробувати це древнє знаряддя до самих меж можливого, ймовірно, ламаючи його. А ця чорна плас-форма, яка шукала виходу з дикого місця всередині неї, була лише одним із елементів того, що — Шіана це знала — вона мусила зробити. Назвіть це бунтом, назвіть інакше — годі було протистояти тій силі, яку вона відчувала в грудях.

Обмежившись спостереженням, незмінно упускаєш суть свого життя. Мету можна окреслити так: живи якомога краще. Життя — це гра, правила якої вивчаєш, долучившись до неї та граючи до самого кінця. Інакше втрачаєш рівновагу, зміни у грі постійно застають тебе зненацька. Ті, хто не є гравцями, часто бідкаються та скаржаться, що удача їх завжди оминає. Уникають бачити те, що самі можуть творити частку своєї удачі.

Дарві Одраде

— Ти вивчила найновіші ком-записи з Айдаго? — спитала Беллонда.

— Потім! Потім! — Одраде знала, що голодна і що це відчуття вирвалося на волю у відповіді на доречне питання Белл.

У ці дні тиск з усіх боків дедалі сильніше обмежував Матір Настоятельку. Вона завжди намагалася підходити до своїх обов'язків з позицій широти інтересів. Що більше речей її цікавитиме, то ширшим буде поле її зчитування, а це, безперечно, принесе більше корисних даних. Використовуючи чуття, вдосконалюєш їх. Суть — ось чого прагнула її цікавість у своїх пошуках. Суть. Це скидалося на полювання за їжею, щоб заспокоїти глибокий голод.

Та її дні як дві краплі води були схожі на сьогоднішній ранок. Уподобання Матері Настоятельки до особистих інспекцій було добре відомим, але стіни цього кабінету затримували її. Вона мала бути там, де є досяжною. Не лише досяжною, а й спроможною негайно вислати повідомлення і людей.

«Прокляття! Я викрою час! Я мушу!»

Це був ще один тиск — тиск часу.

Шіана казала: «Ми котимося крізь дні, взяті в позику».

Дуже поетично! Не надто допоможе перед лицем невідкладних справ. Вони мусили закинути в Розсіяння якомога більше клітин Бене Гессерит, перш ніж сокира опуститься. Ніщо не мало рівного пріоритету. Тканину Бене Гессерит рвали на частини, розсилаючи їх до місць, яких не міг знати ніхто з Капітули. Інколи Одраде уявляла це собі як потік клаптів і решток. Втікачі відлітали на не-кораблях із запасом піщаної форелі у трюмах, традиціями Бене Гессерит, наукою, а ще пам'ятями, що були їхніми провідниками. Але Сестринство вже робило таке багато років тому, під час першого Розсіяння, і ніхто не повернувся й не прислав звістки. Жодна Сестра. Жодна людина. Повернулися лише Всечесні Матрони. Якщо колись вони й були бене-гессеритками, то тепер стали жахливим, сліпо самогубчим викривленням.

«Чи ми ще колись станемо цілісністю?»

Одраде глянула на роботу, що лежала на її столі: чергові селекційні карти. Хто відлітає, а хто залишається? Бракувало часу зробити перерву і перевести подих. З Іншої Пам'яті від її покійної попередниці Тарази прийшло: «Я тобі казала!» Це мало означати: «Бачиш, крізь що мені довелося пройти».

«А я колись міркувала, чи там, на вершині, є ще місце».

Місце на вершині ще є (як вона любила казати аколіткам), та рідко вистачає часу.

Думаючи про здебільшого пасивних людей «там, назовні», поза Бене Гессерит, Одраде інколи їм заздрила. Вони мають право на свої ілюзії. Як зручно. Можна прикидатися, що твоє життя вічне, що завтра буде краще, що боги на небесах дбайливо тебе охороняють.

Вона з неприязню відкинула таку оману і повернулася до звичного стану. Незатуманене око було кращим, хай що воно бачило.

— Я вивчила найновіші записи з Айдаго, — сказала Одраде, дивлячись через стіл на терплячу Беллонду.

— У нього цікаві інстинкти, — промовила Беллонда.

Одраде задумалася про це. Комунікатори, розкидані по всьому не-кораблю, мало що пропускали. Теорія Ради про Дункана Айдаго день у день ставала дедалі менше теорією і дедалі більше переконанням. Скільки пам'ятей серійних втілень Айдаго містив цей гхола?

— У Там дедалі сильніші сумніви щодо їхніх дітей, — сказала Беллонда. — Мають вони небезпечні таланти?

Цього слід було сподіватися. Трьох дітей, яких Мурбелла народила Айдаго на не-кораблі, забрали відразу після народження. За розвитком їх усіх пильно стежили. Чи мали вони ту неймовірну швидкість реакції, якою вирізнялися Всечесні Матрони? Надто рано, щоб це сказати. Як запевняла Мурбелла, ця риса розвивалася в пубертатний період.

Всечесна Матрона — їхня полонянка — з гнівом прийняла те, що в неї забрали дітей, хоч і змиралася з цим. Айдаго натомість майже не відреагував. Дивно. Щось дало йому ширший погляд на прокреацію? Майже бене-гессеритський підхід?

— Чергова розплідна програма Бене Гессерит, — глузливо сказав він.

Одраде дозволила своїм думкам вільно пливти. Чи те, що вони бачать в Айдаго, справді є бене-гессеритською поведінкою? Сестринство твердило, що емоційна прив'язаність — це рудимент, важливий для виживання людей давнини, але для планів Бене Гессерит вона більше не є необхідною.

Інстинкти.

Те, що приходиться з яйцеклітиною та спермою. Часто яскраве й гучне: «Це голос твого виду, телепню!»

«Любов... продовження роду... жадоба... Усе це — несвідомі мотиви, що спонукають до певної поведінки. Втручатися в них небезпечно. Розпорядниці схрещення знали це, навіть коли цим

займалися. Рада періодично дебатувала на ці теми, наказуючи пильно стежити за наслідками».

— Ти вивчила записи. І це вся відповідь мені? — Досить жалібно, як для Беллонди.

Запис, що так зацікавив Беллонду, стосувався допиту, який Айдаго влаштував Мурбеллі, стосовно технік Всечесних Матрон для сексуального поневолення. *Чому?* Його паралельні здібності були викликані тлейлаксанським кондиціонуванням, викарбуваним на його клітинах в аксолотлевому резервуарі. Здібності Айдаго постали як несвідомий взірєць, схожий на інстинкти, але результат нічим не відрізнявся від ефекту, здобутого Всечесними Матронами: екстаз наростав, доки цілковито не витісняв усе раціональне, і пов'язував свою жертву з джерелом таких нагород.

Мурбелла дійшла лише до цієї стадії словесного вираження своїх здібностей. Очевидно, спрацював залишковий гнів через те, що Айдаго узалежнив її тими ж техніками, яких навчили її саму.

— Мурбелла замикається, коли Айдаго розпитує про мотиви. *«Так, я помітила».*

— Я могла б тебе убити, і ти це знаєш! — заявила Мурбелла.

Ком-запис показав їх у ліжку в Мурбеллиному помешканні на не-кораблі, відразу ж після того, як вони вдовольнили свою взаємну узалежненість. На голій плоті виблискував піт. Мурбелла лежала з синім рушником на чолі, зелені очі втуплені в комунікатор угорі. Здавалося, що вона дивиться просто на спостерігачів. В її очах — малі оранжеві плямки. Плямки гніву, що походять із залишкового запасу використововуваного Всечесними Матронами замітника прянощів у її тілі. Тепер вона приймала меланж — і не було жодних небажаних симптомів.

Айдаго лежав поруч із нею, його чорне волосся, безладно розсипане довкола обличчя, різко контрастувало з білою подушкою під головою. Очі заплющені, але повіки здригаються.

Худий. Їв надто мало, попри спокусливі страви, які прислала особиста куховарка Одраде. Високі вилиці дуже випинаються. За роки ув'язнення риси його обличчя загострилися.

Одраде знала, що Мурбеллина погроза спирається на її фізичні здібності, але психологічно є фальшивою. *Вбити свого коханого? Навряд чи!*

Беллонда думала так само.

— Навіщо вона демонструвала свою фізичну швидкість? Ми вже бачили це раніше.

— Знає, що ми за нею стежимо.

Комунікатори показали, як Мурбелла, переборовши посткоїтальну втому, вистрибнула з ліжка. Рухаючись із блискавичною швидкістю (куди швидше за найвищі досягнення Бене Гессерит), вдарила правою ногою, зупинившись лише на волосок від голови Айдаго.

З першим її рухом Айдаго розплющив очі. Дивився без страху, навіть не кліпнувши.

«Такий удар! Був би фатальним, якби вона влучила». Досить лише раз побачити подібне, щоб цього боятися. Мурбелла рухалася без співучасті мозкової кори. Як у комахи, атака ініціювалася периферійними нервами в точці м'язового збудження.

— Бачиш! — Мурбелла опустила стопу й глянула на нього згори вниз.

Айдаго усміхнувся.

Переглядаючи це, Одраде нагадала собі, що Сестринство має трьох Мурбеллиних дітей, усі дівчатка. Розпорядниці схрещення були збуджені. З часом Превелебні Матері, народжені з цієї лінії, зможуть дорівнятися в такій здібності Всечесним Матронам.

«Із часом, якого ми, схоже, не маємо».

Однак Одраде поділяла збудження Розпорядниць схрещення. Ця швидкість! Плюс до цього нервово-мускульний тренінг,

чудові засоби прана-бінду, розроблені Сестринством! Те, що могло постати в результаті, вона розуміла без слів.

— Вона зробила це для нас, а не для нього, — зауважила Беллонда.

Одраде не мала такої певності. Мурбелла не терпіла постійного нагляду за нею, але змирилася з цим. У багатьох своїх діях, вочевидь, ігнорувала людей по той бік комунікаторів. Запис показав, як вона повертається на своє місце в ліжку, поруч із Айдаго.

— Я обмежила доступ до цього запису, — промовила Беллонда. — Деякі аколітки почуваються збентежено.

Одраде кивнула. *Сексуальне узалежнення!* Цей аспект умінь Всечесної Матрони викликав хвилі неспокою у Бене Гессерит, особливо серед аколіток. Дуже промовисто. Наводить на певні думки. Більшість Сестер Капітули знали, що Превелебна Мати Шіана, єдина з них, практикує частину цих технік попри загальне побоювання, що це може їх ослабити.

«*Ми не повинні ставати Всечесними Матронами!*» — Белл завжди це каже. *Але Шіана — це значущий контрольний фактор. Вона вчить нас дечого про Мурбеллу*».

Одного пополудня, заставши Мурбеллу в її помешканні на не-кораблі саму і помітно розслаблену, Одраде спробувала поставити пряме питання:

— Чи до Айдаго ні в кого з вас не виникало спокуси, назвімо це так, «поєднатися у радості»?

Мурбелла відсахнулася з гнівною гордістю.

— Він піймав мене завдяки випадку!

«*Той самий різновид гніву, яким вона відповідала на розпитування Айдаго*». Згадавши це, Одраде схилилася над робочим столом і знову ввімкнула запис.

— Глянь, як вона сердиться, — промовила Беллонда. — Наказ, отриманий у стані гіпнотрансу, забороняє їй відповідати на подібні питання. Ставлю на кін свою репутацію.

- Це з'ясується під час Агонії прянощів, — відповіла Одраде.
- Якщо вона колись до цього дійде!
- Припускалося, що гіпнотранс — це наша таємниця.

Беллонда пережувувала очевидний висновок: *жодна Сестра, послана нами у перше Розсіяння, не повернулася.*

У їхніх свідомостях великими літерами було написано: «Чи не ренегатки Бене Гессерит створили Всечесних Матрон?» Багато що вказувало на це. Чого ж вони вдалися до сексуального поневолення чоловіків? Лепетання Мурбелли на історичні теми не давало задовільної відповіді. Уся поведінка Всечесних Матрон ішла всупереч науці Бене Гессерит.

— Мусимо навчитися, — наполягала Беллонда. — Та дрібка, яку ми знаємо, дуже тривожна.

Одраде погоджувалася із цією тривоною. Наскільки великою пасткою була така здібність? «Дуже великою», — подумала вона. Аколітки скаржилися, що вони сплять і уві сні бачать, як стати Всечесними Матронами. Беллонда слушно непокоїлася.

Створить чи пробудить такі нестримні сили — і ви збудували тілесні фантазії надзвичайної складності. Можете вести цілі популяції на повідку їхніх прагнень, проєкцій їхньої фантазії.

Сила, яку зважилися застосувати Всечесні Матрони, була страшною. Досить стати відомим тому, що в них є ключ до сліпучого екстазу, і вони вже наполовину виграли битву. Сама тільки вказівка, що така річ існує, є початком капітуляції. Люди Мурбеллиного рівня в тому Ордені можуть цього не розуміти, але ті, що на вершині... Невже можливо, що вони просто використовують цю силу, не дбаючи про неї і навіть не підозрюючи про її глибшу потугу? *Коли це так, то як же наших перших посланців у Розсіяння зваблено у цей глухий кут?*

Раніше Беллонда вже запропонувала свою гіпотезу.

Всечесна Матрона та її бранка, Превелелбна Мати, яка потрапила в полон у цьому першому Розсіянні. «Вітаємо, Превелелбна

Мати. Ми хотіли б, щоб ви стали свідком невеликої демонстрації наших сил». Перерва на сексуальну демонстрацію, а слідом за нею — показ фізичної швидкості Всечесної Матрони. Тоді — відмова в меланжі та ін'єкції його адреналінового замітника, змішаного з гіпнонаркотиком. У цьому гіпотетичному трансі Превелебна Мати зазнає сексуального імпринтингу.

Коли поєднати це з синдромом відмови від меланжу (налякала Белл), жертва може відректися від свого походження.

«Допоможи нам, доле! Невже найперші Всечесні Матрони первісно були Превелебними Матерями? Чи зважимося ми перевірити цю гіпотезу на собі? Що можемо довідатися про це від тієї пари на не-кораблі?»

Перед пильними очима Сестринства лежали два джерела інформації, але ключа до них ще не знайдено.

«Жінка й чоловік більше не є просто партнерами у продовженні роду, розрадою та підтримкою одне одному. Додалося щось нове. Ставки різко пішли вгору».

У ком-записі, відтворюваному за робочим столом, Мурбелла сказала певну фразу, яка найбільше привернула увагу Матері Настоятельки.

— Ми, Всечесні Матрони, зробили це з собою самі! Нам нікого винуватити.

— Ти це чула? — зажадала Беллонда.

Одряде різко труснула головою, прагнучи, щоб ніщо не відволікало її від цього обміну словами.

— Про мене такого не скажеш, — заперечив Айдаго.

— Це марне виправдання, — звинуватила його Мурбелла. — Зате ти був кондиціонований тлейлаксу піймати в пастку першу імпринтерку, яка постане на твоєму шляху!

— І вбити її, — уточнив Айдаго. — Саме таким був їхній намір.

— Але ти навіть не намагався вбити мене. Я не кажу, що тобі це вдалося б.

— Тож коли... — Айдаго обірвав фразу, мимоволі глянувши на комунікатори.

— Що він збирався сказати? — схопилася Беллонда. — Мусимо довідатися!

Але Одріде далі мовчки спостерігала за ув'язненою парою. Мурбелла продемонструвала несподівану прозорливість.

— Думаєш, ти піймав мене завдяки випадку, без власної співучасті?

— Достеменно так.

— Та я бачу, що якась твоя частка все це приймає! Ти не просто йшов за кондиціонуванням. Ти діяв на межі своїх сил.

Очі Айдаго затуманилися, наче він задивився всередину себе. Відкинув голову назад, розтягуючи м'язи грудної клітки.

— Це вираз ментата! — кинула звинувачення Беллонда.

Про це здогадувалися всі аналітики Одріде, та їм ще не вдалося добитися зізнання від Айдаго. Якщо він був ментатом, то навіщо приховувати цю інформацію?

«Через інші речі, які впливають з таких здібностей. Він нас боїться, і небезпідставно».

— Ти імпровізував і виправив те, що зробили з тобою тлейлаксу, — глузливо промовила Мурбелла. — Було в тобі щось, що не скаржилося!

— Таким чином вона намагається впоратися з почуттям власної провини, — сказала Беллонда. — Мусить вірити, що це правда, інакше Айдаго неспроможний був би її піймати.

Одріде підігнала губи. Проекція показала веселого Айдаго.

— Можливо, з нами обома було так само.

— Ти не можеш звинувачувати тлейлаксу, а я не можу звинувачувати Всечесних Матрон.

До кабінету ввійшла Тамелейн і опустила у слідокрісло поруч із Беллондою.

— Бачу, вас теж це зацікавило. — Вона вказала на проєктовані постаті.

Одраде вимкнула проєктор.

— Я оглядала наші аксолотлеві контейнери, — сказала Тамелейн. — Цей клятий Скителі приховав від нас життєво важливу інформацію.

— У нашому першому гхолі немає жодної вади, чи не так? — зажадала Беллонда.

— Нічого такого, що могли б знайти наші сукійці.

— Скителі мусив залишити собі кілька карт для дальших торгів, — примирливим тоном промовила Одраде.

Обидві сторони цієї угоди не розкривали усіх карт. Скителі платив Бене Гессерит за порятунок від Всечесних Матрон і притулок на Капітулі. Та кожна Превелебна Мати, яка його вивчала, знала, що діями останнього Пана тлейлаксу керує ще щось інше.

«Хитрі, хитрі Бене Тлейлакс. Куди хитріші, ніж ми підозрювали. І вони забруднили нас своїми аксолотлевими контейнерами. Саме слово “контейнер” — черговий їхній обман. Ми уявляли собі резервуари з підігрітими навколоплідними водами, а осередком кожного контейнера мав би бути складний механізм, що дублює (тонко, стримано і контрольовано) роботу материнського лона. З резервуаром усе гаразд! Та гляньте, що він містить».

Тлейлаксанський розв'язок був прямим: використай оригінал! Природа вже виробила це впродовж епох. Усе, що залишилося зробити Бене Тлейлакс, — це додати власну контрольну систему, власний спосіб повторення інформації, яка зберігалася в клітині.

Скителі називав це «мовою Бога». Назва «мова Диявола» пасувала б краще.

Зворотний зв'язок. Клітина керувала лоном, яке її виношувало. Запліднена яйцеклітина робила більш-менш так само. Тлейлаксу просто вдосконалили це.

В Одраде вирвалося зітхання, що привернуло гострі погляди її компаньйонки. *Невже Мати Настоятелька має нові турботи?*

«Мене турбують одкровення Скителі. І те, що ці одкровення зробили з нами. Ох, як же ми сахалися “приниження”. Тоді прийшла черга раціоналізації. І ми знали, що це раціоналізація! ”Якщо немає іншого шляху. Якщо це дасть нам гхолу, якого ми так потребуємо. Доброволиці, ймовірно, знайдуться”. Знайшлися! Доброволиці!»

— Думаєш про гречану вовну! — буркнула Тамелейн. Глянула на Беллонду, почала було щось говорити і передумала.

Беллондине обличчя стало лагідно-м'яким, що часто поєднувалося з її найбільш похмурими настроями. Промовила голосом, ледь гучнішим за гортанний шепіт:

— Я наполягаю на елімінації Айдаго. Що стосується цього тлейлаксанського монстра...

— Чого ти вдаєшся в цій пропозиції до евфемізму? — зажадала Тамелейн.

— То вбийте його! А тлейлаксу слід піддати всьому можливому тиску, на який ми...

— Замовкніть обидві! — наказала Одраде.

Ненадовго притисла обидві долоні до чола і, дивлячись на еркер вікна, побачила за ним крижаний дощ. Служба контролю погоди робить дедалі більше помилок. Годі її за це звинувачувати, та люди понад усе ненавиділи непередбачуване. *«Хочемо, щоб усе відбувалося природно!» Хай там що це означало б.*

Коли такі думки охоплювали Одраде, вона тужила за існуванням, упорядкованим так, як їй це подобалося: принагідні прогулянки в садах. Любила їх у всі пори року. Тихий вечір із друзями, обмін спостереженнями, розмови з тими, до кого вона мала теплі почуття. Прихильність? Так. Мати Настоятелька могла на багато що зважитися — навіть на любов до друзів. І смачна їжа з напоями, підібраними за їхній букет. Цього вона теж хотіла. Добре було порадувати своє піднебіння. А пізніше... так, пізніше, — тепла постіль з ніжним партнером, чутливим на її потреби, як вона — на його.

Звичайно, це здебільшого було недосяжним. Відповідальність! Яке вагоме слово. І як воно пече.

— Я зголодніла, — промовила Одраде. — Наказати, щоб сюди подали ланч?

Беллонда і Тамелейн подивилися на неї.

— Лише пів на дванадцятю, — дорікнула Тамелейн.

— Так чи ні? — наполягала Одраде.

Беллонда й Тамелейн обмінялися поглядами.

— Як забажаєш, — промовила Беллонда.

У Бене Гессерит казали (Одраде знала), що справи в Сестринстві йдуть куди гладкіше, якщо шлунок Матері Настоятельки вдоволений. Це й перехилило шальку.

Одраде під'єднала інтерком до своєї приватної кухні.

— Ланч для трьох, Дуано. Щось особливе. На твій вибір.

Коли подали ланч, виявилось, що це страва, яку Одраде особливо любила, — тушкована телятина. Дуана делікатно підкреслила смак травами, дрібною розмарину, а овочі не були розварені. Чудово.

Одраде насолоджувалася кожним шматочком. Інші їли через силу, ледве доносячи ложку до рота.

«Це одна з причин, чому Мати Настоятелька я, а не хтось із них?»

Тим часом, коли аколітка прибирала рештки ланчу, Одраде повернулася до одного зі своїх улюблених питань: «Які чутки ходять у спільних кімнатах і поміж аколіток?»

Зі своїх аколітських часів вона пам'ятала, як дослухалася до слів старших жінок, очікуючи великих істин. Натомість чула дріб'язкові розмови про Сестру таку-й-таку чи про останні проблеми Прокторки Х. Та інколи бар'єри опускалися і випливали важливі дані.

— Надто багато аколіток говорить про бажання відлетіти геть у наше Розсіяння, — прохрипіла Тамелейн. — Як шури з корабля, що тоне, кажу вам.

— Останнім часом є значний інтерес до Архівів, — сказала Беллонда. — Сестри, які знають краще, шукають підтвердження, що певна аколітка має добре виражений генний маркер Сіони.

Одраде це зацікавило. Їхня спільна праматір з епохи Тирана, Сіона ібн-Фуад аль-Сеефа Атрідка, передала своїм потомкам дар, що захищав їх від пророчих пошуків. Кожна особа, яка вільно переміщалася Капітулою, поділяла цей предківський захист.

— Добре виражений маркер? — спитала Одраде. — Сумніваються, що ті, про кого вони розпитують, захищені?

— Хочуть розради, — буркнула Беллонда. — А зараз я можу повернутися до Айдаго? Чи то він має генетичний маркер, чи то не має його. Це мене турбує. Чому частина його клітин не має маркера Сіони? Що зробили тлейлаксу?

— Дункан знає про небезпеку, і він не самогубця, — промовила Одраде.

— Ми не знаємо, хто він, — відповіла наріканням Беллонда.

— Імовірно, ментат, а всі ми знаємо, що це може означати, — сказала Тамелейн.

— Я розумію, чого ми тримаємо Мурбеллу, — зауважила Беллонда. — Заради цінної інформації. Але Айдаго і Скителі...

— Годі! — гарикнула Одраде. — Сторожові пси спроможні надто довго гавкати!

Беллонда прийняла це невдоволено. *Сторожові пси*. Їхній бене-гессеритський термін для постійного стеження за Сестрами, аби впевнитися, що ніхто не зійшов на криву дорогу. Дуже втомливо для аколіток, але для Превелебних Матерів лише одна з частин життя.

Одного пополудня Одраде пояснила це Мурбеллі. Вони були тільки удвох на не-кораблі, у переговорному приміщенні з сірими стінами. Стояли близько одна до одної, лицем до лица. Очі нарівні. Атмосфера неформальна й інтимна. Якщо не рахувати усіх цих комунікаторів довкола них.

— Сторожові пси, — промовила Одраде, відповідаючи на питання Мурбелли. — Це означає, що ми наче гедзі одні для одних. Не треба перебільшувати. Ми рідко кусаємо. Може вистачити простого слова.

Мурбелла, з виразом несмаку на овальному обличчі, з пильним поглядом широко розставлених зелених очей, вочевидь думала, що Одраде має на увазі якийсь загальноприйнятий сигнал, слово чи фразу, вживані Сестрами в таких ситуаціях.

— Якого слова?

— Будь-якого, прокляття! Тільки б доречного. Це як взаємний рефлекс. Маємо спільний «тик», і він нас не дратує. Радо його приймаємо, бо він тримає нас в алертному стані.

— І в мене будуть сторожові пси, коли я стану Превелебною Матір'ю?

— Наші сторожові пси є бажаними. Без них ми стали б слабшими.

— Звучить гнітюче.

— Ми так не вважаємо.

— Мене це відлякує. — Вона глянула на блискучі лінзи під стелею. — Як ці чортові комунікатори.

— Ми дбаємо про всіх своїх, Мурбелло. Коли ти станеш бене-гессериткою, матимеш гарантовану підтримку впродовж всього життя.

— Затишна ніша. — Глузливо.

— Геть навпаки, — тихо промовила Одраде. — Усе життя перед тобою стоятимуть виклики. Відплачуватимеш Сестринству до межі своїх здібностей.

— Сторожові пси!

— Ми завжди пам'ятаємо одне про одного. Деякі з нас, ті, що на владних посадах, можуть інколи бути авторитарними, навіть безцеремонними, але це тільки до точки, ретельно відміряної вимогами моменту.

— І жодного справжнього тепла чи ніжності, чи не так?

— Такі правила.

— Прив'язаність, може, але не кохання?

— Я виклала тобі правило. — І Одраде виразно побачила реакцію на обличчі Мурбелли. *«Он воно що! Вимагатимуть, щоб я відкинула Дункана!»*

— Тож серед Бене Гессерит немає кохання. — Який сумний тон. Досі Мурбелла ще мала надію.

— Кохання трапляється, — промовила Одраде, — але мої Сестри розглядають його як відхилення.

— Тож те, що я відчуваю до Дункана, — відхилення?

— І Сестри спробують тебе від нього вилікувати.

— Вилікувати! Застосувати корегувальну терапію до заражених!

— У Сестер кохання вважається ознакою розкладу.

— Я бачу в тобі ознаки розкладу!

Наче прослідкувавши думки Одраде, Беллонда вирвала її із задуми.

— Ця Всечесна Матрона ніколи не стане однією з нас! — Беллонда витерла з куточка рота дрібку соусу, що залишився після ланчу. — Ми гаємо час, намагаючись навчити її наших звичаїв.

«Принаймні Беллонда більше не називає Мурбеллу блудницею, — подумала Одраде. — Це вже прогрес».

Усі уряди змагаються з проблемою, яка раз у раз повертається: влада притягує патологічні особистості. Ідеться не про те, що влада псує, а про те, що вона є магнітом для піддатливих на зіпсуття. Такі люди схильні упиватися насиллям і швидко стають від нього залежними.

Міссіонарія Протектіва, Текст QIV (decto¹)

Ребекка, як їй наказано, стояла навколішках на викладеній жовтою плиткою долівці, не сміючи глянути на Велику Всечесну Матрону, що сиділа на підвищенні, — таку далеку, таку грізну. Уже дві години Ребекка чекала тут, майже в центрі гігантської зали, поки Велика Всечесна Матрона і її компаньйони споживали ланч, поданий догідливими слугами. Ребекка старанно закарбовувала в пам'яті манери слуг і намагалася наслідувати їх.

Її очниці досі боліли від пересадки, зробленої Раббі менше місяця тому. У цих очей була синя райдужка і біла оболонка, без сліду Агонії прянощів, яку вона пройшла в минулому. Це був тимчасовий захист. Не мине й року, як нові очі зрадять її цілковитою синявою.

Вона вважала біль в очах найменшою зі своїх проблем. Органічний імплант забезпечував Ребекку відміряними дозами меланжу, приховуючи її залежність. Запасу мало вистачити днів на шістьдесят. Якщо ці Всечесні Матрони триматимуть її довше, абстинентний синдром занурить її в агонію, порівняно з якою та перша здасться м'якою. Найнебезпечнішим був шер,

¹ Тут — «те, що може бути доведено» (давньогрец.).

дозований разом із прянощами. Якщо ті жінки його викриють, це негайно викличе підозри.

«Ти все робиш добре. Будь терплячою», — це була Інша Пам'ять із полчищ Лампадаса. Голос м'яко звучав у її голові. Скидався на Люціллін, але Ребекка не була в цьому певна.

Голос став знайомим упродовж місяців, що минули від Поділу, коли він назвався *«Речницею твоєї Моголяти»*. *«Ці блудниці не можуть дорівнятися нам у знанні. Пам'ятай про це, і нехай ця думка додасть тобі відваги»*.

Присутність Інших Внутрішніх, які не відвертали її уваги від того, що діялося навколо, наповнювала трепетом. *«Ми називаємо це Багатопотоковістю, — промовила Речниця. — Багатопотоковість розмножує твою свідомість»*. Коли Ребекка спробувала пояснити це Раббі, він відреагував гнівом:

— Ти заплямована нечистими думками!

Вони перебували в кабінеті Раббі пізно вночі. *«Крадемо час у визначених нам днів»,* — так він це називав. Кабінет був підвальною кімнатою, його стіни заставлено полицями зі старими книжками, рідудіанськими кристалами, сувоями. Приміщення було захищене від зондування найкращими іксіанськими пристроями, які люди Раббі ще й модифікували, вдосконаливши їх.

У такі години їй дозволяли сидіти за його робочим столом, він натомість примостився на старому кріслі, відхилившись на спинку. Світлокуля, що низько нависала над ним, кидала по-древньому жовте сяйво на бородате обличчя. Світло відображалось в окулярах, він носив їх майже як знак своєї посади.

Ребекка прикинулася розгубленою.

— Але ж ти казав, що врятувати скарби з Лампадаса — наш обов'язок. Хіба ж Бене Гессерит не повелися з нами шляхетно?

Вона побачила стурбованість у його очах.

— Ти чула, як Леві розповідав учора про тутешні розпитування. Чого відьма Бене Гессерит прибула до нас? Про це вони й питають.

— Наша історія несуперечлива і вірогідна, — запротестувала Ребекка. — Сестри навчили нас способів обману, які непрозорі навіть для Правдомовця.

— Не знаю... не знаю. — Раббі сумно хитнув головою. — Що є обманом? Що є правдою? Чи не засуджуємо ми самі себе власними устами?

— Раббі, ми протистоїмо погрому! — Це зазвичай змушувало його впевнитися в рішенні.

— Козаки! Так, твоя правда, дочко. У кожному столітті були козаки, і не лише ми відчули на собі їхні кнути та шаблі, коли вони в'їжджали у селища з жадобою вбивств у серцях.

«Дивно, — подумала Ребекка, — як йому вдалося справити враження, що ці події відбулися недавно і він бачив їх на власні очі». Ніколи не прощати, ніколи не забувати. Лідіце було вчора. Яка потуга зберігається в пам'яті Таємного Ізраїлю. Погром! Майже так само потужна у своїй безперервності, як ті присутності Бене Гессерит, що їх вона носила у своїй свідомості. Майже. «Це й була та річ, якій протистояв Раббі», — сказала вона собі.

— Боюся, що тебе у нас забрали, — промовив Раббі. — Що я з тобою зробив? Що я з тобою зробив? А все во ім'я честі.

Він глянув на інструменти на стіні свого кабінету, які сповіщали про нічне нагромадження енергії з вертикальноосьових вітряків, розміщених довкола господарства. Інструменти сповіщали, що машини там гудуть, запасаючи енергію на завтра. Це був дарунок Бене Гессерит, свобода від Ікса. Незалежність. Яке особливе слово.

Не дивлячись на Ребекку, він сказав:

— Я вважав і вважаю Іншу Пам'ять дуже складною річчю. Пам'ять повинна нести мудрість, але так не є. Це те, як ми впорядковуємо пам'ять і використовуємо наші знання.

Він обернувся і глянув на неї, його обличчя потонуло в тінях.

— Що каже та особа у тебе всередині? Та, про яку ти думаєш як про Люціллу?

Ребекка бачила, що він із задоволенням вимовляє ім'я Люцілли. Якщо Люцілла могла говорити через доньку Таємного Ізраїлю, то вона й досі жива і її не зрадили.

Відповідаючи, Ребекка опустила погляд.

— Каже, що ми маємо ті внутрішні образи, звуки і відчуття, які приходять за наказом або втручаються самі за необхідності.

— Необхідності, так! Та що це, як не звіти чуттів плоті, що могла бути там, де не слід бути тобі, і робити неподобні речі?

«Інші тіла, інші пам'яті, — подумала Ребекка. Зазнавши цього, знала, що ніколи добровільно його не зречеться. — Може, я справді стала Бене Гессерит. Звичайно, саме цього він і боїться».

— Дещо тобі скажу, — промовив Раббі. — Цей «критичний розтин живої свідомості», як вони це називають, — ніщо, коли ти не знаєш, як власні твої рішення виходять із тебе, наче нитки, і тягнуться в життя інших.

— Бачити власні вчинки в реакціях інших. Саме так розглядають це Сестри.

— Це мудрість. Що каже ця леді про те, чого вони прагнуть?

— Впливу на досягнення людством зрілості.

— Ммм. І вона вважає, що події лежать не за межами її впливу, а лише за межами чуттів. Це майже мудро. А досягнення зрілості... ах, Ребекко. Чи не заважаємо ми вищим планам? Чи люди мають право встановлювати межі природі Ягве? Думаю, що Лето II розумів це. А леді в тобі це заперечує.

— Вона каже, що він був проклятим тираном.

— Так, але до нього бували мудрі тирани, і, без сумніву, будуть і після нас.

— Вони називають його Шайтаном.

— Він мав сили самого Сатани. Я розділяю їхній страх перед ним. Він був не так ясновидцем, як цемент. Скріплював обрис того, що бачив.

— Те саме каже леді. Та ще вона каже, що він зберіг їхній Грааль.

— І це теж майже мудро.

Раббі глибоко зітхнув і ще раз глянув на інструменти на своїй стіні. *Енергія на завтра.*

Знову перевів погляд на Ребекку. Вона змінилася. Годі цього не збагнути. Стала дуже схожою на бене-гессеритку. Це зрозуміло. Її свідомість заповнена всіма цими *людьми* з Лампадаса. Та це не були гадаринські свині, яких слід загнати в море разом із їхніми бісівськими силами. *«А я не новий Ісус».*

— А те, що вона розповідає тобі про Матір Настоятельку Одрате, — як вона часто лає своїх архівістів і Архіви разом із ними. Оце-то так! Хіба ж Архіви — це не книги, в яких ми зберігаємо нашу мудрість?

— То я архівістка, Раббі?

Її питання збентежило його, але й кинуло на проблему світло. Він усміхнувся.

— Дещо тобі скажу, дочко. Зізнаюся, що трохи співчуваю тій Одрате. На архівістів завжди є за що побурчати.

— Це мудрість, Раббі? — Як лукаво вона це спитала!

— Вір мені, дочко, що так. Як ретельно архівіст придушує навіть найдрібніший натяк на осуд. Слово за словом. Яка пиха!

— А як вони вирішують, Раббі, які слова використати?

— Ах, дрібка мудрості приходить до тебе, дочко. Та ці Бене Гессерит не досягли мудрості, а перешкоджає їм у цьому їхній Грааль.

Вона побачила це на його обличчі. *«Він намагається прищепити мені сумніви у життях, які я несу».*

— Дозволь, я скажу тобі дещо про Бене Гессерит, — промовив він. Ніщо не спало йому на думку. Жодного слова, жодної мудрої поради. Такого з ним не траплялося роками. Зосталося лише одне: говорити від серця.

— Можливо, їхня дорога до Дамаска була надто довгою і не спіткало їх осяяння, Ребекко. Я чув, як вони кажуть, що діють заради блага людства. Та щось я цього у них не бачу і не вірю, що Тиран це бачив.

Ребекка почала було відповідати, але він зупинив її, здійнявши руку.

— Зріле людство? Це їхній Грааль? Хіба ж зрілий плід не зривають і не з'їдають?

Стоячи навколішках на долівці великої Зали Перехрестя, Ребекка згадала ці слова, розгледівши їхнє втілення не в життях, які вона зберігала, а в діях її полонителів.

Велика Всечесна Матрона закінчила трапезу. Обтерла руки об одягу служника.

— Нехай вона наблизиться, — промовила Велика Всечесна Матрона.

Ліве плече Ребекки пронизав біль, вона, не встаючи з колін, рвонулася вперед. Та, що звалася Логно, тихо, мов мисливець, підкралася ззаду і штрикнула полонянку електрострекалом.

Кімнатою прокотилося відлуння сміху.

Ребекка, хитаючись, звелася на ноги і, ухиляючись від стрекала, дійшла до підніжжя сходів, що вели до Великої Всечесної Матрони. Тут стрекало її зупинило.

— На коліна! — Логно підкріпила цей наказ новим штриканням.

Ребекка впала навколішки й глянула просто перед собою, на вертикальну площину сходинок. На жовтих плитках

помітні були дрібні подряпини. Ці пошкодження якимсь чином її заспокоїли.

— Облиш її, Логно, — наказала Велика Всечесна Матрона. — Мені потрібні відповіді, а не вереск. — Тоді звернулася до Ребекки. — Глянь на мене, жінко!

Ребекка здійняла очі та глянула в обличчя смерті. Яким непримітним було обличчя, що приховувало таку загрозу. Таким... таким невиразним. Майже простим. Така дрібна фігурка. Це ще посилило небезпеку, яку відчувала Ребекка. Ця мала жінка мусить мати величезну силу, щоб керувати такими страшними людьми.

— Знаєш, чого ти тут? — зажадала Велика Всечесна Матрона.

Найуслесливіше, як уміла, Ребекка відповіла:

— Мені сказали, о Велика Всечесна Матроно, що ти бажаєш, аби я виклала свої відомості про Правдомовство та інші справи на Гамму.

— Ви з Правдомовцем були парою! — Це прозвучало як звинувачення.

— Він мертвий, Велика Всечесна Матроно.

— Ні, Логно! — Це було кинуто помічниці, яка рвонулася було вперед зі стрекалом. — Ця нікчема не знає наших звичаїв. А зараз, Логно, стань збоку, там, де мене не дратувала б твоя запальність.

— Ти говоритимеш лише у відповідь на мої питання або коли я тобі накажу, нікчемо! — гримнула Велика Всечесна Матрона.

Ребекка зіщулилася.

«*Це був майже Голос, — прошепотіла Речниця в голові Ребекки. — Будь обережною.*»

— Чи знала ти когось із тих, що називають себе Бене Гессерит? — спитала Велика Всечесна Матрона.

«*Просто з мосту!*»

— Усі стикалися з відьмами, Велика Всечесна Матроно.

— Що ти про них знаєш?

«Ось чого вони притягли мене сюди».

— Тільки те, що я чула, Велика Всечесна Матроно.

— Вони відважні?

— Кажуть, що вони завжди намагаються уникнути ризику, Велика Всечесна Матроно.

«Ти нас достойна, Ребекко. Це відповідає схемі цих блудниць. Крем'ях котиться схилом у належному каналі. Думаютъ, що ми тобі не до вподоби».

— Ці Бене Гессерит багаті? — спитала Велика Всечесна Матрона.

— Думаю, порівняно з вами вони злидарі, Всечесна Матроно, — відповіла Ребекка.

— Чому ти так кажеш? Не кажи, просто щоб мене вдовольнити!

— Але ж, Всечесна Матроно, хіба відьми могли б послати великий корабель з Гамму сюди лише для того, щоб перевезти мене? Вони переховуються від вас.

— Так, то ж де вони? — зажадала Всечесна Матрона.

Ребекка знизала плечима.

— Ти була на Гамму, коли від нас утік той, кого вони називали башаром? — спитала Всечесна Матрона.

«Вона знає, що ти там була».

— Я була там, Велика Всечесна Матроно, і чула розповіді. Я їм не вірю.

— Вір у те, що ми тобі накажемо, нікчемо! І які розповіді ти чула?

— Наче він рухався зі швидкістю, якої не могло вловити око. Що вбив багатьох... людей голіруч. Що він украв некорабель і втік у Розсіяння.

— Вір у те, що він утік, нікчемо. — *«Глянь, як вона боїться! Не може приховати тремтіння».*

— Розкажи про Правдомовство! — наказала Велика Всечесна Матрона.

— Велика Всечесна Матроно, я не розуміюся на Правдомовстві. Знаю лише слова мого Шолема, мого чоловіка. Можу повторити їх, якщо бажаєш.

Велика Всечесна Матрона обмірковувала відповідь, зиркаючи навсідь на своїх помічників і радників, які починали нудьгувати. *«Чого вона просто не вб'є цієї нікчеми?»*

Ребекка побачила насилля в очах, які поглядали на неї, зблискуючи оранжевим сядвом, і внутрішньо скорчилася. Подумки назвала свого мужа пестливим іменем Шоель, і його слова дали їй розраду. Він виявив «належний талант» ще в дитинстві. Дехто називав цей талант інстинктом, але він ніколи не вживав цього слова. *«Вір своїм внутрішнім чуттям. Так завжди казали мої вчителі».*

Його прості земні слова зазвичай відштовхували тих, хто прийшов шукати «езотеричну містерію».

— Тут немає таємниці, — казав Шоель. — Вишкіл і тяжка праця, більше нічого. Вправляєшся в тому, що називають «тонким сприйманням», спроможністю виявляти дуже дрібні відхилення в людських реакціях.

Ребекка помічала такі дрібні реакції в тих, хто на неї дивився. *«Вони хочуть моєї смерті. Чому?»*

Речниця мала напоготові пораду. *«Великі люблять показувати свою владу над іншими. Вона робить не те, чого хочуть інші, а те, чого, на її думку, вони не хочуть».*

— Велика Всечесна Матроно, — зважилася Ребекка, — ти така багата й могутня. Напевне, у тебе знайдеться незначна посада, на якій я могла б тобі послужити.

— Ти хочеш ввійти до моєї служби? — *Який дикий вищир!*

— Це зробило б мене щасливою, Велика Всечесна Матроно.

— Я тут не для того, щоб тебе ошасливлувати.

Логно зробила крок вперед.

— То ошаслив нас, Дамо. Дозволь нам трохи порозважатися з...

— Мовчати! — *Ах, було помилкою називати її інтимним іменем тут, при інших.*

Логно відсахнулася й ледь не випустила стрекало.

Велика Всечесна Матрона дивилася на Ребекку з оранжевим блиском в очах.

— Ти повернешся до свого жалюгідного існування на Гамму, нікчемо. Я тебе не вб'ю. Це було б милосердям. Побачивши те, що ми могли б тобі дати, житимеш без нього.

— Велика Всечесна Матроно! — запротестувала Логно. — Маємо підозри щодо...

— Я маю підозри щодо тебе, Логно. Відішли її назад і живою! Чула мене? Думаєш, не зможемо її знайти, якщо вона буде потрібною?

— Ні, Велика Всечесна Матроно.

— Ми за тобою стежимо, нікчемо, — промовила Велика Всечесна Матрона.

«Приманка! Вона вважає тебе приманкою для більшої здобичі. Як цікаво. Має голову на плечах і використовує її, попри насильницьку натуру. Так вона прийшла до влади».

Усю дорогу назад на Гамму Ребекка, ув'язнена у смердючій каюті корабля, що колись служив Гільдії, обмірковувала свою ситуацію. Безперечно, ці блудниці не сподівалися, що вона помилиться в оцінці їхніх намірів. Хоча... може, і сподівалися. Приниженість, раболіпство. *«Вони насолоджуються такими речами».*

Знала, що ця думка прийшла від Правдомовства її Шоеля, а водночас і від радниць із Лампадаса.

— Назбируєш масу дрібних спостережень, вони сприймаються органами чуттів, але ніколи не впливають на поверхню свідомості, — казав Шоель. — Нагромаджуючись, сповіщають тобі різні речі, але не мовою, якою говорить хтось інший. Мова не є необхідною.

Ребекка подумала, що це одне з найдивніших тверджень, яке вона будь-коли чула. У нічній постелі, заспокоєні темрявою та торканнями любого тіла, вони діяли без слів, хоча й обмінювалися ними.

— Мова тебе блокує, — казав Шоель. — Ось що слід робити: навчитися читати власні реакції. Інколи можна знайти слова, щоб описати це... інколи ні.

— Зовсім без слів? Навіть щоб запитати?

— Ти хочеш слів, так? Яких саме? Довіра. Істина. Віра. Чесність.

— Це добрі слова, Шоелю.

— Але вони неточні. Не покладайся на них.

— То на що ти покладаєшся?

— На власні внутрішні реакції. Читаю себе, а не особу переді мною. Завжди розпізнаю брехню, бо мені хочеться повернутися спиною до брехуна.

— Ось як ти це робиш! — Вона постукала по його голому плечі.

— Інші роблять це інакше. Я чув, як одна жінка казала, що вона розпізнає брехню, бо їй хочеться покласти руку брехунові на плече і повести його на прогулянку, втішаючи. Можна вважати це нісенітницею, але воно працює.

— Думаю, що це дуже мудро, Шоелю. — То говорила любов. Насправді вона не розуміла, що він має на увазі.

— Моє дорогоцінне кохання, — сказав він, колихаючи її голову на своєму плечі. — Правдомовці мають правдочуття, раз прокинувшись, воно працює постійно. Прошу, не кажи мені, що я мудрий, якщо це говорить твоя любов.

— Вибач, Шоелю. — Вона любила запах його руки. Сховала голову у згин ліктя, полоскотала. — Але я хочу знати все, що знаєш ти.

Він зручніше уклав її голову.

— Знаєш, що сказав мій інструктор Третього Рівня? «Не знай нічого! Вчися бути цілковито наївним».

Вона була здивована.

— Геть нічого?

— Підходиш до всього з чистою дощечкою, нічого ні на тобі, ні в тобі. Хай що там буде написано, воно напишеться саме.

Вона почала розуміти.

— Ніщо не втручається.

— Правильно. Ти первісна людина, дикун-невіглас, не знаєш жодних премудростей аж до точки, в якій повертаєшся у найвищу премудрість. Можна сказати, що ти знаходиш, не шукаючи.

— А ось тепер це мудро, Шоелю. Готова битися об заклад, що ти був найкращим з усіх їхніх учнів, найкмітливішим і...

— Я вважав це вкрай нісенітним.

— Це не так!

— Аж до дня, коли я помітив у собі дрібне посіпування. Це не був рух м'язів чи ще чогось, що міг побачити хтось інший. Просто... посіпування.

— Де це було?

— У жодному місці, яке я міг описати. Але мій інструктор Четвертого Рівня підготував мене до цього. «Візьми цю річ ніжними руками. Делікатно». Один зі студентів подумав, що він мав на увазі справжні руки. Ох, як ми сміялися.

— Це було жорстоко. — Вона торкнулася його щоки і відчула на дотик початок темної щетини. Було пізно, але спати їй не хотілося.

— Либонь, жорстоко. Та коли з'явилося посмикування, я знав про це. Я ніколи не відчував чогось такого раніше. Був здивований також і тому, що знав це, знав, що воно було там завжди. Це було знайомим. Це було посмикування мого правдочуття.

Їй здалося, що вона відчуває в собі ворушіння правдочуття. Зачудування в його голосі щось пробудило.

— Тоді це було моїм, — сказав він. — Належало мені, а я належав йому. Ніколи більше не будемо нарізно.

— Як дивовижно це мусило бути. — Благоговіння і захват у її голосі.

— Ні! Частину цього я ненавиджу. Бачити певних людей таким чином однаково, що бачити їх випатраними, із нутрощами, які звисають назовні.

— Це огидно!

— Так, але існують рекомпенсації, кохана. Серед людей, яких ти зустрічаєш, трапляються такі, що, мов прекрасні квіти, простягнуті тобі невинною дитиною. Невинність. Моя власна невинність відповідає їй, а моє правдочуття сильнішає. Ось що ти робиш для мене, моя любове.

Не-корабель Всечесних Матрон наблизився до Гамму, на Летовище вислано сміттєвий ліхтер. Разом із корабельними відходами та екскрементами викинуто й її, але вона нічого не мала проти. *«Удома! Я вдома, а Лампадас вижив».*

Та Раббі не поділяв її ентузіазму.

Вони знову сиділи в його кабінеті, але тепер вона почувалася ближче знайомою з Іншою Пам'яттю, значно певнішою. Він це бачив.

— Ти стала ще більш подібною до них! Це нечисто.

— Раббі, усі ми маємо нечистих предків. Мені поталанило знати кількох своїх.

— Що це таке? Про що ти кажеш?

— Усі ми потомки людей, які робили огидні речі, Раббі. Не любимо думати про своїх предків як про варварів, але поміж них є такі.

— Про що мова!

— Превелебні Матері можуть усіх їх згадати, Раббі. Пам'ятай, що тільки переможці залишають нащадків. Розумієш?

— Я ніколи не чув, щоб ти говорила так зухвало. Що з тобою сталося, дочко?

— Я вижила, знаючи, що інколи перемога здобувається ціною моралі.

— Що це? Це слова зла.

— Зла? Варварство — надто слабке слово для опису деяких злих вчинків, скоєних нашими предками. Предками нас усіх, Раббі.

Побачила, що завдала йому болю, та відчула жорстокість своїх слів, але не могла зупинитися. Як може він тікати від правди її слів? Він був людиною честі.

Вона заговорила м'якше, але її слова вражали його ще глибше:

— Раббі, якби ти нарівні зі мною став свідком певних речей, пізнати які мене змусили Інші Пам'яті, то повернувся б, шукаючи нових слів для визначення зла. Деякі вчинки, скоєні нашими предками, гірші за найгірше означення, яке ти можеш собі уявити.

— Ребекко... Ребекко... Я знаю необхідності...

— Не виправдовуйся «необхідностями часів»! Ти, Раббі, знаєш краще. Коли це ми не маємо морального чуття? Ми просто інколи його не слухаємо.

Він затулив обличчя руками, погойдуючись вперед-назад на старому кріслі. Воно жалібно заскрипіло.

— Раббі, я завжди тебе любила й поважала. Заради тебе пройшла Агонію. Заради тебе поділила Лампадас. Не відкидай того, що я з цього навчилася.

Він опустив руки.

— Я не відкидаю, дочко. Та дозволь мені мій біль.

— Раббі, серед усього, що я збагнула, є те, з чим я мушу впоратися якомога швидше і без зволікань. Це те, що невинних нема.

— Ребекко!

— Вина, можливо, не є належним словом, Раббі, але наші предки чинили речі, за які доведеться заплатити.

— Я це розумію, Ребекко. Це баланс, який...

— Не кажи мені, що розумієш, бо я знаю, що ні. — Вона підвелася і глянула на нього зверху вниз. — Це не бухгалтерський баланс, який ти можеш звести. Як далеко ти відступив би в минуле?

— Ребекко, я твій Раббі. Ти не повинна так говорити, особливо до мене.

— Що далі ти відступаєш, Раббі, то гірша жорстокість зла і вища ціна. Ти не можеш відступити так далеко, та я вимушена це зробити.

Вона обернулася й покинула його, проігнорувавши благання у його голосі, болісну інтонацію, з якою він вимовив її ім'я. Зачиняючи двері, почувла, як він каже:

— Що ми нарobili? Ізраїлю, допоможи їй.

Писання історії — це значною мірою процес відволікання. Більшість історичних викладів відвертає увагу від таємних впливів, що приховуються за великими подіями.

Башар Тег

Коли Айдаго пускали самопасом, він часто досліджував не-корабель — свою в'язницю. Стільки можна побачити та довідатися про цей іксіанський артефакт. Справжня печера чудес.

Він припинив пополудневе невпинне ходіння по своєму помешканні та глянув на маленькі комунікатори, вбудовані в блискучу поверхню дверей. За ним стежили. Він мав дивне відчуття, наче бачить самого себе крізь ті цікаві очі. Що думали Сестри, дивлячись на нього? Кремезний хлопчина-гхола з давно мертвої гаммійської Твердині став худорлявим чоловіком, смаглявим, темноволосим. Волосся було довшим, ніж тоді, коли він зійшов на цей не-корабель в останній день Дюни.

Очі Бене Гессерит зазирали під шкіру. Здогадувалися, що він ментат, — Айдаго у цьому не сумнівався й боявся, як вони могли це витлумачити. Хіба ментат міг сподіватися нескінченно приховувати цей факт від Превелебних Матерів? Дурість! Знав, що вони підозрювали в нього Правдомовство.

Змахнув рукою у бік комунікаторів і сказав:

— Я не втомився. Думаю піти на розвідку.

Беллонда терпіти не могла, коли він відпускав жартики на тему нагляду. Їй не подобалося, що він тиняється кораблем.

Не намагалася приховати це від нього. Щоразу, коли вона стикалася з ним, він бачив на її грізному обличчі німе питання: *чи не шукає він способу втекти?*

«Я саме це й роблю, Белл, але не так, як ти підозрюєш».

Не-корабель обмежував його фіксованими кордонами: зовнішнє силове поле, крізь яке він не міг проникнути, певні машинні зали, де (як йому сказали) тимчасово відключено двигуни, приміщення вартових (він міг туди заглянути, але не міг увійти), арсенал, секція, відведена для Скителі — полоненого тлейлаксу. Час від часу він зустрічав Скителі біля одного з бар'єрів, і вони презиралися через безшумне поле, що їх розділяло. Ще був інформаційний бар'єр — секції Кораблетеки, які не виконували його запитів, відповіді, яких не давали його вартові.

Але всередині цих меж була сила-силенна речей, які можна оглядати і вивчати все життя, навіть ті триста стандартних років, яких він мав підстави сподіватися.

«Якщо Всечесні Матрони нас не знайдуть».

Айдаго вважав себе здобиччю, за якою вони полювали, прагнучи здобути його ще сильніше, ніж жінок із Капітули. Не мав ілюзій щодо того, як ці мисливиці з ним поведуться. Вони знали, що він тут. Чоловіки, яких він навчив сексуального поневолення і послав дошкуляти Всечесним Матронам, — ці чоловіки глузували з мисливиць.

Довідавшись про його ментатські здібності, Сестри негайно збагнуть, що його розум приховує спогади не одного гхолівського життя. *Оригінал не мав цього таланту.* Запідозрять, що він латентний Квізац Хадерах. Гляньте, якими дозами відмірюють йому меланж. Вочевидь, жахалися повторити помилку, якої припустилися з Полом Атрідом і його сином-Тираном. *Тридцять п'ять століть неволі!*

Та щоб впоратися з Мурбеллою, необхідна була ментатська свідомість. За жодним побаченням з нею він не сподівався

здобути відповідь — тоді чи пізніше. Це був типово ментатський підхід: сконцентруватися на питаннях. Ментати нагромаджували питання, як інші нагромаджують відповіді. Питання утворювали власні схеми та системи. Так виникали найважливіші *форми*. Тоді ти дивишся на свій Всесвіт через самостворені схеми — усі вони скомпоновані з образів, слів та етикеток (цілковито тимчасових), усі змішані з чуттєвими імпульсами, що віддзеркалювалися від його внутрішніх конструкцій, як світло від ясних поверхонь.

Ментат-інструктор оригінального Айдаго сформулював тимчасові слова для цієї першої, пробної, конструкції: «Стеж за послідовними рухами на своєму внутрішньому екрані».

Починаючи від того першого невпевненого занурення в ментатські сили, Айдаго міг прослідкувати наростання вразливості на зміни у своєму способі спостереження, щоразу *стаючи* ментатом.

Беллонда була для нього найсуворішим випробуванням. Боявся її пронизливого погляду і нещадних питань. Ментат досліджує ментата. Він реагував на її випадки делікатно, тримав дистанцію, був терплячим. «Ну, а чого тобі тепер?»

Наче він не знав.

Носив терплячість, мов маску. Але страх приходив природно, не було нічого поганого в тому, щоб показувати його. Беллонда не приховувала, що охоче побачила б його мертвим.

Айдаго змирився з фактом, що невдовзі спостерігачі розглядять єдино можливе джерело тих умінь, які він був змушений використовувати.

Справжні вміння ментата приховуються у тій ментальній конструкції, яку називають великим синтезом. Вона вимагає терплячості, якої не можуть навіть уявити не-ментати. Ментатські школи визначали це як витривалість. Стаєш первісним слідопитом, спроможним відчитувати дрібні знаки, крихітні відхилення в довкіллі та йти за ними слідом.

Водночас залишаєшся відкритим на масштабні рухи як до-вкола тебе, так і всередині. Це творило наївність, базисну поставу ментата, схожу на таку, як у Правдомовців, але куди розлогішу.

— Ти відкритий до всього, що може зробити Всесвіт, — ка-зав його перший інструктор. — Твій розум не комп'ютер, це інструмент реагування на те, що висвітлюють твої чуття.

Айдаго завжди міг розпізнати, коли Беллондині чуття були відкритими. Стояла собі, дещо задивлена всередину, а він знав, що небагато упереджень затуманюють її розум. Його оборона полягала в її базисному ганджі: відкритість чуттів вимагала перфекціонізму, що був чужим Беллонді. Питання, які вона ставила, не були найкращими, і він мір-кував про це. Чи використала б Одраде ментата з ганджем? Це суперечило іншим її вчинкам.

«Я шукаю питань, які формують найкращі образи».

Роблячи це, ніколи не думаєш про себе як про спритника, наче маєш певну формулу, що забезпечує певний розв'язок. Залишаєшся однаково вразливим як на нові питання, так і на нові схеми. Тестування, перетестування, формування і пере-формування. Постійно в русі, ніколи не зупинятися, ніколи не вдовольнятися. Це твоя власна приватна павана¹, вона схожа на танець інших ментатів, але завжди зберігає твою унікальну поставу й кроки.

«Ти ніколи насправді не стаєш ментатом. Тому ми нази-ваємо це “нескінченним рухом до мети”». — Ось слова вчи-телів Айдаго, випалені в його свідомості.

Нагромаджуючи спостереження за Беллондою, він деда-лі сильніше цінував думку тих великих майстрів-ментатів, які його навчали. «З Превелебних Матерів виходять не най-кращі ментати».

¹ Павана — урочистий повільний танець, поширений в Європі в XVI столітті.

Схоже, жодна бене-гессеритка не була спроможна повністю відірватися від тієї абсолютної в'язі, яку вона здобула в Агонії прянощів: вірності своєму Сестринству.

Його вчителі застерігали від абсолютів. Вони призводять до серйозних вад у ментатові.

«Усе, що ти робиш, усе, що ти відчуваєш і кажеш, — це експеримент. Жодна дедукція не є остаточною. Ніщо не зупиняється аж до смерті, а може, навіть і тоді, бо кожне життя творить нескінченні хвилі. Індукція вибухає всередині, і ти стаєш чутливим до неї. Дедукція несе й передає ілюзії абсолюту. Копни правду і розколи її!»

Коли Беллондині питання стосувалися їхніх з Мурбеллою стосунків, він бачив неясні емоційні реакції. *Розвага? Ревнощі? Міг прийняти розвагу (ба навіть ревнощі) з огляду на нездоланні сексуальні вимоги цього взаємного узалежнення. Невже екстаз насправді такий могутній?*

Того пополудня він блукав своїми кімнатами, почувавшись переміщеним, наче щойно тут опинився і вони ще не стали йому домом. «*Це емоції говорять у мені*».

За роки його ув'язнення це приміщення набрало обжитого вигляду. Це була його печера, колишній комплекс для супервантажу: великі кімнати зі злегка заокругленими стінами — спальня, кабінет-бібліотека, вітальня, викладена зеленою плиткою лазничка з сухою та мокрою системами очищення і довга тренувальна зала, яку він ділив із Мурбеллою.

Кімнати містили унікальну колекцію артефактів, а ще тут повсюди були сліди його присутності: це слінгокрісло, поставлене під належним кутом до консолі і проектора, що з'єднують його з Кораблесистемами, ці рідуліанські записи на низькому столику. А от іще сліди життєдіяльності — темно-коричнева пляма на робочому столі. Невитравна пляма від розлитої їжі.

Так і не знайшовши спокою, він пішов до своєї спальні. Світло було притемненим. Його здатність розпізнавати

знайоме спрацьовувала і для запахів. Від ліжка пахло наче слиною — залишок сексуальної колізії з минулої ночі.

«Це відповідне слово: колізія».

Повітря не-корабля — фільтроване, відновлене і підсоложене — часто викликало в нього нудьгу. Жоден отвір з лабіринту не-корабля назовні не залишався відкритим надого. Інколи він мовчки сидів і принюхувався, сподіваючись відчутти слабкий слід повітря, що не відповідало б вимогам цієї в'язниці.

«Існує шлях утечі!»

Він вийшов зі своїх апартаментів і пішов коридором. Скористався пандусом у кінці переходу і спустився на найнижчий рівень корабля.

«Що насправді відбувається у світі просто неба?»

Ті крихти, які Одріде розповідала йому про події, викликали в нього жах і відчуття, наче він пійманий у пастку. *«Нікуди тікати! Чи мудро з мого боку ділитися своїми страхами з Шіаною? Мурбелла лише сміялася. “Я захищу тебе, коханий. Всечесні Матрони не скривдять мене”. Ще одна ілюзія.*

Але Шіана... як швидко вона вивчила мову жестів і стала співучасницею його таємної змови. Змови? Ні... Сумніваюся, що якась Превелебна Мати діятиме проти своїх Сестер. Навіть леді Джессіка врешті-решт повернулася до них. Та я не проситиму Шіану діяти проти Сестринства, а тільки щоб вона захистила нас від Мурбеллиного безглуздя».

Оскільки мисливиці мали величезні сили, можна було передбачити лише знищення. Ментатові достатньо було глянути на їхнє руйнівне насилля. А вони принесли і ще щось, натяк на справи там назовні, у Розсіянні. Що це за Футари, про яких знічів'я згадувала Одріде? *Частково люди, частково тварини?* Таким був здогад Люцілли. *«А де ж сама Люцілла?»*

Невдовзі він опинився у Великому Трюмі — приміщенні для вантажу в кілометр завдовжки, у якому перевезли остан-

нього гігантського піщаного черва Дюни, доставленого на Капітулу. Тут досі витали пахощі прянощів і піску, наповаючи його спогадами про далеке й давно мертве минуле. Він знав, чого так часто приходиться до Великого Трюму, інколи навіть без свідомого наміру, як оце щойно. Це місце водночас і притягувало, і відштовхувало. Ілюзія необмеженого простору зі слідами куряви, піску і прянощів викликала ностальгію за втраченою свободою. Та було і ще щось. Саме тут воно завжди з ним і відбувалося.

«Відбудеться й сьогодні?»

Відчуття перебування у Великому Трюмі без попереження зникне. Тоді... мережа, що мерехтить на розплавленому небі. Коли видіння надходило, він усвідомлював, що насправді не *бачить* мережі. Його мозок перекладає зрозумілою мовою те, чого не можуть визначити чуття.

«Мерехтлива мережа розходиться хвилями, як нескінченне полярне сяйво».

Тоді мережа розступалася, і він бачив двох людей — чоловіка й жінку. Якими звичайними вони ввижались, а все-таки надзвичайними. Бабуся й дідусь у старовинному вбранні: комбінезон на лямках для чоловіка, довга сукня і головний шарф для жінки. Працювали у квітковому саду! Він подумав, що це мусить бути чимось більшим за ілюзію. *«Я це бачу, але це не те, що я бачу насправді».*

Врешті-решт вони завжди його помічали. Він чув їхні голоси.

— Він знову тут, Марті, — казав чоловік, привертаючи до Айдаго увагу жінки.

— Міркую, як він може дивитися крізь це? — спитала якомсь Марті. — Я вважала, що це неможливо.

— Думаю, він розтягується, стоншується. Цікаво, чи знає про небезпеку?

Небезпека. Це слово завжди викидало його з видіння.

— Нині ти не за своєю консоллю?

На мить Айдаго вирішив, що це ще видіння, що це сказала та дивна жінка, а тоді зрозумів, що то була Одрате. Її голос долинав зблизька. Він обернувся і побачив, що не зачинив за собою люк. Вона слідом за ним увійшла до Трюму й тихо підкралася, уникаючи латок розсипаного піску, який міг заскрипіти під ногами і видати її наближення.

Одрате здавалася втомленою й роздратованою. *«Чого вона думала, що я буду за своєю консоллю?»*

Наче у відповідь на його невимовлене питання, вона сказала:

— Останнім часом я так часто застаю тебе за консоллю. Чого ти шукаєш, Дункане?

Він мовчки труснув головою. *«Чого я зненацька відчув загрозу?»*

У товаристві Одрате таке відчуття було рідкісним. Хоча він пам'ятав інші такі випадки. Якось це сталося, коли вона кинула підозріливий погляд на його руки над консоллю. *«Страх, пов'язаний з моєю консоллю. Чи я зрадив так свою ментатську жадобу даних? Вони здогадуються, що я приховав там свою таємну особистість?»*

— Я геть не маю права на приватність? — Гнів і напад.

Вона повільно похитала головою, наче казала: «Міг би вигадати щось краще».

— Це твій другий візит сьогодні, — звинуватив він.

— Мушу сказати, Дункане, що в тебе гарний вигляд. — Знову порожня фраза.

— Так кажуть твої спостерігачі?

— Не будь дріб'язковим. Я прийшла побалакати з Мурбеллою. Вона сказала, що ти тут.

— Як я здогадуюся, ти знаєш, що Мурбелла знову вагітна. — Було це намаганням умилоствити її?

— За що ми тобі вдячні. Я прийшла сказати, що Шіана знову хоче тебе відвідати.

«Чому про це мала б сповіщати Одраде?»

Її слова викликали в його пам'яті образ дівчинки з Дюни, прибуду, що стала повною Превелебною Матір'ю (як кажуть, наймолодшою в історії). Шіана, його повірниця, яка десь там, назовні, наглядає за великим піщаним червом. Чи він врешті-решт зробився вічним? Чого б це Одраде зацікавилася відвідинами Шіани?

— Шіана хоче поговорити з тобою про Тирана.

Вона побачила здивування, яке викликали ці слова.

— Що я можу додати до знань Шіани про Тирана? — зажадав він. — Вона — Превелебна Мати.

— Ти близько знав Атрідів.

«Ах. Вона полює на ментата».

— Але ти сказала, що вона хоче поговорити про Лето, а про нього небезпечно думати як про Атріда.

— Так, але він був ним. Більше, ніж будь-хто інший, наблизився до стану первинної стихії, а все ж він один із нас.

Один із нас! Нагадала, що вона теж Атрідка. Звертання до його нескінченного обов'язку перед родиною!

— Ти так кажеш.

— Чи не досить із нас цих дурних ігор?

Його охопила обережність. Знав, що вона це помітила. Превелебні Матері збіса чутливі. Він втупився в неї, не сміючи озватися, знаючи, що навіть це може сказати їй надто багато.

— Ми вважаємо, що ти пам'ятаєш життя не одного гхоли. — А коли він знову промовчав, додала: — Нумо, нумо, Дункане! Ти ментат?

З тону, яким вона це сказала — як звинувачення, так і питання, — він зрозумів, що затаювання добігло кінця. Це було майже полегшенням.

— А якщо так?

— Створюючи тебе, тлейлаксу змішали клітини багатьох гхол Айдаго.

Айдаго-зхола! Він не хотів думати про себе на такий абстрактний лад.

— Чого Лето зненацька став таким важливим для вас? — У цій відповіді не було й натяку на спробу уникнути зізнання.

— Наш черв став піщаною фореллю.

— А вона росте й розмножується?

— Вочевидь.

— Якщо ви її не зупините чи не ліквідуєте, Капітула може перетворитися на нову Дюну.

— Ти це вирахував, чи не так?

— Ми разом із Лето.

— То ти пам'ятаєш багато життів. Захопливо. Це робить тебе схожим на нас. — Який непохитний її погляд!

— Думаю, ми дуже відрізняємося. — *Слід збити її з цієї колії!*

— Ти повернув собі ці спогади під час першої зустрічі з Мурбеллою?

«Хто це розгадав? Люцілла? Вона була там і могла здогадатися, поділившись потім підозрами з Сестрами». Він мусить відкрито порушити смертельно небезпечне питання.

— Я не новий Квізац Хадерах.

— Ні? — Об'єктивне вивчення, якого вона навіть не приховувала. Він подумав, що це жорстоко.

— Ти знаєш, що ні! — Він змагався за своє життя і знав про це. Не так з Одрате, як із іншими, які за ним стежили й переглядали записи комунікаторів.

— Розкажи мені про свої серійні спогади. — Це був наказ Матері Настоятельки. Годі йому не підкоритися.

— Я знаю ці... життя. Вони були як одне.

— Дункане, це нагромадження може бути дуже цінним для нас. Ти пам'ятаєш аксолотлеві контейнери?

Це питання занурило його в туманні здогади, зондування, що змусили уявити дивні речі, пов'язані з тлейлаксу, — великі гори людської плоті, неясні, побачені недосконалими очима

новонародженого, розпливчасті й розмазані обриси, щось дуже близьке до спогадів про проходження родовим каналом. Як це могло узгоджуватися з *контейнерами*?

— Скителі забезпечив нас знаннями, потрібними для створення власної аксолотлевої системи, — промовила Одраде. Системи? Цікаве слово.

— Це означає, що ви скопіювали також тлейлаксанське виготовлення прянощів?

— Скителі хоче виторгувати за це більше, ніж ми йому даємо. Та з часом настане черга прянощів, хай там як.

Одраде почула твердість у своєму голосі й задумалася, чи помітив він її невпевненість. *«Нам може забракнути на це часу»*.

— Сестри, відправлені вами в Розсіяння, у скрутному становищі, — сказав він, даючи їй спробувати дрібку свого ментатського мислення. — Щоб їх забезпечити, черпаєте зі свого запасу прянощів, а він не бездонний.

— Вони мають наше знання про аксолотль і піщану форель.

Можливість створення незліченних Дюн у нескінченному Всесвіті так його шокувала, що він промовчав.

— Розв'яжуть проблему забезпечення меланжем за допомогою контейнерів, червів чи того й того, — сказала вона. Могла промовити це щиро. Це впливало зі статистичних прогнозів. Якась із груп Превелебних Матерів, посланих у Розсіяння, мусить це звершити.

— Контейнери, — сказав він. — У мене були дивні... сни. — Він ледь не сказав «міркування».

— І правильно, що були. — Вона стисло розповіла йому, що часткою системи було жіноче тіло.

— І для виробництва прянощів теж?

— Ми думаємо, що так.

— Огідно!

— Це дівцтво, — дорікнула вона йому.

У такі моменти він відчував до неї сильну неприязнь. Колись докоряв їй, що Превелебні Матері усунулися зі *«спільного потоку людських емоцій»*, а вона дала йому точнісінько таку ж відповідь.

Дітвацтво!

— На це, схоже, немає ліків, — сказав він. — Ганебна вада мого характеру.

— Ти задумав дебатувати зі мною на моральні теми?

Йому здалося, що він почув гнів у її голосі.

— Навіть не етичні. Ми працюємо за іншими правилами.

— Правила часто є претекстом для ігнорування співчуття.

— Невже я чую слабке відлуння совісті у Превелебної Матері?

— Це було б сумно. Мої Сестри послали б мене у вигнання, якби вирішили, що я керуюся совістю.

— Вас можна підштовхувати, але не керувати вами.

— Дуже добре, Дункане! Відкрито ставши ментатом, ти значно більше мені подобаєшся.

— Я не довіряю твоїм уподобанням.

Вона голосно засміялася.

— Зовсім як Белл!

Він дивився на неї, остовпівши, поринувши в її сміх. Цей сміх змусив його зненацька здогадатися, як утекти від своїх наглядачів, вирватися з постійних бене-гессеритських маніпуляцій і жити власним життям. Шлях виходу пролягав не крізь механізми, а крізь вади Сестринства. Абсолюти, якими, на думку Сестер, вони оточили й тримали його, насправді були виходом!

«Шіана теж це знає! Ось приманка, якою вона помахує мені перед носом!»

Не дочекавшись відповіді Айдаго, Одріде сказала:

— Розкажи мені про інші життя.

— Це неправильний вислів. Я думаю про них як про одне неперервне життя.

— Без смертей!

Він мовчки дав сформуватися відповіді. Серійні спогади: смерті були так само інформативними, як і життя. Скільки разів він був убитий самим Лето!

— Смерті не переривали моїх спогадів.

— Дивний різновид безсмертя, — зауважила вона. — Ти знаєш, правда, що Пани тлейлаксу самі себе відтворюють? Але ти — чого вони сподівалися досягти, змішуючи різних гхол в одному тілі?

— Спитай Скителі.

— Белл не сумнівалася, що ти ментат. Вона буде в захваті.

— А я думаю, що ні.

— Я простежу, щоб вона була в захваті. Ой! У мене так багато запитань, що й не знаю, з чого почати. — Вона придивлялася до нього, приклавши ліву руку до підборіддя.

Питання? Крізь свідомість Айдаго пропливли вимоги ментата. Він дозволив питанням, які стільки разів ставив собі, рухатися вільно, творячи свої схеми. «*Чого тлейлаксу прагнули в мені?*» Не могли помістити клітини з усіх його гхол у цю інкарнацію. А проте... він мав усі пам'яті. Яке космічне сполучення згурмадило всі ці життя в одне «я»? Чи було це вказівкою до видінь, що приходили до нього у Великому Трюмі? У розумі Айдаго сформувався напівспогад: його тіло в теплій рідині, живиться крізь трубки, його масажують машини, зондують і досліджують тлейлаксанські спостерігачі. Він відчував мурмотіння відповідей його наполовину приспаних сутностей. Слова не мали значень. Неначе чув чужу мову з власних уст, хоча знав, що це звичайний галах.

Масштаб того, що він відчував у тлейлаксу, наповнив його благоговійним жахом. Досліджували космос, якого ніхто більше не смів торкнутися, крім Бене Гессерит. Те, що Бене Тлейлакс робили це з егоїстичних міркувань, не применшувало

величі їхніх досягнень. Нескінченні відродження Панів тлейлаксу були гідною нагородою такого зухвальства.

Лицепляси служать для копіювання довільного життя, довільного розуму. Масштаб тлейлаксанської мрії був так само дивовижним, як і здобутки Бене Гессерит.

— Скителі зізнається, що пам'ятає часи Муад'Діба, — промовила Одрате. — Одного дня ви з ним зможете порівняти свої спостереження.

— Цей різновид безсмертя є гральною картою в його торгах, — перестеріг Айдаго. — Може він продати його Всечесним Матронам?

— Може. Пішли. Повертаймось до твого помешкання.

У кабінеті Айдаго вона жестом вказала на крісло за його консоллю, а він замислився, чи вона досі прагне здобути його таємниці. Схилилася над ним, маніпулюючи панеллю керування. Проектор над їхніми головами висвітлив пустельний пейзаж. Дюни котилися аж до лінії обрію.

— Капітула? — спитала вона. — Широка смуга вздовж нашого екватора.

Його охопило піднесення.

— Ти казала, піщана форель. Та чи є якісь нові черви?

— Шіана сподівається, що невдовзі з'являться.

— Вони потребують великої кількості прянощів як каталізатора.

— Ми пожертвували великим обсягом меланжу. Про каталізатор тобі розповів Лето, чи не так? Що ще ти пам'ятаєш про нього?

— Він стільки разів убивав мене, що мені боляче про це думати.

Вона мала записи з Дар-ес-Баліята на Дюні, які це підтверджували.

— Я знаю, що він убивав тебе сам. Чи просто викидав геть, повністю тебе використавши?

— Кілька разів я виправдав його сподівання і мені було дозволено померти природною смертю.

— Його Золотий Шлях був цього вартий?

«*Ми не розуміємо його Золотого Шляху і ферментації, яка цей шлях породила*». Айдаго сказав це.

— Цікавий підбір слів. Ментат мислить про Тиранові тисячоліття як про ферментацію.

— Що вибухнула в Розсіяння.

— Також і під тиском Голодних Часів.

— Думаєш, він не передбачив голоду?

Вона не відповіла, його ментатське міркування змусило її замовкнути. *Золотий Шлях: людство «вибухнуло» у Всесвіт... ніколи більше воно не буде ув'язнене на жодній окремій планеті та підвладне єдиному фатуму. Минули часи, коли всі наші яйця були складені в одному кошику.*

— Лето мислив про все людство як про єдиний організм, — сказав Айдаго.

— Та він завербував нас до своєї мрії всупереч нашій волі.

— Ви, Атріди, завжди так робите.

Ви, Атріди!

— То ти сплатив свій борг нам?

— Я цього не казав.

— Ти розумієш мою теперішню дилему, ментате?

— Скільки часу вже працює піщана форель?

— Більше восьми стандартних років.

— З якою швидкістю збільшується наша пустеля?

Наша пустеля! Вона вказала на проектор.

— Стала втричі більшою, ніж до піщаної форелі.

— Так швидко!

— Піщана сподівається, що малі черви з'являться з дня на день.

— Вони не вийдуть на поверхню, доки не сягнуть приблизно двох метрів завдовжки.

— Так вона й каже.

— Кожен з перлиною свідомості Лето в його «нескінченному сні», — замислено сказав він.

— Так він сказав, а він ніколи не обманював у таких справах.

— Його обмани були тоншими. Як у Превелебних Матерів.

— Ти звинувачуєш нас у брехні?

— Чому Шіана хоче побачитися зі мною?

— Ментати! Думаєте, що ваші питання вже є відповідями. — Одраде труснула головою з вдаваним острахом. — Вона мусить якомога більше довідатися про Тирана як про центр релігійного поклоніння.

— Підземні боги! Навіщо?

— Культ Шіани поширився. Несений вцілілими священниками з Ракіса, заповонив усю Стару Імперію та вийшов за її межі.

— Із Дюни, — виправив він її. — Не думай про неї як про Арракіс чи Ракіс. Це затуманює твій розум.

Одраде прийняла його виправлення. Тепер він був повним ментатом, а вона терпляче чекала.

— Шіана розмовляла з піщаними червами на Дюні, — сказав він. — Вони відповідали. — Зустрівся з її питальним поглядом. — Це ваші старі трюки з Міссіонарією Протектівою, еге ж?

— У Розсіянні Тиран відомий як Дур і Гулдур, — сказала вона, підживлюючи його ментатську наївність.

— Ви дали їй небезпечне завдання. Вона про це знає?

— Вона знає, а ти міг би зробити це завдання менш небезпечним.

— То відкрийте мені свої системи даних.

— Без обмежень? — Вона знала, що сказала б на це Белл!

Айдаго кивнув, навіть не сподіваючись, що вона погодиться. *«Здогадується, як відчайдушно я цього прагну? — Відчував біль у місці, де нагромаджував знання про можливості втечі. — Необмежений доступ до інформації! Вона подумає, що я бажую ілюзії свободи».*

— Ти будеш моїм ментатом, Дункане?

— А який я маю вибір?

— Я обговорю твоє прохання в Раді й передам тобі нашу відповідь.

«Невже розчиняються двері до втечі?»

— Я мушу думати, як Всечесна Матрона, — сказав він, звертаючись до комунікаторів і сторожових псів, які розглядатимуть його прохання.

— Хто може зробити це краще, ніж той, що живе з Мурбеллою? — спитала вона.

У корупції безліч масок.

Тлейлаксу Тху-дзен

«Вони не знають ані моїх думок, ані можливостей, — міркував Скителі. — Їхні Правдомовці не можуть мене прочитати». — Хоча б це він врятував від катастрофи — мистецтво облуди, яке засвоїв від своїх досконалих лицеплясів.

Тихо рухався по своїй частині не-корабля, стежив, каталогізував, міряв. Кожним поглядом важив людей чи місце, оцінюючи їх розумом, навченим шукати слабкі місця.

Кожен Пан тлейлаксу знав, що одного дня Бог може поставити йому завдання, щоб випробувати відданість.

Дуже добре! Ось таке завдання. Бене Гессерит, які запевняли, наче поділяють його Велику Віру, дали фальшиву клятву. Були нечистими. Він більше не мав одновірців, які очистили б його після повернення з чужини. Його вкинули до Всесвіту повінд, ув'язнили слуги Шайтана, переслідували блудниці з Розсіяння. Та ніхто з цих лихих істот не знав його ресурсів. Ніхто не підозрював, як Бог допоможе йому в цій крайній скруті.

«Я очищуся сам, Боже!»

Коли жінки Шайтана вирвали його з рук блудниць, обіцяючи притулок і «всіляку допомогу», він знав, що це олжа.

«Що більше випробування, то сильніша моя віра».

Усього кілька хвилин тому він крізь мерехтливий бар'єр дивився, як Дункан Айдаго йшов довгим коридором на ранкову прогулянку. Силове поле, яке їх розділяло, запобігало

поширенню звуку, але Скителі бачив, як рухаються губи Айдаго, і прочитав прокляття. *Проклинай мене, гхоло, але ми тебе зробили і досі можемо використати тебе.*

Бог ввів Святий Випадок до тлейлаксанського плану для цього гхоло, але Бог завжди має більші задуми. Завданням вірних було припасуватися до Божих планів і не вимагати від Бога, аби Він ішов слідом за людськими намірами.

Скителі піддався цьому випробуванню, відновлюючи свою священну обітницю. Виконував це без слів, древнім тлейлаксанським способом *с'торі*. «Щоб здобути с'торі, непотрібне розуміння. С'торі існує без слів і навіть без назви».

Магія його Бога була для нього єдиним мостом. Скителі глибоко це відчував. Наймолодший Пан у тлейлаксанському кеглі, він від початку знав, що буде обраним для цього останнього й найвищого завдання. Це знання було одним із його сильних місць, він бачив це щоразу, дивлячись у дзеркало. *«Бог сформував мене так, аби ошукати повінд!»* Його дрібну дитячу подобу обтягала сіра шкіра, металічні пігменти якої блокували сканування зондів. Мізерна фігурка збивала з пантелику тих, хто його бачив, приховуючи сили, накопичені впродовж серії гхолівських інкарнацій. Лише Бене Гессерит мали давніші пам'яті, але він знав, що ними керує зло.

Скителі потер груди, нагадуючи собі, що там приховано. Зроблено було так вправно, що не зосталося навіть шраму. Кожен Пан носив таке багатство — нуль-ентропійну капсулу, що зберігала посіви численних клітин: інших Панів із центрального кеглю, лицеплясів, технічних спеціалістів та *інших*, — Скителі знав, що вони були б привабливими для цих жінок Шайтана... і для багатьох слабких повінд! Пол Атрід та його кохана Чані теж тут були. (Ох, скільки зусиль і коштів поглинуло обстеження одягу покійних у пошуку випадкових клітин). Також оригінальний Дункан

Айдаго разом з іншими слугами Атрідів: ментатом Зуфіром Хаватом, Гурні Галлеком, фрименським наїбом Стілгаром... достатньо потенційних слуг і рабів для людей тлейлаксанського світу.

А ще у цій нуль-ентропійній трубочці зберігався скарб над скарбами, від самої думки про який йому перехопило подих. Як він прагнув втілити їх у життя! Ідеальні лицепляси! Ідеальні міміки. Ідеальні записувачі особистості жертви. Спроможні ошукати навіть бене-гессеритських відьом. Навіть шер не міг завадити їм полонити чужий розум.

Цю трубочку він вважав своєю найвищою ставкою в торгах. Ніхто не може знати про неї. Поки що він каталогізував слабкі місця.

У захисті не-корабля прогалин було достатньо, щоб його вдовольнити. У своїх серійних життях він колекціонував уміння, так само як його колеги-Пани — всілякі приємні дрібниці. Його завжди вважали надто серйозним, але тепер він знайшов місце і час виправдання.

Скителі завжди приваблювало вивчення Бене Гессерит. Упродовж епох він здобув значний корпус відомостей про них. Знав, що там чимало міфів і дезінформації, але віра у Божий замір впевнювала його, що все, ним побачене, послужить Великій Вірі, хай яким тяжким виявиться Святе Випробування.

Частину свого бене-гессеритського каталогу він назвав «типове» від частого зауваження: «Це для них типове!»

Типове його захоплювало.

Терпляче ставлення до грубої, але незагрозливої поведінки в інших, дарма що неприйнятної у них самих, було для Сестер *типовим*. «Стандарти Бене Гессерит вищі за це». Скителі чув таке навіть від деяких своїх покійних колег.

— Маємо дар бачити себе такими, якими нас бачать інші, — сказала якось Одраде.

Скителі назвав це *типовим*, але її слова не узгоджувалися з Великою Вірою. Лише Бог бачить твоє остаточне «я». Нахвалання Одріде відгонило гібрисом¹.

«Вони не вдаються до принагідної брехні. Правда краще їм служити».

Він часто про це міркував. Сама Мати Настоятелька цитувала це як правило Бене Гессерит. Залишався факт, що відьми, схоже, мали цинічний погляд на правду. Вона осмілювалася твердити, що це й був дзен-сунізм. «*Чия правда? Яким чином модифікована? В якому контексті?*»

Вчорашнього надвечір'я вони сиділи в його приміщенні на не-кораблі. Він попросив «консультації зі взаємних потреб» — таким був його евфемізм для торгів. Були самі, як не лічити комунікаторів та сторожових Сестер, що приходили і відходили.

Його апартаменти були достатньо зручними: три кімнати з пластинами кольору спокійної зелені, м'яке ліжко, крісла зменшені так, щоб пасували до його дрібного тіла.

Це був іксіанський не-корабель, і Скителі був певний, що його наглядачі не здогадувалися, скільки він про нього знав. *Стільки ж, скільки й іксіани*. Всюди довкола іксіанські механізми, але ніде не видно іксіан. Він сумнівався, чи в Капітулі є бодай один іксіанин. Відьми славилися тим, що самі займалися обслуговуванням своєї техніки.

Одріде рухалася й говорила повільно, пильно за ним стежачи. «*Вони не імпульсивні*». Так про них часто кажуть.

Вона спитала, чи зручно йому, і начебто турбувалася його комфортом.

Він оббіг поглядом вітальню.

— Я не бачу іксіан.

Вона невдоволено підібгала губи.

— Ви тому попросили консультації?

¹ Зухвалість, пиха (*давньогр.*).

«Звичайно ні, відьмо! Я просто практикуюся в мистецтві відволікання уваги. Ти ж не чекаєш, що я розкажу тобі про речі, які хочу приховати. То чого б мені привертати твою увагу до іксіан, коли я знаю: вкрай мало ймовірно, щоб якісь небезпечні чужаки вільно пересувалися по вашій клятій планеті? Ах, цей хвалений зв'язок із Іксом, який ми, тлейлаксу, так довго підтримували. Ти про це знаєш! Ви не раз карали іксіан так, щоб вони довго це пам'ятали».

Скителі подумав, що технократи з Ікса навряд чи посміють роздратувати Бене Гессерит, але вкрай стерегтимуться збудити гнів Всечесних Матрон. Наявність цього не-корабля вказувала на таємну торгівлю, але ціна його мусила бути руйнівною, а обставини — винятковими. Ці блудниці з Розсіяння — огидні й небезпечні істоти. Скителі здогадувався, що вони й самі могли потребувати Ікса. А Ікс може таємно протиставлятися блудницям, укладаючи угоду з Бене Гессерит. Але межі їхніх дій були тісними, а шанси наразитися на зраду — численними.

Ці думки давали йому потіху під час торгу. Одраде, будучи в непевному настрої, кілька разів лякала Скителі, замовкаючи й втупившись у нього на бене-гессеритський лад. Такі періоди мовчання викликали в нього тривогу.

Ставки у цих торгах були високими — не меншими за виживання їх обох, і завжди в цьому горщику варилися делікатні речі: влада, контроль над людським Усесвітом, усталення власних звичаїв як домінантного зразка.

«Дай мені дірочку, яку я зможу розширити, — думав Скителі. — Дай мені власних лицеплясів. Дай мені слуг, які виконуватимуть лише мої накази».

— Я прошу дрібниці, — сказав він. — Прагну особистої вигоди, власних слуг.

Одраде далі дивилася на нього у тій зваженій бене-гессеритській манері, що, здавалося, здирала маски й зазірала глибоко під шкіру.

«Та я маю маски, яких ти не проб'єш».

Він бачив, що викликає в неї відразу, — помічав це по тому, як її погляд по черзі зосереджується на його окремих рисах. Знав, що вона думає. *«Дрібненька фігурка з вузьким личком і шахрайськими очима. Трикутний виступ волосся — вдовиний клин».* Очі Одріде помандрували вниз: *«крихітний рот з гострими зубами і шпичастими іклами».*

Скителі знав, що зовні є постаттю з найнебезпечніших, найтривожніших людських міфів. Одріде питала себе: *«Чому Бене Глейлакс вибрали саме таку фізичну зовнішність, якщо їхній контроль над генетикою міг дати щось імпортантніше?»*

Саме тому, що тебе це дратує, повіндське сміття!

Негайно ж подумав про ще одне *типове*: «Бене Гессерит рідко розкидають сміття».

Сміття, бруд.

Скителі бачив брудні наслідки численних діянь Бене Гессерит. *«Гляньте, що сталося з Дюною! Спалена на жужіль, бо ви, жінки Шайтана, вибрали цю святу землю, щоб кинути виклик блудницям. Навіть відроджені посланці нашого Пророка згинули через їхню відплату. Усі вони мертва!»*

І він насилу смів обдумати власні втрати. Жодна тлейлаксанська планета не уникла долі Дюни. *«Це все нарobili Бене Гессерит! А він мусить витримувати їхню толерантність — втікач, у якого тільки й є, що Божа підтримка».*

Він спитав Одріде про *розсипане сміття* на Дюні.

— Ти знаєш, що подібне може статися лише тоді, коли ми у крайній скруті.

— І тому ви стягли на Дюну насилля цих блудниць?

Вона не хотіла про це розмовляти.

Один із покійних колег Скителі сказав: «Бене Гессерит залишають прості сліди. Можеш подумати, що вони складні, та як придивишся зблизька, їхні дороги виявляються згадженими».

Цей колега і всі інші були вирізані блудницями. Єдина їхня надія виживання — клітини у нуль-ентропійній капсулі. Ось усе, що залишилося з мудрості мертвого Пана!

Одраде хотіла здобути більше технічної інформації про аксолотлеві контейнери. Ох, як спритно вона формулювала свої питання!

Торг за виживання, а кожна дрібка так багато важила. Що він отримав за ті скупо відмірені крихти даних про аксолотлеві резервуари? Час від часу Одраде брала його на прогулянки за межами корабля. Але вся планета була для нього такою ж в'язницею, як цей корабель. Куди він міг піти, щоб відьми не знайшли його?

Що вони робили зі своїми аксолотлевими контейнерами? Він не мав певності навіть у цьому. Відьми такі майстрині брехні.

Чи було помилкою надавати навіть таку обмежену інформацію? Тепер він усвідомив, що виклав їм значно більше, ніж самі лише голі біотехнічні деталі, якими обмежився. Вони, вочевидь, зміркували, як Пани творили своє обмежене безсмертя — постійні гхола-змінники, що росли в контейнерах. І це теж втрачено! Він хотів викричати це їй у дикій люті.

Питання... очевидні питання.

Він відбивав її питання багатослівними аргументами про «мою потребу у слугах-лицеплясах і власній консолі керування Кораблесистемою».

Вона була хитрою і непохитною, намагаючись здобути більше знань про контейнери.

— Інформація про виготовлення меланжу в наших контейнерах може схилити нас у бік ліберальнішого ставлення до нашого гостя.

«Наші контейнери! Наш гість!»

Ці жінки були як пласталеві стіни. Жодного контейнера для персонального вжитку. *Уся ця тлейлаксанська потуга зникла.* То була думка, повна розпачливого жалю до самого себе.

Та він відновив сили, нагадавши собі: Бог, вочевидь, випробовує його винахідливість. *«Вони думають, що піймали мене в пастку»*. Але їхні обмеження болісні. Жодних слуг-лицеплясів? Дуже добре. Він пошукає інших слуг. Не лицеплясів.

Скителі відчув страждання, найглибші впродовж своїх численних життів, подумавши про втрачених лицеплясів — цих багатоликих невірників. *Прокляття на цих жінок і їхні вдавання, начебто вони поділяють Велику Віру. Всюдисущі аколітки та Превелебні Матері, що постійно нюшать довкола! Шпигуни. Всюди комунікатори. Гнітюче.*

Тільки-но прибувши на Капітулу, він відчував сором'язливість, що витала довкола його наглядачок, замкнутість, яка посилювалася, коли він намагався встановити, як працює їхня система. Пізніше почав сприймати це як кругову оборону при кожній загрозі. *Що наше, те наше. Тобі вхід заборонено!*

Скителі розпізнав у цьому батьківську поставу, материнський погляд на людство. *«Поводься добре, а то ми тебе покараємо»*. А бене-гессеритських покарань слід було уникати.

Тим часом як Одріде вперто вимагала більшого, ніж він міг дати, Скителі зосередив увагу на *типовому*, яке напевне було справжнім: *«Вони нездатні на любов»*. Дивно, але мусив із цим погодитися. Ні любов, ні ненависть не були раціональними. Він думав про ці емоції як про темні фонтани, що затіняють простір довкола себе. Вибухи примітивної стихії, які бризкають на людей, що нічого такого не очікують.

Як ця жінка торохтить! Він стежив за нею, насправді не слухаючи. Якими були їхні вади? Чи було слабкістю те, що вони уникали музики? Боялися таємної гри емоцій? Ця антипатія здавалася усталеним рефлексом, але інколи рефлекс виявлявся ненадійним. За свої численні життя він бачив відьом, що неприховано насолоджувалися музикою. Коли почав розпитувати Одріде про це, вона дуже розпалася, а він запідозрив, що це обдуманий спектакль, який мав увести його в оману.

— Ми не можемо дозволити собі відволікатися!

— Невже ви ніколи не відтворюєте в пам'яті великих музичних спектаклів? Мені казали, що за давніх часів...

— Яка користь з музики, що виконується на інструментах, невідомих більшості людей?

— О? Яких інструментах?

— Де тепер знайти піаніно? — *Далі цей вдаваний гнів.* — Жахливий інструмент для налаштування, а ще складніший для гри.

Як гарно вона протестує.

— Я ніколи не чув про це... це... піаніно, як ви сказали? Це щось схоже на балісет?

— Вони далекі родичі. Але його можна було налаштувати лише в наближеному тоні. Специфіка інструмента.

— Чого ви виділили це... піаніно?

— Бо я інколи думаю: шкода, що ми його більше не маємо. Творення досконалості з недосконалості — це, врешті-решт, вища форма мистецтва.

Досконалість із недосконалості! Вона намагалася відвернути його увагу дзен-сунітськими словами, підживлюючи ілюзію, наче ці відьми поділяють його Велику Віру. Його часто перестерігали про таку особливість торгів із Бене Гессерит. Вони підходили до всього непрямими шляхами, лише в останню мить виявляючи, чого прагнуть насправді. Але він знав, за що тут іде торг. Вона прагнула всіх його знань, намагаючись нічого не заплатити. А все-таки якими спокусливими були її слова.

Скителі відчув глибоку настороженість. Слова Одріде так добре пасували до її твердження, що Бене Гессерит прагнуть лише удосконалити людське суспільство. Подумала, що може його навчити! Іще одне *типове*: «Вони вважають себе учителями».

Коли він висловив сумніви щодо цього твердження, вона сказала:

— Ми, природно, здійснюємо тиск на суспільства, на які маємо вплив. Робимо це, щоб мати змогу керувати таким тиском.

— Я вбачаю у цьому суперечливість, — поскаржився він.

— Чому ж, Пане Скителі? Це дуже поширена схема. Уряди часто роблять таке, щоб викликати насилля проти вибраних мішеней. Ви й самі так робили. І гляньте, до чого це вас довело.

Вона сміє запевняти, що тлейлаксу самі стягли собі на голову цю катастрофу.

— Ми діємо згідно з уроком Великого Посланця, — сказала вона, використовуючи назву ісламіяту для Пророка Лето II. Ці слова з її вуст звучали незвично, а все ж застали його зненацька. Вона знала, як усі тлейлаксу шанували Пророка.

«Але я чув, як ці жінки називали його Тираном!»

Далі говорючи ісламіятом, вона спитала:

— Хіба ж не було Його метою відвернути насилля, давши усім урок вартості?

«Вона насміхається з Великої Віри?»

— Тому ми прийняли його, — промовила вона. — Він грав не за нашими правилами, але для нашої мети.

Сміє сказати, що *вона* прийняла Пророка!

Не став із нею сперечатися, хоча спокуса була сильною. Дуже це делікатна річ — погляд Превелебної Матері на саму себе та свою поведінку. Скителі підозрював, що вони постійно змінювали цей погляд, не пориваючись задалеко у жодному напрямку. Ні самозневаги, ні самозакоханості. Впевненість, так. Шалена самовпевненість. Але це не вимагало ні зневаги, ні закоханості. Лише холодної голови й готовності корегувати будь-яке судження. Рідко вимагали похвали. *«Добре зроблено? Ну, а чого іншого ви сподівалися?»*

«Бене-гессеритський вишкіл зміцнює характер». Типовий вислів з популярного фольклору.

Він спробував розпочати з нею суперечку на цю тему.

— Хіба кондиціонування Всечесних Матрон не таке ж, як ваше? Гляньте на Мурбеллу!

— Ви хочете загальних фраз, Скителі? — *«Що це в її голосі, невже смішки?»*

— Можна розглядати цю конфронтацію як колізію між двома системами кондиціонування? Невже це не добрий підхід?

— І, звичайно, переможе сильніша система!

«Рішуче насміхається!»

— Хіба ж не так завжди відбувається? — Йому ледь вдавалося стримувати гнів.

— Невже бене-гессеритка мусить нагадувати тлейлаксу, що тонкощі — це інший різновид Зброї? Хіба ж ви не вдавалися до облуди? Вдавана слабкість, щоб збити ворогів з дороги і завести їх у пастку? Вразливі місця можна творити.

«Звичайно! Вона знає про епохи тлейлаксанської облуди, що мала на меті творення образу бездарних телепнів».

— То як ви збираєтесь учинити з нашими ворогами?

— Збираємося покарати їх, Скителі.

Яка невблаганна рішучість!

Нові знання про Бене Гессерит наповнювали його побоюваннями.

Якось морозної зими Одраде взяла його на пообідню прогулянку за стінами корабля. Вони були під доброю охороною, кремезні Прокторки лише на крок відставали від них. Одраде зупинилася, аби подивитися на маленьку процесію, що надходила з Централі. П'ять бене-гессериток, дві з них — аколітки у звичній одежі з білою облямівкою, проте три інші були вдягнені в монотонне сіре вбрання, незнайоме Скителі. Вони тягли колісний візок в один із садів. Крижаний вітер обдував їх. З темних гілок упало кілька засохлих листків. На візку лежав довгий згорток, оповитий білим. Тіло? Саме такої форми.

У відповідь на питання Одраде почастиувала його оповіддю про поховальні практики Бене Гессерит.

Якщо слід було поховати тіло, то це робили швидко й буденно. Проста процедура, свідком якої він щойно був. Жодна

Превелебна Мати ніколи не мала некрологу і не прагнула ритуалів, які лише гаяли час. Хіба ж її пам'ять не жила в Сестрах?

Він почав було заперечувати, твердити, що це неповага, але вона перебила його.

— З огляду на феномен смерті, усі життєві прив'язаності є тимчасовими! Дещо з них ми видозмінюємо в Інших Пам'ятях. Ви робили подібну річ, Скителі. А тепер ми включаємо частину ваших умінь до нашої торбини хитрощів. О, так! Ось наш спосіб мислення про такі знання. Це просто модифікація схеми.

— Це неповага!

— У цьому немає жодної неповаги. Вони відходять у ґрунт, де врешті-решт стають добривом. — І продовжила опис процедури, не даючи йому шансів далі протестувати.

Сказала, що побачена ним сцена — це звична практика. До саду привозять великий механічний бур, який висвердлює в землі яму належного розміру. Останки, загорнуті в цю бла-геньку тканину, ховають у вертикальній позиції, а над ними садять плодове дерево. Сади — це прямокутники, розбиті на сітку квадратів, в одному з кутків міститься кенотаф, де реєструють місця поховань. Вказала йому на кенотаф. Це була квадратна зелена плита метрів три заввишки.

— Думаю, тіло закопано десь у квадраті С-32, — сказала вона, стежачи за роботою бура, тим часом як похоронна команда чекала, спершись об візок. — Воно стане добривом для яблуні.

Здавалася безбожно щасливою, кажучи це!

Вони дивилися, як бур підіймається, візок перевертається і тіло зсовується в яму. Тим часом Одріде почала тихенько музикати. Для Скителі це стало несподіванкою.

— Ви сказали, що Бене Гессерит стороняться музики.

— Це просто стара пісенька.

Бене Гессерит зоставалися загадкою, він більше, ніж будь-коли досі, розумів слабкість *типовості*. Як можна торгуватися

з людьми, схеми яких не трималися прийнятного шляху? Можна подумати, що ти їх зрозумів, а вони різко звернули в іншому напрямку. Були *нетиповими!* Спроби зрозуміти їх руйнували його почуття порядку. Він був певен, що у всіх цих торгах і переговорах не отримав нічого реального. Трохи більше свободи, яка насправді була ілюзією свободи. Ця холоднолиця відьма не дала йому нічого такого, що він насправді хотів! Намагання скласти до купи клаптики інформації про Бене Гессерит виявилися танталовими муками. Узяти, наприклад, твердження, наче вони обходяться без більшості бюрократичних систем і ведення документації. Звичайно, за винятком Беллондиних архівів, та й то щоразу, коли він про них згадував, Одраде казала: «Обороніть нас, небеса» чи щось рівносильне.

— То як ви тримаєте лад без урядників і записів? — спитав тоді він. Був глибоко здивований.

— Якщо слід щось зробити, ми це робимо. Поховати Сестру? — Вона вказала на місце в саду, куди принесли лопати і насипали землю в могилу. — Ось так це робиться, і завжди є особа, яка за це відповідає. Усі знають, хто вони і що мають робити.

— Хто... хто займається цими відразливими...

— Це не відразливо! Це частина нашої освіти. Сестри, що провалили випробування, зазвичай наглядають. Аколітки виконують роботу.

— Хіба ж вони... тобто хіба ж їм це не здається неприємним? Ви згадували Сестер, що провалили випробування. І аколіток. Мені це здається більшою карою, ніж...

— Карою! Нумо, нумо, Скителі. Чи знаєте ви цю єдину пісню? — Вона вказала на похоронну команду. — Відбувши період учнівства, усі наші люди радо приймають свою роботу.

— Але не... ах, бюрократичну...

— Ми не дурні!

І знову він не зрозумів, але вона відповіла на його невисловлене здивування:

— Ви, звичайно, знаєте, що бюрократія, здобувши владу, завжди перетворюється на захланну аристократію.

Йому тяжко було простежити доречність. До чого вона веде? Не дочекавшись відповіді, сказала:

— Всечесні Матрони виявляють усі ознаки бюрократії. Міністри того, Великі Всечесні Матрони сього, кілька владоможних зверхниць і численні функціонери внизу. Вони завжди сповнені юнацького мисливського запалу. Мов ненажерливі хижаки, ніколи не задумуються, що повністю винищують свою здобич. Тісний взаємозв'язок: зменшивши численність тих, ким живишся, руйнуєш власну структуру.

Скителі ніяк не міг повірити, що відьми саме так бачать Всечесних Матрон. Він сказав про це.

— Якщо виживете, Скителі, то побачите, що мої слова стануть дійсністю. Ці бездумні жінки відповідають гучними криками люті на необхідність стримуватися. Докладають нових і нових зусиль, щоб якнайбільше витиснути зі своїх жертв. Піймай їх більше! Тисни їх сильніше! Це призведе лише до швидшого винищування. Айдаго каже, що вони вже сягнули стадії відмирання.

«Гхола це каже? То вона використовує його як ментата?»

— Він лише підтвердив нашу оцінку. Нас насторожив приклад з Іншої Пам'яті.

— О? — Ця Інша Пам'ять його непокоїла. Чи може їхнє твердження бути правдивим? Пам'яті з його численних життів мали величезну цінність. Він попросив підтвердження.

— Ми пам'ятали взаємозв'язок між кормовою твариною, званою кроликом-снігоступом, і хижим котом, званим риссю. Популяція котів завжди зростала слідом за популяцією кроликів, а тоді надмірне споживання зіштовхувало хижаків у періоди голоду та серйозне відмирання.

— Цікавий термін — «відмирання».

— Опис того, що ми плануємо для Всечесних Матрон.

Коли їхня зустріч закінчилася (без жодних здобутків для нього), Скителі почувався дезорієнтованим сильніше, ніж будь-коли досі. Це й справді було їхнім планом? Клята жінка! Він не мав певності ні в чому, сказаному нею.

Коли Одрате привела Скителі назад, до його приміщення на кораблі, він довго стояв, дивлячись крізь бар'єрне поле на довгий коридор, яким Айдаго та Мурбелла часто йшли до тренувальної зали. Знав, що саме туди вони входили крізь широкі двері. Завжди виходили спітнілі й задихані.

Та хоч він стирчав там понад годину, ніхто з його співв'язнів не з'явився.

«Вона використовує гхолу як ментата! Це означає, що він має доступ до консолі Кораблесистеми. Звичайно, вона не позбавить ментата потрібних йому даних. Мушу якось вигадати можливість зблизитися з Айдаго. Зрештою, існує мова свисту, яку ми вкарбовуємо у кожного гхолу. Я не повинен здаватися надто зацікавленим. Може. Дрібна поступка у торгах. Скарга, що моє приміщення тісне. Вони ж бачать, як дратує мене ув'язнення».

Освіта не замінить здогадливості. Цю невловиму рису лише частково можна визначити як уміння розгадувати загадки. Доповненням цього означення є спроможність творити нові загадки, які відображають те, про що звітують чуття.

Ментатський Текст Один (decto)

Перед лице Великої Всечесної Матрони Люціллу вкотили в циліндричній клітці — клітці всередині клітки. Шигаструнна сітка змушувала її триматися в центрі.

— Я Велика Всечесна Матрона, — привітала її жінка в масивному чорному кріслі. *Дрібненька жіночка в червоно-золотому трико.* — Клітка для твого захисту, якби ти спробувала вдатися до Голосу. У нас на нього імунітет. Наш імунітет має форму рефлексу. Ми вбиваємо. Багато ваших так загинуло. Знаємо Голос і використовуємо його. Пам'ятай це, коли я випущу тебе з клітки.

Махнула слугам, які доставили клітку.

— Ідіть! Ідіть!

Люцілла оббігла поглядом кімнату. Без вікон. Майже квадратна. Освітлена кількома сріблястими світлокулями. Кислотно-зелені стіни. Облаштована як типове приміщення для допитів. Кімната розміщена високо. Її клітку підняли сюди у нуль-трубі невдовзі після світанку.

Панель позаду Великої Всечесної Матрони різко відсунулася вбік, і до кімнати на прихованому механізмі плавно вїхала менша клітка. Ця була квадратною, а в ній стояла істота, яку вона спершу прийняла за голого чоловіка. Доки той не обернувся і не глянув на неї.

Футар! Мав широке обличчя, вона розгледіла ікла.

— Хочу терти спину, — сказав Футар.

— Так, котику. Пізніше я потру тобі спину.

— Хочу їсти, — сказав Футар. Глянув на Люціллу.

— Пізніше, котику.

Футар продовжував вивчати Люціллу.

— Ти Вожатий? — спитав він.

— Звичайно, що вона не Вожатий!

— Хочу їсти! — наполягав Футар.

— Я сказала: пізніше! А зараз просто сядь і муркай мені.

Футар присів навпочіпки в кутку клітки, з його горлянки вирвався гуркітливий звук.

— Хіба ж вони не милі, коли муркають? — Велика Всечесна Матрона явно не чекала відповіді.

Присутність Футара здивувала Люціллу. Ці створіння начебто повинні полювати на Всечесних Матрон і вбивати їх. Хоча він зачинений у клітці.

— Де ви його піймали? — спитала Люцілла.

— На Гамму. — Вона сама не зрозуміла, як багато сказала.

«*А це Перехрестя*», — подумала Люцілла. Розпізнала це ще з ліхтера вчора ввечері.

Футар перестав муркотіти.

— Їсти, — буркнув він.

Люцілла теж хотіла б щось з'їсти. Її три дні не давали їжі, і вона була змушена придушувати напади голоду. Допомогали маленькі ковтки води з літротари в кутку, але та вже майже спорожніла. Слуги, які її привезли, сміялися з прохань їжі. «*Футари люблять пісне м'ясо!*»

Найбільше її мучив брак меланжу. Цього ранку вона почала відчувати перші болі абстинентного синдрому.

«*Невдовзі мені доведеться вкоротити собі віку*».

Полчища Лампадаса благали її витримати. «*Будь відважною. Що, як ця дика Превелебна Мати підведе нас?*»

Павуча Королева. Так Одраде називає цю жінку.

Велика Всечесна Матрона далі вивчала її, підперши рукою підборіддя. Слабке підборіддя. На обличчі без позитивних рис негативні привертали до себе погляд.

— Знаєш, що врешті-решт ви програєте, — промовила Велика Всечесна Матрона.

— Насвистуй, ідучи повз цвинтар, — відповіла Люцілла, а тоді їй довелося пояснити цей вислів.

На обличчі Великої Всечесної Матрони з'явився вираз ввічливого інтересу. *«Як цікаво»*.

— Будь-яка моя помічниця вбила б тебе на місці за такі слова. Це одна з причин, чому ми тут лише вдвох. Цікаво, чому ти це сказала?

Люцілла зиркнула на Футара, що так і сидів навпочіпки.

— Футари з'явилися не вчора і не випадково. Їх генетично створили з диких тварин і з однією метою.

— Стережись! — Оранжеві спалахи в очах Великої Всечесної Матрони.

— Футарів творили впродовж поколінь, — вела далі Люцілла.

— Ми полюємо на них заради власного задоволення!

— А мисливці стають дичиною.

Велика Всечесна Матрона зірвалася на ноги, її очі стали повністю оранжевими. Футар розхвилювався й заскавчав. Це заспокоїло жінку. Вона повільно сіла назад у крісло. Простягла руку до клітки з Футаром.

— Усе гаразд, котику. Невдовзі ти поїси, а потім я потру тобі спину.

Футар знову замуркав.

— То ти думаєш, що ми повернулися сюди як утікачки, — сказала Велика Всечесна Матрона. — Так! Не пробуй відмагатися!

— Черви часто повертаються, — промовила Люцілла.

— Черви? Ти про тих монстрів, яких ми знищили на Ракісі?

Люцілла відчула спокусу штурхнути цю Всечесну Матрону, спровокувавши її на драматичну відповідь. Достатньо її стривож — то напевне уб'є.

«Прошу, Сестро! — благає полчища Лампадаса. — Витримай!»

«Думаєте, я можу звідси втекти?» Це змусило їх замовкнути, тільки один голос слабо протестував: *«Пам'ятай! Ми як древня лялька: сім разів униз, вісім разів угору»*. Голос приходив разом з образом фігурки, що погойдувалася. Маленька червона лялечка, усміхнуте обличчя Будди та руки, сплетені на товстому череві.

— Ти, вочевидь, маєш на увазі відроджених посланців Бога-Імператора, — сказала Люцілла. — Я про дещо інше.

Велика Всечесна Матрона якийсь час обмірковувала це. Оранжеве полум'я в її очах зблякло.

«Вона зі мною грається, — подумала Люцілла. — Намислила мене вбити і згодувати своєму котику».

«Але подумай, яку тактичну інформацію ти б доставила, якби ми втекли!»

Ми! Та годі було заперечити доречність цього протесту. Її клітку вивезли з ліхтера ще за денного світла. Підходи до лігвища Павучої Королеви було заплановано так, щоб ускладнити доступ, але це планування розсмішило Люціллу. Дуже давнє, застаріле планування. Вузькі місця на доріжках зі спостережними башточками, що виростили з-під землі, мов матово-сірі гриби, які в належних місцях з'являються на своїй грибниці. У критичних місцях круті повороти. Жоден звичайний наземний транспортник не міг би подолати такі повороти на високій швидкості.

Вона згадала, що про це йшлося у Теговій критиці захисту Перехрестя. Безглуздий захист. Досить привезти тяжку техніку чи якимось інакше пробитися крізь ці примітивні інсталяції — й противника ув'язнено в ізольованих об'єктах. Там,

природно, є підземні комунікації, але їх можна зруйнувати вибухівкою. Зв'язати їх, відрізати від джерел постачання — і впадуть один за одним. *Дорогоцінна енергія не тектиме більше вашими трубами, ідіотки!* Видимість безпеки — от що підтримують Всечесні Матрони. Для самозаспокоєння! Їхні захисники мусять витратити багато енергії на пустопорожні демонстрації, щоб дати цим жінкам фальшиве почуття безпеки.

Коридори! Не забудь про коридори!

Так, коридори у цій колосальній будівлі були величезними, достатніми, щоб помістити гігантські контейнери, в яких Навігатори Гільдії змушені були мешкати на земній поверхні. Внизу, вздовж окремих приміщень, — вентиляційні системи для відведення і повернення витоків меланжевого газу. Люцілла могла собі уявити люки, що відкриваються і закриваються з грюканням і вібрацією. Схоже, гільдіерам не заважають гучні звуки. Лінії передачі енергії до мобільних силових підвісок, мов товсті чорні змії, звивалися крізь коридори та вповзали до кожної кімнати, яку вона бачила мигцем. Усе для того, щоб завадити Навігатору нюшити там, де він захоче.

Багато людей, яких вона побачила, мали провідники-напульсники. Навіть Всечесні Матрони. Тож можуть тут заблукати. А понад усім височіє гігантський купол даху з фалічними вежами. Новим мешканцям це здалося привабливим. Надійна ізоляція від грубого доквілля (куди й так ніхто з поважних людей не ходив, хіба що вбити когось чи простежити за рабами, їхньою кумедною роботою і розвагами). Більшість того, що вона бачила, здавалося занедбаним, це свідчило про мінімальні витрати на підтримку ладу. *«Вони небагато змінили. Отже, складений Тегом план місцевості досі точний».*

«Бачиш, якими цінними можуть бути твої спостереження?»

Велика Всечесна Матрона вийшла із задуми.

— Можливо, я дозволю тобі жити. За умови, що ти вгамуєш частку моєї цікавості.

— Звідки певність, що я не відповім на твою цікавість потоком чистого лайна?

Вульгарність розвеселила Велику Всечесну Матрону. Вона ледь не засміялася. Схоже, ніхто досі її не перестеріг, що слід бути насторожі з Бене Гессерит, коли вони вдаються до вульгарності. Причиною такої поведінки є певність у якійсь загрозі. *«Без Голосу, еге ж? Вона думає, що це єдиний мій засіб?»* Велика Всечесна Матрона сказала та відреагувала достатньо, щоб дати будь-якій Превелебній Матері надійне руків'я для керування нею. Сигнали тіла і мови завжди містять більше інформації, ніж необхідно для розуміння. Можна вдатися до цієї неминучої додаткової інформації.

— Ти вважаєш нас привабливими? — спитала Велика Всечесна Матрона.

«Дивне питання».

— Люди з Розсіяння мають певну привабливість. — *«Хай вона думає, що я бачила багатьох їх, і її ворогів теж».* — Ви екзотичні, себто незвичайні і нові.

— А наша сексуальна справність?

— Природно, що в цьому є аура. Збудлива та магнетична для декого.

— Але не для тебе.

«Переходь до підборіддя! — Це була підказка полчищ. — Чому ні?»

— Я оглядала твоє підборіддя, Всечесна Матроно.

— Оглядала? — Здивовано.

— Це, очевидно, підборіддя з твого дитинства. Ти мала б пишатися цією пам'яткою юності.

«Геть не вдоволена, але незугарна це показати. Бий у підборіддя знову».

— Б'юся об заклад, що коханці часто прагнуть цілувати твоє підборіддя, — промовила Люцілла.

А тепер гнів, якому вона теж не може дати волю. *«Ану, залякай мене! Попередь, щоб я не вдавалася до Голосу».*

— Цілувати підборіддя, — повторив Футар.

— Я сказала: пізніше, котику. А зараз стули пельку!

«Розрядилася на бідному котику».

— Але в тебе є питання, які ти хочеш мені поставити, — сказала Люцілла. Чистісінький мед. Черговий застережний сигнал для тих, хто знає, що й до чого. *«Я одна з тих, що все заливають цукровим сиропом: “Як мило! Як приємно бути у твоєму товаристві. Хіба це не прекрасно! Яка ж ти розумна, що придбала це так дешево! Легко. Швидко”. Вставте власне означення».*

Велика Всечесна Матрона якийсь час збиралася з силами. Відчувала, що потрапила у незручне становище, але не могла сказати, як до цього дійшло. Приховала цю миттеву розгубленість загадковою усмішкою, тоді промовила:

— Але я казала, що випущу тебе.

Натиснула щось збоку крісла, секція циліндричної клітки від'їхала вбік, забравши з собою шигаструнну сітку. Тієї ж миті з панелі в підлозі піднялося низьке крісло. Просто перед нею, менше ніж за крок.

Люцілла сіла на крісло, майже торкаючись колінами своєї інквізиторки. *«Ноги. Пам'ятай, що вони убивають ногами».* Зігнула пальці, усвідомлюючи, що стискає долоні в кулаки. Клята напруга!

— Тобі слід поїсти й попити, — сказала Велика Всечесна Матрона. Штовхнула щось інше збоку свого крісла. Перед Люціллою з'явилася таця: тарілка, ложка, склянка, повна червоної рідини. *«Показує мені свої іграшки».*

Люцілла взяла склянку.

«Отрута? Спершу понюхай».

Вона спробувала напій. Стимчай і меланж. *«Але ж я голодна».*

Люцілла повернула на тацю порожню склянку. Напій залишив їй на язичку гострий запах меланжу. *«Що вона робить? Заманює мене?»* Люцілла відчула приплив полегшення від прянощів. У тарілці були боби в пікантному соусі. Перевіривши першу ложку страви, чи немає там небажаних додатків, Люцілла з'їла її всю. Часник у соусі. На мить вона поринула в Пам'ять, шукаючи інформації про цей інгредієнт — додаток до витонченої кухні, засіб проти вовкулак, сильні ліки проти здуття.

— Тобі смакує наша їжа?

Люцілла обтерла підборіддя.

— Дуже смачно. Ти заслужила компліменти за вибір кухаря. — *«Ніколи не хвали кухаря у приватній садибі. Кухаря можна замінити. Господиня незамінна».* — Приємний акцент часнику.

— Ми вивчили частину бібліотеки, порятованої з Лампадаса. — Зловтішання: *«Бачиш, що ви втратили?»* — Так мало сенсу у всій цій писанині.

«Вона хоче, щоб ти була її бібліотекаркою?» Люцілла мовчки чекала.

— Частина моїх помічниць вважає, що там можуть бути вказівки стосовно вашого відьомського гнізда чи принаймні спосіб швидко його ліквідувати. Стільки мов!

«Вона потребує перекладача? Прикинись тупою!»

— Що тебе цікавить?

— Дуже небагато. Хто міг би потребувати відомостей про Батлеріанський Джигад?

— Вони теж нищили бібліотеки.

— Не стався до мене протекційно!

«Вона кмітливіша, ніж ми думали. Вдайся до щирості».

— Я думала, що це до мене ставляться протекційно.

— Послухай мене, відьмо! Думаєш, що можеш бути безжалісною, захищаючи своє гніздо, та ти не знаєш, що таке бути безжалісною.

— Думаю, ти ще не сказала мені, як я маю вдовольнити твою цікавість.

— Ми хочемо твоєї науки, відьмо! — Вона знизила голос. — З твоєю допомогою ми могли б досягти утопії.

«І здолати всіх твоїх ворогів, щоразу досягаючи оргазму».

— Ти вважаєш, що наука приховує ключі до утопії?

— І кращої організації наших справ.

«Пам'ятай: бюрократія возвеличує конформізм... Зроби так, щоб "фатальна дурість" возвеличилася до рангу релігії».

— Парадокс, Велика Всечесна Матроно. Наука мусить бути новаторською. Приносити зміни. Тому наука та бюрократія ведуть невпинну війну.

«Знає вона своє коріння?»

— Та подумай про силу! Продумай про те, що можеш контролювати! — *«Не знає».*

Припущення Всечесної Матрони стосовно контролю захопили Люціллу. Контролюєш свій Всесвіт, не врівноважуючи його. Твій погляд постійно звернений назовні і ніколи — всередину. Не вчишся відчувати власні тонкі реакції, нарощуєш м'язи (сили, владу), щоб подолати все, окреслене тобою як перепона. Чи ці жінки сліпі?

Коли Люцілла не озвалася, заговорила Всечесна Матрона:

— Ми знайшли в бібліотеці багато інформації про Бене Тлейлакx. Ви приєднувалися до них у багатьох проєктах, відьмо. Численних проєктах: обнулення невидимості некораблів, проникнення в таємниці живої клітини, ваша Місіянарія Протектіва і ще щось, назване «Мовою Бога».

Люцілла роблено посміхнулася. Вона боїться, що десь у всьому цьому може бути справжній бог? *«Дай їй трохи по смакувати! Будь щирою!»*

— Ми ні в чому не приєднувалися до тлейлакxу. Ваші люди неправильно витлумачили знайдене. Тебе турбує протекційне ставлення? Як гадаєш, що відчував би з цього

приводу Бог? Ми прищеплюємо захисні релігії, які мають нам допомогти. Такою є функція Міссіонарії. Тлейлаксу мають одну-єдину релігію.

— Ви організовуєте релігії?

— Не до кінця. Організаційний підхід до релігії завжди є аполетичним. Містить у собі виправдання. А ми не виправдуємося.

— Ти починаєш викликати в мене нудьгу. Чого ми так мало знайшли про Бога-Імператора? — *«Вхопила кізтями»*.

— Можливо, ваші люди знищили ці матеріали.

— Ах, то ви цікавитеся ним.

«Як і ви, мадам Павучихо!»

— Я припустила б, Велика Всечесна Матроно, що Лето II і його Золотий Шлях були предметом вивчення у багатьох ваших академічних осередках.

«Це було жорстоко!»

— Ми не маємо академічних осередків.

— Твоя зацікавленість ним несподівана для мене.

— Випадкова зацікавленість, не більше.

«А цей Футар вискочив з дуба, розколотого блискавкою!»

— Ми називаємо його Золотий Шлях «гонитвою за папірцем». Він здмухував клаптики паперу в нескінченні вітри й казав: «Бачите? Ось як воно летить!» Це і є Розсіяння.

— Дехто віддає перевагу назві «Пошук».

— Він справді міг передбачати майбутнє? Це вас цікавить? — *В яблучко!*

Велика Всечесна Матрона кашлянула в кулак.

— Ми кажемо, що Муад'Діб творив майбутнє. Лето II зробив його несотвореним.

— Та коли б я могла знати...

— Прощу! Велика Всечесна Матроно! Люди, які прагнуть, щоб оракул передбачив їхнє життя, насправді хочуть знати, де сховано скарб.

— Та звичайно ж!

— Знати все майбутнє, аби ніщо не застало тебе зненацька?

Про це йдеться?

— Аж забагато слів.

— Ти не хочеш майбутнього, хочеш нескінченно продовжити теперішнє.

— Я не зуміла б висловити це краще.

— І ти казала, що я викликаю в тебе нудьгу!

— Що?

«Оранжеві плямки в очах. Стережись».

— Жодних несподіванок? Ніколи? Що може бути нуднішим?

— Ах... Ох! Але я не це мала на увазі.

— Тоді, боюся, я не розумію, чого ти хочеш, Велика Всечесна Матроно.

— Байдуже. Повернемося до цього завтра.

«Відстрочка!»

Велика Всечесна Матрона підвелася.

— Назад до клітки.

— Їсти? — Голос Футара звучав жалібно.

— Маю для тебе чудову їжу внизу, котику. А потім потру тобі спину.

Люцілла ввійшла до своєї клітки. Велика Всечесна Матрона кинула їй услід подушку з крісла.

— Використай це як захист від шигаструни. Бачиш, якою милою можу я бути?

Двері клітки з клацанням зачинилися.

Футар у своїй клітці в'їхав назад у стіну. Панель за ним закрилася.

— Стають такими неспокійними, коли голодні, — сказала Велика Всечесна Матрона. Відкрила двері кімнати і на мить оглянулася на Люціллу. — Тут ніхто тебе не потурбує. Я захищатиму тебе від будь-кого іншого входить до цієї кімнати.

Багато речей, які ми виконуємо природно, стають складними лише тоді, коли ми намагаємося перетворити їх на інтелектуальні об'єкти. Можна мати так багато знань з якоїсь теми, що стати в ній цілковитим невігласом.

Ментатський Текст Два (dicto¹)

Одріаді періодично обідала з аколітками та їхніми Прокторками-Наглядачками, найбезпосереднішими вартівницями у цій *в'язниці для умів*, звідки багато хто ніколи не звільниться.

Те, що думали і робили аколітки, справді давало глибинам свідомості Матері Настоятельки відомості про те, як справно функціонує Капітула. Аколітки висловлювали свої настрої та передчуття куди пряміше, ніж Превелебні Матері. Повні Сестри дуже добре вміли бути невидимими у своїй найгіршій ментальній формі. Не намагалися приховати найголовніше, але кожна могла вийти до саду чи зачинити двері й зникнути сторожовим псам з очей.

Не те що аколітки.

Цими днями у мешканців Централі було обмаль вільного часу. Навіть крізь обідні зали протікали постійні потоки, незважаючи на пору дня. Робочі зміни позсовувано, але Превелебним Матерям нескладно було пристосувати свій добовий ритм до незвичного розкладу. Та Одріаді не могла витратити енергію на подібні пристосування. Під час вечірньої трапези зупинилася у дверях до Зали Аколіток і почувала, як наче за раптовим сигналом «цить» западає тиша.

¹ Тут — «за словами» (лат.).

Навіть те, як вони підносять їжу до рота, могло про дещо сповістити. Куди спрямовані очі, коли столове приладдя рухається до губ? Що це за швидке наколювання й таке ж швидке пережовування перед конвульсивним заковтуванням? Варто до цього придивитися. Ця аколітка перетравлює якісь душевні розлади. А ця замислена, отам, дивиться на кожну ложку страви, наче міркує, як у цій юшці приховали отруту? З цих очей можна здогадатися про творчий розум. Слід випробувати її на відповідальнішій посаді.

Одраде ввійшла до зали.

Підлогу було викладено шахівницею великих чорних і білих кліток із пласу, практично невразливого на подряпини. Аколітки запевняли, що Превелебні Матері використовують її як гральну дошку. «Ставлять одну з нас тут, іншу там, а ще кількох вздовж цієї центральної лінії. Тоді роблять ними ходи — переможець отримує все».

Одраде сіла в кутку столу край західних вікон. Аколітки звільнили їй місце, їхні рухи були тихими, поведінка скромною.

Ця зала була частиною найдревнішої конструкції Капітули. Збудована з дерева, стелю підтримують балки з чистими прольотами, напрочуд товсті й тяжкі, викінчені матовою черню. Метрів у двадцять п'ять завдовжки, без з'єднань і швів. Десь на Капітулі росла діброва генетично скроєних дубів. На дбайливо доглянутій плантації вони тяглися до сонячних променів. Деревя сягали щонайменше тридцяти метрів без крони, стовбури мали в діаметрі більше двох метрів. Їх посадили, коли будували цю залу, — щоб замінити теперішні балки у належний час. Балки мали витримати дев'ятнадцять сотень стандартних років.

Як уважно аколітки довкола Матері Настоятельки стежили за нею, хоча й не дивилися прямо.

Одраде повернула голову, щоб глянути, як сідає сонце. *Знову тил.* Хмара куряви, яка вторглася з пустелі, притьмарила

захід сонця. Воно яскріло, мов далекий жар, що будь-якої миті може спалахнути неконтрольованим полум'ям.

Одрате придушила зітханню. Такі думки воскресили її нічні кошмари: *прірва... натягнутий канат*. Знала, що якби заплющила очі, то відчула б, як погойдується на канаті. Мисливиця з сокирою дедалі ближче!

Аколітки, що сиділи поруч з Одрате, їли нервово, наче відчуваючи її неспокій. Можливо, так і було. Одрате почула шелест тканини, і це вирвало її з нічного кошмару. Насторожилася, прислухаючись до нової нотки у звуках Централі. За найзвичнішими рухами — ось біля неї човгнуло крісло... ось відчинилися кухонні двері — чутно було звук скреготіння. Скреготіння піску. Команди прибиральників уже нарікали на пісок і «цю клятту куряву».

Одрате визирнула у вікно глянути на джерело цього драгівливого явища: вітер з півдня. Тьмянний серпанок, кольору середнього між жовтуватого-коричневим і землистим, затягнув обрій, наче завіса. Після такого вітру осадилу пилу залишаться при рогах будинків та на підвітряному боці пагорбів. У куряві відчувався запах кременю, чогось лужного, що подразнювало ніздрі.

Вона опустила погляд на стіл, де офіціантка-аколітка поставила перед нею їжу.

Одрате втішила така переміна порівняно зі швидкими перекусками в її кабінеті та приватній їдальні. Коли їла там наодинці, аколітки приносили їжу так тихо, а прибирали так швидко й без жодного слова, що інколи вона дивувалася, куди це все зникло. А в цій їдальні були й гамір, і розмови. У її помешкання могла ввірватися шеф-кухар Дуана зі своїм кудкудаканням: «Ти замало їси!» Зазвичай Одрате прислухалася до таких напучувань. Сторожові пси були в дечому корисні.

Цього вечора подано сліг-свинину під соусом із сої та меляси, мінімум меланжу, дрібку базиліку та лимона. Свіжий зелений

горошок, приготований аль денте, з паприкою. Як напій — темно-червоний виноградний сік. Вона взяла на пробу шматочок сліг-свинини і вирішила, що м'ясо прийнятне, дещо переварене, як на її смак. Якщо кухарка аколіток і помилилася, то зовсім трішки.

«Звідки ж тоді відчуття, що такі трапези надто численні?»

Одряде ковтнула і з притаманною їй загостреною чутливістю розпізнала додатки. Ця їжа тут не лише для того, щоб поповнити запаси енергії Матері Настоятельки. Хтось у кухні розпитав про її щоденне меню і відповідно наготував цю тарілку.

«Їжа — це пастка, — подумала вона. — Ще одна залежність». Їй не подобалася спритність, з якою кухарі Капітули приховували, що вони додають до їжі «для блага їдців». Вони, звичайно, знали, що Превелебна Мати може розпізнати інгредієнти і пристосувати до них свій метаболізм. Просто зараз стежили за нею, міркуючи, як Мати Настоятелька оцінить сьогоднішнє меню.

За обідом вона прислухалася до інших їдців. Ніхто не втручався в її трапезу — ні дією, ні словом. Звукове тло стало майже таким, як до її приходу. З її появою балачка завжди трохи змінювала тон, а потім поверталася до норми, хоч і дещо тихішої.

Думки всіх довкола тривожило одне безсловесне питання: *«Чому вона тут цього вечора?»*

Одряде відчувала тихе благоговіння частини застільників. Це була реакція, яку Мати Настоятелька інколи використовувала для своїх цілей. Благоговіння, доведене до самого краю. Як звітували Прокторки, аколітки перешіптувалися між собою: «Вона має Таразу». Хотіли цим сказати, що в пам'яті Одряде є Верховна — її покійна попередниця-Настоятелька. Вони обидві були історичною парою, яку обов'язково вивчали постулантки.

Дар і Тар, уже легенда.

Навіть Беллонда (люба стара злюка Белл) з цієї причини не зважувалася підступати до Одраде прямо. Кілька фронтальних атак, мізер вибухових аргументів звинувачення. Таразу визнали рятівницею Сестринства. Це втихомирило більшу частину опозиції. За словами Тарази, Всечесні Матрони по суті своїй варварки, а їхнє насилля, хоч і не повністю приборкане, може бути зведене до кривавих демонстрацій. Події більш-менш підтвердили це.

«Правильно, крім одного моменту, Тар. Ми обидві не передбачили розмаху їхнього насилля».

Класична вероніка Тарази (який вдалий образ із кориди¹) підштовхнула Всечесних Матрон до такої кривавої різни, що Всесвіт просочився їддю потенційних прихильників жертв їхньої брутальності.

«Як я маю захистити нас?»

Йдеться не про те, що захисні плани недостатні. Вони можуть стати цілковито непридатними.

«Цього, звичайно, я й прагну. Ми мусимо очиститися та приготуватися до найвищого зусилля».

Беллонда глузувала з цієї ідеї: «Перед нашою загибеллю? Через неї мусимо очиститися?»

Якби Беллонда довідалася про справжні плани Матері Настоятельки, її ставлення до них було б двоїстим. Беллонда-злюка аплодувала б. Беллонда-ментатка висловилася б за відкладення «до сприятливішого моменту».

«Та хай як думатимуть мої Сестри, я шукатиму власний шлях».

А багато Сестер вважали Одраде найдивнішою Матір'ю Настоятелькою, яку вони будь-коли приймали. Піднесена на своє становище радше лівою, ніж правою рукою. «Тараза

¹ Вероніка — тут один із прийомів кориди, коли тореадор начебто спрямовує удар бика на себе, заманоючи його рухами плаща.

Верховна. Я була там, коли ти помирала, Тар. Ніхто інший не мав змоги перейняти твою особистість. Піднесення завдяки випадку?»

Багато хто не підтримував Одраде. Та коли опір наростав, опозиціонери однаково апелювали до «Тарази Верховної — найкращої Матері Настоятельки в нашій історії».

Кумедно! Тараза Внутрішня першою сміялася з цього й питала: *«Чого б тобі не розповісти їм про мої помилки, Дар? Надто про те, як неправильно я оцінила тебе».*

Одраде замислено пережовувала шматок сліг-свинини. *«Я затягла з візитом до Шіани. На південь у пустелю, і якомога швидше. Шіана мусить бути готовою замінити Там».*

У думках Одраде, майже заповнивши їх, постали зміни доквілля. Бене Гессерит понад півтора тисячоліття заселяли Капітулу. *«Тут всюди наші сліди».* Не лише особливі діброви, виноградники чи сади. Що мусить діятися в колективній психіці при спогляданні змін, які відбуваються з цим рідним краєм?

Аколітка, що сиділа поруч із Одраде, тихо кашлянула. Хотіла звернутися до Матері Настоятельки? Рідкісний випадок. Молода жінка їла далі, не промовивши й слова.

Думки Одраде повернулися до майбутньої подорожі в пустелю. Шіана не повинна ні про що здогадуватися. *«Мушу мати певність, що вона та, хто нам потрібен».* Є кілька питань, на які Шіана має відповісти.

Одраде знала, що вона виявить під час інспекційних зупинок по дорозі. У Сестрах, в рослинному й тваринному світах, у самих підвалинах Капітули вона бачитиме зміни — як значні, так і ледь вловимі. Речі, спроможні зруйнувати славлений спокій Матері Настоятельки. Навіть Мурбелла, яка ніколи не покидала не-корабля, відчувала ці зміни.

Ще цього ранку, сидячи спиною до консолі, Мурбелла з ново-здобутою увагою слухала Одраде, що стояла над нею. У полоненій Всечесній Матроні відчувалася неспокійна настороженість.

З її голосу можна було здогадатися про хвилювання й неврівноважені судження.

— Усе минуще, Мати Настоятелько?

— Це знання, вкарбоване в тебе Іншою Пам'яттю. Жодна планета, суходіл чи море, жодна частина суходолу чи моря не є вічною.

— Це їдка думка. — Відторгнення.

— Хай де б ми перебували, ми лише управителі.

— Ні на що не придатний підхід. — Вагання, питання, чого Мати Настоятелька вибрала саме цю мить, щоб сказати таке.

— Я чую, що твоїми вустами промовляють Всечесні Матрони. Вони дали тобі жадібні мрії, Мурбелло.

— Це ти так кажеш! — Глибока образа.

— Всечесні Матрони думають, що можуть купити нескінченну безпеку. Знаєш — малу планету з великою кількістю підлеглого населення.

Мурбелла скорчила гримасу.

— Більше планет! — куснула її Одраде. — Дедалі більше, більше і більше. Ось чому вони повертаються такими роями.

— У цій Старій Імперії нічого й ловити.

— Браво, Мурбелло! Ти починаєш мислити як одна із нас.

— І це робить мене *нічим*.

— Ні рибою ні м'ясом, а лише самою собою? Та навіть у власному «я» ти лише управителька. Стережись, Мурбелло! Думати, що володієш чимось, — це наче ходити по сипучих пісках.

Зморшка здивування між бровами. Слід щось зробити з тим, як відкрито Мурбелліні емоції грають на її обличчі. Тут це дозволено, та колись...

— Тож нічим не можна певно володіти. То й що! — Дедалі гіркіше.

— Часом ти кажеш слушні слова, та не думаю, що знайдеш собі місце, де зможеш перебути все життя.

— Поки ворог не знайде мене й не замордує?

«Вишкіл Всечесної Матрони чіпкий, мов клей! Але те, як вона вчора ввечері розмовляла з Дунканом, сповістило мені, що вона готова. Думаю, це картина ван Гога зробила її сприйнятливою. Я чула це в її голосі. Мушу ще раз переглянути цей запис».

— Хто мав би тебе замордувати, Мурбелло?

— Ви нізащо не відіб'єте атаки Всечесних Матрон!

— Я вже згадувала основоположний факт, який нас стосується: жодне місце не може бути безпечним вічно.

— Ще один твій клятий і ні на що не придатний урок!

У Залі Аколіток Одріде згадала, що не знайшла часу переглянути цей ком-запис розмови між Дунканом і Мурбеллою. У неї ледь не вирвалося зітхання. Вона замаскувала його кашлем. Не годиться, щоб ці молоді жінки побачили стурбованість Матері Настоятельки.

«До пустелі й Шіани! Інспекційна подорож, тільки-но знайду для цього час. Час!»

Аколітка поруч з Одріде знову кашлянула. Одріде стежила за нею боковим зором — білявка, коротка чорна сукенка, обшита білою крайкою, — Середній третій ступінь. Жодного руху головою в бік Одріде, жодного погляду скося.

«Ось що я виявлю під час своєї інспекційної подорожі: страхи. А в ландшафті — всі ті речі, які ми завжди бачимо, коли біжимо наввипередки з часом: дерева необрізані, бо садівники відлетіли у наше Розсіяння, лягли у могилу, відійшли у незнані місця, може, навіть у пейонаж¹. Чи побачу я архітектурні фантазії, що набрали приваби, бо залишилися незакінченими, а будівничі зникли? Ні. Нам тепер не до фантазій».

Інша Пам'ять містила приклади, які вона хотіла б знайти: старі будинки, прекрасніші, бо zostалися незакінченими. Будівничий збанкрутував, власник розгнівався на свою коханку...

¹ Пейони — залежні селяни. У світі Дюни — селяни та працівники на планеті, один із основних класів системи фафрилах.

Деякі речі стають через це цікавішими: старі стіни, старі руїни... Скульптури часу.

«Що б сказала Белл, якби я розпорядилася влаштувати у своєму саду фантазійну альтанку?»

— Мати Настоятелько? — сказала аколітка поруч із Одраде.

«Чудово! Вони так рідко знаходять відвагу».

— Так? — Легкий питальний тон. *«Краще це було б щось важливе».* Вона це почує?

Вона почула.

— Непокою вас, Мати Настоятелько, бо справа нагальна, а ще я знаю, як ви цікавитесь садами.

Супер! Литки у цієї аколітки товсті, але її розуму це не стокується. Одраде мовчки дивилася на неї.

— Це я готую карти для вашої спальні, Мати Настоятелько.

Тож це надійна адептка, особа, якій довірено працювати на Матір Настоятельку. Ще краще.

— Я скоро отримаю свою карту?

— За два дні, Мати Настоятелько. Я припасовую проєкційний зовнішній шар, на якому зазначатиму щоденний приріст пустелі.

Короткий кивок. Таким був первинний наказ: аколітка має дбати про актуальність карти. Одраде хотіла щоранку бачити картину змін, яка роздмухувала б її уяву. Хай це буде першим, що відбивається у свідомості при пробудженні.

— Сьогодні вранці я залишила у вашому кабінеті звіт, Мати Настоятелько. «Управління садами». Можливо, ви його ще не бачили.

Одраде бачила лише заголовок. Пізно повернулася з вправ, прагнучи відвідати Мурбеллу. Як багато всього залежить від Мурбелли!

— Плантації довкола Централі слід або покинути, або вдаватися до заходів, щоб їх утримати, — сказала аколітка. — Це суть звіту.

— Повтори звіт дослівно.

Поки Одраде слухала, споночило і світлокулі в кімнаті стали яскравішими. Рапорт виявився стислим. Навіть лаконічним. У ньому звучала нотка докору, Одраде розпізнала, що вона походить від Беллонди. Без посилення на Архів, але застереження Погодної служби проходили через архіви і ця аколітка підхопила кілька слів з оригіналів.

Аколітка замовкла, звіт добіг кінця.

«Як я маю відповісти?» Сади, пасовища та виноградники були не лише захисною зоною проти вторгнення чужаків і приємною оздобою ландшафту. Вони підтримували мораль і столи Капітули.

«Вони підтримують мою мораль».

Як тихо чекає ця аколітка. Біляві кучері, кругле обличчя. Приємна зовнішність, хоч надто широкий рот. На тарілці зоставалася їжа, та вона не їла. Руки складені на колінах. *«Я тут, щоб вам служити, Превелебна Мати».*

Доки Одраде обдумувала відповідь, втрутився спогад — давній інцидент пропливав паралельним потоком поверх безпосередніх спостережень. Вона згадала свій курс керування орнітоптером. *Дві учениці-аколітки з інструктором у сам полудень високо над підмоклими теренами Лампадаса.* Вона опинилася в парі з найбездарнішою аколіткою, яку будь-коли приймало Сестринство. Вочевидь, набір генів. Розпорядниці схрещення бажали, щоб якась її риса передалася потомству. *Це, звичайно, не був ні розум, ні емоційна рівноваженість!* Одраде згадала її ім'я: Лінчін.

Лінчін вереснула інструктору:

— Я літатиму на цьому клятому 'гоптері!

І весь цей час небо та краєвид із деревами та заболоченими берегами озера вирували, аж їм голови йшли обертом. *«Так воно виглядало: ми нерухомі, а світ крутиться».* Лінчін раз у раз помилялася. Кожен рух викликав ще гірше вирування.

Інструктор від'єднав її від системи, потягнувши за вимикач, до якого міг дотягтися лише він. Заговорив аж тоді, коли їхній політ став прямим і рівним:

— Нема й мови, щоб ви колись літали на ньому, леді. Ніколи! У вас неналежні реакції. Вам слід було починати навчання до пубертатного віку.

— Літатиму! Літатиму! Полечу на цій клятій штуковині! —
Руки марно шарпають заблоковані елементи управління.

— Вас відраховано, леді. Відсторонено від польотів.

Одраде полегшено зітхнула. Тепер до неї дійшло те, що вона знала від початку: Лінчін може їх убити.

Обернувшись до Одраде, що сиділа позаду, Лінчін загорлала:

— Скажи йому! Скажи йому! Скажи, що він має слухатися Бене Гессерит!

Це було нагадуванням про те, що Одраде, на кілька років старша за Лінчін, уже обіймала командну позицію.

Одраде сиділа мовчки, із непорушним обличчям.

«Мовчання — це часто найкраще, що можна сказати». Таку фразу якась гумористка з Бене Гессерит накарлякала на дзеркалі в лазничці. Одраде і тоді, і пізніше вважала, що це добра порада.

Повернувшись до потреб аколітки в обідньому залі, Одраде спитала себе, чого цей старий спогад прийшов сам собою. Такі речі рідко траплялися знічев'я, без певної мети. *Зараз, звичайно, не слід мовчати. Гумор?* Так! Це було послання. Гумор Одраде (до якого вона вдалася пізніше) навчив Лінчін дечого про неї саму. *Гумор під впливом стресу.*

Одраде усміхнулася аколітці, що сиділа поруч із нею.

— Тобі б сподобалося бути коником?

— Що? — вирвалося в дівчини, але вона відповіла Матері Настоятельці усмішкою. Не стривожено. Навіть тепло. Усі знали, що Мати Настоятелька допускає почуття.

— Ти, звичайно, не розумієш, — промовила Одраде.

— Ні, Мати Настоятелько, — далі з усмішкою й терпляче.

Одраде дозволила собі пробігтися поглядом по цьому юному обличчі. Ясно-блакитні очі, яких іще не поглинула, навіть не торкнулася синява Агонії прянощів. Вуста майже як у Белл, проте без злостивості. Надійні м'язи, надійний розум. Могла б добре передбачати потреби Матері Настоятельки. Про це свідчать завдання з картою і звіт. Чутлива. Це йде в парі з непересічним інтелектом. Либонь, ніколи не здійметься на саму вершину, але завжди посідатиме ключові позиції, де будуть потрібними саме її чесноти.

«Чому я сіла поруч із нею?»

Одраде часто вибирала якусь компаньйонку під час застільних відвідин. Здебільшого аколітку. Завдяки їм стільки можна довідатися. До кабінету Матері Настоятельки часто надходили звіти: особисті спостереження Прокторок стосовно тієї чи тієї аколітки. Та інколи Одраде вибирала місце з причини, яку не могла пояснити. *«Так, як сьогодні. Чому ця?»*

До розмов доходило рідко, хіба що Мати Настоятелька сама їх починала. Зазвичай лагідний вступ, тоді легкий перехід до інтимніших справ. Усі інші довкола пильно слухали.

У такі моменти Одраде часто творила атмосферу майже релігійного спокою. Це заспокоювало нервових. Аколітки були... ну що ж, аколітками, але Мати Настоятелька була найвищою з усіх відьмою. Нервовість була природною.

Хтось позаду Одраде прошепотів:

— Цього вечора вона тримає Стреггі на вуглинках.

На вуглинках. Одраде знала цей вислів. Його вживали за часів, коли вона сама була аколіткою. Тож ім'я цієї дівчини Стреггі. *Хай воно залишиться непромовленим. Імена приховують у собі магію.*

— Тобі смакував сьогоднішній обід? — спитала Одраде.

— Він прийнятний, Мати Настоятелько. — Зазвичай співрозмовниці Одраде намагалися не висловлювати фальшивих думок, але Стреггі спантеличила зміна теми.

— Кухарі його переварили, — зауважила Одраде.

— Вони служать багатом, то як же їм догодити всім, Мати Настоятелько?

«Каже, що думає, і каже це добре».

— Твоя ліва рука тремтить, — промовила Одраде.

— Я хвилююся, розмовляючи з вами, Мати Настоятелько. І я саме вийшла з тренувальної зали. Сьогоднішнє тренування було дуже втомливим.

Одраде проаналізувала тремтіння.

— Тобі наказали робити вправи з витягнутими вгору руками.

— За ваших часів це було боляче, Мати Настоятелько? (За давніх часів).

— Так само боляче, як і сьогодні. Учителі мені казали, що біль навчає.

Це пом'якшило ситуацію. Спільний досвід на жаргоні Прокторок.

— Я не зрозуміла, що ви сказали про коней, Мати Настоятелько. — Стреггі глянула у свою тарілку. — Це не може бути конина. Я певна, що...

Одраде голосно засміялася, привернувши до себе здивовані погляди. Поклала руку Стреггі на передпліччя та лагідно усміхнулася.

— Дякую, моя люба. Уже багато років ніхто так не веселив мене. Сподіваюся, це буде початком довгого й радісного спілкування.

— Дякую, Мати Настоятелько, але я...

— Я поясню про коня. Це мій маленький особистий жарт, і я не мала наміру тебе принизити. Я хочу, щоб ти носила на плечах малу дитину, хлопчика. Щоб він рухався швидше, ніж дозволяють йому короткі ніжки.

— Як побажаєте, Мати Настоятелько. — Ні застережень, ні питань. Питання були, але в належний час з'являться й відповіді, і Стреггі це знала.

Магічний час.

— Як тебе звати? — спитала Одраде, прибравши руку.

— Стреггі, Мати Настоятелько. Алоана Стреггі.

— Відпочивай спокійно, Стреггі. Я займуся садами. Вони потрібні нам як для моралі, так і для їжі. Ще цього вечора зголосися до Розподілу. Скажи їм, що завтра о шостій ранку я потребую тебе у своєму кабінеті.

— Я буду там, Мати Настоятелько. Мені й далі наносити позначення на вашу карту? — Одраде вже підводилася, щоб вийти.

— Поки що так, Стреггі. Та попроси Розподіл прислати нову аколітку й починай її навчати. Невдовзі ти будеш надто зайнята, щоб працювати ще й з картою.

— Дякую, Мати Настоятелько. Пустеля дуже швидко росте.

Слова Стреггі принесли Одраде певне задоволення, розганяючи похмурий настрій, що переслідував її більшу частину цього дня.

Цикл дістав ще один шанс і знову почав обертатися, змушений до цього глибинними силами, званими «життям», «любов'ю» та іншими зайвими етикетками.

«Так воно крутиться. Так воно відновлюється. Магія. Яке чорнокнижжя може відвернути твою увагу від цього чуда?»

Зі свого кабінету вона віддала наказ Погодній службі, тоді вимкнула інструменти на робочому столі й підійшла до еркерного вікна. У темряві ночі Капітула світилася ясно-червоним блиском численних наземних вогнів, що відбивалися від низьких хмар. Це надавало дахам і стінам романтики, яку Одраде швидко відкинула.

Романтика? У тому, що вона зробила в обідній залі аколіток, не було жодної романтики.

«Я врешті-решт це зробила. Взяла на себе зобов'язання. Тепер Дункан мусить повернути пам'ять нашому башарові. Делікатне завдання».

Вона й далі вдивлялася в ніч, придушуючи корчі в шлунку.

«Зобов'язала не тільки сама себе, а й те, що зосталося від мого Сестринства. Отак воно, Тар».

«Так, я це відчуваю, а твій план ризикований».

Збиралося на дощ. Одріде відчула це в повітрі, що просочувалося крізь вентиляційні отвори довкола вікон. Нема потреби читати погоду депешу. Зрештою, останнім часом вона рідко це робила. Чого морочитися? Але звіт Стреггі містив серйозну пересторогу.

Дощі ставали дедалі рідшими, а зустрічали їх радше прихильно. Сестри виходили в дощ і гуляли під ним попри холод. За кожним дощем, який вона бачила, приховувалося те саме питання: *«Чи це не останній?»*

Працівники Погодної служби робили героїчні зусилля, щоб утримати сухою пустелю, яка постійно розширювалася, водночас зрошуючи райони землеробства. Одріде не знала, як вони, виконуючи її розпорядження, влаштували цей дощ. Невдовзі не зможуть уже виконувати таких наказів, навіть від Матері Настоятельки. *«Пустеля тріумфуватиме, бо саме це ми привели в рух».*

Вона розчинила центральну частину вікна. Вітер на цьому рівні припинився. Лише хмари пропливали над головою. Вітер на більшій висоті жене їх геть. Відчуття нагальності в погоді. Повітря було свіжим. Отже, здійснили корекцію температури, щоб принести цю дрібку дощу. Одріде закрила вікно, не маючи бажання вийти надвір. Мати Настоятелька не мала часу грати в гру останнього дощу. Один дощ за весь цей час. А пустеля постійно і невблаганно насувається на них.

«Можемо зображати це на карті і спостерігати. Та що з цієї мисливицею в мене за спиною, мисливицею з сокирою, постаттю з нічних кошмарів? Яка карта покаже мені, де вона цього вечора?»

Релігія (дитяче наслідування дорослого) — це стисле втілення міфології минулого: здогадів, прихованих припущень довіри до Всесвіту, тих заяв, які чинять люди, прагнучи особистої влади, а це все перемішане з клаптиками просвіти. І завжди остаточно непромовленою заповіддю є «Не став запитань!». Ми завжди порушуємо цю заповідь. Праця, до якої ми зобов'язалися, полягає у визволенні уяви, використанні людської уяви для найглибшого почуття творчості.

Кредо Бене Гессерит

Мурбелла сиділа, схрестивши ноги, на підлозі тренувальної зали сама, тремтячи після навантажень. Мати Настоятелька була тут пополудні, менше години тому. І, як це часто траплялося, Мурбелла відчувала, що її покинули в гарячому маренні.

У цьому маренні відлунювали прощальні слова Одріде: «Найтяжчим уроком для аколітки є те, що вона мусить постійно переступати межі. Твої здібності заберуть тебе далі, ніж ти можеш уявити. Тож не уявляй. Розширюй свої межі».

«Яка моя відповідь? Що мене навчили ошукувати?»

Одріде зробила якусь річ, що повернула взірці Мурбеллиного дитинства й освіти у Всечесних Матрон. *«Я навчилася ошукувати в ранньому дитинстві. Як симулювати потребу і повернути до себе увагу»*. Багато «як» у взірці ошукування. Що старшою вона ставала, то легше ошукувала. Довідалася, чого вимагали великі люди довкола неї. *«Я вивергала потоки обману за вимогою. Це називалося освітою. Чому Бене Гессерит такі разюче відмінні у своєму навчанні?»*

— Не прошу тебе бути щирою зі мною, — сказала Одраде. — Будь щирою сама з собою.

Мурбелла з розпачем думала, що їй ніколи не вдасться викоренити всі ошуканства зі свого минулого. *«Чого я маю це робити?»* Та це ще одне ошуканство!

— Будь ти проклята, Одраде!

Лише коли ці слова злетіли з її губ, вона збагнула, що вимовила їх уголос. Хотіла було затулити вуста долонею, та зупинилась. Гарячка казала їй: *«Яка різниця!»*

— Бюрократична освіта притуплює дитячу вразливість, що прагне новизни, — пояснювала Одраде. — Юні мусять бути притуплені. Їм не дозволено знати, якими добрими можуть вони бути. Це приносить зміни. Комісії витрачають купу часу на розмови про те, як поводитися з винятковими учнями. Не кажучи вже про те, що пересічний конвенційний учитель відчуває загрозу при появі талантів і придушує їх через глибоко вкорінене прагнення почуватися вищим і безпечним у безпечному доквіллі.

«Вона говорила про Всечесних Матрон.

Конвенційні вчителі?»

Он воно що: за цим фасадом мудрості Бене Гессерит були неконвенційними. Вони часто навчали, навіть не думаючи про навчання.

«Боги! Я хочу бути схожою на них!»

Ця думка її шокувала. Вона схопилася на ноги, розпочавши звичне тренування зап'ясть і передпліч.

Усвідомлення трохи глибше, ніж досі. Вона не хотіла підвести цих учителів. *Чесність і щирість*. Це чула кожна аколітка. *«Базисні інструменти навчання»*, — казала Одраде.

Поглинута думками, Мурбелла тяжко впала. Підвелася, потираючи покрите синцями плече.

Спершу вона думала, що урочисті заяви Бене Гессерит мусять бути брехнею. *«Я така з тобою щира, що мушу розповісти тобі про свою незламну чесність»*.

Але їхні заяви були підтверджені діями. Голос Одраде й далі лунав у гарячковому маренні: «Є так, як ти судиш».

У їхньому розумі, пам'яті, врівноваженості інтелекту було щось таке, чого не мала жодна Всечесна Матрона. Ця думка змусила її почувитися малою. *«Починається розклад»*. Наче пігментні плями на її гарячкових думках.

«Але ж я маю талант! Потрібен талант, щоб стати Всечесною Матроною!»

«Чи я й досі думаю про себе як про Всечесну Матрону?»

Бене Гессерит знали, що вона не віддалася їм повністю. *«Яких моїх умінь вони могли б потребувати? Напевне не вміння обманювати»*.

«Чи відповідають вчинки словам? Ось твоя міра вірогідності. Ніколи не обмежуйся словами».

Мурбелла затулила вуха долонями. *«Одраде, замовкни!»*

«Як Правдомовець відрізняє щирість від більш фундаментального судження?»

Мурбелла опустила руки вздовж тіла. *«Мабуть, я справді хвора»*. Оббігла поглядом довгу кімнату. Нема нікого, хто міг би вимовити ці слова. Хай там як, це був голос Одраде.

«Якщо ти в чомусь переконана, щира, можеш наплести три міхи гречаної вовни (чудовий старий вислів, глянь на нього), цілковиті нісенітниці у кожному слові, а тобі однаково віритимуть. Але це не стосується наших Правдомовиць».

Плечі Мурбелли опустилися. Вона почала безцільно сновигати тренувальною залою. Невже їй нікуди втекти?

«Глянь на наслідки, Мурбелло. Так ти вишукуєш речі, які працюють. Ось до чого зводяться наші хвалені істини».

Прагматизм?

Тоді Мурбеллу знайшов Айдаго і помітив дикий погляд її очей.

— З тобою щось не так?

— Думаю, я хвора. Справді хвора. Я думала, це Одраде щось зі мною зробила, але...

Він піймав її, не давши упасти.

— Допоможіть нам!

Уперше зрадів, що мав комунікаторів. Менше ніж за хвилину сукійська лікарка вже була біля них. Схилилася над Мурбеллою, яку Айдаго обережно опустив на підлогу.

Огляд був коротким. Сукійка, стара посивіла Превелебна Мати з традиційним ромбічним знаком на чолі, випросталася й сказала:

— Надмірний стрес. Вона намагалася не знайти свої межі, а вийти за них. Повернемо її до класу вироблення чутливості, перш ніж дозволимо продовжити. Я пришлю Прокторок.

Цього вечора Одріде знайшла Мурбеллу в Прокторській палаті, де вона напівлежала в ліжку, підперта подушками, а дві Прокторки по черзі перевіряли її мускульні реакції. Короткий жест — і вони залишили Одріде сам на сам із Мурбеллою.

— Я намагалася уникнути ускладнень, — сказала Мурбелла. *«Чесність і щирість»*.

— Намагання уникнути ускладнень часто до них призводить. — Одріде опустила на крісло поруч з ліжком і поклала долоню Мурбеллі на плече. М'язи під долонею здригнулися. — Ми кажемо: «Слова повільні, почуття швидші». — Одріде прибрала руку. — Що ти вирішила?

— Ти дозволяєш мені вирішувати?

— Не глузуй. — Здійняла руку, не давши Мурбеллі перебити її. — Я не достатньо оцінила твоє попереднє кондиціонування. Через Всечесних Матрон ти практично неспроможна на власні рішення. Це типово для спільнот, які жадають влади. Привчають своїх людей до вічної замороки. «Рішення призводять до поганих наслідків!» Привчають до ухиляння.

— Що в цьому спільного з моєю неприємністю? — Ображено.

— Мурбелло! Найгірші наслідки того, що я описую, — це майже безнадійні стани, коли люди або нічого не можуть вирішити, або відкладають рішення до останньої миті, а тоді кидаються на нього, наче доведені до розпачу тварини.

— Ти наказувала мені переступити межі. — Майже ридання.

— Твої межі, Мурбелло. Не мої. Не Белл чи ще когось іншого. Твої.

— Я вирішила, що хочу бути схожою на тебе. — Дуже слабко.

— Чудово! Не думаю, щоб я мала колись намір вкоротити собі віку. Надто коли вагітна.

Усупереч власній волі Мурбелла усміхнулася. Одраде підвелася.

— Спи. Завтра ти переходиш до спеціального класу, де ми попрацюємо над твоєю здібністю поєднувати рішення з чутливістю на власні обмеження. Пам'ятай, що я тобі сказала. Ми дбаємо про своїх.

— А я ваша? — Майже пошепки.

— Відколи ти повторила клятву перед Прокторками. — Виходячи, Одраде вимкнула світло. Перш ніж двері зачинилися, Мурбелла почула, як вона каже комусь:

— Перестаньте довкола неї метушитися. Їй потрібен відпочинок.

Мурбелла заплющила очі. Гарячкові марення відійшли, та замість них з'явився її власний спогад. «Я Бене Гессерит: я існую, тільки щоб служити».

Чула себе, як промовляла ці слова перед Прокторками, але пам'ять додала їм натиску, якого спершу не було.

«Вони знали, що я була цинічною».

Що можна приховати від таких жінок?

Відчула на чолі долоню Прокторки — яким цей дотик зостався в її пам'яті, — почула слова, що досі не мали жодного значення.

«Я стою у священній людській присутності. Як я зараз стою, так нехай ти станеш колись. Молюся у твоїй присутності, аби так сталося. Майбутнє залишається непевним, і так і повинно бути, бо це полотно, на якому ми малюємо наші прагнення. Так людська природа споконвіку постає перед прекрасним порожнім полотном. Маємо лише цю мить і в ній цілковито присвячуємо себе священній присутності, яку поділяємо та творимо».

Конвенційно, але неконвенційно. Вона усвідомила, що ні фізично, ні емоційно не була готовою до цього моменту. Сльози текли по її щоках.

Закони, призначені для придушення, зазвичай посилюють те, що мали б забороняти. Це чудова основа для забезпечення роботою всіх людей юридичних професій.

Кодекс Бене Гессерит

Під час своїх невтомних мандрівок Централлю (тепер нечастих, але через це ще інтенсивніших) Одріде шукала ознак недбальства, зокрема сфер відповідальності, де все йшло надто гладко.

Сеньйорка Сторожових псів мала власне гасло: «Покажіть мені цілковито гладеньку роботу, а я покажу вам того, хто приховує помилки. Справжні човни гойдаються».

Вона часто так казала, і врешті ця фраза стала усталеною. Сестри (а навіть аколітки) використовували її на означення Матері Настоятельки.

— Справжні човни гойдаються. — Тихе хихотіння.

Під час сьогоднішньої ранкової інспекції Одріде супроводжувала Беллонда. Вона не згадувала про те, що «раз на місяць» звелося до «раз на два місяці», та й то якщо вдасться. Ця інспекція відбувалася на тиждень пізніше наміченого терміну. Беллонда хотіла використати цю нагоду для пересторог щодо Айдаго. І притягла з собою Тамелейн, хоча Там мала о цій порі переглядати роботу Прокторок.

«*Дві проти одної?* — міркувала Одріде. Не думала, щоб Белл чи Там здогадувалися про замір Матері Настоятельки. Гарзд, усе вийде назовні, як це було з планом Тарази. — *Усьому свій час, еге ж, Тар?*»

Вони йшли коридором, чорна одежа шелестіла від поспіху, їхні пильні очі небагато пропускали. Усе було знайомим, та вони однаково шукали чогось нового. Одріде несла свій К-навушник перекинутим через ліве плече, як погано прилаштований тягарець для пірнання. *«У ці дні ніколи не слід залишатися поза зоною зв'язку».*

За кулісами кожного центру Бене Гессерит містилися допоміжні відділення: клініка-госпіталь, морг, збір сміття, системи переробки (під'єднані до каналізації та сміттєсховища), транспорт і зв'язок, постачання кухні, зали для тренування та фізичних вправ, школи для аколіток і постуланток, помешкання різних типів, центри зустрічей, відділення випробувань і багато іншого. Персонал часто змінювався через відльоти у Розсіяння і переведення людей на нові позиції, завжди згідно з тонкою чутливістю Бене Гессерит. Але самі служби та їхнє розміщення залишалися незмінними.

Поки вони швидко переходили від одного відділення до іншого, Одріде говорила про «розпорошення Сестринства», не намагаючись приховати свого збентеження через те, що вони стали «атомарною сім'єю».

— Мені важко уявити людство, розсіяне у нескінченному Всесвіті, — сказала Там. — Можливості...

— Гра нескінченних чисел. — Одріде переступила через розбитий бордюру. — Це слід полагодити. Ми граємо в ігри з нескінченністю, відколи навчилися стрибати через Простороскладки.

У голосі Беллонди не було радості.

— Це не гра!

Одріде спроможна була оцінити Беллондині почуття. *«Ми ніколи не бачили порожнього простору. Знову й знову нові галактики. Там має рацію. Ось що лякає, коли зосереджуєшся на Золотому Шляху».*

Пам'ять про розширення дала Сестринству статистичний підхід до цього, проте небагато іншого. Стільки-то придатних до заселення планет у цій системі, а серед них очікувана кількість тих, які можна терраформувати.

— Яка еволюція там проходить? — зажадала Тамелейн.

Питання, на яке вони не могли відповісти. Спитай, що може створити Нескінченність, а єдиною можливою відповіддю буде: «Будь-що».

Будь-яке добро, будь-яке зло, будь-якого бога, будь-якого диявола.

— Що, як Всечесні Матрони від когось тікають? — спитала Одраде. — Цікаве припущення.

— Усе це марні спекуляції, — буркнула Беллонда. — Ми навіть не знаємо, чи Простороскладка веде нас в один Усесвіт, чи в багато їх... навіть у безліч бульбашок, які надимуються і стискаються.

— Чи Тиран розумів це краще за нас? — спитала Тамелейн.

Вони зупинилися, доки Одраде оглядала кімнату, де п'ять Просунутих аколіток і Прокторка вивчали проєкцію регіональних складів меланжу. Кристал, що зберігав інформацію, виконував у проєкторі заплутаний танець, підстрибуючи в його промені, як м'ячик у фонтані. Одраде подивилася на підсумок і відвернулася, перш ніж зробити невдоволену міну. Там і Белл не побачили виразу її обличчя. *«Нам доведеться обмежити доступ до даних про меланж. Це видовище надто пригноблює мораль».*

Адміністрування! Усе повертається до Матері Настоятельки. Призначай ті самі доручення тим самим людям — і швидко звалишся у бюрократію.

Одраде знала, що вона надмірно покладається на внутрішнє чуття адміністрування. Системи, які часто випробовують та оновлюють, використовують автоматизацію лише там, де це необхідно. Вони називали це «машинерією». Усі вони,

перш ніж стати Превелебними Матерями, здобували певну чутливість на «машинерію» і використовували її пізніше, не ставлячи запитань. У цьому приховувалася небезпека. Одраде наполягала на постійних удосконаленнях (бодай найдрібніших), щоб вносити зміни в їхню діяльність. Рандомність! Жодних абсолютних схем, які хтось інший міг би знайти і використати проти них. Окрема особа може не помітити таких змін упродовж свого життя, але, якщо розглядати довші періоди, різницю напевне можна виміряти.

Гурток Одраде спустився на нижній поверх і вийшов на головну артерію Централі. Сестри називали її «шляхом». Внутрішній жарт, що посилався на систему вишколу, популярно звану «шляхом Бене Гессерит».

Шлях біг від площі під вежею Одраде до південної окраїни міської території — прямий, як пучок променів лазеростріла, майже дванадцять кілометрів завдовжки, з низькими й високими будинками обабіч. Усі низькі споруди мали спільну рису: їх збудовано такими стійкими, щоб можна було збільшити їхню висоту.

Одраде підкликала жестом відкритий транспортник з вільними сидіннями, і всі троє втиснулися всередину. Тут могли продовжити розмову. Одраде подумала, що фасад шляху має старомодну привабливість. Будинки такого типу, з високими прямокутними вікнами з плас-ізоляту, обрамляли «шляхи» Бене Гессерит упродовж більшої частини історії Сестринства. Посередині бігла колона в'язів, генетично пристосованих так, щоб бути високими і тонкими. На них гніздилися птахи, а ранки виблискували летючими плямами червоної та оранжевої барви — іволг, танагр¹.

Чи схильність до цього знайомого доккілля є для нас небезпечною?

¹ Танагра червоношия — вид птахів, що проживають у Південній Америці.

Одраде вивела їх із транспортника на Хмільну Колію, думаючи при цьому, що гумор Бене Гессерит виявляється в дивних назвах. Вуличні пустощі. Хмільна Колія, бо фундамент одного з будинків трохи запався, надавши всій конструкції дивного вигляду — наче напідпитку. Один із групи вийшов зі строю.

«Як Мати Настоятелька. Тільки вони ще про це не знають».

Коли вони дісталися Вежової Стежки, її К-навушник задзижчав.

— Мати Настоятелько?

Це була Стреггі. Одраде, не зупиняючись, просигналізувала, що вона на зв'язку.

— Ви просили рапорту щодо Мурбелли. Сукійська Централь каже, що вона готова до переходу на призначені заняття.

— То переведіть її туди.

Далі вони йшли Вежовою Стежкою: усі будинки довкола були одноповерховими.

Одраде кинула короткий погляд на низькі споруди обабіч вулиці. До однієї з них добудовували другий поверх. Може, одного дня тут постане справжня Вежова Стежка і жарт (прихований у назві) розвіється.

Суперечки про те, що деякі назви даються лише для зручності, тож чому б їм і не втішатися цим процесом, вважалися в Сестринстві делікатними.

Зненацька Одраде зупинилася на людному тротуарі й обернулася до своїх товаришок.

— Що ви сказали б, якби я запропонувала називати вулиці та площі на честь Сестер, які відійшли від нас?

— У тебе нині в голові самі нісенітници, — дорікнула їй Беллонда.

— Вони не відійшли, — промовила Тамелейн.

Одраде рушила, мов на полювання. Цього вона й очікувала. Думки Белл заледве можна було почути. *«Ми носимо “тих, що відійшли” в Іншій Пам'яті!»*

Одраде не хотіла сперечатися, проте вважала цю ідею варісною. Частина Сестер померла без Поділу. Головні лінії пам'яті дублювалися, але втрачалася нитка та її кінцевий носій. Так відійшла Шванг'ю з Твердині Гамму, вбита напасницями — Всечесними Матронами. Залишилося багато спогадів про її риси — і добрі, і... складні. Важко сказати, що повчальніше: її помилки чи успіхи.

Беллонда прискорила крок, щоб іти поруч із Одраде на відносно порожньому відрізку дороги.

— Мушу поговорити про Айдаго. Він ментат, так, але ці його множинні пам'яті.... Вкрай небезпечні!

Вони проходили повз морг, і сильний запах антисептиків відчувався навіть на вулиці. Аркоподібні двері були широко відкриті.

— Хто помер? — спитала Одраде, ігноруючи Беллондині тривоги.

— Прокторка з четвертої секції та працівник із садової обслуги, — сказала Тамелейн. Там завжди про таке знала.

Беллонда кипіла від люті, що її проігнорували, і не намагалася це приховати.

— Могли б ви обидві не відхилятися від теми?

— Якої теми? — спитала Одраде. Дуже лагідно.

Вони вийшли на південну терасу й зупинилися біля кам'яної балюстради, щоб зверху глянути на плантації — виноградники та сади. Вранішнє світло просочувалося крізь серпанок куряви, геть не схожий на імлу, витворену вологою.

— Ви знаєте, якої теми! — Белл не дозволила збити себе з плигу.

Одраде вдивлялася в панораму, притиснувшись до каменю. Балюстрада була холодною. Вона подумала, що колір імли змінився. Сонячне проміння пройшло крізь пил з іншим спектром випромінювання. Сильніше віддзеркалення і різкість світла. Інше поглинання. Щільніший ореол. Летючі

пил і пісок подібно до крапель води вторгалися до кожної щілини, але скрипіння й скрегіт зраджували їхнє походження. Точнісінько як упертість Белл. Бракує змазки.

— Це пустельне світло, — промовила Одраде, вказуючи пальцем.

— Перестань мене ігнорувати, — сказала Беллонда.

Одраде вирішила не відповідати. Світло у куряві — це класика, але воно не заспокоює так, як старі художники та їхні туманні ранки.

Тамелейн підійшла до Одраде.

— На свій лад прекрасно. — З відстороненості її тону було ясно, що Тамелейн уже сягнула по порівняння до Іншої Пам'яті, а її висновки були такими ж, як в Одраде.

«Якщо тебе привчили так бачити красу». Та щось глибоко в Одраде промовило, що це не та краса, за якою вона тужила.

У тінистих западинах внизу, де колись буяла зелень, тепер панували сухість і відчуття, наче землю випатрано, як колись древні єгиптяни готували до поховання своїх мертвих. Висушували їх так, що zostавалася лише найістотніша матерія, збережена для Вічності. *«Пустеля, як майстер смерті, сповиває землю нітроновим¹ саваном, бальзамуючи нашу планету з усіма її прихованими коштовностями».*

Беллонда стала позаду них, бурмочучи та хитаючи головою. Не хотіла дивитися, якою стає їхня планета.

Одраде ледь не здригнулася в раптовому напливі багато-потокості. Пам'ять затопила її: вона відчула, що обшукує руїни січі Табр і знаходить забальзамовані пустелею тіла мисливців за прынощами, залишених там, куди їх кинули вбивці.

«Що тепер із січчю Табр? Розтоплена лава застигла, і не зосталося жодного сліду її гордої історії. Всечесні Матрони, вбивці історії».

¹ Нітрон — акрилове волокно, замітник вовни.

— Якщо ти не прибереш Айдаго, я змушена буду протестувати проти його використання як ментата.

Ця Белл вічно невдоволена! Одрате зауважила, що сьогодні вона, як ніколи, виказує свій вік. Навіть зараз у неї на носі окуляри для читання. Збільшували їй очі, які здавалися великими кулями, що вилізли з орбіт, — як у риби. Використання окулярів замість тонших лінз дещо про неї казало. Красувалася з марнославством навпаки, яке заявляло: «Я значу більше, ніж прилади, потрібні моїм недосконалим органам чуття».

Беллонда була вкрай роздратована поведінкою Матері Настоятельки.

— Чого ти так на мене витріщаєшся?

Одрате, яку зненацька пронизало усвідомлення слабкості її Ради, перевела погляд на Тамелейн. Хрящі ніколи не припиняють рости, а це збільшило вуха, ніс і підборіддя Там. Деякі Превелебні Матері виправляли це за допомогою контролю метаболізму або вдавалися до регулярної хірургічної корекції. Там ніколи не принизилася б до такої суєти. *«Ось яка я. Приймайте це або облиште».*

«Мої радниці надто старі. Та й сама я... мала б бути молодшою та сильнішою, щоб витримати тягар усіх цих проблем на своїх плечах. Ох, будь вони прокляті, оті жалоці над собою!»

Є тільки одна найвища небезпека: дії проти виживання Сестринства.

— Дункан — чудовий ментат, — промовила Одрате з усієї висоти свого становища. — Але я не використовую жодної з вас понад ваші можливості.

Беллонда промовчала. Вона знала слабкості ментатів.

«Ментати!» — подумала Одрате. Були як ходячі архіви, але коли від них вимагали відповіді, вони раз у раз ставили питання.

— Мені не потрібен ще один ментат, — сказала Одраде. — Мені потрібен новатор. Винахідник!

Не дочекавшись відповіді Беллонди, Одраде додала:

— Я звільнила його розум, а не його тіло.

— Я наполягаю на аналізі, перш ніж ти відкриєш йому всі джерела даних!

Порівняно зі звичною поведінкою, коли Беллонда захищала свою думку, це ще було м'яко. Та Одраде не вірила цій м'якості. Вона ненавиділа ці сеанси — нескінченне пережовування архівних звітів. Беллонда натомість їх обожнювала. Беллонда архівних дрібниць і нудних екскурсій у неістотні деталі. Кого обходить те, що Превелебна Мати Х віддає перевагу збираному молоку у вівсянці?

Одраде відвернулася від Беллонди й глянула на південне небо. *«Пил! Ми лише пересіємо тил!»* Пліч-о-пліч з Беллондою стоять її асистентки. Одраде відчувала нудьгу від самої думки про це.

— Більше жодних аналізів. — Одраде промовила це гостріше, ніж збиралася.

— У мене власний погляд. — У голосі Беллонди лунала образа.

«Погляд? Хіба ж ми не що інше, як сенсорні вікна, відкриті на наш Всесвіт, кожне з власною думкою?»

Інстинкти та спогади всіх типів... навіть Архіви — ніщо з цього не говорило саме за себе, крім випадків нездоланних вторгнень. Ніщо не мало ваги, доки не було сформульовано у живій свідомості. Та хай хто творив би формулювання, він перехилиє цим шальку. *Будь-який порядок довільний!* Чому цей факт вихідний, а не інший? Кожна Превелебна Мати знала, що події відбуваються в їхньому власному потоці, у власному відносному середовищі. Чому Превелебна Матинтатка не могла діяти згідно з цим знанням?

— Ти відмовляєшся від обговорення? — Це Тамелейн. Невже вона на боці Белл?

— Коли я відмовлялася від обговорення? — Одраде не приховувала обурення. — Я відмовляюся від чергового архівного атракціону Белл.

— А в дійсності... — втрутилася Беллонда.

— Белл! Не кажи мені про дійсність! — Хай вона в цьому помліє! Превелебна Мати і ментатка! *«Дійсності не існує. Лише наш порядок, накинутий усьому довкіллю. Базисний постулат Бене Гессерит».*

Були періоди (і це один із них), коли Одраде шкодувала, що не народилася в давнішу епоху — аристократкою-матроною під час довгого Римського миру чи вкрай розпещеною дамою вікторіанських часів. Але вона була піймана в пастку часу та обставин.

Піймана навечно?

«Мушу постати перед лицем такої можливості». Майбутнє Сестринства може обмежитися таємними схованками під вічним страхом викриття. Майбутнє переслідуваних. А тут, у Централі, ми можемо дозволити собі єдину помилку й не більше.

— Досить із мене цієї інспекції! — Одраде викликала особистий транспортник, і всі поспішили назад, до її кабінету.
«Що ми вдіємо, коли сюди прийдуть мисливці?»

Кожна з них мала власний сценарій, маленьку п'єску з переліком запланованих реакцій. Але всі Превелебні Матері були достатньою мірою реалістками, аби знати, що їхня п'єска може більше нашкодити, ніж допомогти.

У кабінеті, де ранкове проміння яскраво осявало все довкола, Одраде впала у своє крісло й чекала, коли Тамелейн і Беллонда займуть місця.

Більше жодного з цих клятих аналітичних сеансів. Вона справді потребувала доступу до чогось кращого за Архіви, кращого за все, чим вони досі користувалися. Натхнення. Одраде потерла ноги, відчуваючи тремтіння м'язів. Вона вже давно спала погано. А через цю інспекцію була роздратована.

«Одна помилка може спричинити наш кінець, а я маю намір підштовхнути нас до невідворотного рішення.

Може, я дію надто ризиковано?»

Її радниці протестували проти ризикованих рішень. Кажали, що Сестринство мусить рухатися зі сталою певністю, маючи під ногами наперед відомий терен. Усе, що вони робили, має бути врівноваженим з огляду на катастрофу, яка чекала їх при найменшому хибному кроці.

«А я над прірвою, на туго натягнутому канаті».

Чи мали вони простір для експериментів, для тестування можливих рішень? Усі вони грали в цю гру. Белл і Там просювали постійний потік можливостей, але не було нічого ефективнішого за їхнє атомарне Розсіювання.

— Мусимо бути готові вбити Айдаго за найменшої ознаки того, що він Квізац Хадерах, — сказала Белл.

— Тобі нічим більше зайнятися? Ідїть геть, обидві!

Коли вони підвелися, кабінет здався Одріде чужим. Що не так? Беллонда глянула на неї цим моторошним поглядом, в якому світилася оцінка. Тамелейн виглядала мудрішою, ніж це було можливо.

«Що з цією кімнатою?»

Кабінет, з огляду на його функціональність, розпізнали б і люди з докосмічної ери. Що тут було таким чужим? Робочий стіл як робочий стіл, крісла на належних місцях. Белл і Там віддавали перевагу слідокріслам. Ці крісла могли б здатися чудними людині більш ранньої епохи з її Іншої Пам'яті. Одріде підозрювала, що хтось такий впливає зараз на неї. Може здивувати блиск рідудіанських кристалів, пульсування та мерехтіння світла в них. Повідомлення, що танцюють над столом, можуть видатися несподіванкою. Людині з більш ранньої епохи, що поділяє її свідомість, можуть здатися дивними її робочі знаряддя.

«Але це здалося дивним мені».

— З тобою все гаразд, Дар? — стурбовано спитала Тамелейн.

Одраде відпустила їх помахом руки, але жодна з жінок не ворухнулася.

В її голові коїлося таке, що годі було пояснити довгими робочими годинами і недостатнім відпочинком. Не вперше відчула, що працює в чужому оточенні. Учора ввечері, перекушуючи за цим столом, заваленим, як і зараз, наказами про призначення, вона виявила, що просто сидить, втупившись у незакінчену роботу.

Без яких Сестер на яких постах можна обійтися, відправивши їх у це жахливе Розсіяння? Як можна збільшити шанси виживання нечисленних піщаних форелей, котрих Сестри забирали з собою? Як слід розподілити меланж? Чи варто їм почекати, перш ніж вислати чергову групу Сестер у невідомість? Чекати, що вдасться умовити Скителі розповісти їм, як аксолотлеві контейнери виробляють прянощі?

Одраде згадала, що це відчуття чужості прийшло до неї, коли вона жувала сандвіч. «Що це я їм?» Печінка курчати і цибуля на одному з найкращих хлібів Капітули.

Сумнів у власній рутині був часткою цього відчуття чужості.

— У тебе поганий вигляд, — сказала Беллонда.

— Я втомлена, — збрехала Одраде. Вони знали, що це брехня, та чи заперечать їй. — Ви обидві напевне так само втомлені. — Чуйним тоном.

Белл була невдоволена.

— Ти даєш поганий приклад!

— Хто? Я? — Жарт не уник уваги Беллонди.

— Ти збіса добре знаєш, що так!

— Ці твої вияви чуйності, — промовила Тамелейн.

— Навіть до Белл.

— Я не хочу твоєї клятої чуйності! Це неправильно.

— Тільки якщо я дозволю їй керувати моїми рішеннями, Белл. Тільки тоді.

Голос Беллонди перейшов у хрипкий шепіт:

— Дехто вважає тебе небезпечною романтичкою, Дар. Знаєш, до чого це може призвести.

— Сестри вступають у союз зі мною з метою, відмінною від виживання. Ти це маєш на увазі?

— Інколи ти викликаєш у мене головний біль, Дар!

— Це мій обов'язок і право — викликати у тебе головний біль. Коли в тебе перестає боліти голова, ти стаєш необережною. Тебе непокоїть чуйність, але не ненависть.

— Я знаю свій гандж.

«Ти не могла б бути Превелебною Матір'ю і не знати цього».

Кабінет знову перетворився на знайомий простір, але Одраде вже знала походження цього відчуття чужості. Вона думала про це приміщення як про частину древньої історії, дивлячись на нього так, наче воно давно відійшло в минуле. Як це й буде, якщо її план вдасться. Знала, що мусить зробити. Час явно зробити перший крок.

«Обережно».

«Так, Тар, я обережна так само, як і ти».

Там і Белл можуть бути старими, але коли необхідно, їхній розум гострий.

Одраде втупила погляд у Белл.

— Схеми, Белл. Платити насиллям за насилля — це не наша схема. — Здійняла руку, стримуючи відповідь Белл. — Так, насилля породжує ще більше насилля, а маятник коливається, доки не розтратить насильників.

— Про що ти думаєш? — зажадала Там.

— Може, нам слід обміркувати, як сильніше принадити бика.

— Ми не сміємо. Поки ще ні.

— Але ми також не сміємо сидіти тут, по-дурному чекаючи, що вони нас знайдуть. Лампадас та інші наші катастрофи кажуть нам, що трапиться, коли вони прийдуть сюди. Коли, а не якщо.

Кажучи це, Одріде відчула під ногами прірву, мисливиця з сокирою з її нічних кошмарів була дедалі ближче. Хотіла поринути у кошмар, повернутися в нього, щоб встановити, хто їх вистежує, але не посміла. Такою була помилка Квізац Хадераха.

«Ти не бачиш цього майбутнього, ти його твориш».

Тамелейн хотіла знати, чому Одріде порушила це питання.

— Ти змінила думку, Дар?

— Нашому Теґу-ґхолі десять літ.

— Дуже, дуже молодий, щоб ми спробували повернути його первісну пам'ять, — зауважила Беллонда.

— Навіщо ж ми відтворили Теґа, як не для силових дій? — спитала Одріде. — О, так! — коли Там почала заперечувати. — Теґ не завжди розв'язував наші проблеми силовими методами. Миролобний башар міг зупинити ворогів розсудливими словами.

— Але Всечесні Матрони ніколи не вестимуть переговорів, — замислено промовила Там.

— Хіба що ми зуміємо довести їх до крайнощів.

— Думаю, ти пропонуєш діяти надто швидко, — сказала Беллонда. Якщо потрібен ментатський підсумок, поклади-ся на Белл.

Одріде глибоко вдихнула і глянула на свій робочий стіл. Це врешті сталося. Ще того ранку, коли вона вийняла ґхолу-немовля з його неподобного «резервуара», відчула, що ця мить її чекає. Навіть тоді знала, що передчасно кине цього ґхолу у тигель. Незважаючи на кривні зв'язки.

Потягшись під стіл, Одріде торкнулася поля виклику. Дві її радниці мовчки стояли, чекаючи. Знали, що от-от вона скаже щось важливе. Одного могла бути певна Мати Настоятелька — Сестри слухатимуть її вкрай уважно, з напругою, яка потішила б когось еґоїстичнішого, ніж Превелелбна Мати.

— Політика, — промовила Одріде.

Це привернуло їхню увагу. Вагоме слово. Долучившись до політики Бене Гессерит, ти вишиковуєш свої повноваження в порядку зростання аж до високого становища, стаючи при цьому бранкою відповідальності. Береш на себе тягар обов'язків і рішень, пов'язаних із життям тих, хто на тебе покладається. Такими були реальні в'язі між Сестринством і його Матір'ю Настоятелькою. Це одне слово сказало радницям і сторожовим псам, що перша-серед-рівних ухвалила рішення.

Усі вони почули тихе шарудіння когось, хто з'явився за дверима кабінету. Одрате торкнулася білої плитки в найближчому до неї правому кутку стола. Двері позаду неї відкрилися. Там стояла Стреггі, чекаючи наказу Матері Настоятельки.

— Приведи його, — сказала Одрате.

— Так, Мати Настоятелько. — Майже беземоційно. Ця аколітка Стреггі дає багато надій.

Стреггі зникла з поля зору і повернулася, ведучи Майлса Тега за руку. Хлопцеве волосся було доволі світлим, але з прожилками темніших пасом, які вказували, що білявий колір темнішатиме з дорослішанням. Його обличчя було вузьким, ніс лише починав набувати яструбиної гостроти, такої характерної для чоловіків-Атрідів. Напружені сині очі рухалися з цікавістю та очікуванням, оглядаючи кімнату і людей, які в ній перебували.

— Прошу, Стреггі, почекай за дверима.

Одрате почекала, доки двері закриються.

Хлопець стояв, дивлячись на Одрате без сліду нетерплячості.

— Майлс Тег, гхола, — сказала Одрате. — Ти, звичайно, пам'ятаєш Тамелейн і Беллонду.

Він обдарував обох жінок коротким позирком, але й далі мовчав, вочевидь не зворушений інтенсивністю їхнього огляду.

Тамелейн насупилася. Вона від початку не погоджувалася з тим, що це дитя називали гголою. Гхолу вирощували з клітин трупа. Це був клон так само, як клоном був Скителі.

— Я маю намір вислати його на не-корабель до Дункана й Мурбелли, — промовила Одраде. — Хто краще за Дункана зможе повернути Майлсові його первісну пам'ять?

— Поетична справедливість, — погодилася Беллонда. Вона не висловила заперечень, хоча Одраде знала, що таких не забракне, коли хлопець вийде. *Надто молодий!*

— Що означає «поетична справедливість»? — спитав Тег. Його голос був писклявим.

— Коли башар був на Гамму, він повернув Дунканові первісну пам'ять.

— Це справді боляче?

— Дункан вважає, що так.

«Деякі рішення мусять бути безпощадними».

«Це великий бар'єр для прийняття того факту, що можна ухвалювати власні рішення», — подумала Одраде. Вона не мусить пояснювати це Мурбеллі.

«Як я маю пом'якшити удар?»

Бувають моменти, коли неможливо його пом'якшити; коли краще зірвати перев'язку з рани одним швидким і болісним ривком.

— Чи цей... цей Дункан Айдаго справді може повернути мені спогади з... минулого?

— Може і зробить це.

— Ми не надто поспішаємо? — спитала Тамелейн.

— Я вивчав звіти про башара, — промовив Тег. — Він був знаменитим воїном і ментатом.

— Як я здогадуюся, ти цим пишаєшся? — Белл вилила своє невдоволення на хлопця.

— Не дуже, — відповів він на її погляд, не кліпнувши й оком. — Я думаю про нього як про іншу людину. Хоча й цікаву.

— Іншу людину, — буркнула Беллонда. Глянула на Одраде з погано прихованою незгодою. — Ти даєш йому глибоку науку!

— Як це робила його рідна мати.

— Я її згадаю? — спитав Тег.

Одраде обдарувала його змовницькою усмішкою, вони часто обмінювалися такими під час прогулянок садами.

— Згадаєш.

— Усе?

— Ти пам'ятатимеш усе — свою дружину, дітей, битви. Усе.

— Відішли його геть! — зажадала Беллонда.

Хлопець усміхнувся, але глянув на Одраде, чекаючи її наказу.

— Дуже добре, Майлсе, — промовила Одраде. — Скажи Стреггі, щоб забрала тебе до нового помешкання на не-кораблі. Я прийду пізніше й представлю тебе Дунканові.

— Можна я поїду верхи у Стреггі на плечах?

— Спитай у неї.

Під впливом імпульсу Тег підбіг до Одраде, став навшпиньки й поцілував її у щоку.

— Сподіваюся, моя справжня мати була такою, як ти.

Одраде поплескала його по плечі.

— Дуже схожою на мене. А тепер біжи.

Коли двері за хлопцем зачинилися, озвалася Тамелейн:

— Ти не сказала йому, що ти одна з його дочок.

— Ще ні.

— Айдаго розповість йому?

— Якщо виникне необхідність.

Беллонда не цікавилася дрібними деталями.

— Що ти плануєш, Дар?

— Каральну операцію під командуванням нашого ментата-башара. Це очевидно, — відповіла за неї Тамелейн.

«Вона ковтнула приманку!»

— Це так? — зажадала Беллонда.

Одраде обдарувала обох твердим поглядом.

— Тег був найкращим з усіх, кого ми мали. Якщо хтось може покарати наших ворогів...

— Краще почнімо вирощувати ще одного, — порадила Тамелейн.

— Мені не подобається вплив, який може мати на нього Мурбелла, — сказала Беллонда.

— Айдаго співпрацюватиме? — спитала Тамелейн.

— Він зробить те, про що попросить його Атрід.

Одраде промовила це з більшою впевненістю, ніж відчувала насправді, але ці слова відкрили їй свідомість на ще одне джерело відчуття чужості.

«Я бачу нас так, як бачить нас Мурбелла! Можу думати як принаймні одна з Всечесних Матрон!»

Ми не навчаємо історії — ми відтворюємо досвід. Відслідковуємо ланцюг наслідків — сліди дикої тварини в її лісі. Загляньте за наші слова й побачите розлогий обшир суспільної поведінки, незачеплений жодним істориком.

Бене Гессерит Паноплія Профетікус

Скителі насвистував, прогулюючись коридором перед своїм приміщенням. Це були його пообідні вправи. Проходжувався туди-сюди. Насвистуючи.

«Хай привчаються до мого насвистування».

Насвистуючи, він складав слова на цю мелодію. «Тлейлак-санська сперма нічого не розкаже». Ці слова знову й знову прокручувалися у нього в голові. Вони не могли використати його клітини, щоб заповнити генетичні прогалини й вивідати його таємниці.

«Мусять прийти до мене з дарами».

Одраде вже забігала до нього раніше «по дорозі на зустріч із Мурбеллою». Вона часто нагадувала йому про полонену Всечесну Матрону. У цьому була якась мета, але він гадки не мав, яка саме. Погроза? Це ніколи не виключено. Врешті-решт усе стане явним.

— Сподіваюся, ви не боїтесь, — сказала Одраде.

Вони стояли біля щілини, крізь яку до нього надходила їжа. Він саме чекав появи ланчу. Меню не повністю відповідало його смакам, але було стерпним. Сьогодні він замовив морепродукти. Невідомо, в якій формі їх отримає.

— Боюся? За себе? Ах, люба Мати Настоятелько, для вас я безцінний живим. То чого ж мені боятися?

— Моя Рада залишає за собою рішення щодо ваших останніх прохань.

«Цього я й очікував».

— Було б помилкою накладати на мене пута, — сказав він. — Це обмежує ваші можливості вибору. Ослаблює вас.

Щоб скомпонувати ці слова, йому знадобилося кілька днів. Він чекав їхнього наслідку.

— Це залежить від того, з яким наміром використовувати знаряддя, Пане Скителі. Деякі знаряддя ламаються при неправильному використанні.

«Будь ти проклята, відьмо!»

Він посміхнувся, показуючи гострі ікла.

— Випробування на злам, Мати Настоятелько?

Вона вдалася до рідкісних своїх гумористичних випадів.

— Ви справді сподівалися, що я вас посилю? За що ви зараз торгуєтеся, Скителі?

«То я більше не Пан Скителі. Вдармо її плазом клинка!»

— Ви посилаєте своїх Сестер у Розсіяння, сподіваючись, що деякі з них уникнуть знищення. Якими є економічні наслідки вашої істеричної реакції?

«Наслідки! Вони завжди говорять про наслідки».

— Ми намагаємося виграти час, Скителі. — Дуже урочисто.

Він на мить задумався. За ними стежили комунікатори. Ніколи цього не забувай! *«Економіка, відьмо! Кого і що ми купуємо та продаємо?»* Він подумав, що ця ніша біля щілини для їжі — дивне місце для торгу. Погане керування економікою. Управлінська діяльність, сеанси планування та стратегії, надто ж у скрутні часи, повинні відбуватися за зачиненими дверима, у високих приміщеннях, з краєвидами, які не відволікають присутніх від справ.

Серійні спогади з його минулих життів не підтвердили цього. *«Необхідність. Люди ведуть свої комерційні справи, де можуть, — на палубах вітрильників, на гамірних вулицях,*

заповнених метушливими клерками, у просторих залах традиційної біржі, де їм над головами пропливає інформаційний потік, який усі можуть бачити».

Планування і стратегія могли походити з цих високих приміщень, але їхні прояви були як загальнодоступна інформація на біржі — видимі всім.

Тож хай комунікатори дивляться.

— Які ваші наміри щодо мене, Мати Настоятелько?

— Зберегти вас при житті та силі.

«Обережно, обережно».

— Але не давати мені свободи дій.

— Скителі! Говорите про економіку, а тоді прагнете чогось задарма?

— Але моя сила для вас важлива?

— Вірте цьому!

— Я вам не вірю.

Щілина для їжі в цю мить викинула його ланч: соте з білої риби під делікатним соусом. Він почув запах трав. Вода у високій склянці, легкий аромат меланжу. Зелений салат. Один із найкращих їхніх витворів. Він почув, що йому тече слинка.

— Насолоджуйтесь ланчем, Пане Скителі. У ньому немає нічого, що могло б заподіяти вам шкоду. Хіба ж це не міра довіри?

Не дочекавшись його відповіді, вона сказала:

— Що спільного між довірою і нашими переговорами?

«Яку гру вона зараз веде?»

— Ви розповіли мені, який намір маєте стосовно Всечесних Матрон, але не сказали, що задумали щодо мене. — Прозвучало жалібно, але годі цього уникнути.

— Я маю намір змусити Всечесних Матрон усвідомити, що вони смертні.

— Як ви це робите й зі мною!

Невже в її очах блиснуло задоволення?

— Скителі. — *Таким лагідним голосом.* — Люди, яких змусили усвідомити, справді слухають. Не лише слухають, а й чують. — Вона глянула на його тацю. — Хочете чогось особливого?

Він внутрішньо виструнчився, найкраще, як умів.

— Трохи напою-стимулятора. Це допомагає, коли я мушу напружено мислити.

— Звичайно. Я простежу, щоб його прислали негайно. — Вона перевела увагу з ніші до головної кімнати його помешкання. Скителі слідкував за тим, де зупинявся її погляд, перебігаючи з місця на місце, з предмета на предмет.

«Усе на своєму місці, відьмо. Я не тварина в норі. Речі мають бути під рукою, де я можу знайти їх без роздумів. Так, це стимул-ручки біля мого крісла. Тож я використовую ручки. Зате уникаю алкоголю. Ти помітила?»

Коли принесли стимулапій, він виявився зі смаком гіркого зілля, який Скителі за мить ідентифікував. Касмін. Генетично модифікований зміцнювач крові з гаммійської фармацевтики.

Вона мала намір нагадати йому про Гамму? Ці відьми такі підступні!

Поглузувала з нього в питанні економіки. Він відчував цей укол, коли обернувся в кінці коридору та продовжив свої вправи, шпарко повертаючись до помешкання. Який клей насправді тримав укупі Стару Імперію? Багато кріплень, одні дрібні, інші значні, та передусім економіка. Лінії зв'язків часто сприймаються як зручність. А що стримувало їх від того, щоб попідривати одні одних? Велика Конвенція. «Підірви когось, і ми об'єднаємось, щоб підірвати тебе».

Він зупинився перед дверима, вражений раптовою думкою.

Що це було? Якої кари достатньо, щоб зупинити жадібних повінд? Чи все зводилося до клею, що складався з нематеріальних компонентів? Осуд з боку рівних тобі? Та що, як ці рівні не сахалися жодної непристойності? Можеш робити все,

що завгодно. А це дещо казало про Всечесних Матрон. Навпевне, так і було.

Він тужив за покоем-сагрою, де міг би оголити свою душу.

«Ягісту зник! Невже я останній Машейх?»

Його груди немов спорожніли. Дихання вимагало зусиль. Можливо, краще було відкрито торгуватися з цими жінками Шайтана.

«Ні! Це сам Шайтан спокушає мене!»

Він увійшов до своїх покоїв у покаянному настрої.

«Маю змусити їх заплатити. Заплатити дорого. Дорого, дорого, дорого». Кожне «дорого» супроводжувалося кроком до крісла. Коли Скителі сів, його права рука автоматично потяглася до 'ручки. Невдовзі він почув, що його розум набрав розгону, а думки ллються у чудесній злагоді.

«Вони не здогадуються, як добре я знаю цей іксіанський корабель. Він тут, у мене в голові».

Наступну годину він міркував, як увічнити цю мить, щоб, коли приспіє час, розповісти товаришам, як він затріумфував над повіндами. *З Божою поміччю!*

Це мають бути блискучі слова, сповнені драматизму та напруги його випробувань. Хай там як, історію завжди пишуть переможці.

Кажуть, що Мати Настоятелька нічого не може проігнорувати. Та це лише позбавлений значення афоризм, якщо не збагнути його іншого сенсу: я служниця всіх моїх Сестер. Вони критичним зором стежать за своєю служницею. Я не можу витратити надто багато часу на загальники чи тривіальності. Мати Настоятелька мусить відзначитися прозорливістю дій, бо інакше почуття неспокою проникає до найдальших закутків нашого ордену.

Дарві Одраде

Якась внутрішня частка Одраде, яку вона називала своїм службовим «я», супроводжувала її, коли вона вранці йшла коридорами Централі.

Перетворила це на прогулянку — краще так, ніж витратити час у тренувальній залі. *Служниця невдоволена!* Їй не подобалося те, що вона бачила.

«Ми надто сильно зв'язані нашими труднощами, майже неспроможні відділити дрібні проблеми від великих».

Що сталося з нашим сумлінням?

Одраде знала, що існує сумління Бене Гессерит, хоч дехто це й заперечував. Та його викрутили й деформували так, що нелегко розпізнати.

Їй не хотілося туди втручатися. Рішення, ухвалені в ім'я виживання, Міссіонарія (їхні нескінченні єзуїтські аргументи!) — це все відхилилося від того, що набагато сильніше ви-магало людського присуду. Тиран це знав.

Бути людиною — ось у чому питання. Та перш ніж зможеш бути людиною, мусиш відчутти це у своїх нутрощах.

Безпристрасних відповідей не існує! Усе зводиться до оманливої простоти, складна природа якої проявляється, коли намагаєшся її використати!

«Як це роблю я».

Заглядаєш всередину себе і відкриваєш, ким і чим ти є — на твою думку. Ніщо інше цього не зробить.

Тож хто я?

«Хто ставить це питання?» Це був колючий випад з Іншої Пам'яті.

Одраде вголос засміялася, а Прокторка на ім'я Пракса, що саме проходила повз, здивовано на неї глянула. Одраде махнула Праксі рукою й сказала:

— Добре бути живою. Пам'ятай це.

Пракса ледь усміхнулася й пішла у своїх справах.

Тож хто це питає: «Хто я?»

Небезпечне питання. Ставлячи його, вона переносилася у Всесвіт, де ніщо не було цілковито людським. Ніщо не пасувало до тієї неокресленої речі, яку вона шукала. Усі довкола неї — клоуни, дикі тварини, маріонетки — реагували на смикання прихованих мотузок. Відчувала мотузки, що сіпали її, змушуючи до руху.

Далі йшла коридором до ліфта, що мав забрати Одраде до її помешкання.

Мотузки.

Що приходить з яйцем? *Ми не заїкаючись говоримо про «розум на своєму початку».* Та чим я була, перш ніж мене сформував тиск життя?

Не досить шукати чогось «природного». Жодного «шляхетного дикуна». Вона багато таких бачила за своє життя. Бенегессеритка могла добре розгледіти мотузки, за які їх сіпали.

Вона відчула у собі наглядячку. Дужчу, ніж зазвичай. Це була сила, якій вона інколи не підкорялася, а інколи уникала

її. Наглядка казала: «Зміцнюй свої таланти. Не дозволяй течії тебе нести. Пливи! Використовуй свою силу, або ж її втратиш».

Її перехопило подих від панічного усвідомлення, що вона ледь утримала свою людяність, що була близька до її втрати.

«Я надто сильно намагаюся думати як Всечесна Матрона! При цьому маневруючи і маніпулюючи всіма, ким тільки можу. І це все заради виживання Бене Гессерит!»

Белл казала, що не існує меж, які Сестринство відмовилося б переступити заради виживання Бене Гессерит. У цьому нахвалянні була крихта правди, але це стосується всіх нахвалянь. Насправді ж існують речі, яких Превелебна Мати не зробила б навіть для порятунку Сестринства.

«Ми не заблокували б Золотого Шляху Тирана».

Вживання людства мало першість над виживанням Сестринства. Інакше наш Грааль досягнення людством зрілості втрачає своє значення.

Та ох, небезпеки лідерства у виді — спільноті людей, які так сильно прагнуть, аби їм сказали, що робити. Як мало вони знали про те, що творили своїми вимогами. Лідери роблять помилки. А ці помилки, посилені численністю тих, хто, не питаючи, йде слідом, неухильно призводили до великих катастроф.

Поведінка лемінгів.

Добре, що Сестри пильно за нею стежили. Усі уряди мають перебувати під підозрою, доки вони при владі, включно із самим Сестринством. *Не довіряйте уряду! Навіть моему.*

Просто в цю мить вони за мною стежать. Дуже небагато чого уникає уваги моїх Сестер. З часом вони зрозуміють мій план.

Щоб постати перед лицем факту її великої влади над Сестринством, потрібне постійне ментальне очищення. *«Я не добивалася цієї влади. Її мені накинули».* І подумала: *«Влада притягує піддатливих корупції. Слід підозрювати всіх, хто її добивається».* Одрода знала: є великі шанси, що такі люди або вразливі до корупції, або вже їй піддалися.

Вона подумки зазначила, що слід записати пам'ятку до Кодексу та переслати її в Архіві. (Нехай Белл попітніє!) «Ми маємо надавати велику владу над нашими справами тільки тим, хто приймає цю владу неохоче, і тільки за умов, які збільшують цю нехіть».

Досконалий опис Бене Гессерит!

— З тобою все гаразд, Дар? — Це був голос Беллонди, що долинав з дверей ліфта біля Одраде. — Вигляд у тебе... дивний.

— Я саме подумала про одну річ, яку слід зробити. Ти виходиш?

Беллонда дивилася на неї, коли вони мінялися місцями. Ліфт піймав Одраде і відтяг її від цього питального погляду.

Одраде увійшла до кабінету і побачила, що стіл завалено справами, які, на думку її помічниці, може вирішити лише вона.

«Політика», — нагадала вона собі, сідаючи за стіл і готуючись приступити до обов'язків. Там і Белл добре чули те, що вона казала іншого дня, але мали тільки невиразне уявлення, якої підтримки у них прохатимуть. Були стривожені та послабили пильність. *Як їм і належить*.

Одраде подумала, що майже кожна тема містить політичні складники. Із розбурхуванням емоцій політичні сили дедалі сильніше висувалися на перший план. Це ставить штемпель «брехня!» на старому нісенітному твердженні про «відокремлення церкви та держави». Немає нічого вразливішого до емоційного запалу, ніж релігія.

Не дивно, що ми не довіряємо емоціям.

Звичайно, не всім емоціям. Лише тим, яких неможливо уникнути, коли це необхідно: кохання, ненависть. Час від часу давай трохи волі гнівові, але тримай його на короткому повідку. Так вважало Сестринство. Цілковите безглуздя!

Тиранів Золотий Шлях призвів до того, що їхню помилку неможливо більше терпіти. Золотий Шлях залишив Бене Гессерит у вічному стоячому болоті. Не можна бути слугою Вічності!

Белл раз у раз повторювала питання, на яке не було відповіді. «Чого він насправді хотів од нас?» *До яких дій хотів нас змусити, так маніпулюючи нами (як ми маніпулюємо іншими!)*

Навіщо шукати сенс там, де його нема? Навіщо йти дорогою, про яку знаєш, що вона нікуди не веде?

Золотий Шлях! Стежка, прокладена в одній уяві. *Нескінченність не міститься ніде!* А скінченний розум ігнорує це. Саме тут ментати знаходять змінні *проекції*, завжди творячи більше питань, ніж відповідей. Це був порожній келих Грааля тих, що, впершись носом у замкнуте коло, шукають «єдиної відповіді на все суще».

Шукають власного різновиду божества.

Одраде складно було їх засуджувати. Перед лицем нескінченності розум відступав. Порожнеча! Алхіміки всіх епох були наче лахмітники, що схилилися над своїми торбами, кажучи: «Десь тут має бути порядок. Якщо добре понишпорю, напевно знайду його».

І завжди єдиним порядком був той, який вони створили самі.

«Ах, Тиране! Ти комедіант! Ти це бачив. Ти казав: “Створю для вас порядок, якого ви триматиметеся. Ось шлях. Бачите? Ні! Не дивіться туди. Це дорога голого короля (нагота, помітна лише дітям і безумцям). Пильно дивіться туди, куди я показую. Це мій Золотий Шлях. Хіба ж не гарна назва? Це все, що існує, і все, що існуватиме”.

Тиране, ти був іще одним клоуном. Вказував нам на нескінченне відновлення клітин з тієї втраченої й самотньої кулі бруду в нашому спільному минулому.

Ти знав, що людський Усесвіт ніколи не може бути нічим більшим за спільноти, скріплені слабким клеєм, коли ми вирушимо в Розсіяння. Традиція спільного народження відійшла в таке далеке минуле, що її образи, збережені потомками, переважно деформувалися. Превелібні Матері зберігають оригінал, але ми не можемо накинути його неохочим людям.

Бачиш, Тиране? Ми чули тебе: "Хай прийдуть і попросять! Тоді й тільки тоді..."

І тому ти нас зберіг, Атрідівський виродку! Тому я мушу братися за працю».

Попри загрозу для її чуття людяності знала, що й далі намагатиметься ступати шляхами Всечесних Матрон. *«Мушу мислити так, як мислять вони».*

Мисливська проблема спільна для хижака і здобичі. Це не зовсім голка в копиці сіна. Радше йдеться про відстежування території, засміченої знайомим і незнайомим. Ілюзії, створені Бене Гессерит, гарантували, що знайоме завдасть Всечесним Матронам принаймні стільки ж клопотів, скільки й незнайоме.

«Та що вони зробили для нас?»

Міжпланетна комунікація працює на переслідуваних. Вона впродовж тисячоліть обмежена економікою. Незначна, якщо не лічити важливих осіб і торговців. «Важливих» означало те, що й завжди: багатих, можних; банкірів, урядників, кур'єрів. Військових. Мітка «важливості» стояла на багатьох: негоціатори, особи з шоу-бізнесу, медичний персонал, кваліфіковані техніки, шпигуни та інші спеціалісти. Це все не надто відрізнялося від часів масонських лож на Старій Террі. Різниця здебільшого в кількості, якості та хитромудрості. Для декого кордони прозорі, як це й завжди було.

Вона відчувала, що важливо інколи це переглядати, шукаючи вад.

Великі маси прив'язаного до планет людського населення казали про «космічну тишу». Це означало, що їм бракувало коштів на такі подорожі чи зв'язок. Більшість людей знала, що новини, які вони отримують крізь цей бар'єр, служать спеціальним інтересам. Так було завжди.

На планетах характер поверхні та необхідність уникання зрадницького випромінювання диктували особливості використання систем зв'язку: комунікаційні труби, посланці, світлолінії,

браві вершники і ще багато комбінацій. Секретність і шифрування були важливими не лише між планетами, а й на них.

Одраде вбачала в цьому систему, яку Всечесні Матрони можуть використати, якщо знайдуть точку входу. Мисливиці мусили розпочати з розшифрування системи, але тоді вони постануть перед питанням: де починається шлях, що веде до Капітули?

Не-кораблі, які неможливо вистежити, іксіанські машини та Навігатори Гільдії — всі вони причетні до покривала міжпланетної тиші, окрім як для привілейованих. Не давати мисливицям стартової точки!

Несподівано для Одраде незадовго до перерви на ланч у кабінеті Матері Настоятельки з'явилася літня Превелебна Мати з планети, куди Бене Гессерит відсилали покараних. Архіви ідентифікували її. *Ім'я: Дортуїла. Багато років тому вислана на вічне покарання за непростиму провину.* Інша Пам'ять підказала, що це була якась любовна афера. Одраде не питала про деталі. Деякі з них і так відобразилися. (Беллонда знову втручається!) «Емоційне потрясіння під час вигнання Дортуїли», — занотувала Одраде. Даремні намагання коханця відвернути розлуку.

Одраде згадала чутки про ганебний вчинок Дортуїли. «Злочин Джессіки!» Завдяки чуткам надходило багато цінної інформації. Куди, побий його біс, вислали Дортуїлу? Байдуже. Зараз це неістотно. Істотніше таке: *чому вона тут? Чому зв'язилася прокласти слід, який може привести до нас мисливиць?*

Одраде спитала це у Стреггі, коли дівчина оголосила про прибулицю. Стреггі не знала.

— Вона каже, що розповідь це лише вам, віч-на-віч, Мати Настоятелько.

— Віч-на-віч? — Одраде ледь не захихотіла з огляду на постійний моніторинг (краще б сказати «нагляд») кожного її вчинку. — Ця Дортуїла не сказала, чому вона тут?

— Ті, хто звелів мені перервати вашу роботу, Мати Настоятелько, сказали, що, на їхню думку, вам слід з нею побачитися.

Одраде стиснула губи. Те, що банітована Превелебна Мати зуміла дістатися аж сюди, викликало в Одраде цікавість. Уперта Превелебна Мати могла здолати звичайні перепони, та ці перепони звичайними не були. Причину Дортуїлиного приїзду вже було викладено. Інші почули її й пропустили. Було очевидно, що Дортуїла не вдавалася до хитрощів Бене Гессерит, аби переконати своїх Сестер. Це викликало б негайну відмову. Бракує часу на такі марниці! Тож вона зауважила командний ланцюг. Її поведінка свідчила про ретельну оцінку, а це теж було повідомленням, закладеним всередині її повідомлення. Хай яке воно було.

— Приведи її.

На своїй глухій планеті, у справжньому ведмежому закутку, Дортуїла не надто й постаріла. Її вік виявлявся переважно у неглибоких зморшках довкола уст. Волосся прикривав каптур одержі, та очі, які дивилися з-під нього, були ясними й пильними.

— Чому ти тут? — Тон Одраде казав: «З біса краще, щоб причина була важливою».

Історія Дортуїли виявилася доволі прямолінійною. Вона і ще три Превелебні Матері, її співробітниці, розмовляли з групою Футарів із Розсіяння. Ті розшукали пост Дортуїли і попросили її передати послання на Капітулу. Дортуїла сказала, що пропустила це прохання через правдочуття, нагадавши цим Матері Настоятельці, що навіть у глухих закутках можуть траплятися таланти. Вирішивши, що послання правдиве, з чим погодилися і її Сестри, Дортуїла діяла швидко, не забувши про обережність.

— Щоб швидко доставити послання, ми використали власний не-корабель, — пояснила вона. Корабель, за її словами, був малий, контрабандистського типу.

— Одна особа може ним керувати.

Суть послання була захопливою. Футари хотіли укласти союз із Превелебними Матерями проти Всечесних Матрон. За словами Дортуїли, тяжко було оцінити, наскільки значними є сили цих Футарів.

— Коли я спитала, вони відмовилися відповісти.

Одряде стикалася з багатьма розповідями про Футарів. Убивці Всечесних Матрон? Існували підстави вірити цьому, але діяльність Футарів була неясною, особливо у рапортах із Гамму.

— Скільки їх у цій групі?

— Шістнадцять Футарів і чотири Вожаті. Так вони себе називали — Вожаті. І вони сказали, що Всечесні Матрони мають небезпечну зброю, яку можуть використати лише раз.

— Ти згадувала лише про Футарів. Хто такі ці Вожаті? І що це за таємна зброя?

— Я навмисне не розповіла про них відразу. Вони здаються людьми в межах змін, помічених у Розсіянні: троє чоловіків і жінка. Щодо зброї, то більше вони нічого не сказали.

— Здаються людьми?

— Саме так, Мати Настоятелько. У мене склалося дивне враження, що це лицепляси. Але не підходять під жоден критерій. Феромони негативні. Жести, вирази — все негативне.

— Крім цього першого враження?

— Я не можу його пояснити.

— А Футари?

— Вони пасують до описів. Зовнішній вигляд людський, але з безсумнівною звіриною складовою. Наскільки я можу судити, походять з котячих.

— Інші теж так казали.

— Вони розмовляють, але це спрощений галах. Ці слова з них наче вибухали — так я думала. «Коли їсти?», «Ти мила леді», «Почухай мені голову», «Сядеш тут?». Схоже, що вони

негайно реагують на наказ Вожатих, але не бояться їх. У мене склалося враження, що Футарів і Вожатих поєднують взаємні повага й симпатія.

— Чому ти, знаючи ризики, вважаєш це послання достатньо важливим, щоб негайно його доставити?

— Це люди з Розсіяння. Їхня пропозиція укласти союз відкриває дорогу до місць, звідки походять Всечесні Матрони.

— Ти, звичайно, питала про них. І про умови в Розсіянні.

— Жодної відповіді.

Просто факт. Із Сестри-банітки не можна було глузувати, хай яка хмара затіняла її минуле. З'являлися нові питання. Одраде ставила їх, пильно слідкуючи за тим, як надходили відповіді. Придивлялася до старечих уст, схожих на зів'ялий плід: відкривався пурпуровим, закривався рожевим.

Щось у Дортуїлиному служінні, можливо, довгі роки покаяння, пом'ящило її, залишивши, однак, неторканою серцевину бене-гессеритського гарту. Вона говорила з природною сором'язливістю. Її жести були м'якими і плавними. Дивилася на Одраде доброзичливо (*це* було хибою, яку засуджували її Сестри: цинізм Бене Гессерит утримували на відстані). Дортуїла зацікавила Одраде. Вона говорила, як Сестра до Сестри, а за її словами приховувався сильний і добре організований розум. Розум, загартований напастями впродовж років у місці покарання. Тепер вона робила що могла, аби спокутувати помилку молодості. Не намагалася представити себе як особу, що доживає віку, далеку від поточних справ. Її звіт зводився до самої суті. Не приховувала, що цілковито усвідомлює потреби дня. Шанує Матір Настоятельку і розуміє ризикованість цього візиту, але й далі відчуває, що «тобі слід мати цю інформацію».

— Я певна, що це не пастка.

Поведінка Дортуїли була бездоганною. Прямий погляд, спокійний вираз очей та обличчя, як і належить, але нічого не приховує. Сестра могла прочитати цю маску, щоб здобути

слухну оцінку. Дортуїла діяла через почуття нагальності. Колись вона вчинила по-дурному, але більше дурною не була.

Як зветься ця планета заслання?

Проектор на робочому столі висвітлив назву: Баззел.

Ця назва насторожила Одраде. Баззел! Її пальці затанцювали над консоллю, підтверджуючи спогад. Баззел переважно покритий океаном. Холодно. Дуже холодно. Купка островів, не більших за великий не-корабель. Колись Бене Гессерит визнали Баззел місцем покарання. Предметний урок: «Обережно, дівчино, а то потрапиш на Баззел». Тут Одраде згадала інший ключ: су-камені. Баззел був місцем, де прижилися одноокі морські створіння. Холістери, пошкоджений панцир яких творив чудові пухлини, одні з найцінніших коштовностей Всесвіту.

Су-камені.

Дортуїла мала на собі один такий, він вилискував на застібці її накидки під самою шиєю. Кімнатне світло перетворювало його барву на елегантну суміш глибокої морської зелені та лілово-рожевого кольору. Був більшим за очне яблуко людини, його носили з гордістю, як видимий знак багатства. Та, напевне, на Баззелі такі оздоби не надто цінувалися. Їх збирали на пляжах.

Су-камені. Це було значуще. За задумом Бене Гессерит, Дортуїла мала часті контакти з контрабандистами. (Звернути увагу хоча б на те, що володіла не-кораблем). Слід підійти до цього обережно. Попри їхню розмову Сестри із Сестрою, вони зоставалися Матір'ю Настоятелькою і Превелебною Матір'ю з планети покарань.

Контрабанда. Серйозний злочин в очах Всечесних Матрон та інших, що не постали перед фактом існування законів, які неможливо виконати. Простороскладка не змінила цього аспекту контрабанди, а навіть полегшила дрібні порушення. Маленькі не-кораблі. Наскільки малим можна зробити такий корабель? Прогалина в знаннях Одраде. Архіви виправили цю прогалину: «140 метрів у діаметрі».

Себто досить малий. Су-камені були природно привабливим вантажем. Простороскладка була критичним економічним бар'єром: наскільки цінним має бути вантаж відносно свого розміру та маси? За перевезення масивних предметів слід викласти багато соляріїв. Су-камені притягували контрабандистів, наче магніт. Також вони викликають особливий інтерес Всечесних Матрон. Прості економічні міркування? Сталий і значний ринок збуту. Тепер ці камені за привабливістю для контрабандистів не поступаються меланжу, який так вільно витрачає Гільдія. Гільдія вже багато поколінь нагромаджувала запас прянощів у порозкидуваних складах та (безсумнівно) у прихованих тайниках.

«Думаютъ, що можуть купити захист від Всечесних Матрон!» Але це пропонувало дещо таке, що, на її думку, можна повернути собі на користь. У нападі дикого гніву Всечесні Матрони знищили Дюну — єдине джерело природного меланжу. Цілковито не думаючи про наслідки (що дивно), ліквідували тлейлаксу, чії аксолотлеві резервуари заливали Стару Імперію прянощами.

«А ми маємо істот, спроможних відтворити Дюну. Можливо, маємо єдиного живого Пана тлейлаксу. У мозку Скителі приховано спосіб перетворити аксолотлеві резервуари на меланжеві роги достатку. Якщо нам вдасться схилити його до розкриття цього способу».

Зараз безпосередньою проблемою була Дортуїла. Жінка виклала свої здогади зв'язно, це можна вважати її заслугою. Вожаті та їхні Футари, казала вона, стривожені чимось, чого не хочуть виявити. Дортуїла вчинила мудро, не намагаючись вдаватися до спонукань у бене-гессеритському стилі. Невідомо, як відреагували б на це люди з Розсіяння. Та що їх тривожить?

— Якась загроза, відмінна від Всечесних Матрон, — припустила Дортуїла. На більше вона не зважилася, але існувала можливість, яку слід було обміркувати.

— Найважливіше те, що вони, як запевняють, прагнуть союзу, — сказала Одріде.

«Спільна дія для розв'язку спільної проблеми», — так вони це сформулювали. Попри правдочуття, Дортуїла радила лише обережно вивчити пропозицію.

Навіщо їм взагалі рушати на Баззел? Бо Всечесні Матрони не доглядили цю планету або ж вважали її надто незначною для своїх гнівних походів?

— Малоймовірно, — промовила Дортуїла.

Одріде погодилася. Дортуїла, хай яким низьким було її початкове становище, розпоряджалася тепер значним майном і, що важливіше, була Превелебною Матір'ю з не-кораблем, спроможним перенести її до Матері Настоятельки. Їй відоме було розміщення Капітули. Та мисливиці жодним чином не могли б використати це знання. Превелебна Мати радше вкоротила б собі віку, ніж розкрила цю таємницю, і вони це знали.

Проблеми громадилися на проблеми. Та насамперед трохи Сестринського єднання. Дортуїла, безперечно, правильно витлумачить мотиви Матері Настоятельки. Одріде перевела розмову на особисті справи.

Усе пішло добре. Дортуїлу це помітно розвеселило, але вона була охоча порозмовляти.

Превелебні Матері на самотніх блокпостах зазвичай мали те, що Сестри називали «іншими інтересами». За давніших часів вживалося слово «хобі», часто таким побічним інтересам приділялася величезна увага. Одріде вважала більшість подібних зацікавлень нудними, але визнала значущим те, що Дортуїла називала свій *інтерес* «хобі». «Вона колекціонувала древні монети, чи не так?»

— Які саме?

— Маю дві ранньогрецькі срібні та чудовий золотий обол.

— Автентичні?

— Вони справжні. — Це означало, що вона просканувала Іншу Пам'ять, щоб підтвердити автентичність. Захопливо. Дортуїла старанно удосконалювала свої здібності, використовуючи для цього навіть хобі. Історія внутрішня та зовнішня накладалися одна на одну.

— Це все дуже цікаво, Мати Настоятелько, — сказала врешті Дортуїла. — Я ціную твоє запевнення, що ми й далі Сестри, і вважаю твоє зацікавлення древніми картинами дуже схожим хобі. Та ми обидві знаємо, чому я ризикнула прилетіти сюди.

— Контрабандисти.

— Звичайно. Всечесні Матрони не могли недогледіти моєї присутності на Баззелі. Контрабандисти продадуть що завгодно за вищу ціну. Мусимо припустити, що вони здобули вигоду зі свого цінного знання про Баззел, су-камені та постійну мешканку — Превелебну Матір з помічницями. І маємо не забувати, що Вожаті знайшли мене.

«Прокляття! — подумала Одраде. — Дортуїла — саме така радниця, яку я хотіла б мати при собі. Цікаво, скільки ще таких погребальних скарбів, схованих із жалюгідних мотивів? Чому ми так часто усуваємо свої таланти? Прадавня слабкість, якої не позбулося Сестринство».

— Думаю, ми довідалися дещо цінне про Всечесних Матрон, — сказала Дортуїла.

Не було потреби кивати на знак згоди. Це було серцевиною того, що привело Дортуїлу до Капітули. Мисливиці, як голодні хижачки, вторглися до Старої Імперії, вогнем і мечем сіючи знищення всюди, де підозрювали існування інституцій Бене Гессерит. Але мисливиці не зачепили Баззела, хоча його розміщення мусило бути їм відомим.

— Чому? — спитала Одраде, озвучивши те, що було в їхніх думках.

— Ніколи не руйнуй власного гнізда, — сказала Дортуїла.

— Думаєш, вони вже на Баззелі?

— Ще ні.

— Але вважаєш, що Баззел — це місце, якого вони прагнуть.

— Первинна проєкція.

Одраде аж витріщилася на неї. То Дортуїла має й інші *хобі*! Вона заглибилася в Іншу Пам'ять, оживила та вдосконалила нагромаджені там таланти. Хто міг її звинувачувати? Либонь, на Баззелі час тягнувся довго.

— Ментатський підсумок, — дорікнула Одраде.

— Так, Мати Настоятелько. — Дуже покірно. Превелєбні Матері могли вести такі розкопки в Іншій Пам'яті лише за дозволом Капітули, та й то тільки під проводом і підтримкою Сестер-товаришок. Тож Дортуїла зоставалася бунтівницею. Йшла за власними прагненнями, як за своїм забороненим коханцем. Добре! Бене Гессерит потрібні такі бунтівниці.

— Хочуть здобути Баззел незруйнованим, — сказала Дортуїла.

— Водний світ?

— Це було б придатною домівкою для слуг-амфібій. Не Футарів чи Вожатих. Я ретельно це вивчила.

Існували докази того, що Всечесні Матрони планують доставити на Баззел поневолених слуг, можливо амфібій, для збору су-каменів. Всечесні Матрони можуть мати рабів-амфібій. Наука, яка створила Футарів, може сконструювати багато форм свідомого життя.

— Раби, небезпечний дисбаланс, — промовила Одраде.

Дортуїла вперше показала сильні емоції, глибоку огиду, від якої її губи стислися у вузьку риску.

Був це взірець, який Сестринство розпізнавало віддавна: неунікне падіння рабства та пеонажу. Твориться резервуар ненависті. Непримиримі вороги. Якщо не маєш надії винищити всіх цих ворогів, не смій і пробувати. Стримай свої зусилля, бо не сумнівайся — тиск зробить твоїх ворогів дужими. *Настане* колись день пригноблених, і хай небеса

захистять гнобителя в цей день. Це було двосічним клинком. Пригноблені завжди навчалися від гнобителів і копіювали їх. Коли ситуація обернеться, сцена вже буде готовою до чергового раунду помсти та насилля — зі зміною ролей. Обернеться знову і знову — аж до нудоти.

— Чи вони ніколи не подорослішають? — спитала Одраде.

Дортуйла не мала відповіді, зате негайно запропонувала:

— Мені слід повернутися на Баззел.

Одраде обміркувала це. Банітована Превелебна Мати вкотре випередила Матір Настоятельку. Хоч яким неприємним було це рішення, обидві знали, що це найкращий хід. Футари з Вожатими повернуться. Що важливіше, на планеті, яку прагнуть здобути Всечесні Матрони, за відвідувачами із Розсіяння, дуже ймовірно, слідкували. Всечесним Матронам доведеться зробити рух, а цей рух може багато про них розповісти.

— Вони, звичайно, вважають Баззел приманкою в пастці, — сказала Одраде.

— Я могла б сказати, що мене вигнали Сестри, — промовила Дортуйла. — Це можна перевірити.

— Щоб ти використала себе як приманку?

— Мати Настоятелько, а якби вдалося спокусити їх перемовинами?

— З нами? — *Яка приголомшлива ідея!*

— Я розумію, що їхня історія не належить до тих, де є розсудливі переговори, та все ж...

— Це блискуче! Та ми ще додамо спокусливості. Скажемо, наче я переконана, що мушу прибути до них з пропозицією підданства Бене Гессерит.

— Мати Настоятелько!

— Я не маю наміру капітулювати. Та хіба є кращий спосіб змусити їх до розмови?

— Баззел — недобре місце для зустрічі. Наші можливості там невеликі.

— Вони почуваються сильними на Перехресті. Якби запропонували Перехрестя як місце зустрічі, ти могла б дати їм себе умовити?

— Це вимагало б ретельного планування, Мати Настоятелько.

— О так, *дуже* ретельного. — Пальці Одраде замерехтіли над консоллю. — Так, цього вечора, — сказала вона, відповідаючи на висвітлене питання, а тоді заговорила до Дортуїли через захарашений робочий стіл. — Я хочу, щоб ти, перш ніж повертатися, зустрілася з моєю Радою та іншими. Ми детально тебе проінструктуємо, але даю тобі особисте запевнення, що ти матимеш свободу дій. Дуже важливо схилити їх до зустрічі на Перехресті... сподіваюся, ти розумієш, що мені дуже не хочеться використовувати тебе як наживку.

Не дочекавшись відповіді Дортуїли, заглибленої в думки, Одраде сказала:

— Вони можуть проігнорувати наші ініціативи і просто знищити тебе. Що ж, ти найкраща приманка, яка у нас є.

Дортуїла показала, що зберегла своє почуття гумору:

— Мені не надто подобається ідея диндати на гачку, як черв'як, Мати Настоятелько. Прошу, міцно тримай вудку.

Встала і, кинувши стурбований погляд на робочий стіл Одраде, сказала:

— У тебе так багато роботи, боюся, що я дуже затримала твій ланч.

— Ми поїмо разом, Сестро. Зараз ти важливіша за все інше.

Усі держави — це абстракція.

Вісім принципів політики, Архіви БГ

Люцілла застерегла себе, що не слід дозволити надміру звикати до цієї кислотно-зеленої кімнати та присутності у ній Великої Всечесної Матрони. Це було Перехрестя, бастион тих, хто прагнув знищити Бене Гессерит. Це був ворог. День сімнадцятий.

Безпомилковий ментальний годинник, налаштований під час Агонії прянощів, підказав їй, що вона пристосувалася до добового ритму планети. Пробудження на світанку. Невідомо, коли дістане їжу. Всечесні Матрони обмежили її одною трапезою на день.

І завжди цей Футар у своїй клітці. Нагадування: *«Ви обоє в клітках. Так ми поводимося з небезпечними тваринами. Можемо час від часу випускати їх, щоб розім'яли ноги та розважили нас, але потім повертаємо до клітки».*

Мінімальна кількість меланжу в їжі. Не через ощадливість. Не з їхнім багатством. Дрібна демонстрація того, «що могло б бути твоїм, якби тільки ти була розсудливою».

«Коли вона прийде сьогодні?»

Прибуття Великої Всечесної Матрони не мали усталеного часу. Випадковий характер появ, щоб збити ув'язнену з пантелику? Імовірно. Були й інші справи, що поглинали час очільниці. Привчай небезпечне домашнє звіря до регулярного розкладу, коли зможеш.

«Я можу бути небезпечною, Павуча Леді, та я не твоє домашнє звіря».

Люцілла відчувала присутність пристроїв сканування, що передавали не лише зовнішні зорові образи. Вглядалися в плоть, шукаючи приховану зброю, роздивляючись, як працюють частини тіла. *Має вона якісь дивні імпланти? Може, їй хірургічно додали органи?*

«Нічого такого, Мадам Павучихо. Ми покладаємося на те, що дано нам від народження».

Люцілла знала найвищу безпосередню небезпеку — що в неї виникне відчуття невідповідності оточенню. Наглядачі поставили її у вкрай недобре становище, та не знищили її бене-гессеритських здібностей. Вона могла змусити себе померти, перш ніж шер у її тілі вичерпається настільки, що сягне точки зради. Вона й досі мала власний розум... і полчища Лампадаса.

Панель Футара відкрилася, і він вислизнув у своїй клітці. Тож Павуча Королева вже в дорозі. Як зазвичай, посилає перед себе погрозу. Рано сьогодні. Раніше, ніж будь-коли досі.

— Доброго ранку, Футаре, — весело продекламувала Люцілла. Футар глянув на неї, але нічого не сказав.

— Ти мусиш ненавидіти сидіти в клітці, — сказала Люцілла.
— Не люблю клітки.

Вона вже встановила, що ці створіння мають обмежені мовленеві здібності, але їхній обшир не був іще ясным.

— Либонь, вона й тебе морить голодом. Хочеш мене з'їсти?
— Їсти. — Виразна демонстрація зацікавлення.
— Хотіла б я бути твоїм Вожатим.
— Ти Вожатий?
— А ти мене слухався б, якби я ним була?

Тяжке крісло Павучої Королеви здійнялося зі схованки під підлогою. Її ще нема й тіні, та слід припускати, що вона слухає цю розмову.

Футар дуже пильно вдивлявся в Люціллу.

— Вожаті тримають вас у клітках і морять голодом?

— Вожаті? — Виразно питальна інтонація.

— Я хочу, щоб ти вбив Велику Всечесну Матрону. — Це не буде для них несподіванкою.

— Вбити Даму!

— І з'їсти її.

— Дама — отрута. — Пригноблено.

Ооо, хіба ж це не цікава інформація?

— Вона не отруйна. Її м'ясо таке ж, як і моє.

Футар підступив до неї так близько, як дозволила клітка. Лівою рукою відтяг нижню губу. Запалений червоний шрам, схожий на опік.

— Бачиш отруту, — сказав він, відводячи руку.

«Цікаво, як вона це зробила?» Від неї не пахне отрутою. Людська плоть плюс адреналіновий наркотик, що робить очі оранжевими при реакції на гнів... та при інших реакціях, розкритих Мурбеллою. При почутті цілковитої вищості.

Наскільки далеко сягає тямущість Футара?

— Це була гірка отрута?

Футар скривився і сплюнув.

«Дія швидша і могутніша за слова».

— Ти ненавидиш Даму?

Вищирив зуби.

— Ти її боїшся?

Посмішка.

— То чого ж не вб'єш її?

— Ти не Вожатий.

«Отже, для вбивства йому потрібен наказ Вожатого!»

Велика Всечесна Матрона ввійшла і опустилася на крісло.

Люцілла знову завела веселу декламацію:

— Доброго ранку, Дамо.

— Я не давала тобі дозволу так мене називати. — Низький голос, в очах з'являються перші оранжеві цятки.

— Ми тут порозмовляли з Футаром.

— Я знаю. — Більше оранжевої барви в очах. — І якщо ти його мені розбестила...

— Але, Дамо...

— Не називай мене так! — Встала з крісла, очі запалали оранжевим блиском.

— Сядь, — сказала Люцілла. — Так допит не ведуть. — Сарказм, небезпечна зброя. — Вчора ти сказала, що хочеш продовжити нашу дискусію про політику.

— Звідки ти знаєш, котра зараз година? — Знову опустилася в крісло, та очі їй далі палали.

— Усі бене-гессеритки мають цю здібність. Навіть недовго пробувши на якійсь планеті, можемо відчувати її ритм.

— Дивний талант.

— Це кожна людина може. Питання в чутливості.

— А я могла б навчитися? — Оранжева барва зникає.

— Я кажу — *кожна*. Ти ж досі людина, чи не так? — *На це питання це не було повної відповіді.*

— Чому ти кажеш, що відьми не мають уряду?

«*Хоче змінити тему. Наші здібності їй турбують*».

— Я не це сказала. Ми не маємо *конвенційного* уряду.

— І навіть суспільного кодексу?

— Не існує суспільного кодексу, що відповідав би всім потребам. Те, що в одному суспільстві вважається злочином, в іншому є моральною вимогою.

— Люди завжди мають уряд. — Оранжева барва повністю зникла. «*Чого їй так це цікавить?*»

— Люди мають політику. Я вже казала тобі це вчора. Політика — мистецтво демонструвати щирість і цілковиту відвертість, водночас якомога більше приховуючи.

— Тож ви, відьми, приховуєте.

— Я цього не сказала. Коли ми кажемо «політика», це попередження для наших Сестер.

— Я тобі не вірю. Люди завжди творять якусь форму...

— Угоди?

— Слово, не гірше за будь-яке інше. — *«Її це сердить»*.

Коли Люцілла не відповіла, Велика Всечесна Матрона похилилася вперед.

— Ти щось приховуєш!

— Хіба ж я не маю права приховувати від тебе речі, які можуть допомогти тобі подолати нас? — *«Ось тобі соковитий шматочок приманки»*.

— Я так і думала! — Із задоволеним виразом відкинулася на спинку крісла.

— То чого ж цього не виявити? Думаєш, що у владі завжди є ніші, які можна заповнити, і не знаєш, що про це кажуть у моєму Сестринстві.

— Розкажи мені, прошу. — *«Вона невправно володіє сарказмом»*.

— Ти віриш, що все це узгоджується з інстинктами, що сягають племінних часів і ще далі. Вожді та Старійшини. Таємнича Мати і Рада. А ще раніше Сильний Чоловік (чи Жінка), що стежить, аби всі були нагородовані, аби всіх охороняло вогнище біля виходу з печери.

— Це має сенс.

«Невже?»

— О, я погоджуюсь. Еволюцію форм прокладено доволі ясно.

— Еволюція, відьмо! Одну річ накладено на іншу.

«Еволюція. Бачиш, як вона хапає ключові слова?»

— Це сила, яку можна взяти під контроль, обернувши її проти себе самої.

«Контроль! Глянь, який інтерес ти викликала. Вона любить це слово».

— Тож ви творите закони, як усі інші!

— Можливо, правила регламентації, та хіба ж усе не тимчасове?

Інтенсивний інтерес.

— Звичайно.

— Але вашим суспільством керують бюрократи, які знають: до того, що вони роблять, не можна докласти й тіні фантазії.

— А це важливо? — *«Справді здивована. Глянь на її гримасу».*

— Лише для тебе, Всечесна Матроно.

— Велика Всечесна Матроно! — *«Хіба ж вона не уразлива!»*

— Чому не дозволяєш мені називати тебе Дамою?

— Ми не близькі.

— То з Футаром ви близькі?

— Годі змінювати тему!

— Хочу чистити зуби, — озвався Футар.

— Стули пельку! — *«Справді от-от вибухне».*

Футар опустився навпочіпки, але наляканим не був.

Велика Всечесна Матрона звернула оранжевий погляд на Люціллу.

— То що там бюрократи?

— Вони не мають простору для маневру, бо таким чином їхні зверхники обростають жиром. Якщо не бачиш різниці між правилом і законом, то обидва мають силу закону.

— Не бачу різниці. — *«Вона не знає, що виявила».*

— Закони виражають міф про вимушену зміну. Завдяки цьому чи іншому закону настане блискуче майбутнє. Закони усталюють майбутнє. Вважається, що правила усталюють минуле.

— Вважається? — *«Цього слова вона теж не любить».*

— У кожному разі дія є ілюзорною. Як призначення комісії для вивчення проблеми. Що більше людей у комісії, то більше упереджених поглядів на проблему.

«Обережно! Вона справді про це думає, прикладаючи ці слова до себе».

Люцілла надала голосу найрозважливішого тону.

— Живете в перебільшеному минулому і намагаєтесь збагнути якість нерозпізнане майбутнє.

— Ми не віримо у ясновидіння. — *«Вірите, та ще й як! Нарешті. От чого вона залишала нас живими».*

— Дамо, прошу. В обмеженні себе тісним колом законів завжди є щось розбалансоване.

«Будь обережною! Вона тебе не стримала, коли ти назвала її Дамою».

Велика Всечесна Матрона засовалася на своєму кріслі, аж воно заскрипіло.

— Але ж закони необхідні!

— Необхідні? Це небезпечно.

— Як це?

«М'якше. Вона відчуває загрозу для себе».

— Необхідні норми та закони унеможливають адаптацію. Тож неодмінно наступає повний крах. Це як банкіри, що думають, наче купили майбутнє. «Влада за мого часу! К бісу моїх потомків!»

— А що можуть зробити для мене потомки?

«Не кажи цього! Глянь на неї. Вона реагує, виходячи із загального божевілья. Дай їй ще трохи посмакувати».

— Всечесні Матрони починали як терористи. Спершу бюрократи, а терор як обрана зброя.

— Коли зброя у твоїх руках, використай її. Та ми були бунтівницями. Терористи? Це надто хаотично.

«Вона любить це слово — “хаос”. В її розумінні воно означає все, що поза ними. Навіть не питає, звідки ти знаєш про їхні початки. Погодилася з нашими таємничими здібностями».

— Хіба ж не дивно, Дамо... — *«Не реагує, продовжуй...»* — Як швидко бунтівники впадають у старі схеми, здобувши перемогу? Це не так пастка на шляху всіх урядів, як ілюзія, що очікує кожного, хто здобуває владу.

— Ха! А я думала, що ти скажеш мені щось нове. Ми це знаємо. «Влада розбещує. Абсолютна влада розбещує абсолютно».

— Це помилка, Дамо. Правда тонша, але й більш всепроникна. Влада притягує тих, хто піддатливий на розбещення. Хто вразливий до корупції.

— Ти смієш звинувачувати мене в корупції?

«Стеж за очима!»

— Я? Звинувачувати тебе? Єдина людина, яка може це збити, — ти сама. Я просто викладаю тобі думку Бене Гессерит.

— І нічого мені не розповідаєш!

— Проте ми віримо, що понад усякими законами існує мораль, яка мусить вартувати, мов сторожовий пес, і пильно стежити за всіма спробами запровадити незмінні правила.

«Ти використала обидва слова в одному реченні, а вона не помітила цього».

— Влада завжди працює, відьмо. Такий закон.

— А уряди, які усталюють себе на достатньо довгий час, дотримуючись цього переконання, неодмінно просякають корупцією.

— Мораль!

«Вона не надто добре володіє сарказмом, особливо коли змушена перейти в оборону».

— Я справді намагалася допомогти тобі, Дамо. Закони небезпечні для всіх — і для невинних, і для винуватих. Не важливо, ким ти себе вважаєш — могутнім чи беззахисним. Вони не містять людського розуміння, не розуміють і самі себе.

— Не існує такої речі, як людське розуміння!

«Відповідь на наше питання. Не людина. Порозмовляй з її підсвідомістю. Та відкрита навстіж».

— Закони завжди потребують інтерпретації. Зв'язані законом не хочуть мати простір для виявів співчуття. Їм взагалі не потрібен вільний простір. «Закон є закон!»

— Так і є! — *«Глибока оборона».*

— Це небезпечна думка, надто ж для невинних. Люди знають це інстинктивно, тому подібні закони викликають у них

обурення. Робляться всякі дрібниці, часто підсвідомі, щоб підважити «закон» і тих, хто займається подібними нісенітницями.

— Як ти смієш називати це нісенітницями? — Наполовину підвелася з крісла, тоді знову опустилася.

— О, так. А закон в особах тих, хто заробляє ним на життя, обурюється, почувши слова, схожі на мої.

— І це слушно, відьмо. — *«Але вона не наказала тобі замовкнути».*

— «Більше закону! — кажете ви. — Ми потребуємо більше закону». Тож творите нові інструменти неспівчуття і, між іншим, нові ніші для тих, хто паразитує на системі.

— Так завжди було і завжди буде.

— Знову помилка. Це рондо. Котиться й котиться, доки не зачепить не ту особу чи не ту групу. Тоді настає анархія. Хаос. — *«Глянь, як підскочила».* — Бунтівники, терористи, дедалі сильніші вибухи дикого насилля. Джигад! А все тому, що створено щось нелюдське.

«Приклала руку до підборіддя. Стеж за цим!»

— Як ми так далеко відхилилися від політики, відьмо? Таким був твій намір?

— Ми не відхилилися й на частку міліметра!

— Здогадуюся, що ти зараз скажеш. Що ви, відьми, практикуєте якусь форму демократії.

— Під таким пильним наглядом, якого ти не можеш і уявити.

— Випробуй мене. — *«Вона думає, що ти розповіси їй таємницю. Виклади одну».*

— Демократія вразлива. Вона легко сходить на манівці, коли перед електоратом проходять парадом цапи-відбувайли. Багаті, жадібні, злочинні, тупі лідери і так далі, до нудоти.

— Ваші переконання такі ж, як і наші. — *«Боже, як розпачливо вона прагне, щоб ми були такими, як вона».*

— Ти казала, що ви були бюрократами, які збунтувалися. Знаєте цю ваду. Бюрократична верхівка, недосяжна для

електорату, завжди розростається до меж енергії системи. Крадучи її у літніх, пенсіонерів, кого завгодно. Особливо ж у тих, кого ми називали колись середнім класом, бо звідти походить більша частина енергії.

— Ви вважаєте себе... середнім класом?

— Ми не думаємо про себе як про щось жорстко окреслене. Але Інша Пам'ять розповідає нам про вади бюрократії. Я припускаю, що ви маєте якусь форму суспільної служби для «нижчих класів».

— Ми дбаємо про своїх людей. — *«Яке огидне відлуння».*

— Тож знаєте, як це вражає систему голосування, послаблюючи її. Головний симптом: люди не голосують. Інстинкт підказує їм, що це марна річ.

— Демократія, хай там як, — ідіотська ідея!

— Ми погоджуємося. Вона легко скочується в демагогію. Це хвороба, до якої вразливі всі системи, що ґрунтуються на виборах. Але демагогів легко ідентифікувати. Вони багато жестикулюють, виголошують ритмізовані проповіді, вживаючи при цьому слова, що дзвенять від релігійного запалу та богобійної ширості.

«Вона хихотить!»

— Щирість, за якою нічого не стоїть, вимагає тривалої практики, Дамо. Цю практику завжди можна викрити.

— Завдяки Правдомовцям?

«Дивись, як вона схилилася вперед! Ми знову її піймали».

— Завдяки кожному, хто вивчає ознаки: повторення. Значні зусилля, щоб привернути увагу до слів. Немає потреби звертати уваги на слова. Стеж, що робить ця людина. Так ти збагнеш мотиви.

— То ви не маєте демократії. — *«Розкажи мені більше таємниць Бене Гессерит».*

— Навпаки, маємо.

— Я думала, що ти казала...

— Ми добре її стережемо, пильнуючи за речами, які я щойно описала. Небезпеки великі, але є й винагороди.

— Знаєш, що ти мені сказала? Що ви — згряя дурнів!

— Мила леді, — втрутився Футар.

— Стули пельку, а то відішлю тебе назад, до стада!

— Ти не мила, Дамо.

— Бачиш, що ти наробила, відьмо? Ти його зіпсувала!

— Здогадуюся, що знайдуться й інші.

«Ох. Глянь на цю посмішку».

Люцілла точно підбрала посмішку, пристосувавши дихання до ритму Великої Всечесної Матрони. *«Бачиш, які ми схожі? Звичайно, я хочу тебе поранити. Хіба ж ти не зробила б цього на моєму місці?»*

— Тож ви знаєте, як змусити демократію робити те, чого ви хочете. — Зловтіха.

— Техніка доволі тонка, але нескладна. Створи систему, де більшість людей невдоволена туманно чи виразно.

«Вона так це бачить. Глянь, як киває в такт твоїм словам».

Люцілла теж трималася ритму кивків Великої Всечесної Матрони.

— Це розбудовує загальнопоширене відчуття мстивого гніву. Тоді надай такому гнівові цілі, якщо потребуєш їх.

— Тактика відвертання уваги.

— Я волію думати про це як про розсіювання уваги. Не давай часу на питання. Поховай свої помилки під новими й новими законами. Вдавайся до шахрайства, торгуй ілюзіями. Тактика кориди.

— О так! Це добре. — *«Вона майже радісна. Дай їй іще кориди».*

— Розмахуй яскравим плащем. Вони на нього кинуться і будуть збиті з пантелику, виявивши, що за ним немає матадора. Це отуманює електорат, як отуманює бика. Наступного разу менше людей використає свій виборчий голос із розумом.

— І тому ми це робимо!

«*Ми це робимо! Вона сама себе чує?*»

— Тоді нарікай на апатичних виборців. Виклич у них почуття провини. Тримай їх у темряві. Годуй їх. Розважай їх. Не переборщуй!

— О так! Ніколи не переборщуй.

— Дай їм зрозуміти, що їх чекає голод, якщо вийдуть зі строю. Дай їм глянути, як нудоту насилають на тих, хто розхитує човен. — «*Дякую, Мати Настоятелько. Це вдалий образ*».

— Чи не дозволити бикові час від часу дістати матадора?

— Звичайно. Бий! От він! Тоді чекай, коли сміх затихне.

— Я знала, що ви не дозволяєте демократії!

— Чому ти мені не віриш? — «*Обережно, не спокуйшай долі!*»

— Бо ви мали б дозволити відкрите голосування, присяжних, суддів і...

— Ми називаємо їх Прокторами. Це різновид Загального суду. «*Тепер ти її заплутала*».

— І жодних законів... правил, як ти хотіла б їх називати?

— Хіба ж я не казала, що в нас вони визначені окремо? Правило — минуле. Закон — майбутнє.

— Ви якось обмежуєте цих... цих Прокторів?

— Вони можуть ухвалювати довільне рішення, яке забажають, так, як повинен діяти суд. До біса закон!

— Це дуже тривожна ідея. — «*Вона неабияк стривожена. Глянь, як потьмянили її очі*».

— Перший принцип нашої демократії: жодних законів, які б обмежували суд присяжних. Такі закони дурні. Дивовижно, якими дурними можуть бути люди, коли вони діють у малих самодостатніх групах.

— Ти називаєш мене дурною?

«*Стережись оранжевого кольору*».

— Схоже, існує закон природи, згідно з яким самодостатнім групам майже неможливо діяти на просвітлений лад.

— Просвітлений! Я так і знала!

«Це небезпечна посмішка. Будь обережною».

— Це означає плисти в потоці сил життя, так регулюючи свої дії, щоб життя могло тривати далі.

— І, звичайно, щоб якомога сильніше ошасливити якомога більшу кількість людей.

«Швидко! Ми були надто спритними! Змінюй тему!»

— Це той елемент, який Тиран оминув на своєму Золотому Шляху. Він брав до уваги не щастя, а лише виживання людства.

«Ми ж тобі сказали: змінюй тему! Глянь на неї! Казиться від люті!»

Велика Всечесна Матрона відвела руку від підборіддя.

— А я збиралася запросити тебе до нашого ордену, зробити тебе однією з нас. Звільнити тебе.

«Збий її з цієї теми! Швидко!»

— Не кажи нічого, — промовила Велика Всечесна Матрона. — Навіть і рота не розкривай.

«Що ти накоїла!»

— Ти допомогла б Логно чи ще комусь, і вона опинилася б на моєму місці. — Глянула на Футара, що й досі сидів навпочіпки. — Їсти, котику?

— Не їсти мила леді.

— То я кину її тіло зграї!

— Велика Всечесна Матроно...

— Я ж тобі казала мовчати! Ти *посміла* називати мене Дамою.

Вона миттю схопилася на ноги. Двері Люціллиної клітки відкрилися, гримнувши об стіну. Люцілла спробувала ухилитися, але її тримала шигаструна. Не побачила удару ногою, що розтрощив їй скроню.

Коли Люцілла помирала, її свідомість наповнилася лютими криками — це полчища Лампадаса давали волю емоціям, що їх стримували впродовж багатьох поколінь.

Є люди, що ніколи не бувають учасниками подій. Їхнє життя з ними трапляється. Обходяться чимось не надто більшим за тупу впертість і з гнівом та насиллям опираються всьому, що могло б піднести їх понад заповнені образою ілюзії безпеки.

Альма Мавіс Тараза

Туди й сюди, туди й сюди. Увесь день туди й сюди. Одряде переходила від одного ком-запису до іншого, шукаючи — нерішуче, неспокійно. Спершу погляд на Скителі, тоді на юного Теґа з Мурбеллою та Дунканом, тоді довге стояння біля вікна. Дивилася крізь нього, думаючи про останній рапорт Бурзмалі з Лампадаса.

Як швидко зможуть вони спробувати відновити пам'ять башара? Чи буде відновлений гхола слухняним?

«Чому немає більше звісток від Раббі? Чи маємо ми розпочати Екстреміс¹ Прогресіва, ділячись між собою усіма можливими пам'яттями?» Вплив такої процедури на мораль був би руйнівним.

Записи висвітлювалися над її столом, а помічниці й радниці тим часом входили й виходили. Необхідні перерви. Підпиши це. Завізуй те. Зменшити меланж цій групі?

Беллонда була тут, сиділа за столом. Перестала питати, чого шукає Одряде, просто стежила непохитним поглядом. Немилосердним.

Вони встигли посперечатися про те, чи нова популяція піщаних червів у Розсіянні зможе воскресити згубний вплив

¹ Екстреміс — тут дії, які відбуваються під загрозою близької смерті.

Тирана. Цей *нескінченний сон*, прихований у кожному черві, що повернувся до життя, досі непокоїв Белл. Але сама численність популяції свідчила про те, що вплив Тирана на їхнє призначення добіг кінця.

Тамелейн приходила раніше, щоб попрохати у Беллонди якихось записів. Беллонда під свіжим враженням від нового поповнення Архівів завела звинувачувальну промову про зміни в численності Сестринства і відтік ресурсів.

Одраде дивилася крізь вікно, як сутінки наповзали на краєвид. Тіні зливалися з навколишньою темрявою. Коли геть споночіло, вона помітила далекі вогники світла в домах на плантаціях. Знала, що це світло ввімкнули значно раніше, проте мала відчуття, наче воно створене нічтю. Час від часу якісь із вогників згасали — це люди пересувалися у своїх домішках. *«Немає людей — немає світла. Не марнуйте енергії»*.

Мерехтіння світла на якусь мить прикувало її увагу. Варіація старого питання про дерево, що падає у лісі: чи існував звук, якщо ніхто його не чув? Одраде віддала свій голос тим, хто твердив, що вібрації існували незалежно від того, чи якийсь сенсор їх зареєстрував.

«Чи таємні сенсори відстежують наше Розсіяння, ідучи за ним слідом? Які нові таланти та винаходи використовують ті, з першого Розсіяння?»

Беллонда вирішила, що вже досить довго мовчала.

— Дар, ти розсилаєш тривожні сигнали по всій Капітулі.

Одраде залишила це без коментаря.

— Хай що ти зараз робиш, це сприймається як нерішучість. — *«Як сумно звучить голос Белл»*. — Впливові групи дискутують, чи не слід тебе змістити. Проктори голосують.

— Тільки Проктори?

— Дар, ти справді якось махнула рукою Праксі та сказала їй, що добре бути живою?

— Справді.

— Чого ти цим добивалася?

— Переоцінки. Нема звістки від Дортуїли?

— Ти вже питала про це кільканадцять разів! — Беллонда вказала на робочий стіл. — Постійно повертаєшся до останнього рапорту Бурзмалі з Лампадаса. Ми там чогось недогледіли?

— Чого наші вороги так чіпко тримаються Гамму? Скажи мені, ментатко.

— Мені бракує даних, і ти це знаєш!

— Бурзмалі не був ментатом, але змальований ним перебіг подій відзначається впертою силою. Я кажу собі, що він, врешті-решт, був улюбленим учнем башара. Зрозуміло, що Бурзмалі має риси свого вчителя.

— Облиш це, Дар. Що такого ти бачиш у рапорті Бурзмалі?

— Він заповнює порожнє полотно. Не до кінця, але... привертає увагу, як він постійно посилається на Гамму. Багато економічних сил мають з нею потужні зв'язки. Чому наші вороги не перерубали цих ниток?

— Вочевидь, вони входять до тієї ж системи.

— А якщо ми здійснимо повномасштабну атаку на Гамму?

— Ніхто не захоче вести справи, якщо довкола насилля. Ти про це?

— Частково.

— Більшість учасників цієї економічної системи, ймовірно, забажають кудись перебраться. На іншу планету з іншим підлеглим населенням.

— Чому?

— Там вони мали б змогу будувати надійніші прогнози. І, звичайно, посилили б оборону.

— Той союз, який ми там відчуваємо, Белл, подвоїв би зусилля, щоб знайти і знищити нас.

— Безперечно.

Лаконічний коментар Беллонди змусив думки Одріде звернутися назовні. Вона здійняла погляд на далекі гори з покритими

снігом вершинами, що виблискували в зоряному світлі. Напасники прийдуть звідти?

Тиск такої думки міг би притупити слабший інтелект. Але Одраде не потребувала літанії проти страху, щоб зберегти ясність мислення. Вона мала простішу формулу: *«Глянь в обличчя своєму страхові або ж він вилізе тобі на плечі»*.

Її постава була прямою: найжахливіші речі у Всесвіті походили з людського розуму. Нічна мара (білий кінь вимирання Бене Гессерит) мала як міфічну, так і реальну форму. Мисливська сокира могла вдарити у розум чи плоть. Але від жаху, що корениться в розумі, годі втекти.

«То глянь йому в обличчя!»

Із чим вона зіткнеться в цій темряві? Не з безликою мисливицею з сокирою, не з падінням у невідому прірву (те й те візуалізація, здобута завдяки її *крихті таланту*), а з цілком матеріальними Всечесними Матронами і хто там іще їх підтримує.

«А я не смію використовувати навіть незначного ясновидіння, щоб вести нас. Можу цим замкнути наше майбутнє у незмінній формі. Муад'Діб і його син Тиран зробили таке, і Тиран тридцять п'ять століть виплутував нас із цього».

Її увагу привернули рухомі світелка на невеликій відстані. Садівники працювали допізна, досі обрізали сади, наче ці поважні дерева мали б жити вічно. З вентиляційних отворів до неї доходив слабкий запах диму вогнищ, у яких спалювали обрізані гілки. Садівники Бене Гессерит дуже уважно ставляться до таких деталей. Ніколи не залишай мертвого дерева, щоб не привабити паразитів, які потім можуть перейти на живе дерево. Чисто й охайно. Плануй наперед. Тримай лад у своїй оселі. Ця мить є часткою вічності.

«Ніколи не залишай мертвого дерева?»

Чи була Гамму мертвим деревом?

— Що такого в цих садах? Чого вони так тебе зачаровують? — хотіла знати Беллонда.

Одраде відповіла, не повертаючи голови:

— Вони відновлюють мої сили.

Усього дві ночі тому вона пішла туди прогулятися, холодна погода бадьорила її, туман стелився по землі. Під ногами шаруділо листя. Слабкий запах компосту там, де нечастий дощ осідав у тепліших долинках. Болотяний дух, доволі привабливий. Життя, як це йому властиво, ферментує навіть на цьому рівні. Голі вітки над нею чітко вирисовувалися на тлі зоряного світла. Справді гнітюче, коли порівняти з весняною порою чи сезоном збору врожаю. Та прекрасно у своєму перебігу. Життя вкотре чекає поклику до дії.

— Не переймаєшся Прокторами? — спитала Беллонда.

— Як вони проголосують, Белл?

— Скоро дізнаємося.

— Інші підтримають їх?

— Твої рішення викликали занепокоєння. Наслідки.

У цьому Белл була майстринею: багато інформації в кількох словах. Більшість рішень Бене Гессерит проходили крізь потрійний лабіринт: Ефективність, Наслідки і (найважливіше) Хто Може Виконати Накази? Справу та особу підбирали з великою ретельністю, прецизійною увагою до деталей. Це мало значний вплив на Ефективність, а та, своєю чергою, позначалася на Наслідках. Добра Мати Настоятелька могла за кілька секунд пробратися крізь лабіринти ухвалення рішень. Тоді Централь наповнювалася життям. Очі яснішали. Розходилася звістка: «Вона діяла без зволікань». Це творило атмосферу довіри між аколітками та іншими учнями. Превелебні Матері (особливо Прокторки) очікували Наслідків, щоб оцінити їх.

Одраде заговорила, звертаючись водночас до свого відображення у вікні і до Беллонди.

— Навіть Матері Настоятельці потрібний час.

— Та звідки його взяти в такому сум'ятті?

— Ти наполягаєш на швидкості, Белл?

Беллонда відсахнулася у своєму слідокріслі, наче Одріде її штовхнула.

— Терпіння за цих часів дається вкрай тяжко, — промовила Одріде. — Але визначення слухної миті впливає на ті вибори, які роблю я.

— Які в тебе наміри стосовно нашого нового Тега? Ось питання, на яке ти мусиш відповісти.

— Якби наші вороги покинули Гамму, куди б вони подалися, Белл?

— Ти атакувала б їх там?

— Трохи підштовхнула.

— Небезпечно доливати олії до цього вогню, — тихо сказала Беллонда.

— Нам потрібна нова карта для торгів.

— Всечесні Матрони не торгуються!

— Та я думаю, що їхні спільники роблять це. Переберуться вони на... скажімо, Перехрестя?

— Що такого цікавого в Перехресті?

— Там головна база Всечесних Матрон. А наш дорогоцінний башар зберіг у своєму любому ментатському розумі пам'ятне досє цього місця.

— Ох. — Чи то слово, чи то зітхання.

Тут увійшла Тамелейн. Стояла мовчки, вимагаючи уваги, доки Одріде та Беллонда не глянули на неї.

— Проктори підтримали Матір Настоятельку. — Тамелейн підняла пазуристий палець. — З перевагою в один голос!

Одріде зітхнула.

— Скажи нам, Там. Прокторка, з якою я привіталася в коридорі, Пракса, як голосувала вона?

— Вона голосувала за тебе.

Одріде вимучено усміхнулася Беллонді.

— Посилай шпигунів і агентів, Белл. Мусимо схилити мисливиць до зустрічі на Перехресті.

«До ранку Белл пункт за пунктом відтворить мій план».

Коли Беллонда і Тамелейн пішли, обмінюючись буркітливими репліками, в яких відчувалася стурбованість, Одріде вийшла в короткий коридор, що вів до її приватного помешкання. Коридор патрулювали звичайні аколітки і Превелебна Мати-служебниця. Кілька аколіток усміхнулися Одріде. Отже, до них уже дійшла звістка про голосування Прокторів. Чергова криза минула.

Одріде перейшла через вітальню до спальної кімнати, де, як і була у вбранні, витяглася на вузькому ліжку. Одна світлокуля купала кімнату в блідо-жовтому світлі. Її погляд проминув карту пустелі, перейшов до картини ван Гога в захисній рамі, що висіла над узніжжям її ліжка.

«Хатини в Кордевілі».

«Краща карта, ніж та, на якій зазначено наростання пустелі», — подумала вона. *«Нагадай мені, Вінсенте, звідки я походжу і що ще можу зробити».*

Цей день вичерпав її сили. Вона перетнула межі втоми, сягнувши місця, де думки замикалися в дедалі тіснішому колі.

Обов'язки!

Вони стали для неї облямівкою. Одріде знала, що коли її облягають обов'язки, вона стає найнеприємнішим зі своїх «я». Змушеною витратити енергію просто для підтримки видимості спокійної поведінки. *«Белл бачила це в мені».* Дратує до божевілля. Сестринству перекрито всі шляхи виходу, майже відібрано можливість діяти.

Заплющила очі та спробувала створити образ командирки Всечесних Матрон, до якої могла б звернутися. *«Стара... просочена владою. Мускулиста. Сильна, з тією притаманною їм блискавичною швидкістю».* Обличчя Одріде не бачила, перед її внутрішнім зором постало тільки тіло.

Беззвучно формуючи слова, Одріаді промовила до безликої Всечесної Матрони: «Нам тяжко дозволити вам коїти власні помилки. Учителям це завжди тяжко. Так, ми вважаємо себе вчителями. Вчимо не так окремих осіб, як цілі види. Даємо уроки всім. Якщо ви вбачаєте в нас Тирана, то маєте рацію».

Образ у її свідомості не відповів.

Як учителі можуть навчати, якщо в них немає змоги вийти зі схованки? Бурзмалі мертвий, невідомо, що вийде з гхоли Тега. Одріаді відчувала тиск, зосереджений на Капітулі. Не дивно, що Проктори голосували. Сестринство обплутала павутина. Нитки міцно тримали. А десь у цій павутині сиділа навпочіпки безлика командирка Всечесних Матрон.

Павуча Королева.

Її присутність можна було розпізнати з діянь слуг. Пастка, сплетена з ниток павутиння, здригалася, напасники в пориві безумного насилля кидалися на спутані жертви, не зважаючи на те, скільки з них загине, а скількох вони знищать самі.

Хтось наказав цей пошук: Павуча Королева.

«Чи вона при своєму розумі, якщо виходити з наших стандартів? На яку страшну небезпеку послала я Дортуїлу?»

Всечесні Матрони перейшли межі мегаломанії. Порівняно з ними Тиран здавався кумедним піратом. Лето II принаймні знав те, що знали й Бене Гессерит: як балансувати на вістрі клинка, усвідомлюючи, що поранишся до смерті, зіслизнувши з цієї позиції. *Знав ціну, яку слід заплатити за здобуття такої влади.* Всечесні Матрони ігнорували цей неунікний фатум, вирубуючи та вирізуючи все довкола себе, наче велемень у судамах жахливої істерики.

Досі ніхто не зумів успішно їм протистояти, тож тепер вони вирішили відповісти убивчим шалом берсеркерів. Істерика з добровільного вибору. Доцільна.

«Це все тому, що ми залишили свого башара на Дюні, щоб він там використав своє нечисленне військо у самогубчій обороні? Невідомо, скількох Всечесних Матрон він убив. І Бурзмалі при смерті Лампадаса. Мисливиці, безперечно, відчувли укол його жала. Не згадуючи вже про вишколених Айдаго чоловіків, яких ми посилаємо, озброївши технікою сексуального поневолення Всечесних Матрон. Самі вони стають невірними цими чоловіків!»

Чи достатньо цього, щоб викликати такий шал? Можливо? Та як же розповіді з Гамму? Невже Тег проявив новий талант, що нажахав Всечесних Матрон?

«Якщо повернемо пам'ять нашому башарові, мусимо пильно за ним стежити».

Чи втримає його не-корабель?

Що насправді змусило Всечесних Матрон так реагувати? Вони жадають крові. Ніколи не принось таким людям поганих новин. Нічого дивного, що їхні слуги поводяться як шаленці. Могутня особа в нападі страху може вбити того, хто приносить погані звістки. Не принось поганих звісток. Краще загинь у бою.

Люди Павучої Королеви зайшли за межі пихи. Далеко зайшли. Немає можливостей осуду. З таким же успіхом можна картати корову за те, що вона їсть траву. Корова гляне на тебе бездумними очима, наче питаючи: «Хіба ж я не це маю робити?» І її правда.

«Чого ми роздратували їх, знаючи можливі наслідки? Ми ж не схожі на когось, хто вдаряє палицею в круглий сірий предмет і виявляє, що це осине гніздо. Ми знали, по чому вдаряємо. План Тарази, і ніхто з нас проти нього не заперечував».

Сестринство протиставилося ворогу, свідомою політикою якого було істеричне насилля. «Побіжимо, гнані амоком!»

А що станеться, якщо Всечесні Матрони зазнають болісної поразки? У що вилетиться їхня істерика?

«Я боюся цього».

Чи зважиться Сестринство підлити олії в цей вогонь?

«Ми мусимо!»

Павуча Королева подвоїла б свої зусилля, аби розшукати Капітулу. Настала б ескалація насилля до ще огиднішого рівня. Що тоді? Всечесні Матрони підозрюватимуть всіх і кожного в симпатії до Бене Гессерит? Можуть вони звернутися проти тих, хто їх підтримує? Вони обмірковували самотність у Всесвіті, позбавленому інших форм свідомого життя? Більш імовірно, що їм це і на думку не спало.

«На кого ти скидаєшся, Павуча Королево? Як ти мислиш?»

Мурбелла розповідала, що вона не знала найвищої очільниці, ба навіть командирів нижчої ланки у своєму Ордені Горму. Але вона представила їм опис помешкання такої командирки. Інформативний опис. Що якась особа називає домом? З ким зближується, щоб ділитися дрібними настановами життя?

Більшість із нас вибирає компаньйонів та оточення так, щоб вони віддзеркалювали нас самих.

Мурбелла розповідала: «Одна з її особистих служниць завела мене до приватного простору. Хизувалася, демонструючи, що має доступ до святині. Публічний простір був охайним і чистим, але приватні кімнати — справжній безлад. Вбрання валяється там, де його скинули, баночки з мазями відкриті, постіль незастелена, на підлозі посуд із засохлою їжею. Я спитала, чому вони не прибрали цього безладу. Вона відповіла, що це не її робота. Ту, що має все це прибрати, впускають до приміщення, аж коли смеркатиме».

«Таємна вульгарність».

Розум такої людини відповідає видовищу в її домівці.

Очі Одріде різко розплющилися. Вона зосередила погляд на картині ван Гога. *«Мій вибір»*. Ця картина перекинула міст у далеку людську історію, недоступну Іншій Пам'яті. *«Ти послав мені звістку, Вінсенте. Завдяки тобі я не стану відтинати*

собі вухо... і не посилали марних любовних листів тим, кому до них байдуже. Принаймні це я можу зробити, щоб ушанувати тебе».

У спальній келії витав знайомий аромат, перцева терпкість гвоздики. Улюблені квіткові парфуми Одріде. Помічниці тримали його тут, як тло запаху.

Вона знову заплющила очі й подумки повернулася до Павучої Королеви. Одріде відчула, що ця вправа творить інший вимір тієї безликої жінки.

Мурбелла казала, що командирці Всечесних Матрон достатньо віддати наказ — і все, чого вона зажадає, буде їй доставлено.

— Усе?

Мурбелла описувала відомі приклади: грубо деформовані сексуальні партнери, пересолоджені ласощі, емоційні оргії, розпалені демонстрацією крайнього насилля.

— Вони завжди прагнуть крайнощів.

Звіти шпигунів та агентів підкріплювали й доповнювали напівзахоплені описи Мурбелли.

— Усі вони кажуть, що мають право керувати.

«Ці жінки еволюціонували з автократичної бюрократії».

Було багато доказів на підтвердження цього. Мурбелла згадувала уроки історії, які розповідали, що ранні Всечесні Матрони вели дослідження, щоб досягнути сексуального домінування над своїми популяціями, «коли податки стали надміру обтяжливими для тих, над ким вони панували».

«Право керувати?»

Одріде не здавалося, що ці жінки наполягають на такому праві. Ні. Вони виходили з того, що їхня слухність не може бути поставлена під сумнів. Ніколи! Жодних помилкових рішень. Ігнорування наслідків. Цього ніколи не траплялося.

Одріде сіла на своєму ліжку, знаючи, що знайшла те розуміння, якого шукала.

«Помилки ніколи не трапляються».

Щоб це помістити, потрібен вкрай великий мішок несвідомого. І крихітна свідомість, що зиркає на бурхливий Всесвіт, створений ними самими.

«Ох, мило!»

Одраде покликала свою нічну помічницю, аколітку першого ступеня, і попросила меланжевого чаю з небезпечним стимулянт. Чогось такого, що могло б допомогти їй відсунути на пізніше потребу організму в сні. Але дорогою ціною.

Аколітка трохи повагалася, перш ніж виконати цей наказ. За мить повернулася з малою тацею, на якій парувала чашка чаю.

Одраде вже давно вирішила, що меланжевий чай, приготований з води із холодних глибоких джерел Капітули, має смак, який вкарбувався в її психіку. Гіркий стимулянт позбавив Одраде свіжості цього смаку і надгриз її сумління. Спостерігачі рознесуть цю звістку. *Клопоти, клопоти, клопоти*. Проведуть Проктори ще одне голосування?

Вона ковтала потроху, даючи стимулянтові час спрацювати. *«Жінка, засуджена до страти, відмовляється від останнього обіду. П'є чай».*

Невдовзі відклала порожню чашку й розпорядилася подати тепле вбрання.

— Іду прогулятися в садах.

Нічна помічниця нічого не сказала. Усі знали, що вона часто ходила туди прогулятися, навіть поночі.

За кілька хвилин Одраде опинилася на вузькій обгородженій стежці, що вела до її улюбленого місця. Дорогу освітлювала мінікуля, коротким повідцем прикріплена до правого плеча. До огорожі підійшла невелика черідка чорної худоби Сестринства. Дивилася, як проходить Одраде. Вона глянула на вологі морди, вдихнула густий запах люцерни в парі, що виходила з їхніх ніздрів, і зупинилася. Корови понюхали,

відчули феромон, розпізнали у ній свою. Повернулися до паші, купу якої залишили під огорожею пастухи.

Відвернувшись від худоби, Одріде глянула на безлисті дерева по той бік пасовиська. Мінікуля вималювала круг жовтого світла, що підкреслювало зимову суворість.

Мало хто розумів, чому це місце так її приваблювало. Не достатньо було сказати, що вона знайшла тут утихомирення неспокійних думок. Навіть взимку, коли мороз скрипить під ногами. У цьому саду панувала дорогоцінна тиша, яка буває поміж бурями. Вона погасила мінікулю і дозволила ногам вільно ступати знайомою дорогою в темряві. Час від часу поглядала на світло зірок, що виднілися між голим віттям. *Бурі. Відчула, що наближається буря, якої не міг передбачити жоден метеоролог. Буря породжує бурю. Шаленство породжує шаленство. Помста породжує помсту. Війни породжують війни.*

Старий башар був майстром у розбиванні таких замкнутих кіл. Чи його гхола теж матиме цей талант?

Яка небезпечна гра.

Одріде озирнулася на худобу — темна рухлива пляма, освітлена зорями пара. Тварини тісно з'юрилися, щоб зігрітися, вона почула знайоме хрумтіння, з яким вони пережовували пашу.

«Мушу рушати на південь, у пустелю. Мушу зустрітися з Шіаною лицем в лице. Піщана форель процвітає. Чому ж не з'являються піщані черви?»

Заговорила вголос, звертаючись до худоби, що з'юрилася при огорожі:

— Їжте свою траву. Саме це ви й маєте робити.

Одріде знала, що коли шпигуни зі сторожових псів випадково почують це зауваження, їй доведеться представити серйозне виправдання.

«Та цієї ночі я зазирнула у серце наших ворогів. І пожаліла їх».

Добре знати річ — це знати її межі. Справжню природу об'єкта можна розгледіти, лише виштовхнувши його за межі допустимого відхилення.

Правило амталь

Не покладайся лише на теорію, якщо ставкою є твоє життя.

Коментар Бене Гессерит

Дункан Айдаго стояв майже в центрі тренувальної зали некорабля, за три кроки від гхоли-дитини. Довкола, на досяг руки, були хитромудрі тренувальні апарати — частина з них виснажлива, частина небезпечна.

Цього ранку дитина здавалася захопленою та довірливою.

«Я краще його розумію, бо я теж гхола? Сумнівне припущення. Його вирощено й виховано геть не так, як спроектовано мене. Спроектовано! Точний термін».

Сестринство скопіювало якомога більше з оригінального дитинства Тега. Навіть захопленого молодшого друга замість давно втраченого брата. А Одріде вдіяляла йому глибокої науки. Як рідна мати Тега.

Айдаго згадав старого башара, з клітин якого створено це дитя. Замислений чоловік, до коментарів якого слід дослухатися. Знадобилося небагато зусиль, щоб відтворити в пам'яті манеру та слова цього чоловіка: «Справжній воїн часто розуміє своїх ворогів краще, ніж друзів. Небезпечна пастка, якщо дозволити, щоб розуміння призвело до симпатії, як це природно трапляється, якщо не керувати ним».

Тяжко думати, що розум, який стоїть за цими словами, прихований десь усередині цієї дитини. Башар був таким прозорливим, навчаючи симпатії в давноминулі часи у Твердині Гамму.

«Симпатія до ворога — слабкість як для поліції, так і для армії. Найнебезпечнішою є невідомо симпатія, що схиляє тебе зберігати ворога неушкодженим, бо ворог — це виправдання твого існування».

— Сер?

Як цей писклявий голос міг перетворитися на командний тон старого башара?

— Що таке?

— Чого ти стоїш і дивишся на мене?

— Башара називали «Старою Надійністю». Ти знав це?

— Так, сер. Я вивчав історію його життя.

Він стане тепер «Молодою Надійністю»? Чому Одріде так поспішає з поверненням йому первісної пам'яті?

— Через башара все Сестринство перекопує Інші Пам'яті, переглядаючи свої погляди на історію. Вони тобі це сказали?

— Ні, сер. Важливо, щоб я це знав? Мати Настоятелька сказала, що ти тренуватимеш мої м'язи.

— Я пам'ятаю, що ти любив пити даніанський марінет, дуже смачне брендї.

— Я надто малий для алкоголю, сер.

— Ти був ментатом. Знаєш, що це означає?

— Знатиму, коли ти повернеш мені спогади, чи не так?

Без шанобливого *«сер»*. Докір учителю за небажане затягування.

Айдаго усміхнувся й отримав усмішку у відповідь. Привабливе дитя. Легко виявляти йому природне почуття.

— Будь з ним насторожі, — казала Одріде. — Він уміє причаровувати.

Айдаго згадав інструктаж Одріде перед тим, як прислати сюди дитину.

— Оскільки кожна індивідуальність врешті-решт зводиться до власного «я», — сказала вона, — формування цього «я» вимагає нашої найвищої турботи та уваги.

— Це необхідно у випадку гхоли?

Того вечора вони були у вітальні Айдаго з Мурбеллою як захопленою слухачкою.

— Він запам'ятає все, чого ти його навчиш.

— Тож ми робимо дрібну поправку оригіналу.

— Обережно, Дункане! Грубо поведешся з вразливою дитиною, завдаси їй болю, навчиш нікому не довіряти — і створиш цим самогубцю. Байдуже, рано чи пізно станеться це самогубство.

— Ти забуваєш, що я знав башара?

— А ти не пам'ятаєш, Дункане, як це було, перш ніж до тебе повернулася пам'ять?

— Я знав, що башар може це зробити, і думав про нього як про свій порятунок.

— І він бачить тебе так само. Це особливий різновид довіри.

— Я поводитимуся з ним чесно.

— Ти можеш думати, що чиниш чесно, але раджу тобі глибоко зазирати всередину себе, поставши лицем до лица з його довірою.

— А якщо я помилюся?

— Ми це виправимо, якщо буде можливо. — Вона глянула на комунікатори і знову на нього.

— Знаю, що ви стежитимете за нами!

— Не дозволяй, щоб це тебе стримувало. Я не намагаюся зробити тебе боязким. Просто обережним. І пам'ятай, що мое Сестринство має ефективні методи зіцлювання.

— Я буду обережним.

— Може, пам'ятаєш, що це сказав башар: «Суворість до наших супротивників завжди пом'якшується уроком, який ми сподіваємося їм викласти».

— Я не можу думати про нього як про супротивника. Башар був одним із найкращих людей, яких я знав.

— Чудово. Тож я віддаю його у твої руки.

І ось у тренувальній залі дитина, в якої вагання вчителя вже викликали неабияку нетерплячку.

— Сер, це частина уроку чи ми просто так стоїмо? Я знаю, що інколи...

— Тихо.

Тег по-військовому витягнувся. Ніхто його не вчив. Це з первісної пам'яті. Айдаго був зачарований цим раптовим проблиском особистості башара.

«Вони знали, що так він мене піймає!»

У жодному разі не слід недооцінювати ті засоби переконання, які має Бене Гессерит. Можеш виявити, що робиш для них те і се, навіть не помітивши, що тебе змушують. Тонко й огидно! Були, звичайно, й компенсації. Ти жив у цікаві часи, як казало древнє прокляття. Айдаго вирішив, що загалом він віддавав перевагу цікавим часам. Навіть цим часам.

Він глибоко вдихнув.

— Повернення первинної пам'яті викликає біль — фізичний і психічний. Певним чином психічний біль гірший. Я маю приготувати тебе до цього.

Стояв і далі струнко. Без коментарів.

— Ми розпочнемо вправлятися без зброї. Ти триматимеш уявний клинок у правій руці. Це варіація «п'яти наборів реакцій». Кожна реакція відповідає певній потребі. Опустити руки по боках і розслабся.

Зайшовши за Тега, Айдаго взяв дитину за праву кисть нижче ліктя і продемонстрував перші рухи.

— Кожен нападник — це пірце, що пролітає над нескінченною дорогою. Коли пірце наближається, його слід відвернути й усунути. Твоя відповідь як повів вітру, що здухує пірце.

Айдаго відступив убік і стежив, як Тег повторює рухи. Час від часу поправляв його, завдаючи різкого удару по мускулу, що неправильно працював.

— Нехай твоє тіло навчається! — Коли Тег спитав, навіщо це.

Під час перепочинку Тег забажав довідатися, що Айдаго розуміє під «психічним болем».

— Твою первісну пам'ять оточують гхолівські стіни. У належний час частина цієї пам'яті повернеться. Не всі спогади будуть приємними.

— Мати Настоятелька казала, що башар повернув твої спогади.

— Підземні боги, дитино! Чому ти постійно кажеш «башар»? Це був ти!

— Але я ще цього не знаю.

— Ти особлива проблема. Щоб гхола пробудився, потрібна пам'ять про смерть. Але твої клітини не містять пам'яті про смерть.

— Але ж... башар мертвий.

— Башар! Так, він мертвий. Ти мусиш відчувати це там, де болить найбільше, і знати, що башар — це ти.

— Ти справді можеш повернути мені ту пам'ять?

— Якщо ти зможеш витримати біль. Знаєш, що я сказав тобі, коли ти повернув мені пам'ять? Я сказав: «Атріди! Прокляття, які ви всі схожі!»

— Ти ненавидів... мене?

— Так, та ти був і сам собі огидний через те, що зробив зі мною. Це дає тобі якесь уявлення про те, що я мушу зробити?

— Так, сер. — Дуже тихо.

— Мати Настоятелька каже, що я не повинен зрадити твою довіру... хоча ти зрадив мою.

— Але я повернув тобі спогади?

— Бачиш, як легко тобі думати про себе як про башара? Ти був шокований. І так, ти повернув мені спогади.

— Це все, чого я хочу.

— Так ти кажеш.

— Мати... Настоятельница казала, що ти ментат. Чи допоможе те, що... я теж був ментатом?

— Логіка підказує, що так. Але ми, ментати, маємо вислів, що логіка діє наосліп. А ще ми усвідомлюємо, що існує логіка, яка викидає тебе з гнізда у хаос.

— Я знаю, що означає хаос! — Дуже гордий із себе.

— Так ти думаєш.

— І я тобі довіряю.

— Вислухай мене! Ми слуги Бене Гессерит. Превелебні Матері збудували свій орден не на довірі.

— То я не повинен довіряти Матері... Настоятельці?

— У межах, які ти вивчиш і оціниш. Тим часом я попереджаю тебе, що Бене Гессерит діють у системі організованої *недовіри*. Тебе вчили, що таке демократія?

— Так, сер. Це коли голосуєш за...

— Це коли не довіряєш нікому, хто має над тобою владу! Сестри добре це знають. Не довіряй надміру.

— То я й тобі не повинен довіряти?

— Ось єдине, у чому ти можеш мені довіряти: я зроблю все, що в моїх силах, аби повернути тобі первісну пам'ять.

— То мені байдуже, як сильно це болить. — Він глянув на комунікатори. З виразу обличчя було зрозуміло, що знав їхнє призначення. — Вони мають щось проти того, що ти кажеш таке про них?

— Їхні почуття не обходять ментата, хіба що як дані.

— Це означає факти?

— Факти ламкі. Ментат може у них заплутатися. Надто багато вірогідних даних. Це як дипломатія. Потребуєш кількох добрих брехень, щоб отримати свої проєкції.

— Я... збився. — Він промовив це слово, вагаючись, не впевнений, що саме мав на увазі.

— Якось я сказав це Матері Настоятельці. Вона відповіла: «Я погано повелася».

— Вважається, що ти не повинен збивати мене?

— Хіба що з навчальною метою. — Коли ж Тег далі здавався здивованим, Айдаго промовив: — Дозволь, я розповім тобі байку.

Тег одразу ж сів на підлогу, показавши цим, що Одрале часто вдавалася до такої техніки. Добре. У Тега вже виробилася сприйнятливність.

— В одному зі своїх життів я мав собаку, що ненавидів молюсків, — розпочав Айдаго.

— Я мав молюсків. Їх привозять з Великого моря.

— Так. Ну от, мій собака ненавидів молюсків, бо колись один такий мав зухвальство плюнути йому в око. Від цього пече. Та ще гірше — плюнула безневинна дівка в піску. Молюска не було видно.

— І що зробив твій собака? — Схилився вперед, спершись підборіддям на кулаки.

— Викопав винуватця і приніс його мені. — Айдаго широко усміхнувся. — Урок номер один: не дозволяй невідомому плювати тобі в око.

Тег засміявся і лягнув у долоні.

— Та подивись на це як собака. Знайди цього плюваку! За це — чудова нагорода: господар задоволений.

— І твій собака далі викопував молюсків?

— Щоразу, коли ми бували на узбережжі. Він із гарчанням полював на плювак, а господар забирав впольованих, і собака більше їх не бачив. Хіба що порожні мушлі, до яких зсередини ще чіплялися шматочки м'яса.

— Ти їх їв.

— Глянь на це по-собачому. Плюваки отримують заслужену кару. Собака має спосіб усунути цих огидних істот зі свого світу, а господар ним задоволений.

Тег продемонстрував кмітливність.

— Сестри сприймають нас як собак?

— У певному сенсі. Ніколи цього не забувай. Повернувшись до своїх кімнат, глянь на *lèse-majesté*¹. Це допомагає усталити зв'язок з нашими господарями.

Тег зиркнув на комунікатори, тоді знову на Айдаго, але нічого не сказав.

Айдаго перевів погляд на двері за Тегом і промовив:

— Цю байку розповідали і для тебе теж.

Тег схопився на ноги й обернувся, очікуючи побачити Матір Настоятельку. Та це була лише Мурбелла. Стояла, спершись об одвірок.

— Белл не сподобається, що ти розповідаєш таке про Сестринство, — зауважила вона.

— Одріде сказала, що я маю свободу дій. — Він глянув на Тега. — Ми згаяли досить часу на байки! Гляньмо, чи твое тіло чогось навчилося.

Дивне почуття хвилювання охопило Мурбеллу, коли вона ввійшла до тренувального простору та побачила Дункана з дитиною. Якийсь час стежила за ними, усвідомлюючи, що бачить його в новому, майже бене-гессеритському світлі. Інструктаж Матері Настоятельки посприяв щирому ставленню Дункана до Тега. Вкрай дивне відчуття, нова свідомість, наче вона на цілий крок віддалилася від давнього оточення. Відчуття болісної втрати.

Мурбелла виявила, що їй бракує певних особливостей попереднього життя. Не полювання на вулицях і пошуків нових чоловіків, щоб їх поневолити і віддати під владу Всечесних Матрон. Сили, які походили з творення сексуально узалежнених, втратили свій смак під впливом навчання Бене Гессерит і її досвіду з Дунканом. А все ж вона зізнавалася, що їй бракує деякого елемента цієї сили: відчуття приналежності до потуги, яку ніщо не може зупинити.

¹ Образа величності (*фр.*).

Це було водночас і абстрактно, і конкретно. Не низка завоювань, а очікування неодмінної перемоги, що частково походило з наркотику, який вона ділила з Сестрами — Всечесними Матронами. Коли потреба в ньому розвіялася після переходу на меланж, вона глянула на старе при звичаєння з іншого погляду. Хіміки Бене Гессерит на підставі проб її крові відтворили цей адреналіновий сурогат. Був напоготові на випадок, якби вона мала в ньому потребу. Та Мурбелла знала, що такого не буде. Її мучив інший абстинентний синдром. Не поневолених чоловіків, а їхнього потоку. Щось у ній казало, що це відійшло назавжди. Вона ніколи більше не знає цього знову. Нове знання змінило її минуле.

Цього ранку вона блукала коридорами між своїм помешканням і тренувальною залою, прагнучи побачити Дункана з дитиною й боячись, що її присутність може завадити. Останнім часом вона нерідко так блукала після виснажливих ранкових уроків з учителькою — Превелебною Матір'ю. При цьому її не покидали думки про Всечесних Матрон.

Вона не могла позбутися почуття втрати. Постала така порожнеча, що вона питала себе, чи може щось її заповнити. Це відчуття було гіршим за старіння. Старіння в статусі Всечесної Матрони давало компенсації. Сили, нагромаджені в *тому* Сестринстві, зазвичай швидко зростали з віком. Тут інакше. Це була абсолютна втрата.

«Я зазнала поразки».

Всечесні Матрони ніколи не брали до уваги поразки. Мурбелла почувалася, що змушена це зробити. Знала, що інколи Всечесні Матрони гинуть від ворожих рук. Вороги завжди платили за це. Такий закон: спопелити цілу планету, щоб дістати одного кривдника.

Мурбелла знала, що Всечесні Матрони полюють за Капітулою. Розуміла, що з огляду на давню вірність мала б допомогти цим мисливицям. Але вона не хотіла, щоб Бене Гессерит

сплатили записану в пам'яті ціну, і це й робило болісною її поразку.

«Бене Гессерит надто цінні».

Вони були безмежно цінними для Всечесних Матрон. Мурбелла сумнівалася, чи бодай одна Всечесна Матрона здогадувалася про це.

Марнославство.

Таким був присуд, винесений нею колишнім Сестрам. *«І мені самій, такій, якою я була».* Жахлива пиха. Виросла з підпорядкованого буття впродовж багатьох поколінь, перш ніж вони здобули владу. Мурбелла намагалася передати це Одраде, викладаючи історію, вивчену від Всечесних Матрон.

— Раб стає жахливим господарем, — сказала Одраде.

Мурбелла зрозуміла, що такою й була схема дій Всечесних Матрон. Колись вона її прийняла, та тепер відкинула і не могла пояснити всіх причин цієї зміни.

«Я з цього виросла. Тепер це для мене дитяче».

Дункан знову зупинив тренувальний сеанс. Піт лився і з учителя, і з учня. Вони стояли, тяжко дихаючи, відсапуючись, обмінюючись чудними поглядами. *Змова?* Дитя здавалося дивно дорослим.

Мурбелла згадала зауваження Одраде: *«Дорослість нав'язує власну поведінку. Один із наших уроків — зробити ці імперативи доступними для свідомості. Модифікувати інстинкти».*

«Вони модифікували мене і модифікують іще сильніше».

Вона бачила те саме у впливі Дунканової поведінки на дитину-гхолу.

«Ця діяльність творить численні стреси в суспільствах, на які ми впливаємо, — казала Одраде. — Це змушує нас постійно пристосовуватися».

«Та як вони можуть пристосуватися до моїх колишніх Сестер?»

Коли Мурбелла поставила це питання Одраде, Мати Настоятелька проявила звичну холоднокрівність.

«Ми постаємо перед лицем значних пристосувань через нашу попередню діяльність. Так само було за правління Тирана».

Пристосування?

Дункан розмовляє із дитиною. Мурбелла підійшла ближче, щоб послухати.

— Ти вже стикався з історією Муад'Діба? Добре. Ти Атрід, а це передбачає наявність певних вад.

— Це означає помилки, сер?

— Твоя правда, будь воно прокляте! Ніколи не вибирай курс лише тому, що він дарує нагоду зробити драматичний жест.

— Я саме так помер?

«Він змусив дитину думати про своє попереднє “я” у першій особі».

— Це тобі судити. Але така поведінка завжди була слабкістю Атрідів. Ефектні речі, жести. Померти на рогах великого бика, як це зробив Муад'Дібів дід. Велике видовище для його народу. Матеріал для історій на покоління! Навіть після всіх цих епох ще й досі чутно їхні уривки.

— Мати Настоятелька розповідала мені цю історію.

— Твоя рідна мати, ймовірно, теж це робила.

Дитина здригнулася.

— Дивне відчуття, коли ти кажеш про рідну матір. — Трепет благоговіння в юному голосі.

— Дивне відчуття — одна річ, цей урок — інша. Я кажу про те, на що навіки наклеєно етикетку: *Дівський жест*. Колись казали *Атрідівський*, але це трохи задовго.

Дитя ще раз торкнулося ядра зрілої свідомості.

— Навіть життя собаки має свою ціну.

Мурбеллі перехопило подих від побаченого — зблиску зрілого розуму в дитячому тілі. Це бентежило.

— Твоєю рідною матір'ю була Джанет Роксбро з лернейських Роксбро. Вона була бене-гессериткою. Твоїм батьком був Лоші Тег, постійний представник ДАПТ. За кілька хвилин я покажу тобі улюблену світлину башара — його дім на Лернеї. Я хочу, щоб тримав її в себе і вивчав. Думай про це місце як про своє улюблене.

Тег кивнув, але з виразу його обличчя було видно, що він боїться.

Невже великому військовому ментату знайомий страх? Мурбелла похитала головою. Розумом вона знала, що робить Дункан, але відчувала прогалини в його розрахунках. Це було щось таке, чого вона ніколи не могла пережити сама. Яке це відчуття — прокинутися для нового життя з незайманими спогадами про інше, давніше? Як вона здогадувалася, це дуже відрізнялося від Іншої Пам'яті Превелебної Матері.

«Розум на своєму початку, — так називав це Дункан. — Пробудження твого справжнього “я”. Мені здавалося, що я занурений у магічний Всесвіт. Моя свідомість була кругом, тоді перетворилася на кулю. Навмання вибрані форми ставали минуцями. Стіл не був уже столом. Тоді я провалився у транс, усе довкола замерехтіло. Усе було несправжнім. Потім минуло, і я відчув, що втратив одну з дійсностей. Мій стіл знову був столом».

Вона вивчала підручник Бене Гессерит «Про пробудження первісної пам'яті гхоли». Дункан відхилився від цих інструкцій. Чому?

Він залишив дитину і підійшов до Мурбелли.

— Мушу поговорити з Шіаною, — сказав він, минаючи її. — Має бути кращий спосіб.

Готове осмислення часто є безумовною реакцією, як колінний рефлекс, і найнебезпечнішою формою розуміння. Воно непрозорим екраном засліплює твою здатність навчатися. Так функціонують судові системи прецедентного права, захарашуючи твій шлях глухими кутами. Будь обережним. Не розумій нічого. Всяке осмислення тимчасове.

Ментатська Поправка (adacto¹)

Самотньо сидючи за своєю консоллю, Айдаго наткнувся на запис, який він помістив у Кораблесистему за перших днів свого ув'язнення, і виявив, що звалився (слово він підібрав пізніше) у поведінку та сенсорні усвідомлення того ранішого періоду. Більше не було вже надвечір'я змарнованого дня на не-кораблі. Він повернувся *туди*, розпростершись від *тоді* до *тепер* подібно до того, як серійні гхолівські життя поєднували це його втілення з первинним народженням.

Негайно ж побачив те, що називав «мережею», і літню пару, означену перехресними лініями, тіла, видимі крізь мерехтіння коштовних ниток — зелених, синіх, золотих і срібних, таких блискучих, аж йому пекли очі.

Він відчував у цих людях богоподібну усталеність, та в них було і щось звичайне. Йому спало на гадку слово «*ординарне*». Позаду них розкинувся вже знайомий краєвид: сад, квітучі кущі (троянди, подумав він), злегка горбисті травники, високі дерева.

Пара так наполегливо вдивлялася в Айдаго, що він почувався оголеним.

¹ Тут — «доведено» (лат.).

Нова сила видіння! Воно більше не обмежувалося Великим Трюмом, куди дедалі могутніший магніт притягав його так часто, що це, як він знав, стривожило сторожових псів.

«Невже він черговий Квізац Хадерах?»

Існував рівень підозр, на якому Бене Гессерит убили б його, якби він до нього дійшов. І зараз вони стежать за ним! Питання, тривожні роздуми. Попри це, він не міг одвернутися від видіння.

Чому ця літня пара здається такою знайомою? Це хтось із його минулого? Рідні?

Ментатське гортання пам'яті не знайшло нічого, що підкріпило б це припущення. Круглі обличчя. Укорочені підборіддя. Глибокі зморшки на підгорлях. Темні очі. Мережа приховувала їхній колір. Жінка мала на собі довгу, аж до землі, синьо-зелену сукню. Поверх сукні, під повними грудьми, був пов'язаний білий фартух із зеленими плямами, що падав нижче талії. З петель фартуха звисали садові знаряддя. У лівій руці жінка тримала садовий совок. Пасма сивого волосся вибивалися з-під зеленого шарфа, яким воно було пов'язане, і майоріли довкола її очей, підкреслюючи зморшки від сміху. Здавалася цілковитою... бабусею.

Чоловік пасував до неї, наче створений тим самим митцем як ідеальне доповнення. Комбінезон на лямках обтягував показне черево. Голова без капелюха. Такі ж темні очі з мерехтінням сонячних зайчиків. Щітка коротко стриженого жорсткого сивого волосся.

Мав найдоброзичливіший вираз обличчя з усіх, які бачив Айдаго. Заокруглені вгору зморшки від усмішок у куточках уст. У лівій руці тримав маленьку лопатку, а на витягнутій правій долоні балансувало щось схоже на металеву кульку. Кулька видавала пронизливий свист, що змусив Айдаго заткнути вуха. Але це не зупинило звуку. Він стих сам по собі. Айдаго опустив руки.

«Заспокійливі обличчя». Ця думка збудила в Айдаго підозри, бо тепер він розпізнав цю схожість. Вони дещо скидалися на лицеплясів, бодай мопсячими носами.

Він похилився вперед, але видіння трималося на незмінній відстані.

— Лицепляси, — прошепотів Айдаго.

Мережа і літня пара зникли.

Натомість з'явилася Мурбелла в тренувальному трико з блискучої ебеново-чорної тканини. Тільки простягнувши руку й торкнувшись її, він повірив, що вона й справді там стояла.

— Дункане? Що з тобою? Ти весь облитий потом.

— Я... думаю, це щось, що ті клятї тлейлаксу мені підсадили. Я раз у раз бачу... думаю, це лицепляси. Вони... дивляться на мене, а просто зараз... свист. Це боляче.

Вона глянула на комунікатори, але не здавалася стривоженою. Це щось таке, про що могли знати Сестри. У цьому не було негайної загрози... хіба що для Скителі.

Вона присіла біля Дункана навпочіпки й поклала руку йому на передпліччя.

— Вони щось зробили з твоїм тілом у контейнерах?

— Ні!

— Але ти казав...

— Моє тіло — не просто нова поклажа для цієї подорожі. Воно має всю хімію та субстанції, які я мав раніше. Мій мозок став іншим.

Це її засмутило. Вона знала, як непокоять Бене Гессерит дикі таланти.

— Будь проклятий той Скителі!

— Я це знайду, — сказав він.

Заплющив очі та почув, як Мурбелла підводиться. Забрала руку з його передпліччя.

— Може, тобі не слід цього робити, Дункане.

Її голос долинав наче здалеку.

«Пам'ять. Де вони сховали цю таємну річ? У глибині первісних клітин?» До цієї миті він думав про свою пам'ять як про знаряддя ментата. Міг прикликати з давніх часів власні відображення, побачені в дзеркалі. Зблизька, досліджуючи прокладені віком зморшки. Дивлячись на жінку позаду нього — два обличчя в дзеркалі, на його лиці читається купа питань.

Обліки. Послідовність масок, різні види тієї особи, яку він називав самим собою. Обличчя злегка розбалансовані. Волосся інколи сиве, інколи агатово-чорний каракуль, як у його поточному житті. Вираз часом веселий, часом серйозний, заглиблений у пошуки внутрішньої мудрості, щоб зустріти новий день. Десь у цьому всьому приховується свідомість, яка стежить і міркує. Той, хто робить вибір. Тлейлаксу попрацювали з цим, сфальшували його.

Айдаго відчув, як кров напружено біжить його жилами, і збагнув, що існує небезпека. Це те, що йому призначено було знати... але не через тлейлаксу. Він із цим народився.

«От що значить бути живим».

Ні пам'яті з його минулих життів, ні те, що зробили з ним тлейлаксу, — ніщо ні на дрібку не змінило його найглибшої свідомості.

Він розплющив очі. Мурбелла й досі стояла поряд, але її обличчя годі було прочитати, — наче закрите серпанком. *«От як вона виглядатиме, ставши Превелебною Матір'ю».*

Йому не подобалася ця зміна в ній.

— Що станеться, раптом Бене Гессерит зазнає невдачі? — спитав він.

Коли вона не відповіла, кивнув. *«Так. Це найгірше припущення. Сестринство опиниться у стічній ямі історії. А ти цього не хочеш, моя кохана».*

Він побачив це на її обличчі, коли вона обернулася й покинула його.

Глянувши вгору, на комунікатори, він сказав:

— Дар. Я мушу з тобою порозмовляти, Дар.

Жоден механізм довкола нього не відповів. Він і не очікував цього. Та знав, що може з нею порозмовляти, а вона має вислухати.

— Я підійшов до нашої проблеми з іншого боку, — сказав він. І уявив, як діловито дзижчать диктофони, переносючи звуки його голосу на рідуліванські кристали. — Я дістався вглиб думок Всечесних Матрон. Знаю, що я це зробив. Відповідь Мурбелли це підтвердила.

Це мало їх насторожити. Він мав власну Всечесну Матрону. Та «мав» — неналежне слово. Він не мав Мурбеллу. Навіть у постелі. Вони мали одне одного. Припасувалися так, як, здається, припасувалися люди з його видіння. Що саме він там побачив? Двох літніх людей, сексуально навчених Всечесними Матронами?

— Тепер я розглядаю іншу проблему, — промовив він. — Як подолати Бене Гессерит.

Рукавицю кинуто.

— Епізоди, — сказав він. Слово, яке любила вживати Одріде. — От як ми повинні розглядати все, що з нами відбувається. Як дрібні епізоди. Навіть найгірше припущення слід аналізувати на цьому тлі. Розсіяння має велич, що зводить до карликового рівня все, зроблене нами.

Ось! Це продемонструвало його вартість для Сестер. Краще показало Всечесних Матрон. Вони повернулися сюди, до Старої Імперії. Карлики, такі ж, як і ми. Він знав, що Одріде це розгледить. Белл змусить її розгледіти.

Деся там, у Нескінченному Всесвіті, суд виніс вирок Всечесним Матронам. Закон і його розпорядники не подолали мисливиць. Айдаго здогадувався, що видіння показало йому двох присяжних суддів. Якщо вони й були лицеплясами, то не лицеплясами Скителі. Ці двоє людей за мерехтливою мережею належали тільки самим собі.

Серйозні хиби правління виростають зі страху впровадити радикальні внутрішні зміни, навіть якщо виразно помітна така потреба.

Дарві Одраде

Для Одраде перший ранковий меланж був завжди іншим. Її тіло реагувало як виголодніла істота, що вхопила солодкий плід. Тоді наступало повільне, пронизливе і болісне відновлення.

Страшна річ ця меланжева залежність.

Вона стояла при вікні свого спального покою, чекаючи, коли повністю проявиться ефект дії прянощів. Зауважила, що Погодна служба зуміла влаштувати ще один ранковий дощ. Краєвид був вимитий дочиста, все сповите романтичною імлюю, усі гострі кути пом'якшені, усе зведено до своєї суті, мов згадки про давнину. Одраде відкрила вікно. Вологе холодне повітря дихнуло їй в обличчя, обволікаючи спогадами — як одягають знайоме вбрання.

Вона набрала повні груди повітря. Пахощі після дощу! Одраде пам'ятала, як падіння води підсилювало та вигладжувало сутність життя, але ці дощі були іншими. Залишали післясмак кременю, який вона відчувала. Їй це не подобалося. Таке послання походило не від вимитого дочиста світу, а від обуреного життя, яке прагнуло, щоб усі дощі припинилися раз і назавжди. Цей дощ більше не пом'якшував і не приносив достатку. Приносив неунікну свідомість змін.

Одраде закрила вікно. Відразу ж повернулася до знайомих запахів свого помешкання і постійного духу шеру, який дозували імпланти, обов'язкові для всіх, хто знав розміщення

Капітули. Почула, як входить Стреггі, звуки тихого ковзаня — це змінювалася карта пустелі.

У рухах Стреггі відчувалася вправність. Тижні близького зв'язку підтвердили перше судження Одраде. Надійна. Не блискуча, але напрочуд чутлива до потреб Матері Настоятельки. Глянь, як тихо вона рухається. Звернувши чутливість Стреггі на потреби юного Теґа, вони здобули потрібні йому зріст і рухливість. *«Коник? Значно більше».*

Організм Одраде повністю засвоїв меланж. Його дія досягла вершини й пішла на спад. Відображення Стреггі у вікні показало, що вона чекає завдання. Аколітка знала, що ці хвилини належать винятково прянощам. На своєму ступені не могла дочекатися дня, коли вступить у це таємниче сходження.

«Зичу їй, щоб вона добре з ним впоралася».

Більшість Превелебних Матерів дотримувалися науки й рідко вважали, що прянощі викликають у них залежність. Одраде впевнювалася в цьому щоранку. Приймаєш прянощі впродовж дня, як вимагає твоє тіло, за попередньо завченою схемою: мінімальна достатня доза, щоб збудити метаболічну систему та довести її до вершини працездатності. Із меланжем біологічні потреби вдовольнялися більш гладко. Їжа смакувала краще. Якщо не трапиться нещасливий випадок чи фатальний замах, житимеш значно довше, ніж без нього. Але виникає залежність.

Тіло Одраде відновило сили. Вона закліпала й замислилася про Стреггі. Та, вочевидь, була зацікавлена довгим ранковим ритуалом. Звертаючись до відображення Стреггі у вікні, Одраде сказала:

— Ти вже чула про синдром скасування меланжу?

— Так, Мати Настоятелько.

Їх попереджували, що слід тримати свідомість узалежнення на низькому рівні. Та ці попередження мало що значили для Одраде, вона відчула, як нагромаджується збурення. Ментальні приготування, які вона пройшла, бувши аколіткою (глибоко

вкарбовані під час Агонії), вивітрилися під впливом Іншої Пам'яті й плину часу. Пересторога: «Відмова від меланжу усуває з твого життя все найістотніше, а якщо відмовитися від нього у віці, старшому за середній, то це може тебе вбити». Як мало це тепер означало.

— Відмова від прянощів має для мене велике значення, — сказала Одріде. — Я одна з тих, для кого ранковий прийом меланжу є болісним. Певно, тобі вже розповіли про це.

— Мені прикро, Мати Настоятелько.

Одріде вивчала карту. Та показувала видовжений палець пустелі, що тягся на північ, і помітне поширення суходолів на південний схід від Централі, де містився спостережний пункт Шіани. Тоді Одріде перевела погляд на Стрегі, яка з новим інтересом стежила за Матір'ю Настоятелькою.

«Думки про темну сторону прянощів змусили її замислитися!»

— За наших часів унікальність меланжу рідко береться до уваги, — сказала Одріде. — Усі древні наркотики, які дозволяли собі люди, мають різючу спільну характеристику — усі, крім прянощів. Вони вкорочують життя й завдають болю.

— Нам про це казали, Мати Настоятелько.

— Але вам, ймовірно, не казали, що факт правління може бути затьмарений нашими турботами, причиною яких є Всечесні Матрони. Усі правління (і наше теж) жадають енергії, яка може ввігнати в пастку. Якщо служитимеш мені, відчуєш це у своїх нутрошах, бо щоранку бачитимеш мої страждання. Хай у тобі глибоко закарбується це знання, знання про смертоносну пастку. Не стань недбалою попихачкою, самовпевненим штовхачем, пійманим у систему, що заміняє життя безтурботною смертю, як це роблять Всечесні Матрони. Пам'ятай: дозволені наркотики можуть бути оподатковані, щоб забезпечити платню чи іншим чином створювати робочі місця для байдужих функціонерів.

Стрегі була здивована.

— Але ж меланж подовжує наше життя, покращує здоров'я й посилює апетит на...

Невдоволена гримаса Одріде зупинила її.

«Просто з підручника Аколітки!»

— У нього є й інший бік, Стрегі, і ти це бачиш у мені. Підручник Аколітки не обманює. Однак меланж — це наркотик, і ми від нього залежні.

— Я знаю, що не всі легко його витримують, Мати Настоятелько. Але ви казали, що Всечесні Матрони не вживають його.

— Замінник, який вони вживають, заступає меланж і має деякі позитивні ознаки. А все-таки не може відвернути абстинентних мук і смерті в разі відмови від нього. Теж спричиняє залежність.

— А як же полонянка?

— Мурбелла вживала цей засіб, а тепер перейшла на меланж. Вони взаємозамінні. Цікаво?

— Я... припускаю, що ми довідаємося про це більше. Я помітила, Мати Настоятелько, що ви ніколи не називаєте їх блудницями.

— Як це роблять аколітки? Ах, Стрегі, це лихий вплив Беллонди. О, я розпізнаю цей тиск, — додала, коли Стрегі зібралася було протестувати. — Аколітки відчують загрозу. Дивляться на Капітулу й думають про неї як про свою фортецю під час довгої ночі блудниць.

— Щось на кшталт цього, Мати Настоятелько. — Вкрай нерішуче.

— Стрегі, ця планета — лише тимчасовий притулок. Сьогодні ми рушаємо на південь, і хай це справить на тебе належний вплив. Прошу, знайди Тамелейн і скажи їй, щоб вона приготувала все те, про що ми домовилися, коли обговорювали відвідини Шіани. Не говори про це нікому іншому.

— Так, Мати Настоятелько. Чи означає це, що я вас супроводжуватиму?

— Я хочу, щоб ти була поруч зі мною. Скажи тій, кого ти навчаєш, що відтепер карта цілковито на її відповідальності.

Коли Стреггі вийшла, Одріде подумала про Шіану й Айдаго. *«Вона хоче поговорити з ним, а він хоче поговорити з нею».*

Аналіз комунікаторів показав, що ці двоє часто розмовляли за допомогою рук, прикриваючи більшість рухів своїми тілами. Це скидалося на стару бойову мову Атрідів. Одріде розпізнала деякі жести, але не настільки, щоб уловити зміст. Беллонда вимагала, щоб Шіана дала пояснення. *«Таємниці!»* Одріде була обережнішою: *«Хай це трохи потриває. Може, із цього вийде щось цікаве».*

«Чого хоче Шіана?»

Хай що задумав Дункан, це стосувалося Тега. Завдавати болю для повернення первісної пам'яті Тега — це суперечило суті характеру Дункана.

Одріде помітила це, коли вчора перебила Дунканові роботу над консоллю.

— Ти пізно, Дар. — Не відриваючи погляду від того, над чим працював. *«Пізно? Ледь повечоріло».*

Він кілька років часто називав її Дар. Як стимул, як нагадування, що він не терпить свого акваріумного існування. Це дратувало Беллонду, вона опиралася *«його клятій фамільярності»*. Беллонду він, звичайно, називав «Белл». Дункан ні для кого не шкодував своїх колючок.

Згадавши це, Одріде зупинилася біля входу до свого кабінету. Дункан гримнув кулаком об стіл поруч із консоллю.

— Для Тега має бути кращий спосіб!

«Кращий спосіб? Що він мав на увазі?»

Рух далі по коридору, за кабінетом, вирвав її з задуми. Стреггі повертається з Тамелейн. Стреггі заглянула до кімнати чергування аколіток. *«Сповістила заступницю з карти пустелі».*

На столі Одріде чекав стос архівних записів. *Беллонда!* Одріде вдивлялася в цю скирту. Хай як вона намагалася делегувати повноваження, завжди залишався наскладаний залишок. Її радниці вперто наполягали, що впоратися з цими справами може лише Мати Настоятелька. Багато матеріалів з нового набору прислала Беллонда, вимагаючи «підказок і аналізу».

Одріде торкнулася консолі:

— Белл!

У відповідь почувся голос архівної працівниці:

— Мати Настоятелько?

— Поклич сюди Белл! Хочу, щоб вона була у мене так швидко, як тільки спроможні її товсті ноги!

Не минуло й хвилини. Беллонда стала перед робочим столом як висварена аколітка. Усі знали цей тон у голосі Матері Настоятельки.

Одріде торкнулася стосу паперів на столі й відсмикнула руку, наче обпеклася.

— В ім'я Шайтана, що це все таке?

— Ми визнали це важливим.

— Думаєш, я мушу розглянути всіх і все? Де рубрикація? Це нехлюйська робота, Белл! Я не дурепа, і ти теж. Та це... перед лицем цього...

— Я переслала їх як...

— Переслала? Поглянь на це! Що з цього я мушу побачити, а що можу переадресувати? Жодного ключового слова!

— Я простежу, щоб усе це негайно було виправлено.

— Справді простежиш, Белл! Оскільки ми з Тамелейн сьогодні виїжджаємо на південь, щоб провести інспекцію без попередження й відвідати Шіану. А ти, доки мене не буде, сидітимеш у моєму кріслі. Побачимо, як *тобі* сподобається цей щоденний потоп!

— Ми підтримуватимемо зв'язок?

— Я постійно триматиму ввімкнутими світлолінію та К-вухо. Беллонда перевела подих.

— Раджу тобі, Белл, повернутися до Архівів і визначити того, хто перейме твої обов'язки. Побий мене грім, якщо ви не почали діяти як бюрократи. Прикриваєте свої дупи!

— Справжні човни гойдаються, Дар.

«У Белл пробивається гумор? Не все ще втрачено!»

Одрاده змахнула рукою над проектором. З'явилася Тамелейн у Транспортній Залі.

— Там?

— Так? — Не відвертаючись від списку призначень.

— Як швидко ми можемо від'їхати?

— Приблизно за дві години.

— Сповісти мене, коли будеш готова. Ох, Стреггі їде з нами. Знайди їй місце. — Одрاده вимкнула проектор, перш ніж Тамелейн встигла відповісти.

Одрاده знала, що є речі, які вона мусить зробити. Там і Белл були не єдиними джерелами клопотів Матері Настоятельки.

«У нас зосталося шістнадцять планет... і це разом із Баззелом, під безсумнівною загрозою. Усього шістнадцять». Вона відкинула цю думку. Немає часу на таке.

«Мурбелла. Маю зв'язатися з нею і... Ні. Це може почекати. Нова Рада Прокторів? Нехай цим займеться Белл. Розпорощення спільноти?»

Висилання персоналу в нове Розсіяння змусило до консолідації. *«На крок випереджати пустелю?»* Це пригноблювало, вона відчувала, що не може сьогодні протистояти цьому. *«Я завжди нервуюся перед дорогою».*

Зненацька Одрاده стрімко вийшла з кабінету й взялася переміряти кроками коридори, зупиняючись у дверях і заглядаючи, як працюють її підлеглі, занотовуючи, що читають учні та як поводяться під час нескінченних вправ прана-бінду.

— Що це ти читаєш? — спитала вона молоду аколітку другого рівня, схилену над проєктором у напівзатемненій кімнаті.

— Щоденники Толстого, Мати Настоятелько.

Вираз розуміння в очах аколітки наче казав: «Ви маєте його слова в Іншій Пам'яті?» Питання от-от мало зірватися дівчині з язика! Вони завжди вдавалися до таких штучок, зоставшись із нею віч-на-віч.

— Толстой — це *родове* прізвище! — суворо сказала Одраде. — Оскільки ти згадала про щоденники, то здогадуюся, що йдеться про графа Льва Ніколаєвіча?

— Так, Мати Настоятелько. — Відповіла присоромлено, зрозумівши докір.

Пом'якшавши, Одраде метнула в дівчину цитату:

— «Я не ріка, я невід». Він сказав ці слова в Ясній Полянї, коли йому було всього дванадцять років. Ти не знайдеш їх в щоденниках, але це, либонь, найзначніші зі сказаних ним слів.

Одраде відвернулася, перш ніж аколітка встигла їй подякувати. «*Вічна вчителька!*»

Потім вона подалася до головних кухонних приміщень і проінспектувала їх, шукаючи сліди жиру на внутрішніх вінцях казанів. Зауважила, що навіть кухарський наставник напружено стежить за її діями.

У кухні витали смачні запахи — саме готувався ланч. Звуки нарізання та помішування тішили вухо, але звична жартівлива балаканина припинилася, коли вона увійшла.

Вона обійшла довкола довгого стола, зайнятого кухарками, підступила до підвищення, на якому сидів кухарський наставник. Це був великий м'язистий чоловік. Вилиці виступали на обличчі, залитому рум'янцем, що не поступався м'ясу, над яким він священнодіяв. Одраде не сумнівалася, що це був один із найкращих шеф-кухарів в історії. Ім'я йому пасувало: Плачідо Салат. У її думках йому було забезпечено тепле місце.

Цьому було кілька причин, зокрема й та, що він вишколив її особисту куховарку. За часів, коли Всечесних Матрон не існувало, поважних гостей водили до кухні: на екскурсію й спробувати всяких особливих страв.

— Можу я представити вам нашого шеф-кухара Плачідо Салата?

Його беф-плачидо (малими літерами за його вибором) для багатьох було предметом заздрості. Майже сире, подане з травами і під пряним гірчичним соусом, який не притіняв собою м'яса.

Одраде вважала страву надто екзотичною, але ніколи не виголошувала цього присуду.

Заволодівши всією увагою Салата (після короткої перерви, потрібної, щоб підправити соус), Одраде промовила:

— Плачідо, я зголодніла за чимось особливим.

Він зрозумів цей вступ. Так вона завжди просила «особливих страв».

— Може, тушених устриць? — запропонував він.

«*Це танець*», — подумала Одраде. Обоє знали, чого вона хотіла.

— Чудово! — погодилася вона і, як вимагалось, перейшла до своєї ролі в спектаклі. — Але слід обходитися з устрицями ніжно, Плачідо, щоб вони не розварилися. Додай трохи нашого порошку з сушеної селери в бульйон.

— І, можливо, дрібку паприки?

— Саме це мені й подобалося найбільше. Будь вкрай обережним із меланжем. Лише для запаху, не більше.

— Звичайно, Мати Настоятелько! — Він аж очі закотив від думки, що міг би переборщити з меланжем. — Прянощі так легко стають головними в страві.

— Приготуй устриць у соку з молюсків, Плачідо. Мені хотілося б, щоб ти сам їх догледів, обережно мішаючи, аж доки краї устриць не почнуть закручуватися.

— Ні секундою довше, Мати Настоятелько.

— Окремо підігрій достатньо молока з вершками. Не доводь до кипіння!

Плачідо виказав здивування, що можна припустити, ніби він кип'ятитиме молоко для тушених устриць.

— При подачі кинь шматочок масла в тарілку, — промовила Одраде. — Залий усе змішаним бульйоном.

— Без шері?

— Яка ж я рада, що моя особлива страва готуватиметься під твоїм особистим наглядом, Плачідо. Я забула про шері. (Мати Настоятелька ніколи ні про що не забувала, і всі про це знали. Але таким було необхідне па в цьому танці).

— Три унції шері до бульйону, коли він закипить, — уточнив Плачідо.

— Добре прогрій, щоб випарити весь алкоголь.

— Звичайно! Але ми не повинні знищити букет. Що ви хотіли б: грінки чи соленики?

— Грінки, прошу.

Сидячи за столом у кухонній ніші, Одраде з'їла дві глибокі тарілки тушених устриць, згадуючи, як насолоджувалося ними Дитя моря. Із цієї стравою її познайомив тато, ледь вона навчилася доносити ложку до рота. Він сам тушив устриці, це була його особлива страва. Одраде навчила цього Салата.

Вона похвалила шеф-кухаря за вибір вина.

— Мені особливо сподобався вибір шаблі до устриць.

— Кременне шаблі: сухе, зі свіжим і гострим присмаком. Один із найкращих наших вінтажів. Чудово підкреслює смак устриць.

Тамелейн знайшла її в ніші. Завжди знали, де знайти Матір Настоятельку, якщо вона була потрібна.

— Ми готові. — Що це за невдоволення на обличчі Там?

— Де ми зупинимося сьогодні на ніч?

— Елдіо.

Одраде усміхнулася. Вона любила Елдіо.

«Там догоджає мені, бо я в критичному настрої? Можливо, маємо шанс трохи розважитися?»

Ідучи за Тамелейн до транспортних доків, Одраде подумала, яким показовим було те, що стара жінка воліла подорожувати підземним тунелем. Наземні поїздки її дратували. «Хто хотів би гаяти час у моєму віці?»

Одраде не любила транспортних тунелів. Людина в них зачинена й безпорадна! Віддавала перевагу наземним чи повітряним мандрівкам. До підземних тунелів вдавалася лише тоді, коли важливою була швидкість. Без вагань використовувала менші пневматичні труби для коротких листів і нотаток. *«Нотаткам байдуже, де вони перебувають у дорозі».*

Ця думка завжди змушувала Одраде усвідомлювати існування мережі, що пристосовувалася до її пересувань, хай куди б вона вирушала.

Десь у самій серцевині (будь-що мало свою «серцевину») автоматична система керувала зв'язком і забезпечувала (переважно) те, що важливі послання потрапляли туди, куди їх адресовано.

Коли приватна відправка (усі називали її ПВ) не була потрібною, пересилання заяв і дозволів було можливим вздовж сортувальних пристроїв і світоліній, які шифрували інформацію. Окремою справою був міжпланетний зв'язок, надто ж за цих мисливських часів. Найбезпечніше було послати Превелебну Матір, яка зберігала відомість у пам'яті чи в імплантованому дистрансі. Останнім часом кожен посланець приймав великі дози шеру. Т-зонди могли читати навіть у мертвому мозку, незахищеному шером. Кожне міжпланетне повідомлення було зашифроване, але ворог міг зламати шифр, хоча він щоразу змінювався. Міжпланетний зв'язок — це великий ризик. Може, тому Раббі й мовчить.

«Чому я в цю мить думаю про таке?»

— Нема ще звістки від Дортуїли? — спитала вона, коли Тамелейн готувалася ввійти у круглий отвір відправки, де чекала решта їхньої групи. Так багато людей. Чого їх так багато?

На краю доку Одраде побачила Стреггі, що розмовляла з аколіткою зв'язку. Поблизу було щонайменше шестеро людей із зв'язку.

Тамелейн, помітно роздратувавшись, обернулася.

— Дортуїла! Усі ми казали, що сповістимо, тільки-но щось почуємо.

— Я просто питаю, Там. Просто питаю.

Одраде покійно ввійшла слідом за Тамелейн до відправки. *«Мені б вкласти у мозок якийсь монітор і обмірковувати все, що там з'являється»*. Ментальні вторгнення завжди мали у своїй суті добрі причини. Таким був шлях Бене Гессерит, як їй часто нагадувала Беллонда.

Одраде сама собі здивувалася, відчувши, що її аж нудить від шляхів і звичаїв Бене Гессерит.

«Хай для різноманітності цим переймається Белл!»

Був то час, щоб вільно плисти й, немов мандрівні вогні, відповідати на повітряні течії, які їх обвівають.

Дитя моря зналося на течіях.

Час сам себе не вимірює. Досить глянути на замкнуте коло, і це стає очевидним.

Лето II (Тиран)

— Глянь! Глянь, до чого ми дійшли! — лементував Раббі. Сидів, схрестивши ноги, на холодній заокругленій підлозі, так натягнувши на голову шаль, що вона майже закривала йому обличчя.

Кімната довкола нього була похмурою, вібрувала у резонанс із тихими машинними звуками, через які він почувався хворим. Якби ж ті кляті звуки припинилися!

Ребекка стояла перед ним, вперши руки в боки, із роздратованим виразом обличчя.

— Не стій там так! — наказав Раббі. Зиркнув на неї з-під шалі.

— Якщо ти в розпачі, то ми ще не пропали? — спитала вона.

Звук її голосу розлютив його, якусь мить він мусив змагатися з цією небажаною емоцією.

«Вона сміє повчати мене? Та хіба ж не казали мудріші люди, що наука може приходити і від польової трави?» Він затремтів у глибокому зітханні й опустив шаль на плечі. Ребекка допомогла йому встати.

— Не-покій, — пробурмотів Раббі. — Ми ховаємося тут від... — Його погляд побіг угору, на стелю. — Краще залишити це невимовленим навіть тут.

— Ми ховаємося від невимовного, — сказала Ребекка.

— Не можемо відкрити двері навіть під час Пасхи, — бідкався він. — Як же ввійде Приходень?

— Є такі приходні, яких ми не хочемо, — зауважила вона.

— Ребекко. — Він схилив голову. — Ти більше, ніж випробування чи проблема. Ця маленька громадка Таємного Ізраїлю поділяє з тобою твоє вигнання, бо ми розуміємо, що...

— Припини цю промову! Ти геть не розумієш, що зі мною відбувається. Моя проблема? — Вона схилилася до нього. — Залишитися людиною, контактуючи з усіма цими минулими життями.

Раббі здригнувся.

— То ти вже не одна з нас? Ти тепер бене-гессеритка?

— Знатимеш, коли я стану бене-гессериткою. Побачиш, що я дивлюся на себе, як на себе саму.

Його брови зійшлися.

— Що це ти кажеш?

— На що дивиться дзеркало, Раббі?

— Гм! А тепер загадки! — Але його губи вигнулися в усмішці. Погляд знову став рішучим. Він оглянув кімнату. Їх було тут восьмеро — більше, ніж міг помістити цей простір. *Не-покій!* Результат кропіткої роботи. Його склали з провезених контрабандою фрагментів і шматків. Такий малий. Дванадцять з половиною метрів завдовжки. Він сам його виміряв. Форма як у древньої бочки, покладеної на боці, овальної в перерізі, з півкулями вивершень при кінцях. Стеля не вище метра над його головою. Усього п'ять метрів діаметром у найширшому місці, а заокруглення підлоги й стелі робили приміщення ще вужчим. Сушені харчі, вода з відновлювачів. От як їм доводилося жити, і скільки це триватиме? Може, цілий стандартний рік, якщо їх не знайдуть. Він не довіряв безпеці цього пристрою. І ще ці особливі шу-ми в роботі механізмів.

Коли вони закралися в цю нору, було вже пізно. Надворі вже, напевно, геть стемніло. А де решта його людей? Розбіглися, ховаючись у перший-ліпший притулок, який могли знайти,

нагадавши про себе тим, хто мав перед ними давні зобов'язання чи борги честі за минулі заслуги. Частина з них виживе. Може, це вдасться їм краще, ніж тим, що zostалися тут.

Вхід до не-покою був схований під зольною ямою поруч із піччю, яка стояла окремо сама. Посилений метал печі містив нитки рідуліанського кристалу, що мав пересилати сюди зображення ззовні. Попіл! Приміщення досі пахло паленим, а з комірчини для відновлення почав уже напливати сморід каналізації. Комірчина для відновлення. Який евфемізм для туалету!

Хтось підійшов до Раббі ззаду.

— Шукачі вже відходять. На щастя, нас вчасно попередили.

Це був Джошуа, той, що збудував цей покій. Невисокий стрункий чоловік з гострим трикутним обличчям, яке звужувалося до тонкого підборіддя. Темне волосся спадало на широке чоло. Широко розставлені карі очі дивилися на довколишній світ з глибокою задумливістю, якій Раббі не довіряв. *«Здається надто молодим, щоб стільки знати про таке».*

— Тож вони відходять, — промовив Раббі. — Повернуться. Ніхто тоді не подумає, що нам пощастило.

— Вони не здогадаються, що ми так близько від садиби, — відповіла Ребекка. — Здебільшого шукали, щоб пограбувати.

— Слухайте Бене Гессерит, — глузливо зауважив Раббі.

— Раббі. — Що це за картання у голосі Джошуа! — Хіба ж не чув я багато разів, як ти казав: «Благословенні ті, що приховують вади інших навіть від себе самих?»

— Усі тепер вчителі! — сказав Раббі. — Та хто може нам сказати, що буде далі?

А все ж мусив визнати слухність слів Джошуа. *«Мене непокоять труднощі нашої втечі. Наша маленька діаспора. Та ми не розпорозилися з Вавилону. Ми ховаємося у... підземній криївці циклону!»*

Ця думка підкріпила його сили. *«Циклони минають».*

— Хто відповідає за їжу? — спитав він. — Мусимо з самого початку завести поділ на порції.

Ребекка полегшено зітхнула. Раббі був найгіршим, коли доходив до меж широкого діапазону можливих станів — надто емоційного чи надто інтелектуального. Тепер опанував себе. Далі стане інтелектуалом. Це теж доведеться придушити. Бене-гессеритська свідомість дала Ребеці новий погляд на людей довкола неї. *«Наша єврейська сприйнятливність. Глянь-но на цих інтелектуалів!»*

Це була думка, притаманна Сестринству. Кожен, хто надто покладався на інтелектуальні здобутки, мав значні вади. Вона не могла заперечити докази, що приходили від полчищ Лампадаса. Тільки-но починала вагатися, як Речниця представляла їй ці докази.

Ребекка майже втішалася погонею за примхами пам'яті — так вона думала про них. Знання глибшого минулого змусили її відкинути власне минуле. Тоді вона мусила вірити у силу-силенну речей, про які тепер знала, що це нісенітниці. Міфи та химери, імпульси вкрай дитячої поведінки.

«Наші боги мусять дорослішати разом із нами».

Ребекка стримала посмішку. Речниця часто робила таке з нею — легенький поштовх під ребра від особи, яка знає, що ти це оціниш.

Джошуа повернувся до своїх інструментів. Вона побачила, що хтось переглядає список харчових запасів. Раббі стежив за цим з нормальною для себе пильністю. Інші загорнулися в покривала і спали на лежанках у притемненому кінці покою. Побачивши це, Ребекка зрозуміла, якою має бути її функція. *«Стережи нас від нудьги».*

«Майстер ігор?»

«Якщо не можеш запропонувати нічого кращого, не намагайся розповідати мені про мій народ, Речнице».

Хай що вона сказала б про ці внутрішні розмови, не було сумніву, що всі ці фрагменти поєднували минуле з цією кімнатою, цю кімнату — з її прогнозами наслідків. Це був чудовий дар Бене Гессерит. *«Не думай про “Майбутнє”. Приречення? А як же свобода, здобута при народженні?»*

Ребекка побачила своє народження в новому світлі. Воно було початком довгої подорожі з невідомим місцем призначення. Насиченої незримими небезпеками й радощами. Вони пропливли вигин ріки, а за поворотом наткнулися на напасників. Дальший вигин може відкрити водоспад чи гладінь спокійної краси. І в цьому полягає магічна спокуса ясновидіння, приманка, якій піддалися Муад'Діб і його син Тиран. *Оракул знає, що має надійти!* Полчища Лампадаса навчили її не шукати оракула. Відоме може дошкуляти їй більше, ніж невідоме. Солодощі новизни полягають у несподіваності. Міг Раббі зрозуміти це?

«Хто скаже нам, що буде далі?» — питає він.

Цього ти хочеш, Раббі? Тобі не сподобається те, що ти почувеш. Я це гарантую. У мить, коли заговорить оракул, твоє майбутнє назавжди зіллється з минулим. Як голосив би ти, скаржачись на нудьгу. Нічого нового, ніколи. Усе старе в цю єдину мить одкровення.

«Але ж це не те, чого я хотів!» — чую, як ти це кажеш.

Ні жорстокість, ні дикунство, ні тихе щастя, ні вибух радості не можуть прийти до тебе несподівано. Як підземний поїзд, що мчить у своєму тунелі, твоє життя понесеться до фінальної миті зіткнення. Як метелик в автомобілі, битимешся крилами об скло і багатимеш фатум випустити тебе: «Хай тунель магічним чином змінить напрямок. Хай трапиться щось нове! Хай не буде дозволено статися тим страхоттям, які я побачив!»

Зненацька вона збагнула, що такими мусили бути труди і страсті Муад'Діба. До кого він спрямовував свої молитви?

— Ребекко! — Це Раббі її покликав.

Вона підійшла туди, де він стояв поруч із Джошуа, дивлячись на темний світ за стінами їхнього покою, такий, яким його показувала маленька проєкція над інструментами Джошуа.

— Надходить буря, — сказав Раббі. — Джошуа думає, що вона перетворить попіл у ямі на цемент.

— Це добре, — промовила вона. — Тому ми тут збудували цей покій і залишили люк у ямі незакритим, коли входили сюди.

— Та як ми звідси виберемося?

— Для цього маємо інструменти, — відповіла вона. — Та навіть і без них маємо власні руки.

Головна концепція, якою керується Міссіонарія Протектіва, така: *цілеспрямоване навчання мас*. Ми твердо переконані, що метою суперечки є зміна характеру правди. У таких справах ми воліємо вдаватися радше до влади, ніж до сили.

Кодекс

Життя на не-кораблі набрало для Дункана Айдаго характеру дивної гри. Це почалося, відколи з'явилося його видіння і він збагнув поведінку Всечесних Матрон. Вступ Тега у гру був не лише прилученням нового гравця, а й обманним ходом.

Цього ранку він стояв біля консолі, розпізнаючи елементи цієї гри. Вони скидалися на його власне дитинство у Твердині Бене Гессерит на Гамму, зі старим башаром у ролі вчителя й охоронця.

Освіта. Тоді це було найважливішим, як і тепер. І охоронці, на не-кораблі вони зазвичай не впадали в очі, але завжди там були, як і на Гамму колись. Чи їхні теперішні шпигунські пристрої, приховані за майстерним камуфляжем і елементами оздобы. На Гамму він став адептом науки уникання їх. Тут, із допомогою Шіани, розвинув це вміння до рівня високого мистецтва.

Діяльність довкола нього звелася до низькофонової. Вартові не носили зброї. Але це були переважно Превелебні Матері з кількома старшими аколітками. Вони не повірили б, що їм потрібна зброя.

Певні характеристики не-корабля, головним чином його розміри та складність, додавалися до ілюзії свободи. Корабель був великим. Він не міг визначити, наскільки великим, але мав

доступ до багатьох поверхів і коридорів, що тяглися на більш ніж тисячу кроків.

Транспортні труби і тунелі, які переносили його в капсулах із силовими підвісками, спускових жолобах і ліфтах, звичайні переходи та широкі коридори з люками, що з сичанням відкривалися від дотику (або залишалися зачиненими: *Заборонено!*) — це все закарбувалося в пам'яті, перетворившись там на його власне бігове поле, пов'язане з ним цілковито не такими узами приватності, як із вартовими.

Енергія, потрібна для того, щоб посадити корабель на планету й тримати його там, свідчила про великий інтерес до справи. Сестринство лічило кошти аж ніяк не на звичний лад. Контролерка скарбниці Бене Гессерит займалася далеко не тільки монетарними рахунками. Солярії та інші обмінні валюти — таке не для них. Їхнє багатство — це люди, харчі, платіжні зобов'язання інколи тисячолітньої давності. Часто їм платили не грішми, а матеріалами чи вірністю.

Плати, Дункане! Ми виставляємо тобі рахунок!

Цей корабель був не лише в'язницею. Він обмірковував кілька ментатських проєкцій. Перша: це була лабораторія, де Превелебні Матері шукали спосіб обнулити спроможність корабля дезорієнтувати людські чуття.

Не-корабель як гральна дошка — загадка і лабіринт. І це все, щоб утримувати всередині трьох в'язнів? Ні. Мали бути інші причини.

Гра мала таємні правила, про деякі він міг тільки здогадуватися. Але він відчув заспокоєння, коли Шіана збагнула дух цієї гри. *«Я знав, що вона матиме власні плани. Це стало очевидним, відколи вона почала практикувати техніки Всечесних Матрон. Поліруючи моїх учнів!»*

Шіана потребувала інтимної інформації про Мурбеллу, а ще більше — його спогадів про людей, яких він знав у своїх численних життях, особливо спогадів про Тирана.

«А я потребу́ю інформації про Бене Гессерит».

Сестринство тримало його в стані мінімальної активності. Розчарування та пригнічення мали збільшити його ментатські здібності. Не він був центром тієї більшої проблеми, яку відчував назовні корабля. Його даремно манили проблиски їхньої скрутної ситуації, які можна було збагнути з питань Одраде.

Досить цього для виведення нових суджень? Без доступу до даних, які відмовлялася відображати його консоль.

Це ж і його проблема теж, будь воно прокляте! Він був у скриньці, схованій всередині їхньої скриньки. І всі вони в пастці.

Якось пополудні тиждень тому Одраде стояла біля цієї консолі та ласкаво запевняла, що джерела даних Сестринства «широко відкриті» перед ним. Просто тут стояла спиною до стола, вільно на нього спираючись і схрестивши руки на грудях. Її схожість із дорослим Майлсом Теґом інколи була несамовитою. Навіть ця потреба (усвідомлена чи ні) стояти під час розмови. Вона теж не любила слідокрісел.

Він знав, що вкрай неясно розумів її мотиви і плани. Але не вірив їм. Після Гамму це було неможливим.

Приманка і наживка. От як його використали. Йому ще пощастило не піти дорогою Дюни — мертвої лущпайки. Використаної Бене Гессерит.

Коли на Айдаго находив такий неспокій, він падав у крісло перед консоллю. Інколи сидів так годинами — нерухомо, намагаючись охопити розумом повноту могутніх інформаційних ресурсів корабля. Система могла ідентифікувати кожну людину, що перебувала всередині неї. *«Отже, мала автоматичні монітори».* Мусила знати, хто говорить, висуває вимоги, бере тимчасове командування.

«Контурні ланцюги корабля опираються моїм спробам пробитися крізь замки. Відключені?» Так казали його вартові. Але з того, що корабель ідентифікував особу, яка намагалася дістатися до цих ланцюгів, він розумів: ключ там.

Чи допоможе Шіана? Надміру їй довіряти — небезпечний ризик. Іноді, коли вона стежила за ним біля консолі, то нагадувала Одраде. *Шіана була ученицею Одраде*. Згадка про це змушувала протверезіти.

Чому їх цікавить, як він використовує Кораблесистему? Наче йому треба було питати!

Під час третього року перебування тут він змусив систему зберігати для нього приховані дані, використавши з цією метою власні ключі. Щоб обманути шпигунські комунікатори, він приховував свої дії, роблячи їх відкрито. Незахищені вставки для пізнішого відновлення, але з зашифрованим іншим змістом. Легко для ментата, корисно головним чином як хитрість при вивченні потенціалу Кораблесистеми. Закладав вибухові пастки даних у випадково вибрані місця, не маючи надії відновити їх.

Беллонда щось підозрювала, та коли питала про це, він тільки усміхався.

«Я приховую свою історію, Белл. Мої серійні гхолівські життя — усі аж до оригінального не-гхоли. Інтимні подробиці, які я пам'ятаю з пережитого тоді: звалище зворушливих спогадів».

Сидячи зараз за консоллю, він переживав змішані почуття. Ув'язнення його дратувало. Хай якою великою та багатою була його тюрма, це однаково тюрма. З певного моменту він знав, що йому, схоже, вдасться втекти, але його втримували Мурбелла і дедалі глибше розуміння їхнього скрутного становища. Почувався водночас в'язнем власних думок і хитромудрої системи, що складалася з вартових і цього монструозного пристрою. Не-корабель, звичайно, був пристроєм. Знаряддям. Можливістю незримого руху в небезпечному Всесвіті. Можливістю приховати себе і свої наміри навіть від пошуків ясновидця.

Володіючи вміннями, нагромадженими впродовж численних життів, він дивився на своє оточення крізь завісу і рафінованого досвіду, і наївності водночас. Ментати культивували наївність. Думати, наче ти щось знаєш, — це певний спосіб

засліпити себе. Не зростання повільно гальмувало спроможність навчатися (так пояснювали ментатам), а нагромадження «речей, які я вже знаю».

Нові джерела даних, які відкрило йому Сестринство (якщо він міг на них покладатися), породжували питання. Як організовано опір Всечесним Матронам у Розсіянні? Вочевидь, існували групи (він вагався, чи можна називати їх силами), що полювали на Всечесних Матрон, так само як Всечесні Матрони полювали на Бене Гессерит. А також убивали їх, якщо вірити свідченням з Гамму.

Футари і Вожаті. Він зробив ментатську проєкцію: відгалуження тлейлаксу в першому Розсіянні зайнялося генетичними маніпуляціями. Ті двоє, кого він бачив у своєму видінні, — це вони створили Футарів? Може ця пара бути лицеплясами? Незалежними від тлейлаксанських Панів? У Розсіянні все було неоднозначно.

Прокляття! Він потребував доступу до більшої кількості даних, до могутніх джерел. Теперішні його джерела не були достатніми навіть на найнижчому рівні. Його консоль, інструмент обмеженого призначення, могла бути адаптована до більших вимог, але його адаптації кульгали. Він прагнув зробити широкий крок назовні, як годиться ментату.

«Я спутаний, і це помилка! Невже Одраде мені не вірить? Вона ж Атрідка, будь вона проклята! Знає, чим я завдячую її родині.

Стільки життів, а борг і досі не сплачено».

Він знав, що непокоїться. Зненацька його розум зосередився на цьому. Ментат непокоїться! Сигнал, що стоїть на краю прориву. *Перша Проєкція!* Це те, що вони *не* кажуть йому про Тега?

Питання! Його шмагали непоставлені питання.

«Мені потрібна перспектива!» Це не обов'язково питання відстані. Можна здобути внутрішню перспективу, якщо у твоїх питаннях небагато спотворень.

Він відчував, що фрагменти, яких йому бракує, приховуються десь у досвіді Бене Гессерит (може, навіть в Архівах, які так ревниво стереже Белл). Белл мала б це оцінити! Колега-ментат мусить розуміти хвилювання такої миті. Його думки були наче мозаїка, більшість шматочків складені, готові перетворитися на цілісну картину. Це не питання розв'язків.

Чув, як голос його першого вчителя-ментата гуркотить у мозку: *«Збери свої питання у противагу та кинь тимчасові дані на шальку терезів. Розв'язки у кожній ситуації порушать рівновагу. Брак рівноваги покаже, чого ти шукаєш»*.

Так! Досягнення неврівноваженості за допомогою особливо тонко налаштованих питань було ментатським жонглюванням.

Щось таке Мурбелла казала вчора ввечері — що? Вони лежали в її постелі. Він згадав, що бачив на стелі проєкцію часу: 9:47. *«Ця проєкція потребує затрат енергії»*, — подумав він.

Майже чув пропливання потоку енергії корабля, цієї гігантської оболонки, відтятої від Часу. Вільні від тертя механізми творили повну мімікрію, жоден інструмент не міг відрізнити корабель від природного тла. Тепер, у статичному стані, він був помітним для ока, але не для ясновидіння.

Мурбелла поруч із ним — інший різновид потуги: вони обоє усвідомлювали силу, що притягала їх одне до одного. Яка енергія потрібна, щоб придушити цей взаємний магнетизм! Сексуальна привабливість наростала, наростала й наростала.

Мурбелла говорила. Так, це воно. Дивний самоаналіз. Вона підходила до власного життя з новоздобутою зрілістю, свідомістю, вигостреною на бене-гессеритський лад, і певністю, що у ній зросла велика сила.

Щоразу, розпізнаючи цю бене-гессеритську зміну, він відчував смуток. *«Дедалі ближче день нашої розлуки»*.

Але Мурбелла сказала: «Вона (Одріде часто бувала “нею”) постійно просить оцінити мою любов до тебе».

Згадавши це, Айдаго дозволив сцені повторитися перед його внутрішнім зором.

— Вона пробувала це і зі мною.

— І що ти сказав?

— *Odi et amo. Excrucior.*

Вона припіднялася, оперлася на лікоть і глянула на нього згори вниз.

— Що це за мова?

— Дуже стара. Колись Лето змусив мене її вивчити.

— Переклади. — Категоричний наказ. Її давнє «я» Всечесної Матрони.

— Я ненавиджу її і люблю. Мучуся¹.

— Ти справді мене ненавидиш? — Недовіжливо.

— Я ненавиджу бути зв'язаним, як зараз, а не належати *самому собі*.

— Ти покинув би мене, якби міг?

— Я хочу мати змогу ухвалювати рішення будь-якої миті. Хочу, щоб це було у моїй владі.

— Це гра, в якій не можна переставити один зі шматочків. Ось воно! Її слова.

Згадуючи, Айдаго відчував не піднесення, а неначе його очі знаєцька розплющилися після довгого сну. *Гра, в якій не можна переставити один зі шматочків. Гра.* Його погляд на не-корабель і те, що робило тут Сестринство.

Але в тій розмові було ще щось.

— Корабель — це наша власна спеціальна школа, — сказала Мурбелла.

Він міг лише погодитися. Сестринство посилило його ментатські здібності просіювати дані й виявляти те, що ще не минуло. Збагнув, куди це може привести, і відчув свинцевий тягар страху.

¹ Уривок двовірша римського поета Катулла:
Я і люблю, і ненавиджу. «Як це?» — питаєш. — Не знаю.
Чую, що так воно є. Чую — і мучуся тим. (*Переклад А. Содомори.*)

«Очищаєш нервові канали. Блокуєш розсіяння і марні мандрівки думок».

Переспрямовуєш свої реакції в те небезпечне річище, від якого застерігали кожного ментата. «Можеш там загубити себе».

Учням показували людей-овочів, «ментатів, які зазнали невдачі». Їх тримали при житті, щоб демонструвати небезпеку.

А все-таки як це спокусливо. У цьому річищі можеш відчувати силу. *Нічого прихованого. Усе відомо.*

Він іще не переборов цього страху, як Мурбелла повернулася до нього на ліжку. Сексуальна напруга між ними ось-ось мала перетворитися на вибух.

«Ще ні. Ще ні!»

Хтось із них іще щось сказав. Що? Він думав про обмеження логіки як про спосіб виявити мотиви Сестринства.

— Ти часто намагаєшся їх аналізувати? — спитала Мурбелла.

Мурашки йшли поза шкірою від того, як вона це робила. Відповідала на його невимовлені думки. А при цьому заперечувала, що читає їх. «Я просто читаю тебе, мій гголо. Ти мій, знаєш це».

— І навпаки.

— Теж правда.

Майже жартівлива суперечка, але за цим приховувалося щось глибше й складніше.

У кожному аналізі людської психіки чаїлася пастка, і він це сказав.

— Думка, наче ти знаєш, чому поводишся так, а не інакше, дає тобі багато виправдань незвичайної поведінки.

«Виправдання незвичайної поведінки!» Ще один шматочок мозаїки став на своє місце. Гра триває, але тепер на кону провина і докір.

Мурбеллин голос здавався задумливим.

— Припускаю, що ти можеш раціонально пояснити майже все, підставивши туди якусь травму.

— Раціонально пояснити такі речі, як спалення цілих планет?

— У цьому є різновид брутальної рішучості. *Вона* каже, що такі рішучі вибори зміцнюють психіку та дають почуття ідентичності, на яке можна покладатися під час стресу. Погоджуєшся, мій ментате?

— Ментат не твій. — Його голосу бракує сили.

Мурбелла засміялася і знову опустила на подушку.

— Знаєш, чого хочуть від нас Сестри, мій ментате?

— Хочуть наших дітей.

— Ох, значно більше. Хочуть, щоб ми добровільно стали учасниками їхньої мрії.

«Ще один шматочок мозаїки!»

Та хто, крім Бене Гессерит, знав цю мрію? Сестри були акторками, під час своїх виступів завжди стежили, щоб небагато дійсного виглянуло з-під маски. Справжня особистість приховувалася за стінами, відмірялася скупю й лише за потреби.

— Чого вона тримає цю стару картину? — спитала Мурбелла.

Айдаго відчув, як його шлунок стискається. Одрате принесла йому голографічний запис картини, яку тримала у своєму спальному покої. *«Хатини в Кордевілі» Вінсента ван Гога*. Підняла його з ліжка о якійсь відьомській годині ночі майже місяць тому.

— Ти питаєш, що пов'язує мене з людством? Ось воно. — Тицьнула голограму перед його затуманеними зі сну очима. Він сів і вдивлявся в картину, намагаючись збагнути. Що з нею не так? Голос Одрате звучав так схвильовано.

Віддала йому голограму та ввімкнула все світло, надавши формам кімнати суворості та різкості. Усе здавалося неясно механічним, як і слід очікувати на не-кораблі. Де це Мурбелла? Вони лягали спати разом.

Він зосередився на голограмі, що якимсь незбагненим чином його зачепила, поєднуючи з Одрате. Пов'язує її з людством? Голограма холодила йому долоні. Одрате забрала її в нього і, сперши об стіну, поставила на бічний столик. Він

дивився, а вона тим часом знайшла крісло і сіла біля його узголів'я. Сіла? Щось змушувало її триматися поблизу нього!

— Її намалював безумець на Старій Террі, — сказала вона, наблизившись щокую до його щоки, і вони разом дивилися на копію картини. — Глянь на неї! Закрита в оболонці людська мить.

«У пейзажі? Так, прокляття. Її правда».

Він вдивлявся в голограму. *Ці чудові кольори!* Це були не просто кольори. Це була цілісність.

— Більшість сучасних художників сміялася б з того, як він це створив, — промовила Одріде.

«Не може вона помовчати, доки він дивиться?»

— Людська істота як найкращий пристрій запису, — сказала Одріде. — Людська рука, людське око, людська суть у фокусі свідомості одної особи, що випробовувала межі.

«Випробовувала межі! Ще шматочок мозаїки».

— Ван Гог зробив це за допомогою найпростіших матеріалів і знарядь. — Її голос звучав наче напідпитку. — Пігменти, які розпізнав би мешканець печери! Намальовано на тканині, яку він міг би зіткати власноруч. Сам міг зробити пензлі з хутра і диких гілок.

Вона торкнулася поверхні голограми, її палець відкидав тінь на високі дерева.

— За нашими мірками, культурний рівень був примітивним, та бачиш, що він створив?

Айдаго відчував, що повинен щось сказати, але слова не приходили. Де це Мурбелла? Чому її немає?

Одріде відсахнулася, а її дальші слова закарбувалися в пам'яті:

— Ця картина каже, що не можна придушити дикість, унікальність, яка постає між людьми, хоч як би ми намагалися цього уникнути.

Айдаго відірвався від голограми й глянув на вуста Одріде, що промовляли ці слова.

— Вінсент розповів нам щось важливе про наших одноплемінників із Розсіяння.

«Цей давно мертвий художник? Про Розсіяння?»

— Вони там робили й далі роблять речі, яких ми не можемо й уявити. Дикі речі! Вибухове наростання популяції Розсіяння гарантує це.

З-за спини Одрі до кімнати зайшла Мурбелла — босоніж, закутана у м'яку білу нічну одежу. Волосся вогке після душу. Ось куди вона виходила.

— Мати Настоятелько? — голос Мурбелли був сонним.

Одрі заговорила через плече, не повністю обернувшись:

— Всечесні Матрони думають, що можуть передбачити й тримати під контролем будь-яку дикість. Які нісенітниці. Вони не можуть тримати під контролем навіть власну дикість.

Мурбелла підійшла до узніжжя ліжка й питально глянула на Айдаго.

— Схоже, я ввійшла посеред розмови.

— Рівновага — ось ключ, — сказала Одрі.

Айдаго зосередив увагу на Матері Настоятельці.

— Люди вміють утримувати рівновагу на дивних поверхнях, — вела далі Одрі. — Навіть на таких, які годі й передбачити. Це зветься «налаштуванням». Таке знають великі музиканти. Серфінгісти, яких я дитиною бачила на Гамму, теж це знали. Деякі хвили можуть тебе скинути, але ти до цього готовий. Знову здіймаєшся і знову мчиш.

Без всякої причини, яку він міг би збагнути, Айдаго подумав про ще одну річ, сказану Одрі: «У нас немає складів на горіщі. Ми все використовуємо наново. Рециклінг».

«Рециклінг. Цикл. Циркуль. Коло. Шматочки кола. Шматочки мозаїки».

Він полював навмання і знав краще. Не в ментатському стилі. Хоча Рециклінг — Інша Пам'ять була тоді не складом

на горищі, а тим, що вони вважали рециклінгом. Це означало, що вони використовували своє минуле тільки для того, щоб його змінити й відновити.

Налаштування.

Дивна алюзія для когось, хто твердить, наче уникає музики. Згадуючи це, він відчув ментальну мозаїку. Вона перетворилася на плутанину. Ніщо нікуди не пасувало. Навмання зібрані шматки, які, ймовірно, взагалі не склалися разом.

Але ж склалися!

Голос Матері Настоятельки далі звучав у його пам'яті. *Тож було ще щось.*

— Люди, які це знають, влучають у саму суть, — казала Одріде. — Ось їхня засторога: не можна думати про те, що робиш. Це прямий шлях до поразки. Просто роби!

«*Не думай. Просто роби*». Він відчував безвладдя. Її слова відкинули його назад, до ресурсів, відмінних від ментатського вишколу.

«*Хитрощі Бене Гессерит!*» Вона зробила це навмисне, знаючи наслідки. Де поділося те почуття, яке — він це відчував — інколи від неї променіло? Чи могла вона дбати про благо того, до кого так ставилася?

Коли Одріде їх покинула (він ледве помітив її відхід), Мурбелла сіла на ліжку й розгладила нічну одягу на колінах.

«*Люди вміють утримувати рівновагу на дивних поверхнях*». Рух у його розумі: шматочки мозаїки, які намагаються знайти взаємозв'язок.

Він відчув новий сплеск у Всесвіті. Ті двоє дивних людей у його видиві? Були частиною цього. Він знав це, хоча не міг сказати звідки. Що твердили Бене Гессерит? «*Ми змінюємо старі взірці та старі вірування*».

— Глянь на мене! — сказала Мурбелла.

Голос? Не зовсім, але тепер він був певний, що вона це спробувала. А не казала ж, що вони навчають її цього відьомства.

Він побачив чужий вираз у її зелених очах. Це підказало йому, що вона думає про своїх колишніх спільниць.

— Ніколи не намагайся перехитрити Бене Гессерит, Дункане.

«Каже це в комунікатори?»

Він не мав у цьому певності. В її очах з'явився розум, що останнім часом справляв на нього неабияке враження. Він відчував, як цей розум у ній наростає, наче її вчительки вдмухують його, як у надувну кулю. Мурбеллін інтелект розширився так само, як її живіт, де росло нове життя.

Голос! Що вони з нею зробили?

Дурне питання. Він знав, що вони роблять. Забирають її в нього, роблячи з неї Сестру. *«Більше не будеш моєю коханою, чарівна моя Мурбелло»*. Будеш Превелебною Матір'ю, яка відсторонено прораховує все, що робить. *Відьмою*. Хто міг би кохати відьму.

«Я міг би. І кохатиму завжди».

— Вони хапають тебе, підступивши з твоєї сліпої зони, щоб використати у власних цілях, — сказав він.

Бачив, як вона сприймає його слова. Отямилася в пастці, коли все вже сталося. Бене Гессерит такі спритні, бодай би їх! Заманили її у пастку, показавши дрібні проблески речей, так само магнетичних, як сила, що зв'язала її з ним. Усвідомлення цього могло тільки розлютити Всечесну Матрону.

«Ми ловимо інших! Інші не ловлять нас!»

Але Бене Гессерит це зробили. Вони були в іншій категорії. Майже Сестри. Навіщо це заперечувати? А вона прагнула здобути їхні вміння. Хотіла закінчити цей випробувальний термін і перейти до повного навчання, яке відчувала за стінами корабля. Невже не знала, чому її досі випробовують?

«Знають, що вона далі змагається в їхній пастці».

Мурбелла вислизнула з нічної одежі і вклалася в ліжко поруч із ним. Не торкаючись. Але підтримуючи почуття близькості між їхніми тілами.

— Спершу вони хотіли, щоб я контролював для них Шіану, — сказав він.

— Як контролюєш мене?

— Я контролюю тебе?

— Інколи я думаю, Дункане, що ти комедіант.

— Якщо не зможу сміятися з себе, то я справді пропащий.

— Зі своїх претензій на гумор ти теж смієшся?

— З них перших. — Він обернувся до неї, взяв ліву грудь в долоню, відчуваючи, як твердішає сосок під його дотиком. — Знаєш, що мене ніколи не відлучали від грудей?

— Ніколи у всіх цих...

— Жодного разу.

— Я могла б здогадатися. — На її губах промайнула усмішка, і зненацька вони розреготалися, тулячись одне до одного, не в силах стриматися.

— Прокляття, прокляття, прокляття, — сказала нарешті Мурбелла.

— Кому прокляття? — спитав, коли пересміявся і вони на силу зуміли розділитися.

— Не кому, а чому. Прокляття долі!

— Не думаю, що доля цим переймається.

— Я кохаю тебе, а не повинна цього робити, якщо маю стати путящою Превелебною Матір'ю. Такою, як слід.

Він не терпів цих відступів, надто близьких до жалоців над собою. *«Тоді жартуй!»*

— Ти ніколи не будеш ніякою путящою. — Він розмасовував її розбухлий від вагітності живіт.

— Я *вже* путяща!

— Коли тебе творили, це слово пропустили.

Вона відштовхнула його руку, сіла і глянула на нього згори вниз.

— Превелебні Матері не повинні кохати.

— Я це знаю. — *«Невже мій біль вийшов назовні?»*

Вона була надто поглинута власними клопотами.

— Коли я дійду до Агонії прянощів...

— Моя любове! Мені не подобається думка про агонію, якимось пов'язану з тобою.

— Як можна цього уникнути? Я вже почала спускатися зі схилу. Невдовзі мене прискорять. Тоді поїду дуже швидко.

Він хотів відвернутися, та її очі втримали його.

— Справді, Дункане. Я це відчуваю. У певному сенсі це як вагітність. Наближається момент, коли переривання вагітності стає надто небезпечним. Мусиш крізь це пройти.

— Ми ж кохаємо одне одного! — Змусив свої думки перейти від однієї небезпеки до іншої.

— А вони забороняють.

Він глянув на комунікатори.

— Сторожові пси стежать за нами, а в них є ікла.

— Я знаю. Я саме зараз із ними розмовляю. Моя любов до тебе — це не вада. Вада — це їхній холод. Вони як Всечесні Матрони! *«Гра, в якій не можна переставити один зі шматочків».*

Йому закортіло вигукнути це, але слухачі по той бік комунікаторів почули б більше, ніж він би сказав. Мурбелла мала рацію. Небезпечно було думати, що можна обманути Превелебних Матерів.

Вона глянула на нього — її очі немов затуляв серпанок.

— Як дивно ти щойно виглядала. — Він розпізнав Превелебну Матір, якою могла стати Мурбелла.

«Жени геть цю думку!»

Час від часу її змушували відволікатися думки про незвичайність його спогадів. Вона припускала, що попередні втілення уподібнюють його до Превелебної Матері.

— Я так багато разів помирав.

— Ти це пам'ятаєш? — Щоразу те саме питання.

Він труснув головою, не зважаючи сказати щось таке, що могли б витлумачити сторожові пси.

«Ні смерті, ні пробудження».

Притупилися через повторення. Інколи він навіть не завадав собі клопоту скинути це все в таємне звалище даних. Ні... там зберігалися унікальні зіткнення з іншими людьми, довга низка розпізнавань.

Шіана запевняла, що саме цього вона хоче від нього. «Інтимні дрібнички повсякдення. Цього прагнуть усі митці».

Шіана не знала, чого просить. Усі ці живі зіткнення створили нові сенси. Схеми всередині схем. Дрібнички набули гостроти, якою він розпачливо не хотів ділитися ні з ким... навіть із Мурбеллою.

«Дотик долоні до моєї руки. Сміх на дитячому личку. Близьк в очах напасника».

Безліч буденних речей. Знайомий голос каже: «Я просто хочу задерти ноги і завалитися на ніч. Не кажи мені рухатися».

Усі вони стали його часткою. Були пов'язані з його характером. Життя нерозривно їх зцементувало, і він нікому не міг цього пояснити.

Мурбелла говорила, не дивлячись на нього.

— У твоїх життях було багато жінок.

— Я ніколи їх не лічив.

— Ти кохав їх?

— Вони мертві, Мурбелло. Можу лише поклястися, що в йому минулому немає ревнивих духів.

Мурбелла погасила світлокулю. Він заплющив очі й відчув наближення темряви, а вона тим часом прослизнула в його обійми. Він міцно її тримав, знаючи, що вона цього потребує, але його думки котилися з власної волі.

Давній спогад воскресив слова вчителя-ментата: *«Найважливіші речі можуть стати неістотними за одне серцебиття. Ментати мають відчувати радість, дивлячись на такі моменти».*

Він не відчував радості.

Усі його серійні життя тривали в ньому всупереч ментатським настановам. Кожну мить свого всесвіту ментат має зустрічати з відчуттям свіжості. Нічого старого, нічого нового, нічого налиплого з давнини, нічого справді відомого. Ти — невід, існуєш лише для того, щоб перевірити улов.

«Що там залишилося? Наскільки дрібну сітку використав я на цій ділянці?»

Таким був ментатський погляд. Але тлейлаксу не могли використати всі клітини гхол Айдаго, щоб відтворити його. У серійній колекції його клітин мусли існувати прогалини. Він розпізнав багато таких прогалин.

«Але в моїх спогадах немає прогалин. Я маю їх усі».

Він був неводом, мережею, сплетеною поза Часом. *«Так я й бачу людей у цьому видінні... як мережу».* Це єдине тлумачення, на яке спромоглася свідомість ментата. Якби Сестринство про це здогадалося, було б нажахане. Хай скільки б він це заперечував, вони скажуть: *«Черговий Квізац Хадерах! Убити його».*

«Тож попрацюй на себе, ментате!»

Він знав, що має більшість шматочків мозаїки, та вони й далі не склалися разом у цей — *ах, ха* — набір питань, який цінували ментати.

Гра, в якій не можна переставити один зі шматочків.

Виправдання незвичайної поведінки!

Хочуть, щоб ми добровільно стали учасниками їхньої мрії.

Випробовувала межі!

Люди вмійть утримувати рівновагу на дивних поверхнях.

Налаштування. Не думай. Просто роби.

Найкраще мистецтво нездоланим чином наслідує життя. Якщо наслідує сон, це мусить бути сон життя. Інакше немає місця, де ми могли б з'єднатися. Наші втички не пасують до розеток.

Дарві Одраде

Їдучи раннім пополудням на південь до пустелі, Одраде виявила, що від часу її попередньої інспекції три місяці тому околиця навкруги тривожно змінилася. Вона відчула, що вибір наземного транспорту був виправданим. Краєвиди, обрамлені товстим пласом, що захищав її від куряви, видавали більше подробиць, ніж це було можливим на іншому рівні.

Значно сухіше.

Її найближча групка розмістилася у відносно легкому автомобілі — лише п'ятнадцять пасажирів і водій. Силові підвіски й хитромудрий реактивний двигун там, де не діяв аеродинамічний ефект. Швидкість — триста кілометрів на годину по рівній дорозі. Супровід Одраде (надто численний через надмірну старанність Тамелейн) їхав автобусом, що заодно перевозив змінний одяг, їжу та напої для зупинок у дорозі.

Стреггі, що сиділа позаду Одраде і водія, сказала:

— Не могли б ми влаштувати тут дощик, Мати Настоятелько?

Губи Одраде стиснулися. Мовчання було найкращою відповіддю.

Вони вирушили пізно. Усі зібралися на відправному майданчику і були готові виїжджати, аж раптом останньої миті надійшла звістка від Беллонди. Ще одне повідомлення

про катастрофу, яке вимагало особистої уваги Матері Настоятельки!

Це був один із тих моментів, коли Одріде відчувала, що єдина можлива для неї роль — виклад офіційної інтерпретації. Підійти до краю сцени й виголосити всім, що означає ця звістка: «Сестри, сьогодні ми довідалися, що Всечесні Матрони зруйнували ще чотири наші планети. Нас стало значно менше».

Лише дванадцять планет (разом із Баззелом), а безлика мисливиця з сокирою значно ближче.

Одріде відчула, що під нею розверзлася прірва.

Беллонда дістала розпорядження зберігати ці погані новини до більш відповідної миті.

Одріде виглянула крізь вікно, біля якого сиділа. Яка мить може бути відповідною для таких новин?

Вони їхали на південь трохи довше трьох годин, а вигладжена пальником, наче скло, дорога перед ним була мов зелена ріка. Цей коридор вів їх крізь зарослі корковими дубами пагорби, що тяглися аж до зубчастого гірського хребта на обрії. Дубам, схожим на низьких і кремезних гномів, дозволено було рости не так впорядковано, як садам. Їхні ряди меандрами звивалися по узбіччях. Початково плантацію розбили на тодішніх контурах, напівтерасах, тепер закритих високою коричневою травою.

— Там ми вирощуємо трюфелі, — сказала Одріде.

Стреггі мала більше поганих новин.

— Мені сказали, що з трюфелями проблема, Мати Настоятелько. Бракує дощу.

Більше не буде трюфелів? Одріде завагалася. Слід покликати аколітку зв'язку і спитати Погодну службу, чи не можна скорегувати цю сухість?

Вона озирнулася на своїх помічників. Три ряди, по четверо в кожному ряду. Спеціалісти, що мають поширити її

спостережні можливості та виконувати накази. І глянь на той автобус, що їде за ними слідом! Один із найбільших транспортників такого типу в Капітулі. Щонайменше триста метрів завдовжки! Набитий людьми! Під ним і довкола нього вирувала курява.

За наказом Одраде Тамелейн їхала позаду. Усі знали, що Мати Настоятелька може відсипати перцю, коли розійдеться. Там взяла з собою надто багато людей, але Одраде дізналася про це, коли вже було запізно щось міняти.

— Це не інспекція! Це навала, будь вона проклята! — *«Їдь за мною слідом. Їдь під моїм проводом, Там. Маленька політична драма. Зроби перехід легшим».*

Вона перевела увагу на водія, єдиного чоловіка в цьому автомобілі. Клербі, дрібний і кислий, мов оцет, транспортний експерт. Худе обличчя, шкіра кольору свіжоскопаної вогкої землі. Улюблений водій Одраде. Швидкий, обачний, уважний до меж можливостей своєї машини.

Вони переїхали через вершину узгір'я. Коркові дуби порідшали, їм на зміну прийшли селища, оточені фруктовими садами.

Одраде подумала, що вони прегарні при цьому освітленні. Низькі будівлі з білими стінами і черепичними оранжевими дахами. Далеко внизу під схилом видно було затінену аркою в'їзну вулицю, а за нею прямо — високу центральну конструкцію, де розміщувалися регіональні адміністративні офіси.

Краєвид заспокоїв Одраде. Селище променіло сяйвом, пом'якшеним відстанню і димкою, що здіймалася над кільцями садів. Віття у цій зимовій смузі було ще голим, але напевне спроможним на принаймні ще один урожай.

Сестринство вимагало звичної краси доквілля, нагадала вона собі. Пестлива підтримка чуттів без нехтування потреб шлунку. Комфорт, де це можливо... але без надмірності!

— Думаю, частина цих дерев випускає листя, — сказав хтось позаду Одраде.

Одраде придивилася пильніше. Так! Крихітні зелені бруньки на темних гілках. Зима тут підсковзнула. Контроль погоди, що змагався за зміни пір року, не міг відвернути випадкових помилок. Дедалі ширша пустеля надто рано підвищила температуру: латки дивного тепла змусили рослини випускати листя чи квіти, хоча у цей сезон мали б тріщати морози. Відмирання плантацій стало аж надто звичним явищем.

Польова Радниця відкопала древній термін «бабине літо» для звіту, ілюстрованого зображеннями саду в повному розквіті під раптовим натиском снігу. Одраде відчула, що від слів радниці її пам'ять стрепенулася.

«Бабине літо. Як влучно!»

Її радниці поділяли цей погляд на страждання їхньої планети, розпізнавши метафору морозу-мародера, що йде по п'ятах недоречного тепла, — несподіване повернення теплої погоди, час, коли грабіжники могли плюндрувати край своїх сусідів.

Згадавши це, Одраде відчула холод мисливської сокири. *Як швидко?* Вона не сміла шукати відповіді. *Я не Квізац Хадерах!*

Не повертаючи голови, Одраде заговорила до Стреггі:

— Це місце зветься Пондрілл. Ти колись тут була?

— Центр, де я навчалася постуланткою, не тут, Мати Настоятелько, та думаю, що вони схожі.

Так, ці селища були дуже схожими: переважно низькі будівлі між городами й садами, навчальні центри для особливо-го вишколу. Це була система відбору для майбутніх Сестер: що ближче до Централі, то ретельніше відсіювання.

Частина цих селищних спільнот, як-от Пондрілл, концентрувалися на гартуванні своїх підопічних. Щодня висилали жінок на тривалу фізичну працю. Руки, що заболотилися і покрилися плямами фруктового соку, в пізнішому житті рідко ухилялися від ще бруднішої роботи.

Тепер, коли вони вже виїхали з курави, Клербі відкрив вікна. Досередини напливало тепло! Що робить Погодна служба?

Два будинки на краю Пондрілла на рівні першого поверху були з'єднані через вулицю, утворюючи довгий тунель. «Бракує тільки ґрат, — подумала Одраде, — і вийшла б копія міських воріт з докосмічної історії». Лицарям в обладунку тутешня курна спека не здалася б незвичною. Браму збудовано з пласкаменю, візуально його годі було відрізнити від звичайного каменю. Отвори комунікаторів над головою відповідали давнім бійницям, звідки пильнували вартові.

Вона зауважила, що довга тіниста в'їзна дорога до селища була чистою. У бене-гессеритських селищах ніс рідко драгували прикрі запахи — гнилизни чи ще чогось неприємного. Нічого схожого на міські нетрі. Небагато калік, які шкутильгали б на вулицях. Багато здорової плоти. Добре правління дбає, щоб населення було здоровим і щасливим.

«Хоча ми маємо своїх неповносправних. І не завжди це неповносправні фізично».

Клербі припаркувався відразу ж при виїзді з тінистої вулиці, вони вийшли. Автобус Тамелейн зупинився за ними.

Одраде мала надію, що вхідний пасаж дасть їм полегшу від спеки, але насправді температура зросла — підступ природи перетворив це місце на піч. Вона радо вийшла звідти у чисте світло центральної площі, де випалений з тіла піт дав їй кілька секунд прохолоди.

Ілюзія полегші зненацька розсіялася, коли сонце припекло їй голову і плечі. Вона була змушена вдатися до метаболічного контролю, щоб налаштувати температуру тіла.

Водограй, відкидаючи сонячні зайчики, плюскотів посеред центральної площі. Безтурботність, яка невдовзі дійде кінця.

«Облишмо це поки. Мораль!»

Вона чула, як її супутниці, ідучи позаду, звично нарікають на «довге сидіння в одній позі». По той бік площі видно було вітальну делегацію. Одраде розпізнала на її чолі Цімпей — керівницю Пондрілла.

Помічниці Матері Настоятельки вийшли на блакитні плит-ки фонтанної площі — всі, крім Стреггі, що стояла поруч із Одраде. Плюскіт води привабив і групу Тамелейн. Одраде подумала, що все це — частини і складові людської мрії, такої древньої, що годі повністю її відкинути.

«Родючі поля і відкрита вода — чиста питна вода, в яку можна занурити обличчя, щоб втамувати спрагу».

І справді, частина її групи саме цим і зайнялася біля фонта-на. Їхні обличчя виблискували від вологи.

Делегація Пондрілла зупинилася біля Одраде, на тих са-мих блакитних плитках фонтанної площі. Цімпей привела ще трьох Превелебних Матерів і п'ятьох старших аколіток.

Усі ці аколітки майже дісталися стадії Агонії, помітила Одраде. Прямота їхніх поглядів показувала, що вони усві-домлюють близькість випробування.

Цімпей належала до тих, кого Одраде зрідка бачила в Цен-тралі, коли інколи прибувала туди як вчителька. Виглядала належно: бронзове волосся було таким темним, що при цьо-му світлі здавалося червонясто-чорним. Вузьке обличчя, таке суворе, аж похмуре. Її риси зосереджувалися довкола цілковито синіх очей під тяжкими бровами.

— Ми раді тебе бачити, Мати Настоятелько. — Судячи зі звучання, так воно і було.

Одраде ледь схилила голову. *«Я тебе чую. Чому ти така рада мене бачити?»*

Цімпей зрозуміла. Вказала на високу Превелебну Матір із запалими щоками поруч себе.

— Пам'ятаєш Фалі, нашу Розпорядницю Садів? Фалі саме була в мене з делегацією садівників. Серйозна скарга.

Обвітрене обличчя Фалі здавалося трохи сіруватим. *Пере-працьовує?* Мала тонкі вуста над гострим підборіддям. Бруд під нігтями. Одраде відмітила це зі схваленням. Не боїться копірситися в землі.

Делегація садівників. Тож потік скарг вибухово наростає. Вони мусять бути серйозними. Інакше Цімпей не клопотала б ними Матір Настоятельку.

— Вислухаймо їх, — сказала Одраде.

Зиркнувши на Цімпей, Фалі виголосила детальний речитатив, не забувши навіть про кваліфікацію лідерів делегації. Усі вони, звичайно, були добрими людьми.

Одраде розпізнала схему. Відбувалися конференції, на яких ішлося про неунікні наслідки, Цімпей була присутня на кількох таких. Спробуй пояснити своїм людям, що далекий піщаний черв (якого, може, ще й не існує) вимагає цих змін? Як пояснити хліборобам, що йдеться не про «трохи більше дощу», а про всю погоду планети, саму серцевину клімату? Додатковий дощ може означати зміну напрямку вітру на значних висотах. Це, своєю чергою, змінило б ситуацію деінде, спричинивши наповнений вологою сірокко, не лише неприємний, а й небезпечний. Аж надто легко викликати торнадо, неправильно підібравши умови. Планетна погода не така проста річ, щоб регулювати її легкими корегуваннями. *«Як я цього часом вимагала»*. Щоразу слід було ретельно перерахувати всю систему рівнянь.

— Вирішальний голос належить планеті, — сказала Одраде. Це була стара приказка Сестринства — нагадування про людську омільність.

— Дюна й досі має право голосу? — спитала Фалі. Більше гіркоти в питанні, ніж очікувала Одраде.

— Я відчуваю спеку. Дорогою ми бачили листя у ваших садах, — промовила Одраде. *«Я знаю, що тебе турбує, Сестро»*.

— Цього року ми втратили частину врожаю, — сказала Фалі. В її словах відчувалося звинувачення: *«Це твоя провина!»*

— Що ти сказала своїй делегації? — спитала Одраде.

— Що пустеля мусить збільшуватися, а Погодна служба більше не може робити всі зміни, яких ми потребуємо.

Правда. Відповідь, з якою можна лише погодитися. Неадекватна — так часто буває з правдою, — але це все, що в них зараз є. Невдовзі доведеться віддавати ще щось. А тим часом будуть нові делегації та втрати врожаю.

— Вип'єш з нами чаю, Мати Настоятелько? — дипломатично втрутилася Цімпей. *«Бачиш, як це наростає, Мати Настоятелько? Тепер Фалі повернеться до своїх справ у саду й городі. Послання вручено».*

Стреггі кашлянула.

«Цей клятий знак слід придушувати!» — Але його значення було ясным. Стреггі відповідала за їхній розклад. — *«Мусимо йти».*

— Ми пізно виїхали, — сказала Одраде. — Зупинилися, лише щоб розім'яти ноги та глянути, чи є у вас проблеми, з якими ви не можете впоратися самі.

— Ми впораємося з садівниками, Мати Настоятелько.

Енергійний тон Цімпей сказав значно більше. Одраде ледь не усміхнулася.

Інспектуй, скільки хочеш, Мати Настоятелько. Дивись усюди. Ти знайдеш у Пондрілі бене-гессеритський лад.

Одраде глянула на автобус Тамелейн. Частина її групи вже повернулася досередини, де працював кондиціонер. Тамелейн стояла біля дверей, звідки чула всю розмову.

— Мені добре відгукувалися про тебе, Цімпей, — сказала Одраде. — Ти можеш обійтися без нашого втручання. Я аж ніяк не хочу навантажувати тебе клопотами про свій супровід, надмірно численний. — Це останнє так голосно, що всі напевне почули.

— Де ви зупинитесь на ніч, Мати Настоятелько?

— В Елдію.

— Деякий час я там не була, але чула, що море значно зменшилося.

— Повітряні спостереження підтверджують те, що ти чула. Немає потреби попереджати їх, Цімпей. Уже знають. Ми му-сили підготувати їх до такого нашестя.

Розпорядниця садів Фалі зробила маленький крок уперед.

— Мати Настоятелько, якби тільки ми могли...

— Скажи своїм садівникам, Фалі, що у них є вибір. Можуть нарікати й чекати тут, доки з'являться Всечесні Матрони й захоплять їх у рабство, або ж можуть наважитися й вирушити в Розсіяння.

Одріде повернулася до автомобіля і сиділа там, заплющивши очі, доки не відчула, що дверцята зачинилися, а вони вже добре відїхали. Тоді розплющила очі. Вони виїхали з Пондерілла й перейшли на гладеньку дорогу крізь гладеньке садове кільце. Позаду Одріде панувала напружена тиша. Сестри глибоко задумалися, обмірковуючи недавню поведінку Матері Настоятельки. Ця зустріч нікому не принесла задоволення. Аколіткам, природно, передався цей настрій. Стреггі здавалася похмурою.

Ця погода вимагала уваги. Скарги неможливо було втихомирити словами. Причина була загальновідомою, але зміни zostалися центральною точкою. Видимою. Не можна було нарікати на Матір Настоятельку (без поважної причини!), та можна було ремствувати на погоду.

«Навіщо сьогодні влаштували такий холод? Чому сьогодні, коли я мушу вийти з дому? Коли ми вирушали, було тепло, та гляньте, що тепер. А я не маю належного вбрання!»

Стреггі хотіла порозмовляти. *«Що ж, для цього я її й взяла».* Та вона зробилася майже балакучою, відколи вимушена близькість зменшила її трепет перед Матір'ю Настоятелькою.

— Мати Настоятелько, я шукала у своїх підручниках пояснення...

— Стережись підручників! — Скільки разів за життя вона чула чи промовляла ці слова? — Підручники творять звички.

Стрегі часто чула повчання про звички. Бене Гессерит їх мали — речі, збережені в народній мудрості як «Типове для відьом». Але схеми, які дозволяли іншим передбачити їхню поведінку, слід було ретельно виполоти.

— То навіщо ж нам підручники, Мати Настоятелько?

— Головним чином для того, щоб їх спростовувати. Кодекс призначений для новачків та інших тих, хто починає навчання.

— А історія?

— Ніколи не забувай про банальність записаних історій. Ставши Превелебною Матір'ю, щомиті вивчатимеш історію заново.

— Історія — це порожня чашка. — Дуже горда з афоризму, який запам'ятала.

Одраде ледь усміхнулася.

«*Стрегі — справжня коштовність*».

Ця думка була пересторогою. Деякі коштовні камені можна було розпізнати за їхніми ганджами. За включеннями, що порушують їхню чистоту. Експерти картографують ці включення. Це як таємний відбиток пальця. Так само й з людьми. Часто їх розпізнають за дефектами. Блискуча поверхня дає обмаль інформації. Для доброї ідентифікації слід заглянути всередину й розгледіти включення. Саме в *них* найвища цінність особистості. Що вийшло б із ван Гога без його включень?

— Стрегі, це коментарі спостережливих циніків. Речі, які *вони* кажуть *про* історію, мають бути твоїми провідниками перед Агонією. Пізніше станеш сама собі циніком і відкриєш власні цінності. Тим часом історія відкриває дати і розповідає те, що сталося. Превелебні Матері шукають те *щось*, вивчаючи при цьому упередження істориків.

— І це все? — Глибоко ображена. «*Навіщо вони марнують на це мій час?*»

— Багато історичних праць є значною мірою беззартісними, оскільки вони упереджені, написані, щоб удовольнити певну

владну групу. Почекай, моя люба, доки твої очі розплющатся. Ми — найкращі історики. Ми там були.

— І моя думка щоденно змінюватиметься? — Дуже інтроспективно. Дівчина зазирає всередину себе.

— Це урок, про який нагадав нам башар. Лекція, що має зоставатися живою в нашій свідомості. Минуле необхідно тлумачити через сучасне.

— Я не певна, що мене це втішило б, Мати Настоятелько. Так багато моральних рішень.

Ах, ця коштовність заглянула в саму суть і висловила думку як істинна бене-гессеритка. Поміж включень Стреггі були блискучі грані.

Одраде краєм ока глянула на замислену аколітку. Сестринство давним-давно вирішило, що кожна Сестра мусить ухвалювати власні моральні рішення. *«Ніколи не йди за лідером, не ставлячи йому своїх питань»*. Тому моральне кондиціонування юних мало такий високий пріоритет.

«Ось чому нам подобається, коли майбутні Сестри приходять до нас такими юними. Можливо, саме тому в душу Шіани вкралася моральна вада. Ми здобули її надто пізно. Про що вони з Дунканом таємно розмовляють мовою рук?»

— Моральні рішення завжди легко розпізнати, — сказала Одраде. — Вони там, де ти відкидаєш власні інтереси.

Стреггі глянула на Одраде з благоговійним острахом.

— Якої відваги це мусить вимагати!

— Не відваги! І навіть не відчаю. Те, що ми робимо, природно — у найосновоположнішому сенсі. Робимо, бо немає іншого вибору.

— Інколи ви змушуєте мене почуватися такою невігласкою, Мати Настоятелько.

— Чудово! Це початок мудрості. Є багато різновидів невігластва, Стреггі. Найгірший із них — йти за своїми бажаннями, не вивчаючи їх. Часом ми робимо це несвідомо. Вигостри свою

чутливість. Будь свідомою того, що робиш підсвідомо. Завжди питай: «Що я хотіла здобути, коли робила це?»

Вони проїхали верхівку останнього узгір'я перед Елдію, й Одраде на мить поринула у думки.

— Там море, — пробурмотів хтось позаду.

— Зупинися тут, — наказала Одраде, коли вони наблизилися до широкого з'їзду на повороті з видом на море. Клербі знав це місце і був до нього готовий. Одраде часто просила його зупинитися тут. Він пригальмував там, де вона хотіла. Автомобіль заскрипів, уповільнюючись. Вони почули, як ззаду під'їжджає автобус. Гучний голос крикнув супутникам:

— Гляньте на це!

Елдію розкинулося вниз, ліворуч від Одраде: легкі й елегантні будинки, деякі підняті над землею на тонких трубах, під ними і між ними провівав вітер. Місцевість далеко на південь і вниз від вершин Централі, тож значно тепліша. На рогах будинків обертали лопатями вітрячки з вертикальною віссю, на цій відстані вони здавалися іграшковими. Постачали селище енергією. Одраде показала їх Стреггі.

— Ми розглядаємо їх як можливість звільнитися від засилля складних технологій, контрольованих іншими.

Кажучи це, Одраде перевела погляд праворуч. *Море!* Страхливо зменшені рештки колись величного простору. Дитя моря ненавиділо те, що бачило.

Над морем здіймалися теплі випари. Притьмарений фіолет сухих узгір'їв рисував розмиту лінію обрію по той бік води. Одраде побачила, що Погодна служба ввела вітер, щоб розпорошити насичене вологою повітря. Результатом була збурена піна хвиль, які билися об гальку під цим оглядовим майданчиком.

Одраде згадала, що тут була низка рибальських селищ. Тепер, коли море так відступило, селища опинилися далеко від нього, на схилах пагорбів. Колись ці селища були барвистою

ноткою узбережжя. Більшу частину їхнього населення поглинуло нове Розсіяння. Ті, що zostалися, проклали вузькоколіїнку, щоб доставляти свої човни до води і від неї.

Вона схвалювала і вболівала за це. Енергозбереження. Уся ця ситуація зненацька здалася їй такою похмурою — наче одна з геріатричних установ Старої Імперії, де люди доживали віку, чекаючи смерті.

Скільки часу промине, доки помре це місце?

— Море таке мале! — Це був голос із задньої частини автомобіля. Одріде пізнала його. Працівниця Архівів. Одна з клятих шпигунок Белл.

Схилившись уперед, Одріде ляснула Клербі по плечі.

— Завези нас на ближній берег, до тієї бухточки, що просто під нами. Я хочу поплавати в нашому морі, Клербі, доки воно ще існує.

Стрегі та дві інші аколітки приєдналися до неї в теплих водах бухточки. Інші проходились берегом чи спостерігали за цією дивною сценою з автомобіля й автобуса.

Мати Настоятелька голою плаває в морі!

Одріде відчула довкола себе життєдайну воду. Плавання було необхідним, бо невдовзі їй доведеться ухвалювати командні рішення.

Яку частку цього останнього великого моря вони можуть дозволити собі утримувати в ці прикінцеві дні помірного життя? Пустеля наближалася — *цілковита пустеля*, аби дорівнятися тій, що була на втраченій Дюні. «Якщо ворог із сокирою дасть нам час». Загроза була дуже близькою, а прірва — глибокою. «Прокляття цьому дикому таланту! Чому я мушу це знати?»

Дитя моря й погойдування хвиль повільно повернули їй рівновагу. Ця водойма була серйозним ускладненням — куди важливішим, ніж порозкидувані там і сям дрібні моря та озера. Волога здіймалася звідси в значних кількостях. Погодній

службі потрібно багато енергії, щоб усувати небажані відхилення у ледве контрольованому керуванні кліматом. Але це море досі живило Капітулу. Було комунікаційним і транспортним шляхом. Морські перевезення були найдешевшими. В її рішенні кошти енергії мусили бути збалансовані з іншими елементами. Та море має зникнути. Це точно. Усе населення постане перед лицем нових переміщень.

Втрутилися спогади Дитяти моря. Ностальгічні. Вони блокували шляхи слушних рішень. *«Як швидко має зникнути море?»* Ось питання. Усі неунікні переміщення та переселення чекали цього рішення.

«Найкраще зробити це швидко. Біль буде вигнано в минуле. Берімося за це!»

Одраде впливла на міліну й глянула на заінтриговану Тамелейн. Спідниці одягу Там потемніли від бризок несподіваних хвиль. Одраде підняла голову, уникаючи дрібних сплесків.

— Там! Ліквідуйте море якомога швидше. Передай Погодній службі, що слід запланувати швидку схему зневоднення. Підключити до цього харчування і транспорт. Я підпишу остаточний план після звичного огляду.

Тамелейн мовчки відвернулася. Кивнула Сестрам зі свого супроводу. Лише раз озирнулася на Матір Настоятельку. *«Бачиш! Я мала рацію, забираючи з собою необхідні кадри!»*

Одраде вийшла з води. Мокрий пісок скрипів їй під ногами. *Невдовзі це буде сухий пісок.* Вона вдяглася, не переймаючись витиранням. Вбрання неприємно чіплялося за тіло, але вона не зважала на це, ідучи пляжем геть від інших, не оглядаючись на море.

«Пам'ятки мусять бути тільки пам'ятками. Речами, які слід час від часу виймати та голубити, прикликуючи давні радощі. Жодна радість не може бути тривкою. Усе минує. Вислів "І це мине" стосується всього нашого живого всесвіту».

Там, де на зміну пляжеві прийшли глинисте болото й нечисленні порозкидувані рослини, вона врешті обернулася та знову глянула на море, якому щойно винесла вирок.

Сказала собі, що має значення тільки життя, саме по собі. А життя не могло б тривати без постійних поштовхів відтворення.

«Вживання. Наші діти повинні вижити. Бене Гессерит повинні вижити».

Жодна окрема дитина не може бути важливішою за загал. Вона прийняла це, розпізнавши голос виду, що промовляв до неї з її найглибшого «я», того, з яким вона вперше зустрілася як із Дитям моря.

Коли вони повернулися до машин і приготувалися рушати до Елдію, Одріа дозволила Дитяті моря востаннє вдихнути солоне повітря. Відчула, що заспокоюється. Сутнісна рівновага, завчена раз, більше не потребувала моря для свого тривання.

Викорчуй свої питання з їхнього ґрунту, і стануть видимими корені,
що з них звисають. Чергові питання!

Дзен-суфійський ментат

Дама була у своїй стихії.

Павуча Королева!

Великій Всечесній Матроні подобалося прізвисько, яке дали їй ці відьми. Це було серце її павутини — новий контрольний центр на Перехресті. Зовнішній вигляд будівлі досі її не влаштовував. У дизайні надмір самовдоволення Гільдії. Консервативності. Зате інтер'єр став набирати звичних рис, які її заспокоювали. Майже могла уявити, що не покинула Дура, що не було Футарів і страдницької втечі назад, до Старої Імперії.

Вона стояла у відкритих дверях Зали зібрань, дивлячись на Ботанічний сад. Логно чекала за чотири кроки позаду. *«Не надто наближайся до мене, Логно, щоб мені не довелося тебе вбити».*

На травнику за плитками досі було росяно. Коли сонце достатньо підніметься, слуги розставлять там зручні крісла та столи. Вона розпорядилася, щоб день був сонячним, і Погодна служба збіса добре це влаштувала. Рапорт Логно був цікавим. Тож стара відьма повернулася на Баззел. А ще вона була сердита. Чудово. Вочевидь, знала, що за нею стежать, і відвідала свою верховну відьму з проханням перевести її з Баззела до притулку. І зіткнулася з відмовою.

«Їм байдуже, що ми руйнуємо їхні кінцівки, доки центральне тіло залишається прихованим».

Звертаючись до Логно, Дама кинула через плече:

— Доставте до мене цю стару відьму. І всіх її помічників.

Коли Логно слухняно обернулася, виконуючи наказ, Дама додала:

— І починайте морити голодом кількох Футарів. Вони потрібні мені голодними.

— Так, Дамо.

Хтось інший зайняв ад'ютантське місце Логно. Дама не обернулася, щоб глянути на заступницю. Ніколи не бракувало помічниць, які мали виконувати необхідні накази. Усі дуже схожі між собою, відрізнялися лише мірою загрози. Логно була постійною загрозою. *«Вона тримає мене в стані готовності».*

Дама глибоко вдихнула свіже повітря. День заповідався добрим тому й тільки тому, що вона цього хотіла. Тож зібрала разом свої таємні спогади і дозволила їм ублажити її.

«Будь благословен, Гулдуре! Ми знайшли місце, де зможемо відбудувати нашу силу».

Консолідація Старої Імперії відбувалася згідно з планом. Не могло вже зоставатися багато відьомських гнізд, а коли вони знайдуть цю клятву Капітулу, кінцівки можна буде знищити на дозвіллі.

А тепер Ікс. Це було проблемою. *«Либонь, мені не слід було бивати вчора тих двох іксіанських науковців».*

Але ж ці дурні посміли вимагати від неї «більше інформації». Вимагати! І це після того, як сказали, що далі не мають розв'язку задачі, як відтворити Зброю. Звичайно, не знали, що це зброя. Чи знали? Вона не могла бути певною. Тож, попри все, добре зробила, убивши цих двох. Це буде для них уроком.

«Дайте нам відповіді, а не питання».

Їй подобався порядок, який вона зі своїми Сестрами творила в Старій Імперії. Досі тут було надто багато непевного блукання, надто багато різних культур, надто багато нестабільних релігій.

«Культ Гулдуря служитиме їм, як служить нам».

Вона не відчувала містичної близькості зі своєю релігією. Це було корисне знаряддя влади. З добре відомими коренями:

Лето II, якого відьми називали Тираном, і його батько Муад'Діб. Обидва неперевершені маклери влади. Довкола сила-силенна схизматичних клітин, але їх можна виполоти. Зберегти суть. Це був добре змащений механізм.

«Тиранія меншості, прихованої під маскою більшості».

Саме це й розгледіла та відьма Люцілла. Коли виявилось, що вона знає, як маніпулювати масами, її аж ніяк не можна було залишити живою. Слід знайти й випалити відьомські гнізда. Спостережливість Люцілли вочевидь не була окремим прикладом. Як зрозуміло з її дій, це наслідок роботи школи. Вони цього навчали! Дурні! Мусиш керувати дійсністю, інакше речі насправді вийдуть з-під контролю.

Логно повернулася. Дама завжди могла розпізнати звуки її кроків. Скрадливі.

— Стару відьму буде доставлено з Баззела, — сказала Логно. — І її помічниця.

— Не забувай про Футарів.

— Я віддала розпорядження, Дамо.

«Який маслянистий голос! Ти хотіла б згодувати зграї мене, чи не так, Логно?»

— І краще дбати про безпеку кліток, Логно. Минулої ночі ще троє їх утекло. Тинялися садом, коли я прокинулася.

— Мені про це розповіли, Дамо. Біля кліток виставили додаткову сторожу.

— І не кажи мені, що без Вожатих вони нешкідливі.

— Я в це не вірю, Дамо.

«Бодай раз сказала правду. Футари викликають у неї жах. Добре».

— Я думаю, що ми збудували підвалини нашої влади, Логно. — Дама обернулася, помітивши, що Логно заступила в небезпечну зону — щонайменше на два міліметри. Логно відчула це й відсахнулася. *«Спереду, де я тебе бачу, можеш підступати так близько, як захочеш, Логно, але не за мою спиною».*

Логно побачила оранжеві спалахи в очах Дами й ледь не впала навколішки. Коліна їй виразно підігнулися.

— Докладаю всіх старань, щоб тобі служити, Дамо!

«Докладаєш всіх старань, щоб зайняти моє місце, Логно».

— Що та жінка з Гамму? Дивне ім'я. Як її там?

— Ребекка, Дамо. Вона і кілька її спільників... ах, тимчасово вислизнули від нас. Ми їх знайдемо. Вони не могли покинути планету.

— Думаєш, я мала затримати її тут, чи не так?

— Гадка про те, щоб використати її як приманку, була мудрою, Дамо!

— Вона й досі приманка. Відьма, яку ми знайшли на Гамму, не випадково потрапила до тих людей.

— Так, Дамо.

«Так, Дамо!» Проте улесливе звучання голосу Логно було приємним.

— Що ж, берись за це!

Логно шуснула геть.

Завжди були дрібні вогнища потенційного насилля, спільноти таємних змовників. Плекають взаємну ненависть, рояться, намагаючись сколотити порядок довкола себе. Після таких заколочень завжди хтось мусить поприбирати. Дама зітхнула. Тактика терору була такою... такою недовговічною!

Успіх — ось де небезпека. Це коштувало їм імперії. Якщо вимахувати успіхом, наче прапором, завжди знайдеться той, хто захоче тебе розрубати. Заздрість!

«Цього разу вони будуть обережнішими зі своїм успіхом».

Вона поринула в задуму, досі чуйно прислухаючись до звуків за нею, але водночас смакуючи докази нових перемог, які їй продемонстрували цього ранку. Їй подобалося безмовно перекочувати на язичку назви захоплених планет.

Валлах, Кронін, Рінол, Еказ, Бела Тегейзе, Гамму, Гамонт, Ньюше.

Люди мають природжену піддатливість найбільш упертій та виснажливій недузї інтелекту — самоошукуванню. Найкращі з можливих світів, як і найгірші, здобувають завдяки їй драматичне забарвлення. Наскільки можемо визначити, природного імунітету не існує. Необхідна постійна пильність.

Кодекс

Беллонда знала, що діяти треба швидко: доки Одріде немає в Централі (а це, схоже, триватиме недовго). *«Цей клятий ментат надто небезпечний, щоб залишити його живим!»*

Група Матері Настоятельки зникла з поля зору пізнього полудня, коли Беллонда була вже в дорозі до не-корабля.

Задумлива прогулянка через кільце садів Беллонду не влаштовувала. Вона розпорядилася виділити їй місце у пневматичному транспорті: безвіконному, автоматичному, швидкому. Одріде теж мала спостерігачів, які могли вислати небажані вісті.

Дорогою Беллонда переглянула свій звіт про численні життя Айдаго: запис, який вона зберігала в Архівах, щоб був напихваті. У характері оригіналу та ранніх гхол домінувала імпульсивність. Швидкі у ненависті, швидкі у вірності. У пізніших Айдаго-гхол ця риса дещо стерлася під впливом цинізму, але базисна імпульсивність зосталася. Тиран багато разів користався з неї. Беллонда розпізнала схему.

Гордість може бути збудником для нього.

Її захоплювала його довга служба Тиранові. Він не лише кілька разів був ментатом — існували докази, що був і Правдомовцем, причому не раз.

Вигляд Айдаго відповідав тому, що вона бачила в записах. Цікаві характерні риси, вираз очей та вуст свідчили про високий внутрішній розвиток.

Чому Одріде не погоджується з тим, що цей чоловік небезпечний? Беллонда часто відчувала побоювання, коли починала говорити про Айдаго, виставляючи при цьому напоказ емоції.

«Його мислення ясне і пряме. У його думках панує витончена чистота. Це відновлює сили. Він мені подобається, і я знаю, що ця тривіальна обставина впливає на мої рішення».

«Вона зізнається, що він має вплив на неї!»

Беллонда застала Айдаго самого, він сидів за консоллю. Зосередив увагу на лінійному зображенні, яке вона впізнала: операційна схема не-корабля. Стер проєкцію, побачивши її.

— Вітаю, Белл. Я чекав тебе.

Він торкнувся поля консолі, двері позаду нього розчинилися. Ввійшов юний Тег і став біля Айдаго, мовчки дивлячись на Беллонду.

Айдаго не запросив її сідати і не знайшов для неї крісла. Беллонда була змушена принести стілець зі спальні і поставити так, щоб сидіти до нього обличчям. Коли вже сіла, він глянув на неї з обережними веселощами.

Беллонда все ще була здивована його привітанням. *«Чого це він мене чекав?»*

Він відповів на її безмовне питання:

— Дар зв'язалася зі мною раніше. Сказала, що виїжджає на зустріч із Шіаною. Я знав, що ти не гаятимеш часу і дістанешся до мене, тільки-но вона відбуде.

Проста ментатська проєкція чи...

— Вона тебе попередила!

— Неправильно.

— Які такі таємниці між тобою й Шіаною? — спитала виможливо.

— Вона використовує мене так, як ви хочете, щоб вона мене використовувала.

— Міссіонарія!

— Белл! Ти і я — обоє ментати. Мусимо грати в ці ідіотські ігри?

Беллонда глибоко вдихнула й спробувала ввійти у ментатський режим. Нелегко за таких обставин. Це дитя, що дивиться на неї, ці веселощі на обличчі Айдаго. Невже Одріде проявила несподіване лукавство? Вона діє проти Сестри на боці цього гхоли?

Айдаго розслабився, побачивши, що до бене-гессеритської інтенсивності додалося ментатське зосередження.

— Я давно знаю, що ти прагнеш моєї смерті, Белл.

«Так... Через цей мій переляк мене легко читати».

Він подумав, що цього разу небагато бракувало. Беллонда прибула до нього з думкою про смерть, маючи наготові маленьку драму для створення «необхідності». У нього було небагато ілюзій щодо своєї спроможності дорівнятися їй у насиллі. Та Беллонда-ментатка спостерігатиме, перш ніж почне діяти.

— Називати нас на ім'я нешанобливо з твого боку, — сказала вона, намагаючись його спровокувати.

— Залежить від того, як подивитися, Белл. Ти більше не Превелебна Мати, а я не «цей гхола». Дві людські істоти зі спільними потребами. Не кажи мені, що ти цього не розумієш.

Вона роззирнулася по кабінету.

— Якщо ти чекав мене, то чому тут немає Мурбелли?

— Щоб змусити її вбити тебе, захищаючи мене?

Беллонда обмірковувала це. *«Та клята Всечесна Матрона, імовірно, могла б мене вбити, але тоді...»*

— Ти відіслав Мурбеллу, щоб її захистити.

— Я маю кращого захисника. — Він вказав на дитину.

«Тег? Захисник? Доходили такі чутки про нього з Гамму. Айдаго щось знає?»

Беллонда хотіла спитати, та чи сміє вона ризикувати, змінюючи тему? Сторожові пси мусять отримати чіткий сценарій небезпеки.

— Його?

— Чи служитиме він Бене Гессерит, побачивши, як ти мене вбиваєш?

Не дочекавшись її відповіді, додав:

— Постав себе на моє місце, Белл. Я ментат, пійманий не лише у вашу пастку, а й у пастку Всечесних Матрон.

— І це все, хто ти? Ментат?

— Ні. Я тлейлаксанський експеримент, але я не бачу майбутнього. Я не Квізац Хадерах. Я ментат з пам'яттю багатьох життів. Ти зі своїми Іншими Пам'яттями подумай про важіль, який це мені дає.

Коли він це казав, Тег підійшов ближче й сперся об консоль біля ліктя Айдаго. На обличчі хлопця малювалася цікавість, але страху перед нею вона не помітила.

Айдаго вказав на фокус проєкції в себе над головою: сріблясті пилінки танцювали там, готові творити свої образи.

— Ментат бачить, як його реле породжують неузгодженості — зимові сцени влітку, сонячне проміння, коли до нього приходять гості, мокрі від дощу... Ти не очікувала, що я прорахую твої п'єски?

Беллонда почула ментатське підсумовування. У цьому вони мали спільну школу. Вона сказала:

— Ти, звичайно, наказав собі не зменшувати Дао.

— Я ставив різні питання. Речі, які відбуваються разом, можуть мати незримі зв'язки. Що таке причина і наслідок, коли стикаєшся з багатопотоковістю?

— Ти мав добрих учителів.

— І не в одному житті.

Тег звернувся до неї:

— Ти справді прийшла, щоб вбити його?

Нема сенсу брехати.

— Я й досі вважаю, що він надто небезпечний. Нехай сторожові пси заперечать це!

— Але він має повернути мені спогади!

— Ми танцюємо на тому ж паркеті, Белл, — сказав Айдаго. — Дао. Ми начебто й не танцюємо разом, використовуємо різні кроки чи ритми, але бачать нас разом.

Вона почала здогадуватися, куди це може привести, і замислилася, чи існує інший спосіб знищити його.

— Я не розумію, про що ви розмовляєте, — зізнався Тег.

— Про цікаві збіги, — відповів Айдаго.

Тег обернувся до Беллонди.

— Чи могла б ти мені пояснити? Прошу.

— Він намагається довести, що ми потребуємо одне одного.

— То чого він так не каже?

— Бо це куди тонше, хлопче. — І подумала: *«Записи мусять показати, що я попереджала Айдаго»*. — Хвіст не є наслідком носа, Дункане, хай як часто ти бачиш тварину, що проходить повз вузьку шпарину, яка не дає тобі змоги побачити цю тварину повністю.

Айдаго зустрівся очима з нерухомим поглядом Беллонди.

— Дар прийшла колись сюди з гілкою розквітлої яблуні, а моя проєкція показувала час жнив.

— Це загадки, точно! — сказав Тег, заплескавши в долоні.

Беллонда згадала запис цього візиту. Точні рухи Матері Настоятельки.

— А ти не подумав про оранжереї?

— Або що вона просто хотіла зробити мені приємність?

— Я маю розгадувати? — спитав Тег.

Після довгої тиші, коли ментати не зводили одне з одного очей, Айдаго сказав:

— За моїм ув'язненням приховується анархія, Белл. Незгода у ваших найвищих радах.

— Навіть в анархії є місце розважливості та розумним судженням, — сказала вона.

— Ти гіпокритка, Белл!

Вона відсахнулася, наче він її ударив. Цілком мимовільний рух, що шокував її вимушеністю реакції. *Голос?* Ні... це щось глибше. Зненацька вона відчула жах перед цим чоловіком.

— Я вважаю чудом, що ментатка і *Превелелбна Мати* може бути такою гіпокриткою, — сказав він.

Тег потяг Айдаго за плече.

— Ви боретесь?

Айдаго змахнув його долоню.

— Так, ми боремося.

Беллонда не могла відірвати погляду від Айдаго. Їй хотілося обернутися й втекти. Що він робить? Усе пішло геть не так!

— Гіпокрити і злочинці серед вас? — спитав він.

Беллонда ще раз згадала про комунікатори. Він грав не тільки для неї, а й для спостерігачів! І робив це напрочуд ретельно. Зненацька вона відчула захоплення від влаштованого ним спектаклю, але це не розвіяло її страху.

— Я питаю, як твої Сестри терплять тебе? — Його губи рухалися з делікатною точністю. — Як необхідне зло? Джерело вартісних даних та інколи добрих порад?

— Як ти смієш? — До неї повернувся голос. Гортанний, неповнений її знаменитою злобністю.

— Можливо, ти зміцнюєш своїх Сестер. — Рівний голос ні на йоту не змінив тону. — Слабкі ланки творять місця, які інші мусять підкріплювати, а це зміцнює тих інших.

Беллонда усвідомила, що насилу втримує ментатський режим. Невже щось із цього може бути правдою? Невже Мати Настоятелька бачить її саме так?

— Ти прийшла сюди, задумавши злочинний непослух, — сказав він. — І все в ім'я необхідності! Маленька драма для комунікаторів мала довести, що в тебе не було іншого виходу.

Вона виявила, що його слова повернули їй ментатські здібності. Він зробив це свідомо? Її зачарувувала потреба вивчати його поведінку так само пильно, як і слова. Він справді так добре її читав? Запис цієї зустрічі може бути куди ціннішим, ніж її п'єска. А наслідок не відрізнятиметься.

— Думаєш, що бажання Матері Настоятельки — це закон? — спитала вона.

— Ти справді вважаєш мене таким неспостережливим? — Махнув до Теґа, що хотів було втрутитися. — Белл! Будь лише ментаткою.

— Я тебе чую. — *«Як і багато інших».*

— Я заглибився у вашу проблему.

— Ми не розкривали перед тобою жодної проблеми!

— Але вона у вас є. Ви маєте проблему, Белл. Ви скупо виділяєте мені клаптики інформації, але я це бачу.

Зненацька Беллонда згадала слова Одраде: «Мені не потрібен ментат! Мені потрібен новатор».

— Ви... потребуєте... мене, — сказав Айдаґо. — Ваша проблема досі прихована у скойці, але там є м'ясо і слід його видобути.

— І чого б це ми потребували тебе?

— Вам потрібні моя уява, моя винахідливість, усе те, що зберігало мені життя перед гнівом Лето.

— Ти казав, наче не можеш полічити, скільки разів він тебе вбивав. — *«Їж власні слова, ментате!»*

Він послав їй чудово контрольовану посмішку, точно таку, що ні вона, ні комунікатори не могли не зрозуміти її сенсу.

— А як ти можеш мені довіряти, Белл?

«Він сам себе засуджує!»

— Без новизни ви приречені, — сказав він. — Це лише питання часу, і всі ви це знаєте. Може, не це покоління. Можливо, навіть не наступне. Та це неминуче.

Теґ різко шарпнув Айдаґо за рукав.

— Башар міг би допомогти, чи не так?

Тож хлопець справді слухав. Айдаго поплескав Теґа по плечі.

— Башара не досить. — Тоді звернувся до Беллонди: — Ми — собаки-невдахи, зібралися на бійку, хоч явно слабші. Невже нам неодмінно треба гарчати над тією ж кісткою?

— Ти вже казав це раніше. — *«І, без сумніву, повториш іще раз».*

— Ти досі ментатка? — спитав він. — То годі драми! Прибери завісу романтизму з нашої проблеми.

«Це Дар романтична! Не я!»

— Що романтичного, — спитав він, — у малих анклагах Розсіяння Бене Гессерит, які чекають на заріз?

— Думаєш, ніхто не порятується?

— Ви засіваєте Всесвіт ворогами, — промовив він. — Живите Всечесних Матрон.

Цієї миті вона була цілковито (і винятково) ментаткою, що мусила дорівнятися здібностям цього гхоли. Драма? Романтика? Тіло налаштувалося на ментатський лад. Ментат має використовувати тіло, не дозволяючи йому втручатися.

— Жодна Превелебна Мати, яку ви послали в Розсіяння, не повернулася і не прислала звістки, — сказав він. — Ви намагаєтесь заспокоїти себе, кажучи, що лише Розсіянці знають, куди вони рухаються. Як ви можете ігнорувати звістку, послану ними таким чином? Чому ніхто не намагався зв'язатися з Капітулою?

«Він усіх нас висварив, бодай його! І він має рацію».

— Я представив нашу проблему в її найелементарнішій формі?

«Ментатське питання!»

— Найпростіше питання, найпростіша проєкція, — погодилися вона.

— Посилений сексуальний екстаз — імпринтинг Бене Гессерит? Всечесні Матрони ловлять ваших людей у таку ж пастку?

— Мурбелла? — Слово-виклик. *«Оціни цю жінку, про яку кажеш, що кохаєш її! Знає вона те, що ми повинні знати?»*

— У них вироблено рефлекс, що не дає їм доводити власну насолоду до рівня, на якому виникає залежність. Але вони не є невразливими.

— Вона заперечує бене-гессеритські джерела історії Всечесних Матрон.

— Бо в неї вироблено такий рефлекс.

— Натомість має жадобу влади?

— Нарешті ти поставила слухне питання. — Коли вона не відповіла, він сказав: — *Mater Felicissima*.

Назвав її древнім терміном для членів Ради Бене Гессерит. Найщасливіша Мати.

Вона знала, чому він так зробив, і відчувала, що це слово викликало бажаний ефект. Тепер вона твердо тримала рівновагу. Ментатка, Превелебна Мати, оповита могалятою її власної Агонії прянощів — зв'язку добромисних Інших Пам'ятей, що захищають її від домінування зловмисних предків.

«Звідки він знав, як це зробити?» Таке питання поставив би кожен спостерігач по той бік комунікаторів. «Та звичайно! Тиран раз у раз навчав його цього. І що ми тут маємо? Що це за талант, який зважується використовувати Мати Настоятелька? Небезпечний, так, але куди цінніший, ніж я припускала. На богів, створених нами самими! Є він знаряддям, що має нас звільнити?»

Яким він був спокійним. Знав, що піймав її.

— В одному із життів, Белл, я відвідав ваш дім Бене Гессерит на Валасі ІХ і розмовляв там із однією з твоїх праматерів, Терцієм Ейлін Антеак. Хай вона буде твоїм проводирем, Белл. Вона знає.

Беллонда відчула знайомі легенькі поштовхи у свідомості. «Звідки він знає, що Антеак була моєю праматір'ю?»

— Я рушив на Валах ІХ за наказом Тирана, — сказав він. — О, так! Я часто подумки називав його Тираном. Моїм наказом

було ліквідувати ментатську школу, про яку ви думали, що зуміли її приховати.

Втрутилася Антеак з паралельного потоку: *«Зараз я покажу тобі подію, про яку він каже».*

— Задумайся, — продовжив він. — Я, ментат, був змушений ліквідувати ментатську школу, що навчала людей так само, як навчено мене. Я, звичайно, знав, чому він віддав такий наказ, і ти теж знаєш.

Відомості з паралельного потоку полилися крізь її свідомість: *Орден Ментатів, заснований Гілбертусом Албансом, тимчасовий притулок у Бене Глейлакс, що сподівалися долучити їх до тлейлаксанської гегемонії; поширився у вигляді незліченних «шкіл-насінинок», придушених Лето II, оскільки вони творили ядро незалежної опозиції; поширився в Розсіянні після Голодних Часів.*

— Він тримав кількох кращих учителів на Дюні, але питання, перед яким ставить тебе Антеак, стосується іншого. Куди пішли ваші Сестри, Белл?

— Ми ще не маємо змоги довідатися, чи не так? — Вона глянула на його консоль з новим усвідомленням. Рішення блокувати такий розум було помилковим. Якщо вони мають його використовувати, то мусять робити це на повну силу.

— До речі, Белл, — сказав, коли вона підвелася, щоб вийти. — Всечесні Матрони можуть бути порівняно нечисленною групою.

Нечисленною? Хіба ж він не знав, що вони мали жахливу численну перевагу над Сестринством, захоплюючи планету за планетою?

— Усі числа відносні. Хіба ж у Всесвіті є щось насправді недвижимо? Наша Стара Імперія може бути останньою фортецею для них, Белл. Місцем, де вони можуть сховатися і спробувати перегрупувати сили.

— Ти вже натякав на це раніше... Дар.

«Не Матері Настоятельці. Не Одраде. Дар». Він усміхнувся.

— Можливо, ми зуміли б допомогти зі Скителі.

— Ми?

— Мурбелла — зі збором інформації, я — з її оцінкою.

Йому не сподобалася посмішка, яку ця пропозиція викликала у Беллонди.

— Що саме ти пропонуєш?

— Дозволимо нашій уяві вільно блукати й відповідно формувати наші експерименти. Яка була б нам користь навіть із не-планети, якби хтось міг пробитися крізь щит?

Вона глянула на хлопця. Айдаго знав її підозри про те, що башар бачив не-кораблі? Звісно! Ментат з його здібностями... шматочки і латки, поєднані в майстерну проекцію.

— Щоб закрити бодай наполовину придатну для життя планету, потрібна вся енергія сонця G-3. — Погляд, який вона йому кинула згори вниз, був дуже сухим і дуже холодним.

— Ніщо не виключено в Розсіянні.

— Але не в межах наших теперішніх можливостей. Маєш щось не таке амбітне?

— Перегляньте генетичні маркери в клітинах ваших людей. Шукайте спільні схеми в Атрідівському спадку. Там можуть існувати таланти, про які ви навіть не здогадуєтесь.

— Твоя новаторська уява надто кидається туди-сюди.

— Від сонць G-3 до генетики. Можуть існувати спільні фактори.

«Звідки ці безумні припущення? Не-планети і люди, для яких щити від ясновидіння є прозорими? Що він робить?»

Не лестила собі, вважаючи, наче він промовляв лише до неї. Були ще й комунікатори.

Він зберігав мовчання, недбало перекинувши руку хлопцеві через плече. Вони обидва стежать за нею! Виклик?

«Будь ментатом, якщо зумієш!»

Не-планети? Зі зростанням маси об'єкта енергія, потрібна для обнулення гравітації, перетне порогові межі, зіставні

з простими числами. Не-щити зустрінуться зі ще більшими енергетичними бар'єрами. Величезне наростання за експонентою. Айдаго припускав, що хтось у Розсіянні міг знайти спосіб обійти цю проблему? Вона спитала його.

— Іксіани не збагнули суті уніфікаційної концепції Гольцмана, — сказав він. — Вони її використовують як теорію, що діє навіть тоді, коли ти її не розумієш.

«Чому він переводить мою увагу на технократію Ікса?» Іксіани втикали пальці у надто багато пирогів, щоб Бене Гессерит їм вірили.

— Тобі не цікаво, чому Тиран не придушив Ікса? — спитав він. А коли вона й далі витріщалася на нього, додав: — Він лише тримав їх у шорах. Був зачарований ідеєю людини та машини, нерозривно між собою пов'язаних, коли кожен випробовує межі іншого.

— Кіборги?

— Зокрема.

Невже Айдаго не знає, скільки відрази до машин зосталося після Батлеріанського Джигаду навіть серед Бене Гессерит? Тривожно! Так можна призвести до конвергенції їх обох — людини й машини. Зваживши на обмеження машини, це був стислий опис іксіанської короткозорості. Айдаго каже, що Тиран підтримував ідею машинного інтелекту? Безглуздя! Вона відвернулася від нього.

— Ти занадто швидко йдеш, Белл. Тобі слід більше поцікавитися імунітетом Шіани на сексуальне пов'язання. Молоді чоловіки, яких я посилаю до неї для шліфування, не мають сліду імпринтингу, вона теж. Однак жодна Всечесна Матрона не є сильнішою за неї адепткою.

Тепер Беллонда розгледіла цінність, яку Одріде вбачала в цьому гхолі. «Безцінний! А я могла його вбити». Ця близькість помилки викликала у неї жах.

Коли дісталася дверей, він знову її зупинив.

— Футари, яких я бачив на Гамму, — вони й справді полюють на Всечесних Матрон і вбивають їх? Мурбелла нічого про це не знає.

Беллонда вийшла, не озираючись. Усе, що вона сьогодні довідалася про Айдаго, зробило його ще небезпечнішим. Але їм доведеться жити з цим... поки що.

Айдаго глибоко вдихнув і глянув на здивованого Тега.

— Дякую, що ти тут, і ціную те, що зберіг мовчання перед лицем великої провокації.

— Вона дійсно тебе убила б... правда?

— Якби ти не виграв для мене кількох перших секунд, могла б це зробити.

— Чому?

— Має хибне переконання, наче я можу бути Квізац Хаде-рахом.

— Як Муад'Діб?

— І його син.

— Гаразд, тепер вона не заподіє тобі зла.

Айдаго глянув на двері, в які вийшла Беллонда. Перепочинок. Це й усе, що він здобув. Можливо, він більше не був лише гвинтиком чужих махінацій. Вони створили новий зв'язок, що може дозволити зберегти життя, якщо його вміло використати. Емоційна прив'язаність тут не фігурувала, навіть з Мурбеллою... чи з Одраде. У глибині душі Мурбелла не терпіла сексуального поневолення так само, як і він. Одраде могла послатися на древні узи Атрідівської вірності, та емоціям Превелебної Матері не можна довіряти.

Атріди! Він глянув на Тега, помітивши, що незріле обличчя починає вже формуватися за родинним зразком.

Чого він насправді досяг з Белл? Йому більше не підсовуватимуть фальшивих даних. Він міг певною мірою покладатися на слова Превелебної Матері, забарвивши цю певність усвідомленням, що всі можуть помилятися.

«Я не сам у спеціальній школі. Тепер і Сестри у моїй школі!»

— Можна я піду пошукаю Мурбеллу? — спитав Тег. — Вона обіцяла навчити мене битися ногами. Не думаю, що башар колись цього вчився.

— *Хто* ніколи цього не вчився?

Засоромлено похнюпившись:

— *Я* ніколи цього не вчився.

— Мурбелла у тренувальній залі. Біжи. Але дозволь мені розповісти їй про Беллону.

«Наука у Бене Гессерит ніколи не закінчується», — подумав Айдаго, дивлячись, як виходить хлопець. Але Мурбелла мала рацію, коли казала, що вони навчаються лише тих речей, які доступні Сестрам.

Ця думка будила страх. Внутрішнім зором він побачив записаний у пам'яті образ: Скителі, що стояв у коридорі за бар'єром поля. Чого навчався його спів'язень? Айдаго здригнувся. Думка про тлейлаксу завжди викликала в нього спогади про лицеплясів. І це нагадувало про здатність лицеплясів «копіювати» пам'ять усіх, кого вони вбили. Це, своєю чергою, наповнювало Айдаго страхом перед його видіннями. Лицепляси?

«А я — тлейлаксанський експеримент».

Він не зважився б дослідити це разом із Превелебною Матір'ю чи навіть так, щоб вона могла це побачити або почути.

Вийшов у коридор, звідти — у Мурбеллине помешкання, сів там у крісло і переглянув те, що зосталося від уроку, який вона щойно вивчала. Голос. Ось кларитон — пристрій, який вона використовувала для повторення вокальних експериментів. Дихальна зброя, щоб викликати реакцію прана-бінду, лежала, перекинута через крісло, недбало заплутана. У Мурбелли залишилися погані звички з часів Всечесних Матрон.

Мурбелла знайшла його у себе, коли повернулася. Мала на собі біле обтисле шкіряне трико з плямами поту. Поспішала

зняти його, щоб почуватися зручніше. Айдаго перехопив її по дорозі в душ, скориставшись одним із трюків, яких навчився.

— Я відкрив про Сестринство деякі речі, яких ми досі не знали.

— Розкажи мені! — *Його* Мурбелла вимагала цього, на овальному обличчі виблискував піт, у зелених очах світилося захоплення. «*Мій Дункан знову розгледів якусь їхню таємницю*».

— Гра, в якій не можна переставити один зі шматочків, — нагадав він їй. *Нехай сторожові пси по той бік комунікаторів пограються з цим*. — Вони сподіваються не лише моєї допомоги у творенні нової релігії довкола Шіани, не лише *нашої добровільної участі у їхній мрії*, а й того, що я стану їхнім оводом, гедзем, їхнім сумлінням, змушуючи їх ставити під сумнів власні відмовки з приводу *екстраординарної поведінки*.

— Тут була Одраде?

— Беллонда.

— Дункане! Вона небезпечна! Ти не повинен бачитися з нею віч-на-віч.

— Зі мною був хлопець.

— Він нічого не казав.

— Він слухався наказів.

— Гарзд! Що сталося?

Він виклав їй короткий звіт, описавши навіть міміку Беллонди та інші реакції. (А сторожові пси по той бік комунікаторів не матимуть з цього великої розваги!)

— Якби вони тебе скривдили, я ніколи не співпрацювала б ні з ким із них! — лютувала Мурбелла.

«*Як за сигналом, моя люба. Наслідки! Ви, бене-гессеритські відьми, повинні дуже ретельно переглянути свою поведінку*».

— Від мене все ще тхне після тренувань, — сказала вона. — Цей хлопець. Він швидкий. Я ніколи не бачила такої здібної дитини.

Він стояв.

— Ось я тебе вишурую.

У душі допоміг їй зняти мокре від поту трико, його долоні холодили їй шкіру. Бачив, як її тішать його дотики.

— Такі ніжні й такі сильні, — прошепотіла вона.

Підземні боги! Дивилася на нього так, наче могла поглинути.

Мурбелла вперше думала про Айдаго, не звинувачуючи себе. *«Я не пам'ятаю миті, коли прокинулася й сказала: “Кохую його”. Ні, це проникало у мене глибше й глибше, доки не стало dokonаним фактом, який треба приймати у кожну хвилину життя. Як дихання, як биття серця. Вада? Сестринство помиляється!»*

— Помий мені спину, — сказала вона і засміялася, коли душ намочив йому вбрання. Допомогла йому роздягнутися, і під душем це сталося ще раз: той неконтрольований потяг, те змішування чоловіка й жінки, яке відкидало все, крім відчуття. Лише опісля вона змогла все згадати і сказати собі: *«Він знає всі техніки, які я використовую. — Але це було щось більше за техніку. — Він прагне дати мені насолоду. Добрі Боги Дура! Як це мені так поталанило?»*

Вона тримала його за шию, коли він виносив її з душу і, ще мокро, опускав на ліжко. Потягла його вниз, до себе, і так вони тихо лежали поруч, дозволяючи силам відновитися.

Тоді прошепотіла:

— Тож Міссіонарія використає Шіану.

— Це дуже небезпечно.

— Ставить Сестринство у незахищену позицію. Я думала, що вони намагаються цього уникнути.

— На мою думку, це безглуздо.

— Бо вони мали намір влаштувати все так, щоб ти контролював Шіану?

— Її ніхто не може контролювати. Мабуть, ніхто й не повинен. — Він глянув на комунікатори. — Гей, Белл! Тримаєш за хвіст не одного тигра.

Беллонда, повертаючись до Архівів, зупинилася у дверях ком-записів і питально глянула на Вартову Матір.

— Знову під душею, — сказала Вартова Матір. — Це вже набридає.

— *Participation Mystique*¹! — відповіла Беллонда і пішла до свого помешкання. Її думки вирували від зміни переконань, що вимагали реорганізації. «*Він кращий ментат, ніж я!*»

Participation Mystique! Оргія як енергетичний чинник. Сексуальне знання Всечесних Матрон справляло на Бене Гессерит ефект, схожий на первісне занурення у спільний екстаз. Робимо крок уперед і крок назад.

Достатньо просто знати, що це існує! Таке огидне, таке небезпечне... і таке магнетичне.

«*А в Шіани і мунітет! Бодай її!*» — Чому Айдаго нагадав про це саме тепер?

¹ Містична співучасть (фр.).

Я завжди віддаю перевагу судженням урівноважених умів, а не законам. Кодекси та підручники творять поведінкові схеми. Усі поведінкові схеми мають тенденцію ставати безсумнівними, а ці тенденції, об'єднуючись, задають деструктивний імпульс.

Дарві Одраде

Тамелейн з'явилася у кімнатах Одраде ще вдосвіта, принісши звістки про дорогу, яка їх очікувала.

— Дрейфування піску зробило шлях небезпечним чи непрохідним у шести місцях за морем. Дуже великі дюни.

Одраде саме завершила заплановані на початок дня процедури: міні-Агонія прянощів, тоді вправи і холодний душ. У гостьовій спальні Елдіо було лише одне слінгокрісло (вони знали її уподобання). Там вона й сиділа, чекаючи на Стреггі та ранковий звіт.

При двох сріблястих світлокулях обличчя Тамелейн здавалося землистим, але годі було помилитися щодо її задоволення. *«Якби ж ти спершу вислухала мене!»*

— Роздобудь нам 'топтери, — сказала Одраде.

Тамелейн вийшла, помітно розчарована м'якою реакцією Матері Настоятельки.

Одраде викликала Стреггі.

— Перевір альтернативні дороги. Довідайся, чи можна обігнути море довкола західного кінця.

Стреггі поквапом вийшла, ледь не зіткнувшись із Тамелейн, яка саме поверталася.

— Мушу з прикрістю сповістити, що транспорт не може негайно забезпечити нас достатньою кількістю 'топтерів.

Переселяють п'ять громад на схід від нас. Імовірно, зможемо отримати їх ополудні.

— А на краю тієї пустельної відноги на південь від нас немає спостережного терміналу? — спитала Одраде.

— Перша перепона відразу ж за ним. — Тамелейн досі була дуже задоволена собою.

— Нехай 'топтери чекатимуть нас там, — сказала Одраде. — Рушаємо відразу після сніданку.

— Але, Дар...

— Скажи Клербі, що сьогодні ти їдеш зі мною. Так, Стреггі? — Аколітка стояла у дверях за Тамелейн.

З того, як Тамелейн тримала плечі, виходячи, було ясно, що вона не вважала зміну місця вибаченням. *На вуглинках!* Але поведінка Там відповідала їхнім потребам.

— Можемо дістатися до спостережного терміналу, — сказала Стреггі, показавши цим, що все чула. — Підніmemo куряву й пісок, але це безпечно.

— Поквапмося зі сніданком.

Що більше вони наближались до пустелі, то безпліднішою ставала околиця. Одраде прокоментувала це, коли вони їхали на південь.

На відстані сотні кілометрів від місця, де, згідно з останніми звітами, мав бути край пустелі, вони помітили сліди покинутих селищ, громади яких переміщено до прохолодніших широт. Голі фундаменти, залишені напризволяще стіни, безповоротно зруйновані при демонтажі. Труби, відрізані на рівні фундаменту. Викопувати їх було б надто дорого. Невдовзі пісок покриє увесь цей непривабливий безлад.

Одраде звернула увагу Стреггі, що в них не було тут Оборонної Стіни, як на Дюні. Скоро населення Капітули перебереться у полярні регіони й почне видобувати лід для отримання води.

— А чи правда, Мати Настоятелько, — спитав хтось позаду Тамелейн, — що ми вже виробляємо обладнання для збору прянощів?

Одраде обернулася на сидінні. Питання надійшло від працівниці зв'язку, старшої аколітки: літня жінка з глибокими зморшками на чолі; похмура й косоока від довгих годин, проведених за знаряддями праці.

— Мусимо бути готовими до появи червів, — сказала Одраде.

— Якщо вони з'являться, — зауважила Тамелейн.

— Ти колись виходила до пустелі, Там? — спитала Одраде.

— Я була на Дюні. — Дуже коротка відповідь.

— Та чи бувала ти у відкритій пустелі?

— Лише між невеликими надмами біля Кіна.

— Це не те саме. — Коротка відповідь, то короткий і відгук.

— Інша Пам'ять підкаже все, що мені слід знати. — Це сказано для аколіток.

— Це інше, Там. Мусиш збагнути це сама. На Дюні виникали дуже цікаві відчуття, усвідомлення, що будь-якої миті може з'явитися черв і поглинути тебе.

— Я чула про твій... вчинок на Дюні.

Вчинок. Не досвід. Вчинок. Дуже точний осуд з її боку. Дуже схоже на Там. «Надто багато набралася від Беллонди», — як сказав би дехто.

— Подорожі такою пустелею змінюють тебе, Там. Інша Пам'ять стає виразнішою. Одна річ — черпати з досвіду фрименського предка. Зовсім інша — ходити по цьому місці як фримен, хоча б кілька годин.

— Мене це не тішило.

Такий він, авантюрний дух Там. Усі в машині побачили її в недоброму світлі. І ця звістка розійдеться.

Справді на вуглинках!

Але тепер легше буде витлумачити переведення Шіани до Ради (якщо вона підійде).

Спостережний термінал був простором, покритим розтопленим кремнеземом — зеленим і шклистим, з бульбашками від високої температури. Одраде стала на обплавленому краю і зауважила, що латки трави закінчуються, а пісок уже вдирається на нижчі схили цього колись зеленого пагорба. З'явилися нові куці лутиги (засаджені людьми Шіани, як сказав хтось із супроводу Одраде), що утворювали безладно розсипаний сірий екран захисту від посягання пальців пустелі. Мовчазна війна. Хлорофілове життя веде ар'єргардні бої проти наступу піску.

Низька дюна здіймалася над терміналом, праворуч від Одраде. Давши знак іншим не йти за нею, вона вибралася на піщане узвишся, а відразу ж за його прихованою масою розкинулася пустеля з її пам'яті.

«Ось що ми творимо».

Жодного сліду заселення. Вона не озиралася на рослини, що вели останню відчайдушну битву з наступом дюн, натомість пильно вдивлялася в горизонт. Так дивилися мешканці пустельних окраїн. Усе, що рухалося на цьому сухому просторі, було потенційно небезпечним.

Повернувшись до інших, вона ще якийсь час вдивлялася у шкlistу поверхню терміналу.

Старша аколiтка Зв'язку підійшла до Одраде з проханням від Погодної служби.

Одраде переглянула його. Стисло й очікувано. У записаних словах не було нічого несподіваного. Просили більше наземного обладнання. Підставою для цього була не раптова буря, а рішення Матері Настоятельки.

«Учора? Невже я лише вчора вирішила прибрати море?»

Вона повернула рапорт аколiтці Зв'язку і озирнулася на посипане піском шкливо.

— Прохання підтверджено. — Тоді: — Мене засмучує вигляд усіх цих покинутих будівель.

Аколітка знизала плечима. *Вона знизала плечима!* Одраде хотілося її вдарити. (Та чи звістка про це не викликала б нарікань у Сестринстві!) Одраде повернулася спиною до жінки.

«Що я могла б їй сказати? Ми прожили на цій землі у п'ятеро довше, ніж триває життя наших найдовговічніших Сестер. А вона знизує плечима».

А все ж... вона знала, що, за деякими стандартами, будівлі Сестринства ледь сягнули віку зрілості. Плас і пласталь призначали до утримання впорядкованих зв'язків між будівлями і їхнім оточенням. *Усталених на землі та в пам'яті.* Менші й більші міста нелегко піддавалися іншим силам... окрім людських забаганок.

Інший різновид природних сил.

Вона вирішила, що концепція поваги до віку є дивною. Це природжена людська риса. Одраде бачила її у старого башара, коли він говорив про сімейні володіння на Лернеї.

«Ми подумали, що добре було б зберегти оздоблення моєї матері».

Неперервність. Чи воскресений гхола воскресить і ці почуття?

«Звідси походить мій рід».

Ці слова набували особливої патини, коли під словами «мій рід» розуміти кривних предків.

«Гляньте, як довго ми, Атріди, витримали на Каладані, відбудовуючи старий замок, поліруючи глибоку різьбу на древньому дереві. Цілі команди вірної челяді — лише для того, щоб утримати стару скрипучу будівлю у так-сяк прийнятному стані».

Та ці вірні челядники не думали, що їх використовують не мудро. Вважали свою працю привілеєм. Руки, що полірували дерево, замалим не пестили його.

— Стара річ. Вона в Атрідів дуже давно.

Люди та їхні артефакти. Одраде відчувала знаряддя як живу частку себе самої.

«Я стаю кращим завдяки цій палиці в моїй руці... завдяки цьому вигостреному у вогні списові, що добуває мені м'ясо... завдяки цьому притулку від холоду... завдяки кам'яному підвалові, де зберігається наша зимова їжа... завдяки цьому швидкому вітрильнику... цьому гігантському океанському лайнеру... кораблю з металу та кераміки, що несе мене в космос...»

Ці перші людські мандрівки в космосі — як мало ті мандрівники здогадувалися, куди заведе їх подорож. Якими ізольованими були вони за тих древніх часів! Малі капсули з придатною для життя атмосферою, примітивними системами трансмісії, пов'язані з громіздкими джерелами даних. Одинокість. Самотність. Обмежені можливості зайнятися чимось, крім безпосереднього виживання. Постійно очищай повітря. Дбай про питну воду. Вправляйся, щоб запобігти ослабленню від невагомості. Залишайся активним. Здоровий дух у здоровому тілі. А що таке, власне, цей здоровий дух?

— Мати Настоятелько?

Знову ця клята аколітка Зв'язку!

— Так?

— Беллонда казала негайно передати тобі, що є вісниця з Баззела. Туди прибули якісь чужаки й забрали всіх Превелебних Матерів.

Одраде стрімко обернулася.

— Це вся звістка?

— Ні, Мати Настоятелько. В описі чужаків згадано, що ними командувала жінка. Вісниця каже, що вона скидалася на Всечесну Матрону, але не мала на собі нічого з їхньої одежі.

— Від Дортуйли чи інших нічого?

— Вони не мали такої можливості, Мати Настоятелько. Вісниця — аколітка першого рівня. Вона прилетіла малим не-кораблем на чіткий наказ Дортуйли.

— Скажи Белл, що цю аколітку не можна відпускати. Вона — носій небезпечної інформації. Повернувшись, я виберу

посланницю й проінструктую її. Це мусить бути Превелебна Мати. Маєте таку?

— Звичайно, Мати Настоятелько. — Ображена натяком на сумніви.

Це сталося! Одраде насилу стримувала збудження.

«Вони заковтнули приманку. Тепер... вони на гачку?»

Дортуїла зробила небезпечну річ, поклавшись на аколітку. Знаючи Дортуїлу, можна здогадатися, що це дуже надійна аколітка. Ладна вбити себе, потрапивши в полон. Я мушу побачити цю аколітку. Вона може бути готовою до Агонії. Можливо, це звістка, яку Дортуїла посилає мені. Це на неї схоже».

Белл, звичайно, лютуватиме. Немудро покладатися на когось із місця покарання.

Одраде викликала команду Зв'язку.

— Налагодьте зв'язок з Беллондою.

Портативний проєктор не давав такого чіткого зображення, як стаціонарний пристрій, але Белл і її оточення можна було розпізнати.

«Сидить за моїм столом, наче він її власний. Чудово!»

Не давши Беллонді часу вибухнути, Одраде сказала:

— Визнач, чи ця аколітка-вісниця готова до Агонії.

— Готова. — *«Підземні боги! Стисло, як для Белл».*

— То займися цим. Імовірно, вона могла б стати нашою посланницею.

— Уже зроблено.

— Вона кмітлива?

— Дуже.

«Що, на всіх демонів, сталося з Белл? Поводиться вкрай дивно. Геть не схожа на себе саму. Дункан!»

— О, і, Белл, я хочу, щоб Дункану надали доступ до Архівів.

— Надали цього ранку.

«Ну-ну. Контакт з Дунканом приносить результати».

— Я поговорю з тобою, коли побачуся з Шіаною.

— Скажи Там, що вона мала рацію.

— У чому?

— Просто скажи їй.

— Дуже добре. Мушу зізнатися, Белл, що мене якнайкраще задовольняє те, як ти керуєш справами.

— Хіба ж я могла провалитися після того, як ти покерувала мною?

Коли зв'язок роз'єднували, Беллонда усміхалася. Одраде обернулася і побачила позаду себе Тамелейн.

— У чому ти мала рацію, Там?

— Що в контактах між Айдаго і Шіаною є щось більше, ніж ми здогадувалися. — Тамелейн підступила ближче до Одраде і стишила голос. — Не саджай її у моє крісло, не відкривши спершу, що вони тримають у таємниці.

— Я розумію, що ти знала мої наміри, Там. Але... невже я аж настільки прозора?

— У дечому так, Дар.

— Мені пощастило, що ти моя подруга.

— Ти маєш інших прибічників. Коли Прокторки голосували, зіграла на руку твоя креативність. «Натхненна» — от як висловилася одна з твоїх захисниць.

— Тож ти знаєш, що я доволі ретельно потримаю Шіану на вуглинках, перш ніж ухвалити одне з моїх *натхнених* рішень.

— Звичайно.

Одраде дала знак зв'язківцям прибрати проєктор і пішла чекати на краю шклистого обширу.

Креативна уява.

Вона знала змішані почуття своїх товаришок.

Креативність!

Завжди небезпечна для оточеної окопами сили. Завжди приносить щось нове. Нові речі можуть знищити хватку авторитету. Навіть Бене Гессерит підходили до креативності з пересторогою. Потреба тримати кіль рівним надихає декого

відсувати вбік тих, хто розхитує човен. Це було частиною справи Дортуїли. Клопіт полягав у тому, що креативні натури радо вітають тихі заводи. Вони називають це *приватністю*. Знадобилася неабияка сила, щоб витягти звідти Дортуїлу.

«Тримайся, Дортуїло! Будь найкращою нашою приманкою».

Прибули 'топтери — шістнадцять. Пілоти були помітно недоволені цим додатковим завданням після всіх сьогоднішніх клопотів. *Переселення цілих громад!*

Одраде з непевним настроєм стежила за тим, як 'топтери сідають на твердій шклистій поверхні, віяла крил згортаються й ховаються у підкрилки — кожна машина мов комаха уві сні.

«Комаха, спроектована божевільним роботом за власною подобою».

Коли вони злетіли, Стреггі, що знову сиділа поруч із Одраде, спитала:

— Ми побачимо піщаних червів?

— Можливо. Але рапортів про них іще немає.

Стреггі, розчарована відповіддю, відкинулася на спинку сидіння, проте не спромоглася продовжити розпитування, перейшовши до наступної теми. Правда інколи буває гнітючою, а вони стільки поставили на карту в цій еволюційній грі, подумала Одраде.

«Чого ж інакше нищити все, що ми любимо на Капітулі?»

З паралельного потоку вдерся образ — древній дуговий напис над вузьким входом до будівлі з рожевої цегли: «ГОСПИТАЛЬ ДЛЯ БЕЗНАДІЙНИХ НЕДУГ».

Саме там опинилося Сестринство? Чи, може, вони потерпіли надто багато поразок? Вторгнення Іншої Пам'яті мусило мати мету.

Поразки?

Одраде обмірковувала це: *«Якщо таке станеться, мусимо думати про Мурбеллу як про Сестру».* Це не означало, що полонена Всечесна Матрона була безнадійною поразкою.

Але не пасувала до їхніх мірок і проходила глибокий вишкіл у дуже пізньому віці.

Як тихо сиділи всі довкола неї, дивлячись на те, як вітер хльостає пісок, — схожі на китові спини дюни вперемішку із сухими хвильками. Ранньополуднєве сонце саме почало давати достатньо бічного світла, щоб обрисувати ближчу перспективу. Горизонт попереду закривала курява.

Одраде спала, згорнувшись на сидінні клубочком. *«Я вже таке бачила. Я пережила Дюну».*

Прокинулася від тряски, коли вони спускалися й облітали Пустельний Вартовий Центр Шіани.

«Пустельний Вартовий Центр. Ми знову тут. Не назвали його по-справжньому ... як не дали назви й цій планеті. Капітула! Що це за назва? Пустельний Вартовий Центр! Опис, а не назва. З наголосом на тимчасовості».

Під час заходу на посадку вона побачила підтвердження своїх думок. Відчуття тимчасового житла підсилювалося спартанською прямолінійністю всіх сполучень. Ні м'якості, ні заокруглення у жодному з'єднанні. *Це прикріплено тут, а оте веде туди. Усі з'єднувачі переносні.*

Летовище було вибоїстим, а посадка — жорсткою, наче пілот хотів їм цим сказати: *«От ви тут і добре, що вже по всьому».*

Одраде негайно рушила до кімнати, постійно зарезервованої для неї, і викликала Шіану. Тимчасове помешкання: чергова спартанська комірчина з вузьким твердим ліжком. Цього разу два крісла. Вікно виходило на захід, на пустелю. Тимчасовий характер цих кімнат дратував її. Усе тут можна було демонтувати за кілька годин і вивезти геть. Вона вмила обличчя в сусідній лазничці, при цьому щосили розво-рушуючись. У 'топтері вона спала в незручній позі, її тіло скаржилося.

Освіжившись, підійшла до вікна, вдячна, що монтажна команда спорудила цю висотку: десять поверхів, цей дев'ятий.

Шіана займала найвищий поверх, спостережний майданчик, який давав змогу робити те, що описано у назві цього місця.

Чекаючи, Одріде зробила необхідні приготування.

«Відкрий свідомість. Позбудься упереджень».

Перші враження після прибуття Шіани мусять бути наслідком наївного бачення. Не слід готувати вуха до певного голосу. Ніс не може очікувати знайомих запахів.

«Я її вибрала. Я, її перша вчителька, піддатлива помилкам».

Одріде обернулася, почувши звуки, що долинали з дверей. Стреггі.

— Шіана шойно повернулася з пустелі. Вона зі своїми людьми. Просить Матір Настоятельку зустрітися у верхніх кімнатах, там зручніше.

Одріде кивнула.

Помешкання Шіани на верхньому поверсі досі мало незграбний вигляд збірної конструкції. Поквапом споруджене сховище від пустелі. Велика кімната була у шість чи сім разів більша за гостьову комірчину, але ж це водночас і робочий кабінет, і спальня. Вікно з двох сторін — західної та північної. Одріде вразила суміш функціональності та нефункціональності.

Шіана влаштувала все так, щоб її кімнати були відображенням її самої. Стандартне ліжко Бене Гессерит застелене покривалом, колір яскраво-оранжевий та умбра. З протилежного боку чорно-білий рисунок на всю стіну: піщаний черв показував усі свої кристалічні зуби. Шіана зобразила його, дозволивши Іншій Пам'яті та дитинству на Дюні керувати її рукою.

Те, що Шіана не намагалася створити щось амбітніше — наприклад, повноколірне зображення в традиційному пустельному оточенні, — дещо казало про неї. Тільки черв і натяк на пісок під ним, а на передньому плані — крихітна людська фігурка у довгій одежі.

«Вона сама?»

Гідна подиву стриманість і постійне нагадування, чому вона тут. Глибоке враження від природи.

«Природа не творить поганого мистецтва?»

Твердження, надто легкомовне, щоб його прийняти.

«Що ми розуміємо під природою?»

Вона бачила жорстоку природну дикість: хирляві дерева, що мали такий вигляд, наче їх занурили в поганий зелений барвник і покинули на краю тундри висихати до огидних пародій. Відразливі. Тяжко уявити, що такі дерева мають якусь мету. І ящірки-веретільниці... зі слизькою жовтою шкірою. Де в цьому мистецтво? Тимчасове пристановище на дорозі еволюції деінде. А чи людське втручання призводить до чогось іншого? Сліги! Бене Глейлакс теж створили дещо відразливе.

Захоплюючись рисунком Шіани, Одріде вирішила, що певні комбінації ображають окремі людські чуття. Сліги як їжа були делікатесом. Огидні комбінації зачіпали ранній досвід. Досвід породжував присуд.

«Погана річ!

Багато того, що ми вважаємо МИСТЕЦТВОМ, втамовує наше прагнення заспокоїтися. Не чіпай мене! Я знаю, що можу прийняти».

Як цей рисунок заспокоював Шіану?

«Піщаний черв: сліпа сила, що стереже приховане багатство. Артистизм у містичній красі».

Їй сповістили, що Шіана жартувала зі свого завдання. «Я пасушка червів, які можуть ніколи не з'явитися».

А навіть якби з'явилися, то минули б роки, доки хтось із них сягнув розміру того, що на Шіаниному рисунку. Це її голос долинав від крихітної фігурки перед червом?

«Це настане з часом».

Кімнату наповнював запах меланжу, дужчий, ніж зазвичай у приміщеннях Превелебних Матерів. Одріде пильно оглянула умеблювання: крісла, робочий стіл, прикріплені світлокулі —

усе розставлено там, де мало служити вигоді. Та що це за дивної форми копиця чорного пласу в кутку? Ще якась робота Шіани?

Одраде вирішила, що це приміщення пасує Шіані. Мало що, крім рисунка, нагадувало про її походження, та з кожного вікна відкривався краєвид, який міг бути видом з Дар-ес-Балята в глибині суходолу Дюни.

Тихий шелесткий звук у дверях відірвав Одраде від роздумів. Вона обернулася, і це була Шіана. Майже боязко зазирнула у двері, перш ніж постати перед Матір'ю Настоятелькою.

Рух наче слова: *«Тож вона прийшла до моїх кімнат. Добре. Хтось інший міг би знехтувати моїм запрошенням».*

Напружені чуття Одраде стрепенулися від Шіаниної присутності. Наймолодша Превелебна Мати. Про неї часто думаєш як про *тиху маленьку Шіану*. Вона не завжди була тихою і вже не була маленькою, але прізвисько прилипло. Навіть мишкою не була, та часто поводитися тихо, мов гризун, що чекає на краю поля, коли відійде господар. Тоді мишка вибігала, щоб зібрати розсипане зерно.

Шіана ввійшла до кімнати і зупинилася менш ніж за крок від Одраде.

— Ми надто довго були в розлуці, Мати Настоятелько.

Перше враження Одраде було дивно змішаним.

Щирість і причаєність?

Шіана стояла, тихо чекаючи.

Ця праправнучка Сіони Атрідки мала цікаве обличчя під бене-гессеритським нальотом. Дозрівання попрацювало над нею згідно з обома проектами — і Сестринським, і Атрідівським. Численні рішення залишили помітні сліди. Худорлява темношкіра приблуда з вигорілим на сонці бронзовим волоссям перетворилася на врівноважену Превелебну Матір. Шкіра й досі була темною після багатьох годин, проведених просто неба. У волоссі досі вигорілі на сонці пасма. Та очі — тверді, мов сталь, і цілковито сині — казали: *«Я пройшла крізь Агонію».*

«Що я відчуваю в ній?»

Шіана побачила вираз обличчя Одрате (бене-гессеритська наївність!) і збагнула, що це те зіткнення, якого вона давно побоювалася.

«Не маю жодного захисту, крім моєї правди, і сподіваюся, що вона зупиниться за крок до повної сповіді!»

Одрате стежила за колишньою ученицею з незвичайною увагою, відкривши всі чуття.

«Страх! Що я відчуваю? Що це було, коли вона заговорила?»

Впевнений голос Шіани сформувався у потужний інструмент — Одрате передчувала це ще під час їхньої першої зустрічі. Первісну природу Шіани (фрименську природу, якщо така колись існувала) було приборкано і переспрямовано. Колишню глибинну мстивість вигладжено. Її здатність любити і ненавидіти обмежили тісними рамками.

«Чому в мене таке враження, наче вона хоче мене обійняти?»

Зненацька Одрате почулася беззахисною.

«Ця жінка пройшла всередину, за лінії мого захисту. Немає змоги цілковито викинути її назовні».

Крізь думки промайнуло судження Тамелейн: *«Вона одна з тих, хто береже себе для себе ж. Пам'ятаєш Сестру Шванг'ю? Щось схоже, тільки вона в цьому краща. Шіана знає, куди вона йде. Маємо пильно за нею стежити. Атрідівська кров, ти знаєш».*

«Я теж Атрідка, Там».

«Не думай, що ми колись про це забували! Гадаєш, стояли б склавши руки, якби Мати Настоятелька захотіла розмножуватися на власний розсуд? Наша толерантність має межі, Дар».

— Справді, цей візит із великим запізненням, Шіано.

Тон Одрате стривожив Шіану. Вона зненацька відповіла тим поглядом, який Сестринство називало «спокоєм БГ», бо, імовірно, не було у Всесвіті нічого спокійнішого і ніщо

не маскувало повніше того, що за ним приховувалося. Це був не просто бар'єр, це було *ніщо*. Усе, що з'явилося б поверх цієї маски, було б відступом. Саме собою було б зрадою. Шіана негайно це усвідомила й засміялася.

— Я знала, що ти прийдеш перевірити! Розмови з Дунканом рухами рук, чи не так? — *«Прошу, Мати Настоятелько! Погодься з цим»*.

— Викладай усе, Шіано.

— Він хоче, щоб хтось їх урятував, якщо нападуть Всечесні Матрони.

— І це все? — *«Вона вважає мене геть дурною?»*

— Ні. Він хоче інформації про наші наміри... і як ми збираємося протистояти небезпеці з боку Всечесних Матрон.

— Що ти йому розповіла?

— Усе, що могла. — *«Правда — моя єдина зброя. Я мушу відвернути її увагу»*.

— Ти добиваєшся його дружби, Шіано?

— Так!

— І я теж.

— Але не Там і Белл.

— Мої інформатори сповіщають, що тепер Белл ставиться до нього терпимо.

— Белл? Терпимо?

— Ти неправильно її оцінюєш, Шіано. Це твоя помилка. — *«Вона щось приховує. Що ти зробила, Шіано?»*

— Шіано, як думаєш, ти могла б співпрацювати з Белл?

— Тому що я її дражню? — *«Співпрацювати з Белл? Що вона має на увазі? Адже не Белл керуватиме цим клятим проєктом Місіонарії!»*

Куточки вуст Одріде ледь здригнулися. Черговий злий жарт? Невже це можливо?

Шіана була першою темою пліток у їдальнях Централі. Історії про те, як вона дражнила Розпорядниць схрещення (особливо

Беллонду), і майстерно деталізовані описи спокушувань, доповнені порівняннями з Всечесними Матронами, здобутими за посередництвом Мурбелли, були приперченими більше, ніж їжа. Уривки найновішої історії Одраде чула не далі, як позавчора. «Вона сказала: “Я використала методику *дозволь-йому-похуліганити*. Дуже ефективно діє на чоловіка, який думає, наче веде тебе за ручку стежкою в саду”».

— Дразниш? Ти саме це робиш, Шіано?

— Ось належний опис: деформувати, ідучи всупереч природним схильностям. — У мить, коли слова злетіли з її вуст, Шіана збагнула, що припустилася помилки.

Одраде відчула застережний спокій. *Деформувати?* Її погляд перейшов до тієї дивної купи в кутку. Так зосереджено вдивлялася у цю річ, що це було несподіваним для неї самої. Поглинала її очима. Вперто намагалася знайти зв'язність, щось таке, що *озвалося* б до неї. Жодної реакції, навіть коли вона сягнула меж. *«Це і є мета?»*

— Вона зветься Порожнечею, — сказала Шіана.

— Твоя? — *«Прошу, Шіано, скажи, що це зробив хтось інший. Що той, хто це зробив, відійшов туди, де я не можу піти за ним слідом».*

— Я зробила її однієї ночі, приблизно тиждень тому.

«Чорний плас — це єдине, що ти деформувала?»

— Захопливий коментар до мистецтва в цілому.

— А не до мистецтва зокрема?

— Маю з тобою проблему, Шіано. Ти турбуєш частину Сестер. — *«Мене теж. У тобі є дикий простір, якого ми не знайшли. У твоїх клітинах є генні маркери Атрідів, які казав нам шукати Дункан. Що дали вони тобі?»*

— Турбую моїх Сестер?

— Особливо коли вони згадують, що ти наймолодша з тих, хто пережив Агонію.

— Окрім Гиді.

— Це те, чим ти є?

— Мати Настоятелько! — *«Вона ніколи навмисно мене не скривдила, хіба що задля уроку».*

— Ти пройшла крізь Агонію як крізь акт непослуху.

— Чи не краще б тобі сказати, що я опиралася порадам дорослих? — *«Іноді гумор змушує її відволікатися».*

Престер, Шіанина аколітка, підійшла до дверей і постукувала по стіні біля себе, доки вони не звернули на неї уваги.

— Ти казала, що я маю негайно сповістити, коли повернуться пошукові команди.

— Про що вони звітують?

«Полегшення в голосі Шіани?»

— Восьма команда хоче, щоб ти оглянула їхні скани.

— Вони завжди цього хочуть!

Шіана говорила з вдаваним роздратуванням.

— Хочеш переглянути ці скани разом зі мною, Мати Настоятелько?

— Я почекаю тут.

— Це не триватиме довго.

Коли вони вийшли, Одріде підступила до західного вікна: понад дахами відкривався чистий вид на нову пустелю. Ось малі дюни. Сонце от-от сяде, а ця суха спека так нагадувала Дюну.

«Що приховує Шіана?»

Молодий чоловік, ледь старший за хлопця, засмагав оголеним на сусідньому даху. Він лежав горілиць на матраці кольору морської води, закривши обличчя золотим рушником. Його шкіра була вигріта сонцем до золотого забарвлення, що пасувало до рушника й волосся на лобку. Порив вітру торкнувся краю рушника, підняв його. Рука сонно здійнялася і повернула рушник на місце.

«Як він може лежати без діла? Нічний працівник? Мабуть».

Бездіяльність не захочувалася, а це було її афішуванням. Одріде усміхнулася сама собі. Здогад, що це нічний працівник,

може стати виправданням для будь-кого. Він міг покладатися на це специфічне припущення. Трюк полягав у тому, щоб зостатися невидимим для тих, хто знав, що це не так.

«Я не питатиму. Розум заслуговує винагороди. І, врешті-решт, він справді може бути нічним працівником».

Вона підійняла погляд. Тут з'явився новий взірець — екзотичні заходи сонця. Уздовж обрїю тяглася вузька оранжева смуга, вип'ячена там, де сонце саме опускалося під землю. Срібляста блакить угорі над цим оранжем темніла. Вона часто таке бачила на Дюні. Метеорологічні пояснення — вона не завдала собі клопоту вивчати їх. Хай краще очі поглинають цю скороминущу красу, хай краще вуха та шкіра відчують раптову тишу, що настане в цьому краю, коли зникне оранж і швидко запанує темрява.

Вона невиразно побачила, що молодий чоловік забирає матрац і рушник та зникає за вентиляторами.

Звуки біганини в коридорі позаду. Ввійшла Шіана, ледь переводячи подих.

— Знайшли меланжеву масу за тридцять кілометрів на північний схід від нас! Мала, але компактна!

Одрале не сміла сподіватися.

— Це не могла бути вітрова акумуляція?

— Не схоже. Я розпорядилася про постійне спостереження. — Шіана виглянула у вікно, біля якого стояла Одрале. *«Вона бачила Требо. Можливо...»*

— Я вже питала тебе, Шіано, чи могла б ти співпрацювати з Белл? Це було важливе питання. Там старіє і невдовзі потребуватиме заміни. Звичайно, після обов'язкового голосування.

— Я? — Це було геть несподівано.

— Мій перший вибір. — *«Тепер імператив. Я хочу, щоб ти була поблизу, там, де я зможу за тобою простежити».*

— Але ж я думала... тобто плани Міссіонарії...

— Це може почекати. І мусить бути хтось інший, хто зможе випасати червів... якщо ця меланжева маса виявиться тим, на що ми сподіваємося.

— Ох. Так, кілька наших людей, але нікого, хто б... Не хочеш, щоб я перевірила, чи черви досі мені відповідають?

— Робота в Раді не повинна цьому завадити.

— Я... ти бачиш, що для мене це несподіванка.

— Я сказала б, шок. Розкажи мені, Шіано, що насправді тебе цікавить останнім часом?

«Далі випробує. Требо, послужи мені зараз!»

— Я впевнююся, чи добре зростає пустеля. — *«Це правда!»* — І, звичайно, моє сексуальне життя. Ти бачила молодого чоловіка на сусідньому даху? Це Требо, новачок, якого Дункан вислав мені для шліфування.

Навіть після відходу Одріде Шіана міркувала, чому ці слова викликали такі веселощі. Але Матір Настоятельку вдалося відволікти.

Навіть не довелося вдаватися до аварійного плану — правдивого: *«Ми говорили, чи можу я провести з Тегом імпринтинг і повернути таким чином башарові пам'ять»*.

Не дійшло до повної сповіді. *«Мати Настоятелька не довідалася, що я вигадала спосіб реактивувати наш в'язничний не-корабель і знешкодити міни, закладені там Беллондою»*.

Деяких форм гіркоти не перебити жодними солодощами. Коли щось має гіркий смак, виплюнь його. Так чинили наші найдавніші предки.

Як виявила Мурбелла, вона встала серед ночі, аби й далі бачити сон, хоча повністю прокинулася і розуміла, що її оточує. Поруч спав Дункан, тихенько цокотіли механізми, світився хронопроектор на стелі. Останнім часом вона вимагала, щоб Дункан був із нею вночі. Боялася самотності. Він винуватив у цьому її четверту вагітність.

Мурбелла сіла на краю ліжка. У тьмяному світлі хронопроектора кімната здавалася примарною. Образи зі сну зоставалися.

Дункан щось пробурмотів і перекотився до неї. Його відкинута рука лягла їй впоперек ніг.

Вона відчувала, що це ментальне вторгнення не було сонним видінням, хоча й мало деякі його риси. Це зробили науки Бене Гессерит. Вони і їхні прокляті натяки стосовно Скителі та... та інших. Спричинили рух, якого вона не могла контролювати.

Цієї ночі вона загубилася в божевільному світі снів. Причина ясна. Вранці Беллонда довідалася, що Мурбелла розмовляє дев'ятьма мовами, і скерувала підозрілу аколітку на ментальний шлях, званий «лінгвістична спадковість». Але розуміння впливу Белл на це нічне божевілля не давало порятунку.

Нічна мара. Вона була мікроскопічним створінням, ув'язненим у величезному й лункому місці, а хоч куди б повернулася, бачила гігантські написи «Резервуар даних». Її оточували оживлі слова з викривленими щелепами й жахливими мацаками.

Хижакі, а вона їхня жертва!

Прокинувшись і знаючи, що вона сидить на краю ліжка з рукою Дункана на колінах, Мурбелла й досі бачила цих хижаків. Заганяли її, відтискали назад. Вона *знала*, що відступає, хоча її тіло не рухалося. Штовхали її у страшну катастрофу, якої вона не могла побачити. Її голова не оберталася! Вона не тільки бачила цих істот (затуляли собою частину її спальні), а й чула їх у какофонії своїх дев'яťох мов.

«Вони розірвуть мене на шматки!»

Хоч не могла обернутися, відчувала, що було за нею: ще більше зубів і кігтів. Усюди довкола загроза! Якщо заженуть її в кут, то кинуться на неї, і її кінець.

«Зроблено. Мертва. Жертва. Катована полонянка. Чиста гра».

Її переповнював відчай. Чому Дункан не прокидається і не рятує її? Його рука була свинцевим тягарем, часткою сили, що тримала і дозволяла цим істотам втягти її у свою химерну пастку. Вона затремтіла. Тіло заливав піт. Жахливі слова! Вони об'єднувалися в гігантські комбінації. Створіння з пащею, повною ікол-ножів, підійшло просто до неї, і вона побачила в чорному зіянні між його щелепами нові слова.

«Глянь угору».

Мурбелла засміялася. Не могла стримати сміху. *«Глянь угору. Зроблено. Мертва. Жертва...»*

Її сміх розбудив Дункана. Він сів, увімкнув низьку світлокулю й глянув на неї. Який у нього розбурханий вигляд після їхньої недавньої сексуальної колізії.

На його обличчі змішалися веселощі та роздратування від того, що його розбудили.

— Чого ти смієшся?

Сміх утамувався, перейшовши в задишку. Їй боліли боки. Боялася, що його невпевнена усмішка викличе новий спазм.

— Ох... ох! Дункане! Сексуальна колізія!

Він знав, що це їхня спільна назва тієї взаємної залежності, яка їх пов'язувала, але чому це її розсмішило?

Його здивована міна здалася їй недоречною.

Хапаючи повітря між нападами задишки, вона сказала:

— Ще два слова. — Мусила затулити уста долонями, щоб стримати черговий вибух.

— Що?

Його голос був найкумеднішим з усього, що вона досі чула. Простягла до нього руку і труснула головою.

— Ох... ох...

— Мурбелло, що з тобою не так?

Вона могла лише далі трусити головою.

Він спробував усміхнутися. Це її заспокоїло, і вона сперлася об нього.

— Ні! — Коли його права рука помандрувала її тілом. — Я просто хочу, щоб ти був поряд.

— Подивися, котра година. — Він указав підборіддям на проектор на стелі. — Майже третя.

— Це було так кумедно, Дункане.

— Розкажи, що сталося.

— Як тільки віддихаюся.

Він вклав її на подушку.

— Ми як кляте старе подружжя. Кумедні історії посеред ночі.

— Ні, любий, ми інші.

— Питання міри, не більше.

— Якості, — наполягала вона.

— Що це було таким смішним?

Вона розповіла йому про свій кошмар і вплив Беллонди.

— Дзен-сунізм. Дуже древня техніка. Сестри вдаються до неї, щоб звільнитися від травматичних зв'язків. Слів, що породжують несвідомі болісні реакції.

Страх повернувся.

— Мурбелло, чого ти тремтиш?

— Всечесні Матрони-вчительки перестерігали нас, що коли потрапимо до рук дзен-сунітів, з нами можуть статися жахливі речі.

— Биче лайно! Я пройшов крізь таке саме, коли був ментатом.

Його слова, мов чарами, викликали ще один фрагмент сну. Звір із двома головами. Обидві пащі роззявлені. Там слова. Ліворуч «Одне слово», праворуч «призводить до іншого».

Веселощі змінили страх. Він утихомирився без сміху.

— Дункане!

— Ммм? — Ментатська відстороненість у тоні.

— Белл казала, що Бене Гессерит використовують слова як зброю — Голос. «Знаряддя контролю», так вона це назвала.

— Урок, який ти маєш засвоїти майже на рівні інстинкту. Тобі ніколи не довірять глибшого вишколу, доки ти цього не засвоїш.

«А потім я не довірятиму тобі».

Вона відкотилася від нього й глянула на зблиски комунікаторів на стелі довкола хронопроектора.

«Я й досі проходжу випробувальний термін».

Мурбелла розуміла, що її вчителі ведуть про неї приватні розмови. Ці розмови уривалися, коли вона наближалася. Дивилися на неї якось по-особливому, наче вона була цікавим екземпляром.

Беллондин голос безладно метався в її свідомості.

Кошмарні мацаки. Тоді середина ранку й неприємний запах власного поту в ніздрях. Обов'язкові для послужниці три кроки від Превелебної Матері. Голос Белл.

— Ніколи не ставай експертом. Це дуже обмежує.

«А все тому, що я спитала, чи немає слів, якими можна керувати Бене Гессерит».

— Дункане, чому вони змішують ментальне і фізичне навчання?

— Розум і тіло посилюють одне одного. — Сонно. *«Бодай його! От-от знову засне».*

Вона труснула Дункана за плече.

— Якщо слова так збіса неважливі, то чого вони так багато говорять про дисципліну?

— Шаблони, — пробурмотів він. — Брудне слово.

— Що? — Вона потрусила його сильніше.

Він перевернувся на спину, ворушачи губами, тоді заговорив:

— Дисципліна дорівнюється шаблону, шаблон дорівнюється поганому способу дій. Вони кажуть, що всі ми — природні творці шаблонів... думаю, для них це означає «порядку».

— І чому це погано?

— Це дає змогу іншим знищити нас чи ув'язнити в... тому, що ми не можемо змінити.

— Ти помиляєшся щодо розуму й тіла.

— Гмм?

— Це тиск пов'язує їх разом.

— Хіба ж я не це сказав? Гей! Будемо розмовляти, спати чи що?

— Жодних «чи що». Не цієї ночі.

Його груди здійнялися в глибокому зітханні.

— Вони не зміцнюють мого здоров'я.

— Ніхто цього й не казав.

— Це приходить пізніше, після Агонії. — Вона знала, що згадки про це смертоносне випробування йому неважливі, але годі було цього уникнути. Перспектива наповнювала її думки.

— Гаразд! — Він сів, збив свою подушку і сперся об неї спиною, вивчаючи Мурбеллу. — То що?

— Вони збіса спритні у користуванні словозброєю! Вона привела до тебе Тега і сказала, що ти повністю відповідальний за нього.

— А ти в це не віриш?

— Він сприймає тебе як батька.

— Насправді ні.

— Ні, але... ти думав так про башара?

— Коли він відновлював мою пам'ять? Так.

— Ви пара інтелектуальних сиріт. Постійно шукаєте батьків, яких не існує. Він гадки не має, якого сильного болю ти йому завдаси.

— Це розірве родинні зв'язки.

— То ти ненавидиш башара в ньому і тішишся, що завдаси болю.

— Я цього не казав.

— Чому він такий важливий?

— Башар? Він військовий геній. Завжди чинить щось несподіване. Збиває ворогів з пантелику, з'являючись там, де ніхто його не чекав.

— Ніхто інший не може цього зробити?

— Не так, як це робить він. Вигадує новаторську тактику та стратегію. Отак просто! — Він клацнув пальцями.

— Знову насилля. Як Всечесні Матрони.

— Не завжди. Башар мав репутацію переможця без битви.

— Я бачила історію.

— Не довіряй їй.

— Але ж ти щойно казав...

— Історія зосереджується на зіткненнях. У цьому є певна правда, але за нею приховуються тривкіші речі, що відбуваються попри потрясіння.

— Тривкіші речі?

— Яка історія згадує про жінку на рисовому полі, що веде перед плугом свого буйвола, тим часом як її чоловік десь далеко, найімовірніше, на військовій службі, зі зброєю?

— Чому це тривкіше і важливіше, ніж...

— Її дітям удома потрібна їжа. Чоловік далеко, у цьому одвічному божевіллі. Хтось мусить ходити за плугом. Вона — істинний образ людської витривалості.

- Ти говориш так гірко... Мені це здається дивним.
- Зважаючи на мою військову *історію*?
- Так, і на те значення, якого Бене Гессерит надають... своєму башарові, елітарним військам і...
- Думаєш, вони егоцентричні люди, зайняті егоцентричним насиллям? Що вони проїдуться по тій жінці з її плугом?
- Чому ні?
- Бо мало що уникне їхньої уваги. Насильники проїхали б повз жінку за плугом, навряд чи помітивши, що торкнулися базисної реальності. Бене Гессерит ніколи такого не прогледіли б.
- І знову ж, чому ні?
- Егоцентрики мають обмежену візію, бо вони відбувають дорогу в дійсності смерті. Жінка і плуг — це дійсність життя. Без дійсності життя не було б людства. Мій Тиран це бачив. Сестри благословляють його за це, навіть коли проклинають.
- То ти добровільний учасник їхньої мрії.
- Думаю, так. — Прозвучало так, наче це для нього несподіванка.
- І ти цілковито чесний з Тегом?
- Він питає, я даю йому чесні відповіді. Не думаю, що цікавість призводить до насилля.
- І ти повністю за нього відповідальний?
- Це не зовсім те, що вона сказала.
- Ах, мій любий. *Не зовсім* те, що вона сказала. Ти називаєш Белл гіпокриткою, але не поширюєш цього на Одраде. Дункане, якби ти тільки знав...
- Доки ми не зважаємо на комунікатори, виплюнь це!
- Брехні, обмани, порочні...
- Гей! Бене Гессерит?
- Вони мають древнє виправдання: Сестра А робить це, тож коли я це роблю, це не так погано. Два злочини скасовують один одного.
- Які злочини?

Вона завагалася. «Слід йому сказати? Ні. Але він очікує якоїсь відповіді».

— Белл насолоджується тим, що ви з Тегом помінялися ролями! Не може дочекатися, коли ти завдаси йому болю.

— Може, нам варто б її розчарувати. — Щойно вимовивши ці слова, він збагнув, яка це була помилка. «Надто рано».

— Поетична справедливість! — Мурбелла була захоплена. «Відвернути їхню увагу!»

— Їх не цікавить справедливість. Слушність — так. Мають таку настанову: «Ті, кому винесено присуд, мусять погодитися з його слушністю».

— Тож вони виробляють у тебе рефлекс погоджуватися з їхнім присудом.

— Будь-яка система має прогалини.

— Знаєш, любий, аколітки вчать різні речі.

— На те вони й аколітки.

— Я маю на увазі, що ми розмовляємо між собою.

— Ми? Ти аколітка? Ти прозелітка!

— Хай там хто я, але я чула розповіді. Твій Тег може бути не тим, ким тобі здається.

— Плітки аколіток.

— Це історії з Гамму, Дункане.

Втупився в неї. «Гамму? Ніколи про себе не називав її інакше як первісною назвою: Г'єді Прайм. Пекельна діра Харконнів».

Вона сприйняла його мовчання як заклик продовжувати.

— Кажуть, що Тег рухався швидше, ніж могло побачити око, що він...

— Він, мабуть, сам і вигадав ці історії.

— Деякі сестри ставляться до них серйозно. Вибирають поведінку «чекати і стежити». Виявляють обачливість.

— Невже ти нічого не зрозуміла про Тега зі своїх дорогоцінних історій? Це для нього типowo — пускати такий поголос. Аби його боялися.

— Пам'ятай, що я була тоді на Гамму. Всечесні Матрони аж зі шкіри лізли. Казилися. Щось пішло не так.

— Це ясно. Тег зробив дещо несподіване. Застав їх зненацька. Вкрав один із їхніх не-кораблів. — Він лягнув по стіні біля себе. — Оцей.

— Сестринство має заборонену ділянку, Дункане. Постійно кажуть мені чекати Агонії. Тоді все стане ясно! Бодай їх!

— Схоже, вони готують тебе до науки в Міссіонарії. Конструювання релігії для специфічних цілей і вибраних популяцій.

— Ти не вбачаєш у цьому нічого поганого?

— Мораль. Я не сперечаюся про це з Превелебними Матерями.

— Чому ні?

— Релігії, збудовані на цій скелі, розвалюються. БГ не розвалюється.

«Дункане, якби ти тільки знав їхню мораль!»

— Їх дратує, що ти так багато про них знаєш.

— Белл хотіла вбити мене лише з цієї причини.

— Не думаєш, що Одраде не краща?

— Оце питання! — *«Одраде? Коли задумаєшся про здібності цієї жінки, пробирає жах. Атрідка, і це все. Я знав багатьох Атрідів. Вона перша у Бене Гессерит. Тег — Атрідівський ідеал».*

— Одраде сказала, що не сумнівається у твоїй вірності Атрідам.

— Я вірний Атрідівській честі, Мурбелло. — *«І приймаю власні моральні рішення стосовно Сестринства, стосовно цієї дитини, відданої під мою опіку та... та моєї коханої».*

Мурбелла присунулася ближче, схилилася над ним, торкнувшись персами його плеча, і прошепотіла йому у вухо:

— Буває, що я ладна вбити кожну з них, кого могла б дістати!

«Невже вона думає, що вони не чують?» Сів рівно, тягнучи її за собою.

— Що тебе дратує?

— Вона хоче, щоб я попрацювала над Скителі.

Попрацювала. Евфемізм Всечесних Матрон. «Чому ні? Вона “працювала” над багатьма чоловіками, перш ніж наткнулася на мене». Та тут спрацював древній рефлекс одруженого чоловіка. Тільки не це... Скителі? Клятий глейлаксу?

— Мати Настоятелька? — Він мав упевнитися.

— Вона, тільки вона. — Скинувши з себе тягар, говорила майже безтурботно.

— І як ти відреагувала?

— Вона каже, що це твоя ідея.

— Моя... Аж ніяк! Я натякав, що можемо спробувати витягти з нього інформацію, але...

— Вона каже, що це звична річ для Бене Гессерит, як і для Всечесних Матрон. Іди схрестися з цим, спокуси того. Буденщина, робочі справи.

— Я питав, як ти відреагувала.

— Збунтувалася.

— Чому? — «Знаючи твоє минуле...»

— Це тебе я люблю, Дункане, і... і моє тіло має... давати насолоду тобі... як ти — мені...

— Ми давнє подружжя, а відьми намагаються нас розлучити.

Ці слова оживили в ньому виразне видіння леді Джессіки, коханої його давно покійного Герцога і матері Муад'Діба. «Я любив її. Вона не любила мене, але...» Те, що світилося зараз в очах Мурбелли, він уже бачив раніше, коли Джессіка дивилася на Герцога: сліпе непохитне кохання. Те, чому не довіряли Бене Гессерит. Джессіка була м'якшою за Мурбеллу. Хоча з твердою серцевиною. А Одріде... вона вся була твердою. Уся з пласталі.

А як же ті моменти, коли він помічав у неї загальнолюдські почуття? Ті її слова про башара, коли вони довідалися, що старий воїн загинув на Дюні.

«Він був моїм батьком, розумієш».

Мурбелла вивела його з задуми.

— Можеш ділити з ними їхню мрію, хай яка вона є, але...

— Люди, дорослішайте!

— Що?

— Це їхня мрія. Почніть поводитися по-дорослому, а не як злі діти на шкільному подвір'ї.

— Мати знає краще?

— Так... думаю, що так.

— Ти справді так це бачиш? Навіть коли називаєш їх відьмами?

— Це добре слово. Відьми відають таємницями.

— Не віриш, що це довге й суворе тренування плюс прянощі й Агонія?

— До чого тут віра? Невідоме творить власну містику.

— А не думаєш, що вони морочать людям голови? Аби ті робили, що вони хочуть?

— Це безсумнівно!

— Слова як зброя. Голос, імпринтерки...

— Немає нікого прекраснішого за тебе.

— Що таке краса, Дункане?

— У красі, я певен, є стиль.

— Точнісінько так само каже й вона. «Стиль має прокреаційні корені, так заглиблені у нашу видову психіку, що ми не сміємо їх усунути». Тож вони міркували про втручання туди, Дункане.

— І можуть зважитися на все?

— Вона каже: «Ми не деформуємо свого потомства, перетворивши його на щось, за нашим судженням, нелюдське». І судять, і засуджують.

Він подумав про чужі постаті зі свого видіння. Лицепляси. І спитав:

— Наскільки аморальні тлейлаксу? Аморальні — нелюдські.

— Я майже чую, як у голові Одріде обертаються зубчасті колеса. Вона та її Сестри дивляться. Слухають, припасовують кожну відповідь, усе в них вираховано.

«*Це те, чого ти хочеш, моя люба?*» Він почувався мов у пастці. Вона мала рацію і водночас помилялася. Мета виправдовує засоби? Як він може виправдати втрату Мурбелли?

— Думаєш, вони аморальні? — спитав він.

Вона наче й не чула.

— Завжди міркують, що казати далі, аби здобути бажану відповідь.

— Яку відповідь?

Невже вона не чує його болю?

— Ніколи не здогадаєшся, доки не стає запізно!

Вона обернулася й глянула на нього.

— Точнісінько Всечесні Матрони. Знаєш, як Всечесні Матрони мене захопили?

Він не міг відкинути думку, що сторожові пси ревно вхопляться за наступні слова Мурбелли.

— Мене вхопили на вулиці під час зачистки Всечесних Матрон. Думаю, усю цю зачистку робили заради мене. Моя мати була красунею, але надто старою для них.

— Зачистка? — «*Сторожові пси хотіли б, щоб я це спитав*».

— Вони проходять крізь місцевість, і люди зникають. Ні тіл, нічого. Зникають цілі сім'ї. Пояснюють, що це кара, що ті люди змовлялися проти них.

— Скільки років тобі було?

— Три... може, чотири. Я гралася з подружками надворі, під деревами. Раптом вибухнув сильний шум і крик. Ми сховалися в дірі за якимись каменями.

Ця драматична картина захопила його.

— Земля задрижала. — Її очі наче заглянули всередину, у спогади. — Вибухи. Коли все затихло, ми виглянули. Весь куток, де був мій дім, перетворився на яму.

— Ти зосталася сиротою?

— Я пам'ятаю своїх батьків. Батько був великим і дужим чоловіком. Мама, здається, була десь служницею. Служниці носили уніформи, а я пам'ятаю її в такій уніформі.

— Як ти можеш бути певна, що твоїх батьків убили?

— То була зачистка — це все, що я знаю. Але зачистки завжди однакові. Крик, люди тікали. Ми перелякалися.

— Чому ти думаєш, що зачистка була заради тебе?

— Вони таке роблять.

«Вони». Яку перемогу розглядять спостерігачі в цьому одному слові.

Мурбелла глибоко поринула в спогади.

— Думаю, мій батько не захотів скоритися Всечесній Матроні. Таке завжди вважалося небезпечним. Великий гарний чоловік... сильний.

— То ти їх ненавидиш?

— Чому? — Його питання її справді здивувало. — Інакше я ніколи не стала б Всечесною Матроною.

Ця черствість його вразила.

— То воно цього всього вартувало!

— Коханий, чому ти обурюєшся тим, що привело мене до тебе?

«*Тутше!*»

— Хіба ти не хотіла б, щоб це сталося інакше?

— Це вже сталося.

Який глибокий фаталізм. Ніколи не підозрював у ній такого. Це наслідок кондиціонування Всечесних Матрон чи якоїсь дії Бене Гессерит?

— Ти стала цінним доповненням їхніх конюшень.

— Справді. Звабниці — так нас називали. Ми вербували вартісних чоловіків.

— І ти це робила.

— Я багатократно окупила вкладені в мене кошти.

— Ти усвідомлюєш, як це витлумачать Сестри?

— Не перебільшуй.

— То ти готова *попрацювати над* Скителі?

— Я цього не казала. Всечесні Матрони маніпулювали мною без моєї згоди. Сестри мене потребують і хочуть використати так само. Моя ціна може виявитися надто високою.

Йому на мить пересохло в горлі.

— Ціна? — насилу сказав він.

Вона глянула на нього.

— Ти. Ти — лише частина моєї ціни. Жодної роботи над Скителі. І більше їхньої знаменитої щирості щодо того, навіщо я їм потрібна!

— Обережно, кохана. Вони можуть і сказати.

Вона кинула на нього майже бене-гессеритський погляд.

— Як ти зможеш повернути пам'ять Тега без болю?

Прокляття! Саме тоді, коли він думав, що їм вдалося омити слизьке місце. Виходу немає. З її очей він бачив, що вона здогадалася.

Мурбелла підтвердила:

— Оскільки я б не погодилася, то, безсумнівно, ви обговорили це з Шіаною.

Він міг лише кивнути. Його Мурбелла зайшла в Сестринстві далі, ніж він припускав. І знала, що його множинна гхолівська пам'ять відновилася завдяки її імпринтингу. Зненацька побачив у ній Превелебну Матір і ледь не закричав, протестуючи.

— Чим ти відрізняєшся від Одраде? — спитала вона.

— Шіану вишколили як імпринтерку. — Його слова здавалися порожніми навіть тоді, коли він їх промовляв.

— Це якось відрізняється від мого вишколу? — У тоні чулося звинувачення.

Він спалахнув гнівом.

— Ти прагнеш болю? Як Белл?

— Ти прагнеш поразки Бене Гессерит? — Голос ніжний, як крем.

Він почув у її інтонації відстороненість, наче вона вже віддалилася, прибравши холодної пози спостерігачки Сестринства. Вони заморозили його любов Мурбеллу! Та в ній досі було стільки життєвої сили. Це розривало йому душу. Мурбелла випромінювала здоров'я, надто під час вагітності. Снага і безмежна радість життя. Вона світилася ними. Сестри знайдуть можливість пригасити це світло.

Під його пильним поглядом вона затихла.

Він розпачливо міркував, що здатен зробити.

— Я сподівалася, що ми будемо відвертішими одне з одним, — сказала вона. Ще одне бене-гессеритське зондування.

— Я не погоджуюся з багатьма їхніми діями, але не сумніваюся у мотивах, — сказав він.

— Знатиму їхні мотиви, якщо переживу Агонію.

Він завмер, раптом збагнувши, що вона може не вижити. Жити без Мурбелли? Зіяння порожнечі, глибшої за все, що він міг собі уявити. Ніщо у його численних життях не могло зрівнятися з цим. Він мимоволі простяг руку і попестив її по спині. Шкіра така м'яка, а водночас пружна.

— Я надто сильно кохаю тебе, Мурбелло. Це моя Агонія.

Вона затремтіла під його дотиком.

Він поринув у сентименталізм, творячи образ туги, аж доки не згадав слів учителя-ментата про «емоційні запої».

«Різницю між сентиментом і сентименталізмом, чуттям і чуттєвістю легко розгледіти. Якщо ти збочуєш зі швидкісної дороги, щоб не вбити чиєсь улюблене звіря, це сентимент. Якщо ж, об'їжджаючи звіря, ти вбиваєш пішоходів, це сентименталізм».

Вона взяла його долоню і притисла до своїх вуст.

— Слова плюс тіло — це більше, ніж кожне з них окремо, — прошепотів він.

Його слова знову викликали в неї жах, але тепер вона помстилася, зрозумівши, що слова — це знаряддя. Цей досвід переповнював її задоволенням, охотою сміятися з себе самої.

А коли прогнала цей жах, їй спало на думку: вона ніколи не бачила, щоб Всечесна Матрона сміялася з себе самої.

Тримаючи Дункана за руку, вона дивилася на нього згори вниз. Ментат кліпав очима. Він розумів, що вона тільки-но пережила? Звільнення! Більше не йшлося про те, як її через минуле ув'язнили й загнали в канали, яких годі уникнути. Уперше, відколи прийняла можливість стати Превелебною Матір'ю, збагнула, що це може означати. Відчула благоговіння і шок.

«Немає нічого важливішого за Сестринство?»

Вони говорили про клятву, про щось більш таємниче, ніж слова Прокторки під час ініціації аколітки.

«Моя клятва Всечесним Матронам — лише слова. Клятва Бене Гессерит не може бути чимось більшим».

Мурбелла згадала, як Беллонда бурмотіла, що дипломатів відбирають залежно від вміння брехати. *«Хочеш стати черговим дипломатом, Мурбелло?»*

Не в тому річ, що вона порушить клятви. Це так по-дитячому! Шкільна погроза: *«Якщо порушиш своє слово, я порушу своє»*. Ня, ня, няяя!

Безглуздо перейматися клятвами. Значно важливіше знайти в собі те місце, де жила свобода. Це було місце, де завжди щось слухало.

Притиснувши Дунканову долоню собі до вуст, вона прошепотіла:

— Вони слухають. Ох, як вони слухають.

Не вступай у конфлікт із фанатиками, якщо не можеш їх знешкодити. Протиставляй релігії іншу релігію лише тоді, коли твої докази (чудеса) є неспростовними або коли можеш обплутати фанатиків так, що вони вважатимуть тебе богонатхненним. Це віддавна було бар'єром для науки, що намагалася рядитися у плащ божественного одкровення. Наука, вочевидь, створена людьми. Фанатики (а багато людей є фанатиками чогось) мусять знати, на що ти спираєшся, та, що важливіше, мусять розпізнати, хто шепоче тобі до вуха.

Міссіонарія Протектіва, Базисне навчання

Плин часу гриз Одраде не менше, ніж постійне усвідомлення наближення мисливиць. Роки минали так швидко, що дні розмазувалися. Два місяці суперечок, щоб здобути схвалення Шіани як наступниці Там!

Беллонда переймала денну вахту, поки Одраде займалася іншими справами, як-от сьогодні. Інструктувала нову групу з тих Бене Гессерит, яких відправляла в Розсіяння. Рада, хоча й неохоче, продовжувала цю практику. Підказка Айдаго, що це програшна стратегія, хвилию шоку прокотилася Сестринством. Інструктажі тепер містили захисні плани стосовного того, «із чим ви можете зіткнутися».

Коли Одраде пізнього пополудня ввійшла до кабінету, Беллонда сиділа за столом. Її щоки здавалися опухлими, а очі дивилися твердо — як завжди, коли вона придушувала втому. Якщо Белл тут, то підбиття підсумків дня не обійдеться без гострих коментарів.

— Кандидатуру Шіани прийнято, — сказала вона, штовхаючи у бік Одраде малий кристал. — Завдяки підтримці Там.

А Мурбеллине мале народиться за вісім днів. Так *стверджують* сукійські лікарі.

Белл не вірила сукійським лікарям.

«Мале?» Яке в неї клято безособове ставлення до життя! Одраде почула, що від цієї думки її пульс прискорився.

«Коли Мурбелла відновить сили після цього народження — Агонія. Вона готова».

— Дункан украй знервований, — сказала Беллонда, встаючи з крісла.

Просто Дункан! Щось ці двоє напрочуд зблизилися.

Белл ще не закінчила.

— І перш ніж ти питаєш: ані слова від Дортуїли.

Одраде сіла за стіл і погойдувала кристалик із рапортом на долоні. Довірена аколітка Дортуїли, тепер Превелебна Мати Фінтіл, не ризикувала б подорожувати на не-кораблі чи скористатися якимсь іншим наготованим пристроєм передачі даних лише для того, щоб удовольнити Матір Настоятельку. Відсутність новин означала, що приманка й досі там... або витрачена даремно.

— Ти сказала Шіані, що її кандидатуру підтвердили? — спитала Одраде.

— Залишила це тобі. Вона знову запізнюється зі своїм денним рапортом. Це не пасує учасниці Ради.

Отже, Белл досі не змирилася з цим призначенням.

Повідомлення Шіани повторювалися день у день. «*Жодного сліду черва. Меланжева маса незаймана*».

Усе, на що вони покладали надії, страхітливо завмирало. А мисливиці з нічного жахіння підкрадалися дедалі ближче. Напруга наростала. Загрожуючи вибухом.

— Ти достатньо часто бачила обмін фразами між Дунканом і Мурбеллою, — сказала Беллонда. — Це те, що приховує Шіана? А якщо так, то чому?

— Тег був моїм батьком.

— Яка делікатність! Превелебна Мати має застереження перед імпринтингом гхоли батька Матері Настоятельки!

— Вона була моєю ученицею, Белл. Непокоїться за мене, а ти не можеш цього відчувати. Крім того, це не просто гхола, це дитина.

— Ми мусимо мати певність стосовно неї!

Одраде побачила, що губи Беллонди сформували ім'я, яке, однак, зосталося невимовленим. «Джессіка».

«Ще одна Превелебна Мати з ганджем?» Белл має рацію, вони мусять мати певність стосовно Шіани. «Це на моїй відповідальності». У свідомості Одраде замерехтіло видіння Шіаниної чорної скульптури.

— План Айдаго дечим приваблює, але... — завагалася Беллонда.

Одраде мовила:

— Це дуже мала дитина, аж ніяк не дорослий. Біль, пов'язаний зі звичайним поверненням пам'яті, може наблизитися до Агонії. Це може його відвернути. Але це...

— Контроль над ним завдяки імпринтерці — це та частина, яку я схвалюю. Та що, як це не поверне йому пам'яті?

— Нам зостається початковий план, що *справив* належний вплив на Айдаго.

— З ним інша річ, але рішення може й почекати. Ти запізнюєшся на зустріч зі Скителі.

Одраде здійняла кристал.

— Підбиття денних підсумків?

— Нічого такого, чого ти не бачила б аж надто часто. — Як для Белл, то це майже турботлива нотка.

— Я приведу його сюди. Хай Там чекає, а ти приходь пізніше під якимсь приводом.

Скителі майже звик до цих прогулянок за межами корабля, Одраде помітила це з його невимушених рухів, коли вони вийшли з її транспортника в місці на південь від Централі.

Це були не просто прогулянки, і вони обоє це знали. Однак Одраде регулярно їх повторювала, щоб приспати його пильність. *Рутіна. Інколи така корисна.*

— Мило з твого боку брати мене в ці проходи, — сказав Скителі, дивлячись убік. — Повітря сухіше, ніж я пам'ятаю. Куди йдемо цього вечора?

«Які в нього крихітні очиці, коли мружить їх від сонця».

— До мого кабінету. — Вона показала кивком на господарські будівлі Централі, десь за пів кілометра на північ. Попри безхмарне весняне небо і теплі кольори дахів, було холодно, в її вежі загорілося світло, спокушаючи очікуваним відпочинком від морозного вітру, що цими днями супроводжував майже кожен захід сонця.

Дивлячись краєм ока, Одраде пильно стежила за тлейлаксу поряд із собою. Яка напруга! Могла відчути її у поведінці вартівниць, Превелебних Матерів і аколіток відразу ж за ними: усім їм Беллонда наказала зберігати особливу чуйність.

«Ми потребуємо цього малого монстра, і він це знає. А досі не знаємо обширу вмінь тлейлаксу! Які таланти він нагромадив? Чому намагається начебто випадково нав'язати контакт зі своїми спів'язнями?»

Вона нагадала собі, що це тлейлаксу зробили Айдаго-гхолу. Приховали у ньому щось таємне?

— Я жебрак, що підійшов під ваші двері, Мати Настоятелько, — сказав він скигливим ельфійським голосом. — Наші планети зруйновано, мій народ убито. Чому ми йдемо до твого помешкання?

— Щоб торгуватися у приємнішій атмосфері.

— Так, на кораблі почувашся зв'язаним. Але не розумію, чого ми завжди залишаємо автівку так далеко від Централі. Чому йдемо пішки?

— Як на мене, це освіжає.

Скителі зиркнув довкола, оглядаючи насадження.

— Приємно, але досить холодно, не вважаєш?

Одраде глянула на південь. Південні схили засаджено виноградом, вершини та холодніші північні схили виділено під сади. Шляхетний виноград, покращений сорт. Виведений садівниками Бене Гессерит. Старі лози, корені «сягали до пекла», де (згідно з древніми повір'ями) крали воду в душ, укинутих до пекельного вогню. Виноробня містилася під землею, як склади і печери, де вино старішало. Ніщо не псує краєвиду — доглянутих лоз у рівних рядах, відстань між якими була достатньою для збирачів і рільничого знаряддя.

«Йому приємно?» Вона сумнівалася, що Скителі бачив тут щось приємне. Він був належно знервований, як вона й хотіла, і питав себе: «Чого вона насправді водить мене по цьому рустикальному доквіллю?»

Одраде дратувало, що вони не сміють застосувати до цього чоловічка могутніших засобів бене-гессеритського впливу. Але погодилася з думкою, що коли ці зусилля зазнають невдачі, другого шансу у них не буде. Тлейлаксу продемонстрували, що радше помруть, ніж віддадуть таємне (і священне) знання.

— Мене дивує кілька речей, — сказала Одраде, прокладаючи собі дорогу довкола купи обрізаної виноградної лози. — Чому ти так наполягаєш на власних лицеплясах, *перш ніж* пристати до наших прохань? І звідки цей інтерес до Дункана Айдаго?

— Люба леді, я не маю компаньйонів у своїй самотності. Ось тобі відповідь на обидва питання. — Він неухважно потер груди, де було зашито нуль-ентропійну капсулу.

«Що це він там постійно потирає?» Це був жест, що дивував і її, і аналітиків. «Ні шраму, ні запаленої шкіри. Може, звичка з дитинства? Але це було так давно! Гандж цієї реінкарнації?» Ніхто не міг сказати. А ця сіра шкіра мала металічну пігментацію, що не дозволяла зробити інструментальне зондування. Він, безперечно, має чутливість до жорсткішого

випромінювання і знатиме, що використано. Ні... залишалася тільки дипломатія. Бодай би його, цього малого монстра!

Скителі міркував: «Чи ця повіндська жінка не має природних симпатій, на яких я міг би зіграти?» У цьому питанні *типове* було неоднозначним.

— Вехту Яндоли більше немає, — сказав він. — Мільярди нас убито цими блудницями. Усіх нас, аж до найдальших закутків Ягісту, знищено, залишався тільки я.

«*Ягіст*, — подумала вона. — *Земля тих, над ким немає зверхника*». Це було слово одкровення в ісламіяті, мові Бене Глейлакс.

— Магія нашого Бога — єдиний наш міст, — сказала вона цією мовою.

Знову підтвердила, що поділяє його Велику Віру, суфійсько-дзенсунітський екуменізм, що породив Бене Глейлакс. Вона безпомилково говорила цією мовою, знала належні слова, але він бачив фальш. «*Називає Посланця Божого “Тираном” і не дотримується найосновніших заповідей!*»

Де ці жінки зустрічаються в кеглі, щоб відчути Божу Присутність? Якби вони справді говорили Мовою Бога, то вже знали б те, чого вимагають від нього у цих грубих переговорах.

Коли вони піднімалися останнім схилом, що вів до бруку Централі, Скителі покликав Бога на поміч. «*До чого дійшов Бене Глейлакс? Чому Ти наклав на нас це випробування? Ми — останні вірні Шаріату, а я, останній Пан мого народу, мушу шукати відповіді в Тебе, Боже, коли Ти більше не можеш розмовляти зі мною в кеглі*».

Таким же бездоганним ісламіятом, як і досі, Одріде промовила:

— Вас зрадили власні люди, ті, кого ви послали в Розсіяння. Не маєш більше братів-маліків, лише сестер.

«*То де ж ваш покій сагра, повіндська ошуканко? Де підземна безвіконна кімната, куди можуть увійти тільки брати?*»

— Це для мене щось нове, — сказав він. — Сестри-маліки? Ці два слова завжди заперечували одне одного. Сестри не можуть бути маліками.

— Вафф, твій покійний Махаї та Абдл, мав із цим клопоти. І довів ваш народ майже до повної загибелі.

— Майже? Знаєш когось, хто вижив? — Він не міг стримати хвилювання в голосі.

— Жодного Пана... але ми чули про кількох домелів. Усі вони в руках Всечесних Матрон.

Одраде зупинилася там, де за кілька кроків від них ріг будинку затулив їм вид на призахідне сонце. Тією ж таємною мовою тлейлаксу вона сказала:

— Сонце — не Бог.

«Поклик Махаї при сході та заході сонця!»

Входячи слідом за нею до аркоподібного пасажу між двома приземкуватими будівлями, Скителі відчув, що його віра хитається. Її слова були належними, та лише Махаї й Абдли мали право їх промовляти. У притьмареному переході, під звуки кроків охорони позаду, Одраде геть його збентежила, кажучи:

— Чого ти не промовив належних слів? Хіба ж ти не останній Пан? Хіба це не робить тебе Махаї та Абдлом?

— Мене не обирали для цього брати-маліки. — Навіть для його власних вух це звучало непереконливо.

Одраде викликала ліфт і зупинилася біля вильоту труби. Між деталями Інших Пам'ятей вона розшукала кегл і його право на гуфран — слова, які шепотіли вночі коханці давно мертвих жінок. «А тоді ми...» «І коли ми промовляємо ці священні слова...» *Гуфран!* Виправдання та повторне прийняття того, хто зважився вийти між повінд і повернувся, вимолюючи прощення за контакт із чужинськими гріхами, яких годі й уявити. *«Машей-хи зустрілися в кеглі та відчувли присутність свого Бога!»*

Виліт труби відкрився. Одраде кивнула Скителі та двом охоронницям, пропускаючи їх уперед. Коли він проходив,

вона подумала: *«Невдовзі щось мусить статися. Не можемо тягти цю маленьку гру до того кінця, якого він прагне».*

Тамелейн стояла біля еркерного вікна спиною до дверей, крізь які Одраде та Скителі ввійшли до кабінету. Промені призахідного сонця різко падали на дахи. Блиск зник, залишивши по собі відчуття контрасту: через це останнє сяйво на обрії ніч здавалася темнішою.

У туманній напівтемряві Одраде помахом руки відіслала охоронниць. Помітила їх невдоволення. Беллонда, вочевидь, наказала їм залишатися, але вони не опиралися наказу Матері Настоятельки. Вона вказала на слідокрісло навпроти себе й почекала, доки Скителі сяде. Перш ніж сісти в крісло, він підозріло глянув на Тамелейн, але приховав це за словами:

— Чому немає світла?

— Це відпочинкова інтерлюдія, — сказала вона. *«І я знаю, що темрява тебе тривожить».*

Якусь мить вона стояла за столом, розпізнаючи у напівтемряві яскраві латки, блиск артефактів довкола, що мали налаштовувати атмосферу під її смак: погруддя давно мертвої Ченоа в ніші біля вікна, на стіні праворуч від неї ідилічний пейзаж часів перших людських подорожей у космос, стос аркушів рідуліанського кристалічного паперу на столі, срібне відображення її світлопису, що зосереджував слабе освітлення з вікон.

«Його вже достатньо потримали на вогні».

Одраде торкнулася пластини на своїй консолі. Ожили світлокулі, стратегічно розміщені на стінах та під стелею. На цей сигнал обернулася Тамелейн, навмисне шелеснувши одежею. Стала за два кроки від Скителі — істинний образ зловісної містерії Бене Гессерит.

Від руху Тамелейн Скителі злегка здригнувся, але зараз сидів тихо. Слідокрісло було для нього трохи завеликим, він виглядав там майже по-дитячому. Одраде заговорила:

— Сестри, які тебе врятували, казали, що ти командував не-кораблем на Перехресті, готуючись до першого стрибка крізь Простороскладку, коли атакували Всечесні Матрони. Вони казали, що ти підлітав до вашого корабля в одномісному скейтері і розвернувся буквально за мить до вибухів. Ти розпізнав нападників?

— Так. — З нехиттю в голосі.

— Ти знав, що за твоєю траєкторією вони можуть розшука-ти не-корабель. Отже, втік, залишивши братів на погибель.

Він відповів з крайньою гіркотою трагічного свідка:

— До цього, покидаючи Тлейлакс, ми бачили початок атаки. Наші вибухи, які мали знищити все цінне для напасників, потім усеспалення космічним вогнем. Тоді ми теж утекли.

— Але не відразу на Перехрестя.

— Усюди, де ми шукали притулку, вони вже нас випереджали. Їм дістався попіл, а мені — наші таємниці. — *«Слід їй нагадати, що я й досі маю децю цінне для переговорів»*. Він постукав собі пальцем по голові.

— Ви шукали на Перехресті притулку в Гільдії чи ДАПТ, — сказала вона. — Яке щастя, що наш шпигунський корабель був поблизу і встиг вихопити тебе, перш ніж вороги змогли відреагувати.

— Сестро... — Яке тяжке це слово! — Якщо ти справді моя сестра у кеглі, чому не забезпечиш мене слугами-лицеплясами?

— Нас досі розділяє надто багато таємниць, Скителі. Чому, наприклад, ти покидав Бандалонг, коли з'явилися напасники?

Бандалонг!

Згадка про велике тлейлаксанське місто стисла йому груди, здалося, він відчув пульс нуль-ентропійної капсули. Наче вона прагнула вивільнити свій коштовний вміст. *«Утрачений Бандалонг. Ніколи більше не побачити міста під сердоліковим небом, ніколи не відчутти присутності братів, терплячих домелів і...»*

— Тобі недобре? — спитала Одраде.

— Я хворий через те, що втратив! — Почув шелест тканини позаду, відчув близькість Тамелейн. Як пригнічує це місце. — Чому вона стоїть за мною?

— Я служниця моїх Сестер, а вона тут, щоб стежити за нами обома.

— Ви взяли мої клітини, чи не так? Вирощуєте у своїх контейнерах Скителі на заміну!

— Звісно, що так. Ти ж не думаєш, що Сестри дозволили б останньому Панові тлейлаксу знайти тут свій кінець?

— Жоден гхола не зробить нічого, чого не зробив би я. — *«І в нього не буде нуль-ентропійної трубочки!»*

— Ми знаємо. — *«Та чого ми не знаємо?»*

— Так не ведуть переговори, — поскаржився він.

— Ти неправильно мене оцінюєш, Скителі. Ми знаємо, коли ти брешеш і коли щось приховуєш. Маємо чуття, недоступні іншим.

Це правда! Могли це визначити за запахами його тіла, за дрібними мускульними рухами, виразами обличчя, які він не міг придушити.

«Сестри? Ці створіння — повінди! Геть усі!»

— Ти був у лашкарі, — підштовхнула його Одраде.

Лашкар! Як хотів би він прийти сюди з лашкаром. Воїни-лицепляси, помічники-домели, вимели б дочиста це огидне зло! Проте він не посмів брехати. Та, що стояла за ним, імовірно була Правдомовицею. Досвід численних життів підказував йому, що Правдомовиці Бене Гессерит були найкращими.

— Я командував силами хассадарів. Ми шукали зграї Футарів, щоб використати їх для захисту.

Зграї? Тлейлаксу знали про Футарів дещо таке, про що не знало Сестринство?

— Ви були готові до насилля. Може, Всечесні Матрони довідалися про вашу місію і тому відвернули її? Мені це здається ймовірним.

— Чому ти називаєш їх Всечесними Матронами? — Його голос майже перейшов у писк.

— Бо так вони самі себе називають. — *«А зараз вкрай спокійно. Хай він потушкується у власних помилках».*

«Її правда! Ми стали жертвами зради! — Гірка думка. Він раз у раз до неї повертався. Міркуючи, як слід відповісти. — Дрібна відвертість? Із цими жінками дрібною відвертості не вийде».

Його груди здригнулися від зітхання. Нуль-ентропійна капсула та її вміст. Його найбільший клопіт. *Усе, що завгодно*, тільки б здобути доступ до власних аксолотлевих контейнерів.

— Потомки людей, яких ми послали у Розсіяння, повернулися з полоненими Футарами. Гібрид людини й kota, як ви, безсумнівно, знаєте. Але вони не відтворювалися у наших контейнерах. — *«Ці зрадники привезли нам лише двох! Ми мали б здогадатися».*

— Вони привезли вам небагато Футарів, чи не так? Ви мали б здогадатися, що це приманка.

«Бачиш? Ось що вони роблять з дрібною відвертістю!»

— Чому Футари не полюють на Всечесних Матрон і не вбивають їх на Гамму? — Це було питання Дункана, і воно заслуговувало відповіді.

— Нам казали, що їм не віддано наказів. Вони не вбивають без наказів. — *«Вона це знає. Вона мене випробовує».*

— Лицепляси теж убивають за наказом, — сказала вона. — Навіть тебе убили б, якби ти наказав. Хіба ні?

— Такий наказ тримаємо в резерві, на крайній випадок. Щоб наші таємниці не потрапили до ворожих рук.

— Тому ти хочеш мати власних лицеплясів? Вважаєш нас ворогами?

Перш ніж він встиг подумки скомпонувати відповідь, над столом з'явилася проекція постаті Беллонди — натуральної величини й напівпрозора, а позаду неї танцювали кристали Архіву.

— Терміново від Шіани! — сповістила Беллонда. — Відбувся викид прянощів! Піщані черви!

Постать обернулася і глянула на Скителі, комунікатори чудово координували її рухи.

— Ти втратив карту для торгів, Пане Скителі. Ми врешті маємо власні прянощі!

Проектована фігура зникла з відчутним клацанням і слабким запахом озону.

— Ви намагаєтесь мене ошукати! — випалив він.

Та тут двері ліворуч від Одраде розчинилися. Ввійшла Шіана, тягнучи на силових підвісках невелику капсулу, не більше двох метрів завдовжки. Прозорі боки капсули маленькими жовтими зблисками відбивали світлокулі кабінету. У капсулі щось звивалося!

Шіана, не кажучи й слова, відступила вбік, даючи їм змогу повністю розгледіти вміст. Такий малий! Черв, що розтягнувся на плиткому ложі із золотого піску, займав менше половини довжини контейнера, але був досконалим у кожній деталі.

Скителі не зміг стримати благоговійного зітхання. Пророк!

Реакція Одраде була прагматичною. Вона низько схилилася над капсулою, заглядаючи у мініатюрну пащу. Пекуче «гуфф-гуфф» — сапання внутрішніх пожеж зменшилося до цього? Яка крихітна мімікрія!

Створіння здійняло передні сегменти, зблиснули кристалічні зуби.

Черв повертав пащу ліворуч і праворуч. За зубами всі розгледіли мініатюрний вогонь його чужинської хімії.

— Їх тисячі, — сказала Шіана. — З'явилися з викидом прянощів, як і зазвичай.

Одраде мовчала. *«Ми це зробили!»* Але це була мить Шіаниного тріумфу. Треба дати їй уповні його пережити. Скителі ще ніколи не здавався таким розтрощеним.

Шіана відкрила капсулу та вийняла звідти черва, тулячи до себе, наче немовля. Він спокійно лежав у її обіймах.

Одраде зітхнула з глибоким задоволенням. *Вона й досі їх контролює!*

— Скителі, — сказала Одраде.

Він не міг відвести погляду від черва.

— Ти все ще служиш Пророкові? — спитала Одраде. — Ось же він!

Він не знав, що й відповісти. Це справді воскреслий Пророк? Хотів відректися від першої благоговійної реакції, та власні очі не дозволяли йому цього зробити.

Одраде м'яко промовила:

— Доки ти був на своїй дурній місії, самолюбній місії, ми служили Пророкові! Врятували останнє з його втілень і доставили сюди. Капітула стане новою Дюною!

Вона сіла зручніше й склала долоні перед собою. Белл, звичайно, стежитиме через комунікатори. Ментатські спостереження можуть бути цінними. Одраде хотіла б, щоб Айдаго теж дивився. Але він зможе переглянути голограму. Їй було ясно, що Скителі вбачав у Бене Гессерит лише знаряддя для відбудови своєї дорогоцінної тлейлаксанської цивілізації. Чи цей розвиток подій змусить його відкрити внутрішні секрети контейнерів? Що він запропонує?

— Мені потрібен час для міркування. — Його голос дрижав.

— Про що тут міркувати?

Він не відповів, але не відводив очей від Шіани, що поміщала малого черва назад у капсулу. Погладила його, перш ніж закрити віко.

— Скажи мені, Скителі, — наполягала Одраде. — Як ти можеш обдумувати щось? Це наш Пророк! Ти кажеш, що служиш Великій Вірі. То служи їй!

Бачила, як розсипаються його мрії. *«Його власні лицепляси для копіювання пам'яті тих, кого вони вбивають, відтворюючи*

форму та поведінку кожної жертви». Він ніколи не сподівався обманути Превелебну Матір... але аколітки й прості робітники Капітули... усі таємниці, які він мав надію здобути, безповоротно зникли! Утрачені так само певно, як обгорілі шкаралупи планет Глейлаксу.

Наш *Пророк*, сказала вона. Кинув вражений погляд на Одраде, але не зосередився на ній. *«Що я маю зробити? Я вже не потрібен цим жінкам. Але вони мені потрібні!»*

— Скителі. — Як тихо вона говорить. — Велика Конвенція добігла кінця. Це новий світ.

Він спробував ковтнути сухим горлом. Уся концепція насилля набрала нового виміру. У Старій Імперії Конвенція гарантувала помсту кожному, хто посмів би спалити планету, напавши з космосу.

— Ескалація насилля, Скителі. — Голос Одраде був лише трохи гучнішим за шепіт. — Ми *Розсіюємо* зерна шаленства.

Він втупився в неї. Що вона каже?

— Проти Всечесних Матрон накопичилася ненависть, — сказала вона. *«Не ти єдиний зазнав утрат, Скителі. Раніше, коли наша цивілізація стикалася з проблемами, здійслювалося воляння: “Приведіть Превелебну Матір!” Всечесні Матрони звели це на нівець. А міфи змінюють подобу. На наше минуле падає золоте світло. “Краще було за давніх днів, коли Бене Гессерит могли нам допомогти. Де тепер шукати надійну Правдомовицю? Арбітраж? Ці Всечесні Матрони ніколи й не чули такого слова! А Превелебні Матері завжди були чемними. Слід це про них сказати”».*

Не дочекавшись відповіді Скителі, вона промовила:

— Подумай, що станеться, коли це шаленство вивільниться під час Джигаду!

Оскільки він і далі мовчав, сказала:

— Ти це бачив. Глейлаксу, Бене Гессерит, священники Розділеного Бога і хтозна-скільки ще — усі ми здобич, на яку вони полюють.

— Не можуть нас усіх повбивати! — Болісний крик розпачу.

— Невже? Ваші Розсіянці виступили єдиним фронтом з Всечесними Матронами. Якого ж притулку ти шукатимеш у Розсіянні?

«І знову мрія: групки тлейлаксу, стійкі, як роз'ятрені виразки, чекають дня Великого Відродження Скителі».

— Люди стають дужчими під тиском, — сказав він, але в словах не було сили. — Навіть Священство Ракіса знаходить нори, в яких може сховатися! — Розпачливі слова.

— Хто це каже? Якись твої друзі, що повернулися?

Його мовчання було єдиною відповіддю, якої вона потребувала.

— Бене Тлейлакс убивали Всечесних Матрон, і вони це знають, — сказала Одріде, б'ючи його словами, наче молотом. — Вдовольняться лише цілковитим вашим винищенням.

— І вашим!

— Ми партнери з необхідності, якщо не через спільну віру. — Промовила це найчистішим ісламіятом і розгледіла в його очах проблиск надії. *«Кегл і Шаріат іще можуть набрати давнього значення між людей, що мислять Мовою Бога».*

— Партнери? — Слабко і дуже невпевнено.

Вона дозволила собі чергову відвертість:

— Це підстава для спільних дій, у певному сенсі надійніша за будь-яку іншу. Кожен із нас знає, чого хоче партнер. Внутрішня схема: просій це все — і залишиться те, на що можна покластися.

— І чого ви хочете від мене?

— Ти вже знаєш.

— Як зробити найкращі резервуари, так. — Він хитнув головою, вочевидь, не переконаний. Які наслідки матимуть її вимоги!

Одріде міркувала, чи можна їй накинутися на нього з відкритим гнівом. Що за дурень! Та він був близьким до паніки.

Давні цінності змінилися. Всечесні Матрони не були єдиним джерелом сум'яття. Скителі не міг навіть оцінити змін, яких зазнали їхні ж Розсіянці!

— Часи змінюються, — сказала Одріде.

«*Яке ж неспокійне це слово — “зміна”*», — подумав він.

— Мушу мати власних лицеплясів-помічників! І власні контейнери? — Майже благально.

— Ми з Радою обміркуємо це.

— Про що тут міркувати? — повернув він їй її власні слова.

— Тобі достатньо власної згоди. Я потребую згоди інших. — Вона кинула йому похмуру посмішку. — Тож маєш час на роздуми. — Одріде кивнула Тамелейн, яка викликала варту.

— Назад на не-корабель? — озвався він з порога, дрібна фігурка між кремезними вартівницями.

— Та цього вечора проїдеш усю дорогу.

Виходячи, він кинув останній довгий погляд на черва.

Коли Скителі й варта вийшли, Шіана сказала:

— Ти правильно зробила, що не тиснула на нього. Він от-от би запанікував.

Ввійшла Беллонда.

— Чи не краще просто вбити його?

— Белл! Візьми голограму і ще раз переглянь нашу зустріч. Цього разу як ментатка!

Це її зупинило.

Тамелейн захихотіла.

— Тебе надто тішить збентеження твоєї Сестри, Там, — сказала Шіана.

Тамелейн знизала плечима, зате Одріде була в захваті. «*Вона більше не дражнитиме Белл?*»

— Коли ти сказала, що Капітула стає новою Дюною, у нього почалася паніка, — промовила Беллонда відстороненим ментатським тоном.

Одраде розгледіла цю реакцію, але ще не вибудувала асоціації. Ось у чому цінність ментата: схеми та системи, будівельні блоки. Белл відчула схему поведінки Скителі.

— Питаю себе, чи це справді сталося знову? — сказала Беллонда.

Одраде помітила це відразу. Дивно воно є з утраченими місцями. Доки Дюна була відомою обжитою планетою, існувала історична певність щодо її присутності в Галактичному Реєстрі. Можна було тицьнути в проєкцію та сказати: «Ось Дюна. Колись звалася Арракісом, потім Ракісом. Назву “Дюна” дістала через свій цілковито пустельний характер за часів Муад’Діба».

Та досить знищити це місце — і проєктована дійсність покривається нальотом міфологічної патини. *Артур і його Круглий стіл. Камелот, де дощило тільки вночі. Дуже добра Погодна служба, як на ті часи!*

Та тепер постає нова Дюна.

— Влада міфу, — сказала Тамелейн.

Ах, так. Там, близька до остаточної розлуки з плоттю, була чутливішою до дії міфів. Містерію і таємничість, зняряддя Міссіонарії, використовували на Дюні Муад’Діб і Тиран. Зерно засіяно. Навіть коли священники Розділеного Бога відійшли в небуття, міфи про Дюну жили й ширилися.

— Меланж, — промовила Тамелейн.

Сестри в кабінеті відразу збагнули, що вона має на увазі. У Розсіянні Бене Гессерит можна прищепити нову ідею.

— Чому вони хочуть умертвити нас, а не полонити? Це завжди мене дивувало, — зауважила Беллонда.

Мабуть, Всечесним Матронам не потрібна жодна жива бене-гессеритка... лише знання про прянощі. Але вони знищили Дюну. Знищили Глейлакс. Ця думка застерігала від будь-якого протистояння з Павучою Королевою, навіть якщо Дортуйла доможеться успіху.

— Навіть заручники непотрібні? — спитала Беллонда.

Одраде бачила вираз облич своїх Сестер. Вони йшли тією ж стежкою, наче всі мислили одним мозком. Предметні уроки Всечесних Матрон, після яких мало хто лишався живим, лише зробили потенційну опозицію обережнішою. Творився закон мовчання, згідно з яким гіркі спогади ставали гіркими міфами. Всечесні Матрони були наче варвари кожного віку: кров замість заручників. Злобні удари, завдані навмання.

— Дар має рацію, — сказала Тамелейн. — Ми шукали союзників надто близько до дому.

— Футари не самі себе створили, — зауважила Шіана.

— Ті, хто їх створив, сподіваються нас контролювати, — сказала Беллонда. В її голосі виразно відчувалося звучання Першої Проекції. — Звідси те вагання, яке Дортуїла почула у Вожатих.

Ось що це було, а вони постали перед лицем усіх небезпек ситуації. Загроза зводилася до людей (як це було завжди). Люди — сучасники. Вартісні знання здобуваєш від людей, які живуть за твого часу, та з науки, яку вони винесли з минулого. Інша Пам'ять не була єдиним носієм історії.

Одраде почувалася так, немов повернулася додому після довгої розлуки. Теперішній спосіб мислення всіх чотирьох був напрочуд близьким. Ця близькість була трансцендентною, не зводилася до місця. Домом було саме Сестринство. Не тимчасове житло, куди їх поміщено, а зв'язок.

Беллонда висловилася від імені їх усіх:

— Боюся, що робота кожної з нас ведеться з різними намірами.

— Це все через страх, — погодилася Шіана.

Одраде не зважувалася усміхнутися. Це могло бути неправильно витлумачено, а їй не хотілося пояснювати. *«Дайте нам Мурбеллу як Сестру і відновленого башара! Тоді матимемо шанс у битві!»*

Саме тоді, коли у ній постало це добре почуття, пролунав сигнал повідомлення. Суто рефлексивно вона глянула на проєкційну поверхню і розпізнала кризу. Така мала (відносно) річ викликала кризу. Клербі загинув внаслідок катастрофи 'топтера. Загинув, хіба що... «Хіба що» було написано для неї й означало перетворення на кіборга. Її компаньйонки побачили це повідомлення у відображенні, та всі тут уміли читати дзеркальний текст. Вони знали.

«Де ми підведемо ризику?»

Беллонда зі своїми древніми окулярами, хоча й могла мати штучні очі чи ще якийсь із численних протезів, голосувала власним тілом. Це й означає бути людиною. *«Тримаєшся за молодість, а вона глузує з тебе, тікаючи. Достатньо меланжу... а може, і забагато».*

Одрале розпізнала, що кажуть їй власні емоції. Та як же необхідні потреби Бене Гессерит? Белл могла віддати свій голос, усі це розуміли й навіть поважали. Але Мати Настоятелька голосує від імені всього Сестринства, яке стоїть за нею.

«Спершу аксолотлеві контейнери, а тепер це».

Необхідність казала, що вони не можуть дозволити собі втратити спеціаліста такого калібру, як Клербі. Їх і так небагато. «Тонка верства» — це ще слабо сказано. З'являються прогаліни. А все ж кіборг Клербі — наче перший вбитий клин.

Сукійці готові. «Запобіжний захід» мав бути призначений для когось незамінного. *Такого, як Мати Настоятелька?* Одрале пам'ятала, що схвалила це зі своїми звичними застережними зауваженнями. Де тепер ці застереження?

Кіборг — одне зі складених слів, попури. На якому етапі механічні додатки до людської плоті починають домінувати? Коли кіборг перестає бути людиною? Спокуси ставали дедалі сильнішими. «Лише одна невелика поправка». І так по троху поправляти, доки попури-людина не стане безумовно слухняним механізмом.

«Але... Клербі?»

Екстремальні умови наказують: «Кіборгізуйте його!» Чи становище Сестринства настільки розпачливе? Вона змушена була відповісти ствердно.

Так це було — рішення ще не вийшло з її рук, а готова відмовка вже під рукою. *Диктає необхідності.*

Батлеріанський Джигад залишив на людях невитравний слід. Билися і перемогли... тоді. І ось чергова битва цього давнього конфлікту.

Та тепер на шальках лежало виживання Сестринства. Скільки технічних спеціалістів залишилося в Капітулі? Вона знала відповідь, не заглядаючи в документи. Замало.

Одріде нахилилася вперед і ввімкнула передачу.

— Кіборгізуйте його, — сказала вона.

Беллонда кашлянула. *Схвалення чи заперечення?* Вона ніколи цього не скаже. Це арена битви Матері Настоятельки, просимо на неї!

«Хто переміг у цій битві?» — питала себе Одріде.

Ми йдемо по тонкій лінії, усталяючи Атрідівські (Сіонині) гени у нашій популяції, бо це приховує нас від ясновидіння. У цій торбині несемо Квізац Хадераха! Свавілья створило Муад'Діба. Пророки роблять пророцтва істинними! Чи хтось посміє проігнорувати наше дао-чуття та догодити культурі, що ненавидить випадок і вимолює пророцтво?

Архівне резюме (adixto¹)

Одраде дісталася не-корабля на світанку, та Мурбелла вже встала й працювала з тренувальним меком, коли Мати Настоятелька ввійшла до тренувальної зали.

Одраде пішки здолала останній кілометр дороги крізь кільце садів довкола космодрому. Нечисленні нічні хмари перед світанком порідшали, а там і геть розпоростилися, відкривши всіяне зорями небо.

Вона розпізнала легку зміну погоди, що мала допомогти виростити ще один урожай, та зменшених опадів ледь вистачало, аби втримати при житті сади та пасовища.

Коли Одраде йшла, її охопила журба. Зима, яка тільки-но минула, була тяжко купленою тишею між бурями. Життя стало всеспаленням. Запилення ревними комахами, визрівання плодів і насіння, що приходило на зміну квітуванню. Ці сади були таємною бурею, сила якої приховувалася в рясних потоках життя. Та — ох! — знищення. Нове життя несло з собою зміни. Надходив Змінювач, щоразу інший. Піщані черви призведуть до пустельної чистоти древньої Дюни.

¹ Тут — «припис» (лат.).

Спустошлива сила цієї трансформації вторглася в її уяву. Вона могла подумки змалювати цей краєвид, зведений до шмаганих вітром дюн — оселі потомків Лето II.

А мистецтво Капітули зазнає мутації — на зміну одним цивілізаційним міфам прийдуть інші.

Аура цих думок супроводжувала Одрате аж до тренувальної зали і забарвила її настрій, коли вона стежила, як Мурбелла закінчує серію блискавичних випадів, а тоді відступає, віддихуючись.

На тильній стороні лівої долоні Мурбелли червоніла подряпина — це вона пропустила рух великого мек. Автоматичний тренер стояв у центрі приміщення, мов золота колона, а його зброя миготіла, ховаючись і знову висовуючись. Як у розлюченої комахи, що пробує оточення жалами.

Мурбелла мала на собі обтисле зелене трико, та частина її шкіри, що була відкритою, блищала від поту. Хоча на останніх днях вагітності її живіт сильно виступав, вона здавалася граціозною. Її шкіра світилася здоров'ям. Одрате вирішила, що це сяйво йде зсередини, частково через вагітність, але була й інша причина, більш фундаментальна. Це сяйво справило враження на Одрате під час їхньої першої зустрічі, його помітила Люцілла, полонивши Мурбеллу й врятувавши Айдаго з Гамму. Здоров'я жило під її шкірою, наче лінза, що зосереджує в собі повноводий потік життєвої енергії.

«Ми мусимо її мати!»

Мурбелла побачила гостю, але не хотіла, щоб її перебивали.

«Ще ні, Мати Настоятелько. Моє дитя невдовзі народиться, та це тіло й далі матиме свої потреби».

Тут Одрате побачила, що мек симулює гнів — запрограмована реакція, викликана подразненням його контурів. Украї небезпечний режим!

— Доброго ранку, Мати Настоятелько!

Мурбеллін голос трохи змінився через зусилля, потрібні, щоб ухилилися і викручуватися з майже блискавичною швидкістю.

Мек рубав і колов навколо неї, його сенсори вистрілювали і вирували, намагаючись простежити її рухи.

Одраде прийохалася. Розмова у такий час збільшувала небезпеку з боку мека. У цій небезпечній грі не ризикуй, відволікаючись. *Досить!*

Контролери мека стояли на великій зеленій стінній панелі праворуч від дверей. Зміни, зроблені Мурбеллою, можна було помітити з контурів дротів, які звисали у полях випромінювання, де переміщено мемокристали. Одраде простягла руку й зупинила механізм.

Мурбелла обернулася до неї обличчям.

— Чому ти змінила контури? — зажадала Одраде.

— Щоб викликати гнів.

— Так роблять Всечесні Матрони?

— Як гілка, коли її згинають? — Мурбелла розтирала поранену руку. — Та що, як гілка знає, що її згинають, і погоджується з цим?

Одраде зненацька відчула піднесення.

— Погоджується? Чого?

— Бо в цьому є... якась велич.

— Женешся за високим рівнем адреналіну?

— Ти знаєш, що це не так! — Дихання Мурбелли повернулося до норми. Вона стояла, дивляючись в Одраде.

— То що ж тоді?

— Це... виклик зробити більше, ніж ти будь-коли вважала можливим. Ніколи не здогадувалася, що можеш бути такою... вмілою, вправною і довершеною у всьому.

Одраде приховала захват.

*Mens sana in corpore sano*¹. Нарешті вона наша!

¹ Здоровий дух у здоровому тілі (*лат.*).

— Та яку ціну ти платиш! — сказала Одраде.

— Ціну? — У голосі Мурбелли лунало здивування. — Я радо плачу, якщо маю таку можливість.

— Бери, що хочеш, і плати за це?

— Це ваш магічний бене-гессеритський ріг достатку. Що довершеною я стаю, то сильніше зростає моя платоспроможність.

— Стережись, Мурбелло. Цей ріг достатку може перетворитися на скриньку Пандори.

Мурбелла зрозуміла алюзію. Стояла нерухомо, не зводячи очей з Матері Настоятельки.

— О? — ледь злетіло з її уст.

— Скринька Пандори вивільняє могутні сили, що відволікають тебе і марнують твою життєву енергію. Ти не заїкаючись говориш про те, що «спускаєшся зі схилу», стаючи Превелебною Матір'ю, та й далі не знаєш ні що це означає, ні чого ми від тебе хочемо.

— Тож ви ніколи не хотіли мати наших сексуальних умінь.

Одраде з величною розважністю зробила вісім кроків уперед. Раз Мурбелла підійшла до цієї теми, її не вдасться зупинити короткою і звичною фразою — категоричним наказом Матері Настоятельки, що кладе край усім суперечкам.

— Шіана легко опанувала ваші вміння, — сказала Одраде.

— То ви її *використаєте* з цією дитиною!

Одраде почула невдоволення. Це був культурний осад. Коли починається людська сексуальність? Шіані, що чекала зараз у сторожових кімнатах не-корабля, доведеться впоратися з цим. *«Сподіваюся, ти збагнеш джерело моєї нехоті та чому я була такою потайною, Мати Настоятелько».*

«Я розпізнала заборони, які прищепило тобі фрименське суспільство, перш ніж ти потрапила до наших рук!»

Це очистило атмосферу їхнього спілкування. Та як скерувати цей обмін, щоб використати його з Мурбеллою? *«Мушу дозволити йому йти, як іде, доки шукатиму вихід».*

Будуть повторення. З'являться нерозв'язні проблеми. Випробуванням стане вже й те, що практично кожне слово, сказане Мурбеллою, можна буде передбачити.

— Чому ви уникаєте цього випробуваного способу домінування над іншими тепер, коли ти кажеш, що вам потрібне це з Тегом? — спитала Мурбелла.

— Поневолення, його ти хочеш? — відбила удар Одріде.

Майже заплющивши очі, Мурбелла обміркувала сказане. *«Чи вважала я чоловіків нашими рабами? Можливо. Я викликала у них періоди дикого й бездумного забуття, піднімала до вершин екстазу, про які вони й не мріяли. Мене навчили давати їм це, а тим самим підпорядковувати нашому контролю. Аж до Дункана, що зробив це зі мною».*

Одріде побачила, як Мурбелла примружила очі, і зрозуміла: у психіці цієї жінки є щось покручене і його складно виявити. *«Дикість забігає туди, куди ми не можемо піти за нею слідом».* Скидалося на те, що первісну чистоту Мурбелли назавжди заплямували, а потім цей знак закрили і замаскували навіть прикриття. У ній була жорстокість, яка спотворювала думки і вчинки. Шар за шаром і ще один шар...

— Ти боїшся того, що я можу зробити, — промовила Мурбелла.

— У твоїх словах є певна правда, — погодилася Одріде.

«Чесність і щирість стали тепер інструментами, які слід використовувати обережно й обмежено».

— Дункан. — Голос Мурбелли був рівним, з новими бенефесеритськими вміннями.

— Я боюся того, що ти з ним ділиш. Не дивує тебе, що Мати Настоятелька зізнається у страху?

— Я знаю про чесність і щирість. — Промовила ці слова, «чесність і щирість», так, що це викликало відразу.

— Превелебних Матерів навчають ніколи не відкидати власного «я». Нас вишколено не обтяжувати себе такою турботою про інших.

— І це все?

— Це сягає глибше та має й інші пасма. Бене Гессерит позначає своїх Сестер на власний лад.

— Я знаю, що ти кажеш: вибирай або Дункана, або Сестринство. Знаю ваші хитрощі.

— А я думаю, ні.

— Є речі, яких я не зроблю!

— Кожен з нас обмежений своїм минулим. Я роблю свій вибір, роблю те, що мушу, бо моє минуле відрізняється від твого.

— Ви й далі мене навчатимете попри те, що я тільки-но сказала?

Одраде слухала це з найбільшою напругою, якої вимагали такі зустрічі з Мурбеллою. Кожне чуття вигострене, стежить за непромовленими фразами, повідомленнями, що зависли на краях слів, — наче війки, які хвилюються, тягнучись до контакту з небезпечним світом.

«Бене Гессерит мусить змінити свої підходи та звичаї. І от та, що могла б повести нас назустріч змінам».

Беллонда була б нажахана цією перспективою. Багато Сестер відкинули б її. Але це воно.

Не дочекавшись відповіді Одраде, Мурбелла сказала:

— Навчена. Це належне слово?

— Кондиціонована. Так, імовірно, тобі звичніше.

— От чого ти насправді хочеш: об'єднати наші досвіди. Зробити мене достатньо схожою на вас, щоб ми могли вибудувати між собою взаємодовіру. Саме це й робить будь-яка освіта.

«Не грайся зі мною в ігри ерудитів, дівчино!»

— Ми пливемо в тому ж потоці, чи не так, Мурбелло?

Будь-яка аколітка третього рівня насторожилася б, почувши цей тон Матері Настоятельки. Мурбелла здавалася незворушною.

— От тільки його я не віддам.

— Рішення за тобою.

— А леді Джессіці ви дозволили вирішувати?

«Нарешті знайшовся вихід із цього глухого кута».

Дункан спонукав Мурбеллу вивчити життя Джессіки. *«Сподівається завадити нашим планам!»* Голограми його промов суворо проаналізовано.

— Цікава особистість, — сказала Одраде.

— Кохання! Після всього вашого навчання і кондиціонування!

— Ти не вважаєш її поведінку зрадою?

— Аж ніяк!

«А тепер делікатно».

— Та глянь на наслідки: Квізац Хадерах... і цей її внук, Тиран! — *«Аргумент, близький Беллондиному серцю».*

— Золотий Шлях, — сказала Мурбелла. — Виживання людства.

— Голодні Часи і Розсіяння.

«Ти стежиш за цим, Белл? Байдуже. Простежиш».

— Всечесні Матрони! — вигукнула Мурбелла.

— І все через Джессіку? — спитала Одраде. — Але Джессіка повернулася на лоно Сестринства і дожила віку на Каладані.

— Учителькою аколіток!

— А також прикладом для них. Бачиш, що трапляється, коли нам опиратися? — *«Опирайся нам, Мурбелло! Зроби це спритніше, ніж Джессіка».*

— Часом ви викликаєте у мене відразу! — Природна чесність змусила її додати: — Та знаєш, я хочу того, що ви маєте.

«Що ми маємо».

Одраде згадала своє перше зіткнення з привидами Бене Гессерит. Кожна часточка тіла доведена до найвищої бездоганності, чуття вигострені, щоб виявити найдрібніші деталі, м'язи натреновані, щоб діяти з чудовою точністю. У Всечесних Матрон ці здібності могли тільки здобути новий вимір, посилившись завдяки тілесній швидкості.

— Ти знову скидаєш це на мене, — сказала Мурбелла. — Намагаєшся змусити мене вибрати, хоча вже знаєш відповідь.

Одраде зберігала мовчання. Це була форма суперечки, яку вдосконалили ще древні єзуїти. Багатопотоковість накладала схеми диспуту одна на одну. Хай Мурбелла переконає сама себе. Достатньо найлегших спонук. Дамо їй дрібні виправдання, які вона може збільшити.

«Та тримайся міцно, Мурбелло, кохай Дункана!»

— Дуже спритно з вашого боку постійно демонструвати переваги Сестринства, — промовила Мурбелла.

— Ми не стійка кафетерію!

На Мурбеллиних вустах з'явилася безтурботна усмішка.

— Візьму одну таку, одну отаку, а думаю, що попрошу ще й цю кремову штучку.

Одраде сподобалася ця метафора, але всюдисущі спостерігачі мали власні апетити.

— Така дієта може тебе вбити.

— Але ж ваші пропозиції здаються мені такими привабливими. Голос! Що за чудову річ ви наготували. Маю цей прекрасний інструмент у власній горлянці, а ви можете навчити мене досконало на ньому грати.

— І ось ти вже концертмейстер.

— Хочу мати вашу здібність впливати на людей довкола себе!

— З якою метою, Мурбелло? Для чийх цілей?

— Якщо їстиму те, що ти їси, чи вирощу в собі твій різновид твердості: пласталь зовні, а всередині ще твердіша?

— Бачиш мене такою?

— Шеф-кухар на моєму бенкеті! І мушу з'їсти все, що ти принесеш, для свого і твого блага.

Це звучало майже маніакально. Дивна особистість. Інколи здавалася найнещаснішою з жінок, металася по своєму

помешканню, наче звір у клітці. Цей шалений вираз очей, оранжеві цятки на роги́вці... от як зараз.

— Ти й далі відмовляєшся *попрацювати над* Скителі?

— Нехай це зробить Шіана.

— Ти її навчатимеш?

— І вона використає моє навчання на дитині!

Дивилися одна на одну, розуміючи, що поділяють схожу думку. *«Це не конфронтація, бо кожна з нас хоче спілкуватися з іншою».*

— Я ввійшла між вас взамін за те, що ви можете дати мені, — тихим голосом сказала Мурбелла. — Та ти хочеш знати, чи зможу я колись діяти всупереч цьому зобов'язанню?

— А зможеш?

— Так само, як і ти, коли цього вимагали б обставини.

— Не думаєш, що колись пошкодуєш через своє рішення?

— Звичайно, пошкодую! — Що в біса за дурне питання?

Люди завжди шкодують. Мурбелла сказала це.

— Це лише підтверджує твою щирість із собою. Нам подобається, що ти не здіймаєш над своїм кораблем прапорів фальшивих кольорів.

— А ви маєте й фальшиві?

— Авжеж.

— То мусите мати й способи викоренити їх.

— Це за нас робить Агонія. Фальш не проходить крізь прянощі.

Одряде відчула, що пульс Мурбелли прискорився.

— І не вимагатимете, щоб я відмовилася від Дункана? — Дуже гостро.

— Ваш зв'язок створює труднощі, але це твої труднощі.

— Це такий спосіб попросити мене покинути його?

— Прийняти таку можливість, і це все.

— Я не можу.

— Не станеш?

— Маю на увазі те, що кажу. Я нездатна це зробити.

— А якби хтось показав тобі як?

Мурбелла довго вдивлялася Одрі в очі, тоді заговорила:

— Я ледь не сказала, що це мене звільнило б... але...

— Так?

— Я не можу бути вільною, доки він пов'язаний зі мною.

— То ти відрікаєшся від звичаїв Всечесних Матрон?

— Відрікаюся? Це неналежне слово. Я просто переросла своїх колишніх Сестер.

— Колишніх Сестер?

— Вони й досі мої Сестри, але це Сестри з дитинства. Про частину з них у мене теплі спогади, декого дуже не люблю. Це товаришки з гри, яка більше мене не цікавить.

— Таке рішення тебе вдовольняє?

— А ти вдоволена, Мати Настоятелько?

Одрі сплеснула в долоні, не стримуючи піднесення. Як швидко Мурбелла оволоділа ударами у відповідь Бене Гессерит!

— Вдоволена? Що за пекельно мертве слово!

Коли Одрі говорила, Мурбелла відчула, що вона, немов уві сні, переноситься на край прірви, неспроможна прокинутися й втриматися від стрибка. Шлунок болів від таємної порожнечі, а наступні слова Одрі долинали наче здалеку:

— Бене Гессерит — це все для Превелебної Матері. Ти ніколи не зможеш цього забути.

Відчуття сну розвіялося так само швидко, як і з'явилося. Наступні слова Матері Настоятельки були холодними і нагальними:

— Готуйся до серйознішого навчання.

«Доки не зустрінешся з Агонією — щоб жити чи вмерти».

Одрі здійняла погляд на комунікатори під стелею.

— Пришліть сюди Шіану. Вона негайно починає роботу зі своєю новою вчителькою.

— То ви збираєтесь це зробити! *Працюватимете над* цією дитиною.

— Думай про нього як про башара Тега, — сказала Одріде. — Це допомагає. — *«І ми не даємо тобі часу на обдумування».*

— Я не противилася Дункану і не можу сперечатися з тобою.

— Не сперечайся навіть сама з собою, Мурбелло. Це марно. Тег був моїм батьком, а я однаково мушу це зробити.

Аж до цієї миті Мурбелла не усвідомлювала сили, що приховувалася за давнішим твердженням Одріде. *«Бене Гессерит — це все для Превелебної Матері. Великий Дуре, оборони мене! Так буде і зі мною?»*

Ми свідки минущої фази вічності. Відбуваються важливі речі, але деякі люди ніколи їх не помічають. Трапляються інциденти. Ти не можеш бути присутнім при всіх випадках. Тож покладаєшся на звіти і залежиш від них. А люди закриваються в собі, відгороджуючи свій розум від світу. Що доброго у звітах? Історія в колонках новин? Новин, попередньо відібраних на редакційних нарадах, перетравлених і вивергнутих, повних упереджень? Звіти, яких ти потребуєш, рідко походять від тих, хто творить історію. Щоденники, мемуари й автобіографії є суб'єктивними формами особливого самовиправдання. Архіви напхані таким підозрілим фаршем.

Дарві Одраде

Діставшись бар'єра в кінці коридору, Скителі помітив хвилювання вартових та інших. Саме поспішний людський рух, та ще й так рано, привернув його увагу і притяг до бар'єра. Ось пройшла ця сукійська докторка, Джаланту. Знав докторку, відколи Одраде прислала її до нього, «бо в тебе хворий вигляд». *«Чергова Превелебна Мати, що має штигувати за мною!»*

«Ах, дитя Мурбелли! Тому ця заметня довкола і сукійка».

Та хто такі ці всі інші? Так багато бене-гессеритських накидок він ніколи досі не бачив. Не тільки аколітки. Серед тих, хто метушився далі по коридору, переважали Превелебні Матері. Вони нагадали йому великих птахів-стервятників. Нарешті вийшла аколітка, несучи на руках дитину. Дуже таємничо. *«Якби ж я мав доступ до Кораблесистеми!»*

Він сперся об стіну і чекав, але всі позникали в різних люках і дверях. Він знав, куди вела частина з них, решта зоставалися загадкою.

На Святого Пророка! От Мати Настоятелька власною персоною. Вступила у ширші двері, через які вже зайшла більшість присутніх.

Нема сенсу питати Одраде, коли він знову з нею побачиться. Тепер вона тримала його у своїй пастці.

«Пророк тут і в повіндських руках!»

Ніхто більше в коридорі не з'являвся, тож Скителі повернувся до свого помешкання. Ідентифікаційний монітор на дверях замерехтів при його проході, та він змусив себе не дивитися туди. *«ID — це ключ»*. З його знаннями цей гандж у системі керування іксіанським кораблем манив, наче сирена.

«Коли ворухнись, дадуть мені обмаль часу».

Було б відчайдушно використати корабель та його вміст як заручників. Секунди, впродовж яких можна досягти успіху. Хтозна, які фальшиві панелі могли тут бути вбудовані, скільки таємних люків, звідки ті страхітливі жінки могли кинутися на нього. Він не сміє розпочати цю гру, доки не вичерпані всі інші можливості. Надто ж тепер... після повернення Пророка.

«Підступні відьми. Що ще змінили на цьому кораблі? Тривожна думка. Чи мої відомості досі актуальні?»

Присутність Скителі за бар'єром не уникла уваги Одраде, та вона мала інші нагальні справи. Мурбелліні злоги (вона любила цей стародавній термін) почалися в належний час. Одраде хотіла, щоб ця подія відволікла Айдаго, доки Шіана намагатиметься повернути пам'ять башара. Думки про Мурбеллу часто відволікали Айдаго. А Мурбелла, вочевидь, не могла бути з ним тут, принаймні не зараз.

У його присутності Одраде зберігала обачну чуйність. Врешті-решт, він був ментатом.

Вона знову застала його за консоллю. Вийшовши зі спускового пандуса до коридору, що вів до його помешкання, вона почула клацання реле і характеристичне гудіння комполя. Відразу зрозуміла, де його шукати.

Коли Одраде забрала його до спостережної кімнати, звідки вони мали стежити за Шіаною й дитиною, він перебував у якомусь дивному настрої.

«Непокоїться через Мурбеллу? Чи через те, що мав зараз побачити?»

Спостережна кімната була довгою і вузькою. Три ряди крісел, повернутих у бік оглядової стіни, суміжної з таємною кімнатою, де мав проходити експеримент. Обшир, з якого велося спостереження, залишився в сірій напівтемряві, лише з двома малими світлокулями у верхніх кутках за кріслами.

Були присутні дві сукійки... хоча Одраде побоювалася, що вони можуть виявитися неефективними. Джаланту, яку Айдаго вважав найкращою з сукійок, була з Мурбеллою.

«Показуємо нашу турботу. Вона достатньо щира».

Уздовж оглядової стіни розставлено слінгокрісла. Поблизу був аварійний вхід до іншої кімнати.

Стреггі провела хлопчика зовнішнім переходом, звідки він не бачив спостерігачів, і завела до кімнати. Її облаштували під наглядом Мурбелли: спальня, частина Тегових речей із його помешкання, і ще деякі речі з кімнат, які ділили між собою Айдаго й Мурбелла.

«Лігво звіра», — подумала Одраде. Кімната видавалася занедбаною через навмисний безлад, звичний для кімнат Айдаго: одяг, звалений на слінгокрісло, сандалі в кутку. Спальня мата, яку використовували Айдаго з Мурбеллою. Оглядаючи її раніше, Одраде зауважила запах чогось схожого на слину. Аромат сексуальної інтимності. Це теж мало вплинути на підсвідомість Тега.

«Звідси походять дикі речі, те, що ми не можемо придушити. Яке ж зухвальство думати, що ми можемо цим керувати. Але ми мусимо».

Коли Стреггі роздягла хлопця і залишила його оголеного на маті, Одраде виявила, що її пульс прискорився. Посунула

крісло вперед, зауваживши, що її компаньйонки з Бене Гессерит наслідують цей рух.

«Мої любі, — подумала вона. — Хіба ж ми не вуаєристки?»

Такі думки були цієї миті неунікними, та Одраде відчула, що вони її принижують. З цим вторгненням вона щось утратила. Мислення вкрай не бене-гессеритське. Але дуже людське!

Дункан набрав завчено байдужого вигляду, як легко було розпізнати, вдаваного. Надто багато суб'єктивності в його думках, щоб він міг добре функціонувати як ментат. Саме цього вона зараз від нього й хотіла. *Participation Mystique!* Оргія як енергетичний чинник. Белл правильно це розпізнала.

Поблизу сиділи три Прокторки, обрані завдяки їхній силі, але тут вони нібито як лише спостерігали. Одраде звернулася до однієї з них:

— Гхола хоче повернути собі первісну пам'ять, але й украй цього боїться. Це головний бар'єр, який слід подолати.

— Биче лайно! — вилаявся Айдаго. — Знаєш, над чим ми зараз працюємо? Його мати була однією з вас і вишколила сина. Яка імовірність того, що вона навчила його захищатися від ваших імпринтерок?

Одраде різко обернулася до нього. *Ментат?* Ні, він поринув у своє недавнє минуле, переживаючи його наново й порівнюючи. Хоча ця згадка про імпринтерок... Чи це так перша «сексуальна колізія» з Мурбеллою повернула йому пам'яті інших гхолівських життів? Глибокий опір імпринтингу?

Прокторка, до якої зверталася Одраде, вирішила проігнорувати це зухвале втручання. Коли Беллонда її проінструктувала, вона прочитала архівні матеріали. Усі троє знали, що їм можуть наказати вбити хлопчика-гхолу. Матиме він сили, небезпечні для них? Спостерігачі не знатимуть, доки Шіана не досягне успіху. Або ж доки не зазнає невдачі.

— Стреггі розповіла, чому він тут, — сказала Одраде Айдаго.

— Що вона розповіла? — Занадто категоричний тон для звертання до Матері Настоятельки. Прокторки пильно глянули на нього.

Одраде змусила себе заговорити з обдуманною м'якістю:

— Стреггі сказала, що Шіана поверне йому спогади.

— І що він сказав?

— Чому цього не зробить Дункан Айдаго?

— Вона чесно йому відповіла? — *«Знову повернувся у власне минуле»*.

— Чесно, але нічого не відкривши. Стреггі сказала, що Шіана знає кращий спосіб. І що ти погодився.

— Глянь на нього! Він навіть не рухається. Ви ж не обпоїли його якимсь трунком?

Айдаго гостро зиркнув на Прокторок.

— Ми не посміли б. Але він внутрішньо зосереджений. Ти ж пам'ятаєш, що це необхідно?

Айдаго відкинувся на спинку крісла, опустил плечі.

— Мурбелла раз у раз повторює: «Він ще дитина. Він ще дитина». Знаєш, ми через це посварилися.

— Я вважаю твій аргумент слушним. Башар не був дитиною. Ми будимо саме башара.

Він підняв схрещені пальці.

— Сподіваюся.

Вона відхилилася, дивлячись на його схрещені пальці.

— Я й не знала, Дункане, що ти забобонний.

— Я молився б до Дура, якби вважав, що це допоможе.

«Пам'ятає біль власного пробудження».

— Не показуй співчуття, — пробурмотів він. — Відвернись від нього. Дай йому внутрішньо зосередитись. Тобі потрібен його гнів.

Це були слова з його власного досвіду.

Зненацька він сказав:

— Можливо, це найдурніша річ, яку я підказав. Я мав би піти звідси і побути з Мурбеллою.

— Ти в добрій компанії, Дункане. І зараз ти нічого не можеш зробити для Мурбелли. Глянь! — Це Тег схопився з мати і глянув на комунікатори під стелею.

— Ніхто не прийде мені на допомогу? — запитав Тег. У його голосі чулося більше розпачу, ніж передбачено на цій стадії. — Де Дункан Айдаго?

Коли Айдаго рвонув вперед, Одріде поклатла руку йому на плече.

— Залишайся на місці, Дункане. Ти теж йому не допоможеш. Ще ні.

— Хтось мені скаже, що я маю робити? — Юний голос звучав тонко й самотньо. — Що ви збираєтесь робити?

Шіана прочитала сигнал і ввійшла до кімнати через прихований люк позаду Тега.

— Ось я.

Її тіло облягала лише тонка, мов павутина, сукня, блідо-блакитна, майже прозора. Вона підійшла до хлопця, стала перед ним.

Він здивовано глянув. Це Превелебна Мати? Він ніколи не бачив, щоб хтось із них так одягався.

— Ти повернеш мені спогади? — Сумнів і розпач.

— Я допоможу тобі самому їх повернути. — Кажучи це, вона вислизнула з одежі і відкинула її вбік. Сукня полетіла на підлогу, мов великий блакитний метелик.

— Що ти робиш? — глянув на неї Тег.

— А як ти думаєш, що я роблю? — Вона сіла поруч і поклатла руку йому на пеніс.

Його голова схилилася вперед, наче хтось позаду його штовхнув. Дивився на її долоню, що викликала в нього ерекцію.

— Навіщо ти це робиш?

— Не знаєш?

— Ні!

— Башар знав би.

Глянув на її обличчя, таке близьке до нього.

— Ти знаєш! Чому мені не скажеш?

— Я не твоя пам'ять!

— Чому ти так наспівуєш?

Вона торкнулася губами його шиї. Спостерігачі добре чули наспівування. Мурбелла назвала його інтенсифікатором — відгуком, пов'язаним із сексуальною реакцією. Наспівування стало голоснішим.

— Що ти робиш? — майже закричав, коли вона посадила його на себе, широко розвівши ноги. Загойдалася, розминаючи йому спину.

— Відповідай, бодай тебе! — Це вже справжній крик.

«Звідки взялося це “бодай тебе”?» — замислилася Одраде.

Шіана ввела його в себе.

— Ось тобі відповідь!

Його рот сформувався у безмовне «Ох».

Спостерігачі бачили її зосередження у Тегових очах, але Шіана *стежила* за ним й іншими чуттями.

«Відчуй напруження його стегон, пульсування блукаючого нерва, зверни особливу увагу на потемніння його сосків. Коли доведеш його до цієї точки, утримуй цей стан, доки його зіниці не розширяться».

— Імпринтерка! — Від Тегового зойку спостерігачі підскочили.

Він бив кулаками Шіану по плечах. Усі по той бік оглядової стіни помітили мерехтіння в його очах. Коли він звивався туди-сюди, з них наче визирало щось нове.

Одраде схопилася на ноги.

— Щось пішло не так?

Айдаго зостався у своєму кріслі.

— Те, що я передбачав.

Шіана відштовхнула Тега, вивільняючись від його пальців, що намагалися подряпати її.

Він розтягся на підлозі та підвівся, крутнувшись зі швидкістю, яка вразила спостерігачів. Шіана і Тег кілька довгих ударів серця дивилися одне одному в очі. Він повільно випростався і лише тоді подивився униз, на себе. У цю мить оглядав ліву руку, тримаючи її перед собою. Тоді перевів погляд на стелю, пробіг очима кожную стіну. Знову подивився на своє тіло.

— Що це в біса таке... — Голос і далі по-дитячому писклявий, але дивно дорослий.

— Ласкаво просимо, гголо-башаре, — промовила Шіана.

— Ти намагалася провести зі мною імпринтинг! — Гнівне звинувачення. — Думаєш, мати не навчила мене відвертати це? — Раптом на його обличчі з'явився відсторонений вираз. — Гхола?

— Дехто вважає тебе радше клоном.

— Хто... Шіана! — Він обертався, знову оглядаючи кімнату. Приміщення вибрано через прихований доступ. Жодного видимого входу. — Де ми?

— На не-кораблі, який ти привів на Дюну незадовго до того, як тебе вбили. — Досі все за правилами.

— Убили... — Ще раз глянув на свої руки. Спостерігачі, здається, бачили, як гхолівські фільтри спадають з його пам'яті. — Мене вбили... на Дюні? — Майже жалібно.

— Ти лишався героєм до кінця, — підтвердила Шіана.

— Мої... люди, яких я взяв із Гамму... вони...

— Всечесні Матрони зробили з Дюни приклад покарання. Мертва куля, звугліла на жужіль.

На його обличчі відбився гнів. Він сів, схрестивши ноги, стиснуті в кулаки руки на колінах.

— Так... я вивчав це на історії... себе. — Знову глянув на Шіану. Вона й далі сиділа на маті тихо й непорушно. Це було таке поринання у пам'ять, яке можна оцінити, лише пройшовши крізь Агонію. Зараз потрібен був цілковитий спокій.

— Не втручайся, Шіано, — прошепотіла Одраде. — Нехай це станеться. Дай йому осмислити це. — Дала рукою знак трьом Прокторкам. Вони підійшли до люка, стежачи за нею замість таємної кімнати.

— Якось воно дивно — думати про себе як про історичну особу, — сказав Тег. Дитячий голос, але відчуття дорослості зосталося. Заплющив очі, глибоко вдихнув.

Одраде, залишаючись у кімнаті, звідки вела спостереження, впала у крісло і спитала:

— Що ти бачив, Дункане?

— Коли Шіана відштовхнула його від себе, він обернувся зі швидкістю, якої я ніколи досі не бачив, хіба що в Мурбелли.

— І навіть швидше.

— Можливо... це тому, що його тіло молоде і ми дали йому вишкіл прана-бінду.

— Це щось інше. Ти насторожив нас, Дункане. Щось невідоме в маркерах Атрідівських генів. — Вона глянула на пильних Прокторок і хитнула головою. «*Ні. Ще ні*». — Ця його мати, бодай її! Провела гіпноіндукцію, щоб блокувати імпринтинг, і приховала його від нас.

— Та подивись, що вона нам дала, — зауважив Айдаго. — Більш ефективний спосіб відновити пам'ять.

— Ми мали б здогадатися самі. — Одраде сердилася сама на себе. — Скителі запевняв, що тлейлаксу вдавалися до болю та зіткнення. Це мене дивує.

— Спитай його.

— Це не так просто. Наші Правдомовиці не мають щодо нього певності.

— Він непрозорий.

— Коли це ти його вивчив?

— Дар! Я маю доступ до записів комунікаторів.

— Я знаю, але...

— Прокляття! Уважно дивишся на Тега? Глянь на нього! Що відбувається?

Одрале швидко перевела увагу на дитину, що сиділа в сусідній кімнаті.

Тег глянув на комунікатори, на його обличчі малювалася страхітлива напруга.

Це було для нього наче пробудження зі сну під час конфлікту, наче рука ад'ютанта труснула його. Щось потребує його уваги! Він отямився, сидячи в командному центрі некорабля. Поруч із ним стояла Дар, тримаючи долоню на його шиї. *Дряпала?* Слід зробити щось нагальне. Що? Його тіло якесь неправильне. Гамму... а зараз вони на Дюні і... Він пам'ятав різні речі: дитинство на Капітулі? Дар як... як... Дальші спогади плуталися. *«Вони намагалися провести зі мною імпринтинг!»*

Свідомість обпливала цю думку, наче ріка, що шукає собі дороги між скелями.

— Дар! Ти там? Ти там!

Одрале сіла глибше в крісло, приклавши долоню до підборіддя. *Що тепер?*

— Мати! — Який звинувачувальний тон!

Одрале торкнулася транспластини біля крісла.

— Вітаю, Майлсе. Підемо прогулятися в садах?

— Більше жодних ігор, Дар. Я знаю, навіщо вам потрібний. Хоча й попереджаю: насилля приводить до влади не тих людей, що слід. Наче ви цього не знаєте!

— Ти й досі вірний Сестринству, Майлсе, попри те, що ми тільки-но спробували?

Він глянув на насторожену Шіану.

— Я досі ваш слухняний пес.

Айдаго вицирився, Одрале кинула на нього грізний погляд.

— Ти і твої кляті історії!

— Усе гаразд, Майлсе, більше жодних ігор, але я маю знати про Гамму. Кажуть, ти рухався там швидше, ніж може простежити око.

— Це правда. — Рівний тон, наче б сказав «Що за дідько».

— А просто зараз...

— Це тіло надто юне для таких навантажень.

— Але ти...

— Я спромігся на один ривок, а тепер страшенно голодний.

Одраде глянула на Айдаго. Він кивнув. *Це правда.*

Вона відкликала Прокторок від люка. Ті завагалися, проте підкорилися. Що їм наказала Белл?

Тег ще не договорив.

— Невже я помиляюся, дочко? Оскільки кожна особистість відповідальна найбільше за самого себе, то творення себе вимагає найвищої дбайливості й уваги?

«Ця клята мати навчила його всього!»

— Я перепрошую, Майлсе. Ми не знали, як тебе підготувала мати.

— Чия була ідея? — Глянув він на Шіану.

— Моя ідея, Майлсе, — озвався Айдаго.

— О, ти теж там? — Пам'ять поверталася, текла тонкою цівкою.

— І пам'ятаю, якого болю ти мені завдав, повертаючи сподади, — сказав Айдаго.

Це протверезило Тега.

— Поставимо крапку, Дункане. Вибачення непотрібні. — Він глянув на мікрофони, що передавали їхні голоси. — Як там повітря на вершині, Дар? Достатньо розріджене для тебе?

«Що за дурна ідея, — подумала вона. — І він це знає. Взагалі не розріджене». Повітря було тяжким від дихання всіх довкола, зокрема й тих, хто хоче спільно з нею стати свідками драматичної події, тих, що носяться з ідеями (часом це ідея, що вони краще виконали б її роботу), тих, що пропонували

допомогу, і тих, що допомоги вимагали. Розріджене, справді! Відчувала, що Тег намагається їй щось сказати. Що?

«Інколи я мушу бути автократкою!»

Вона почула саму себе, як вона каже це під час однієї з прогулянок у садах, пояснюючи слово «автократ» і додаючи: *«Я маю владу і мушу її використати. Це страшенно на мене тисне»*.

«Ти маєш силу, тож користуйся нею!» — Ось що казав їй ментат-башар. — *«Убий мене чи звільни мене, Дар»*.

Та все ж на якийсь час вона пригальмувала і зрозуміла, що він це відчув.

— Майлсе, Бурзмалі мертвий, але він тримав тут резервні сили, які вишколив сам. Це найкращі...

— Не надокучай мені дрібними деталями! — Який командний голос! Тонкий і писклявий, але в іншому фундаментальний.

Не кажучи й слова, Прокторки повернулися до люка. Одріаде сердитим помахом наказала їм іти назад. Лише тоді збагнула, що все вирішила.

— Віддайте йому вбрання і виведіть звідти, — промовила вона. — Стреггі сюди.

Перші Тегові слова стривожили Одріаде і змусили її задуматися, чи не помилилася вона.

— Що, як я не воюватиму так, як ти хочеш?

— Але ж ти казав...

— Я багато чого казав за своє... свої життя. Битва не зміцнює моральності, Дар.

Вона (і Тараза) чули вже цю думку у викладі башара, і не раз. *«Війна залишає по собі постійне бажання “їсти, пити та веселитися”, а це часто призводить до неблаганної моральної катастрофи»*.

Правильно, але вона не знала, що він мав на увазі, нагадуючи це. *«На кожного ветерана, що повертається додому*

з новоздобутим відчуттям призначення (“я вижив, у цьому мусила бути Божя воля”), припадає значно більше таких, що повертаються додому з ледь прихованою гіркотою, готових шукати “легкий шлях”, бо вони бачили так багато воєнних потрясінь».

Такими були слова Тега і її віра.

Стреггі поквапом увійшла до кімнати, та перш ніж встигла заговорити, Одраде дала їй знак стати збоку і мовчки чекати.

Аколітці вперше вистачило відваги не підкоритися Матері Настоятельці.

— Дункан повинен знати, що в нього ще одна донька. Мати й дитина живі та здорові. — Вона глянула на Тега. — Вітаю, Майлсе. — Лише тоді Стреггі відступила до задньої стіни і стала там неперушно.

«Вона краща, ніж я сподівалася», — подумала Одраде.

Айдаго розслабився у кріслі, відчувши тепер тривожну напругу, що не давала йому належно оцінити те, за чим він спостерігав.

Тег кивнув Стреггі, але заговорив до Одраде:

— Більше жодних слів Богові на вухо? — Важливо було контролювати їхню увагу, він сподівався, що Одраде це розпізнає. — Якщо ні, то я справді голодний.

Одраде здійняла палець, давши цим сигнал Стреггі, і почула, як аколітка виходить.

Вона зрозуміла, на що Тег звертав її увагу, і цілковито впевнилася в цьому, коли він сказав:

— Може, цього разу ви справді залишили шрам.

Колючка в бік Сестринства, яке хвалилося: «Ми не дозволяємо шрамам нагромаджуватися в нашому минулому. Шрами часто приховують більше, ніж відкривають».

— Деякі шрами показують більше, ніж приховують, — сказав він. Глянувши на Айдаго. — Правда, Дункане? — Один ментат питав у іншого.

— Здається, я знову втрапив у давню суперечку, — сказав Айдаго.

Тег подивився на Одраде.

— Бачиш, дочко? Ментат пізнає давню суперечку, почувши її. Ви пишаєтесь тим, що знаєте, чого від вас вимагається на кожному кроці, та монстр за цим поворотом створений вами самими!

— Мати Настоятелька! — Це одна з Прокторок, яка не могла дозволити неналежних звертань.

Одраде проігнорувала її. Відчувала гіркоту, різкість і певність. Внутрішня Тараза нагадала їй суперечку: *«Ми сформовані асоціаціями Бене Гессерит. Певним чином вони нас притуплюють. О, коли це необхідно, ріжемо швидко й глибоко, та це інший різновид притуплювання».*

— Я не братиму участі в притуплюванні вас, — сказав Тег. Отже, він пам'ятав.

Стрегі повернулася з мискою тушенини: шматки м'яса плавали в коричневій підливі. Тег опустився на підлогу і швидко запрацював ложкою.

Одраде сиділа мовчки, її думки помчали туди, куди звернув їх Тег. Превелебні Матері оточували себе твердою оболонкою, а з ними все ззовні (зокрема й емоції) сприймалося як проекції. Мурбелла мала рацію: Сестринство мусило наново навчитися відчувати емоції. Якщо зостануться лише спостерігачами, вони приречені.

Вона звернулася до Тега:

— Тебе не просили притуплювати нас.

І Тег, і Айдаго почули в її голосі щось інше. Тег відклав пожною миску, але Айдаго заговорив першим.

— Культиваци́я, — сказав він.

Тег погодився. Сестри рідко бували імпульсивними. Впорядковували свої реакції навіть у часи небезпеки. Були вище того, що більшість людей вважає культиваци́єю. Керувалися не так мріями про владу, як власним широким світоглядом,

що вмщав живу та майже безмежну пам'ять. Тож Одраде втілює в життя старанно обміркований план. Тег зиркнув на пильних Прокторок.

— Ви були готові вбити мене, — промовив він.

Ніхто не відповів. Не було потреби. Усі розпізнали ментатську проєкцію.

Тег обернувся, заглянув у кімнату, де повернув собі пам'ять. Шіана зникла. На краю його свідомості шепотіли нові спогади. У належний час заговорять в повний голос. Таке дрібне тіло. Це було складно. І Стреггі... Він зосередився на Одраде.

— Ти спритніша, ніж я думав. Але моя мати...

— Не думаю, що вона передбачила це, — зауважила Одраде.

— Ні... не була настільки Атрідкою.

Електризоване слово за цих обставин. У кімнаті запанувала особлива тиша. Прокторки підступили ближче.

Ця його мати!

Тег проігнорував Прокторок, що нависли над ним.

— Відповідаючи на питання, якого ви не поставили: я не можу пояснити, що сталося зі мною на Гамму. Моя фізична та ментальна швидкість кидає виклик усяким спробам логічного пояснення. Мав би я належні розмір та енергію, міг би за один удар твого серця очистити цю кімнату й прокласти собі дорогу з корабля назовні. Ох, — здійняв руку. — Я й досі ваш слухняний пес. Зроблю, що вам потрібно, але, можливо, не так, як ви собі це уявляєте.

Одраде бачила збентеження на обличчях Сестер. *«Що це я напустила на нас?»*

— Ми спроможні не випустити жодну живу істоту з цього корабля, — сказала вона. — Хай ти швидкий, але сумніваюся, що ти швидший за вогонь, який поглинув би тебе, якби ти спробував вийти без нашого дозволу.

— Я вийду звідси в слушний час і за вашим дозволом. Скільки у вас спеціальних військ Бурзмалі?

— Близько двох мільйонів, — вирвалося в неї.

— Так багато!

— У нього було більш як удвічі більше на Лампадасі, коли їх знищили Всечесні Матрони.

— Нам доведеться бути хитрішими за сердегу Бурзмалі. Чи не залишили б ви нас удвох із Дунканом, щоб ми все обговорили? Для цього ви і тримаєте нас тут, чи не так? Через нашу спеціальність? — Усміхнувся, глянув угору, на комунікатори. — Я певен, що ви детально вивчите нашу дискусію, перш ніж дасте згоду.

Одраде та її Сестри обмінялися поглядами. У всіх на губах застигло те саме питання: *«Що ще ми можемо зробити?»*

Стоячи так, Одраде подивилася на Айдаго.

— Ось справжня робота для ментата-Правдомовця!

Коли жінки вийшли, Тег забрався в одне з крісел і глянув у спорожнілу кімнату за оглядовою стіною. Усе відбувалося так близько, він досі відчував, як калатає його серце від надмірного напруження.

— Показне видовище, — сказав він.

— Я бачив і кращі. — Украй сухо.

— Зараз я хотів би велику склянку марінету, та сумніваюся, чи цьому тілу таке під силу.

— Белл чекатиме Дар, коли та повернеться до Централі, — зауважив Айдаго.

— Хай би ту Белл поглинула пекельна прірва! Мусимо знешкодити Всечесних Матрон, перш ніж вони знайдуть нас.

— А наш башар уже має план.

— К бісу цей титул!

Вражений Айдаго різко вдихнув.

— Скажу тобі дещо, Дункане! — Інтенсивно. — Якось, прибувши на важливу зустріч з потенційними ворогами, я почув, як це оголосив ад'ютант. «Башар тут». Я, будь воно прокляте, ледь не перечепився об цю абстракцію.

— Ментатське розмивання.

— Звичайно, це воно. Та я знав, що титул відділяє мене від чогось такого, що я не смів утратити. Башар? Я був кимось більшим! Був Майлсом Тегом, це ім'я дали мені батьки.

— Ти був ланкою ланцюга імен!

— Напевне, і я усвідомив, що моє ім'я віддаляє мене від чогось первиннішого. Майлс Тег? Ні, я був чимось глибиннішим. Я чув, як моя мати казала: «Ох, яке прекрасне дитя». Тож я мав інше ім'я: «Прекрасне Дитя».

— І ти пішов глибше? — Айдаго виявив, що його це схвилювало.

— Я потрапив у пастку. Ім'я веде до імені, що веде до імені, що веде до безіменності. Ввійшовши до того важливого приміщення, я був безіменним. Ти колись наражався на таке?

— Один раз. — Неохоче зізнання.

— Ми всі переживаємо таке принаймні раз. Але я там був. Мене поінформували. Я мав відомості про всіх за тим столом — обличчя, ім'я, титул і все минуло.

— А насправді тебе там не було.

— О, я бачив на їхніх обличчях чекання. Бачив, як вони мене оцінюють, міркують, непокояться. Але вони мене не знали!

— Це дало тобі відчуття великої сили?

— Точнісінько так, як нас попереджали в школі ментатів. Я спитав себе: «Це розум на своєму початку?» Не смійся. Це дражливе питання.

— То ти пішов глибше? — Захоплений Теговими словами, Айдаго проігнорував застережні сіпання на краю своєї свідомості.

— О, так. І опинився в знаменитій Дзеркальній Залі, яку нам описували і радили тікати звідти.

— То ти пам'ятав, як звідти вийти і...

— Пам'ятав? Ти, вочевидь, був там. Невже пам'ять вивела тебе звідти?

— Допомогла вийти.

— Попри застереження, я забарився там, оглядаючи «самість моєї самості» та нескінченні перестановки. Відображення відображень, і так до нескінченності.

— Зачарування «ядром власного еґо». Бодай його, мало хто вбрався з таких глибин. Тобі пощастило.

— Я не певен, чи можна це назвати щастям. Знав, що мусить бути Перша Свідомість, пробудження...

— Яке відкриває, що воно не перше.

— Та я хотів знайти себе серед своїх коренів!

— А люди на тій зустрічі зауважили в тобі щось дивне?

— Пізніше я виявив, що сиджу з дерев'яним виразом, який приховував усю цю ментальну гімнастику.

— Ти нічого не казав?

— Я сидів дуб дубом. Це було витлумачено як «очікувана стриманість башара». Що значить репутація.

Айдаго почав було усміхатися і тут згадав про комунікатори. Відразу збагнув, як сторожові пси витлумачать такі одкровення. Дикий талант у небезпечного потомка Атрідів! Сестри знали про дзеркала. Кожен, хто втік звідти, неодмінно викликав підозру. Що ті дзеркала йому показали?

Наче почувши небезпечне питання, Тег сказав:

— Мене піймали, і я знав, що можу побачити себе прикованим до ліжка овочем. Але геть цим не переймався. Дзеркала були всім, аж доки щось не вплигло з води, і я побачив свою матір. Виглядала більш-менш так, як перед самою смертю.

Айдаго глибоко, з тремтінням зітхнув. Невже Тег не розуміє, що комунікатори записують усе сказане?

— Сестри, либонь, уявляють собі, наче я ледь не потенційний Квізац Хадерах, — сказав Тег. — Черговий Муад'Діб. Биче лайно! Як ти любиш казати, Дункане. Ніхто з нас не пішов би на такий ризик. Знаємо, що він створив, і ми не безумці!

Айдаго пересохло в горлі. Прийнуть вони Тегові слова? Він казав правду, але...

— Узяла мене за руку, — промовив Тег. — Я відчував її дотик! Вона вивела мене з тієї Зали. Я думав, що вона зі мною, аж тут отямився — і я сиджу за тим столом. Рука й досі поколювала від того дотику, але її не було. Я це знав. Просто зосередився і перейняв контроль. Сестринство могло там здобути значну перевагу, і я її здобув.

— Це було щось, прищеплене твоєю матір'ю...

— Ні! Я бачив її так само, як Превелебні Матері бачать Іншу Пам'ять. Це була її манера мовлення. «Чого, до всіх чортів, ти гаєш тут час, якщо є робота?» Вона ніколи не покидала мене, Дункане. Минуле не покидає нікого з нас.

Зненацька Айдаго розгледів мету Тегової декламації. *«Чесність і щирість, справді!»*

— Ти маєш Іншу Пам'ять!

— Ні! Крім тієї, що у всіх інших у нагальних випадках. Дзеркальна Зала була нагальним випадком, що дав мені змогу побачити й відчути джерело допомоги. Але я туди не повернуся!

Айдаго зрозумів. Більшість ментатів ризикнула один раз зануритися у Нескінченність, збагнувши при цьому мінущий характер імен і титулів, але розповідь Тега була чимось значно більшим за твердження про час як потік і живу картину.

— Я думаю, пора нам цілковито зайнятися справами Бене Гессерит, — сказав Тег. — Сестри мусять знати, що можуть цілком довіряти нам. Є робота, яку слід виконати, а ми й так згаяли достатньо часу на всякі дурощі.

Витрачайте енергію на тих, хто робить вас сильними. Енергія, витрачена на слабких, призводить до загибелі (Правило ВМ). Коментар Бене Гессерит: хто судитиме?

Запис Дортуїли

День, коли повернулася Дортуїла, видався для Одраде недобрим. Військова нарада з Тегом і Айдаго закінчилася без ухваленого рішення. Упродовж усієї зустрічі вона відчувала занесену над собою мисливську сокиру. Знала, що це забарвило її реакції.

Після того пополуднева сесія з Мурбеллою — слова, слова, слова. Мурбелла заплуталася в питаннях філософії. Якби Одраде теж зайнялася одним із них, це завело б їх у глухий кут.

Тепер, у надвечір'я, вона стояла на західному краю брукованої окружної Централі. Це було одне з улюблених місць Одраде, але Беллонда поруч позбавляла її сподіваної тихої радості.

Шіана знайшла їх там і спитала:

— Правда, що ти дозволила Мурбеллі вільно покидати корабель?

— Що?! — Це був один із найглибших Беллондиних страхів.

— Белл, — перебила її Одраде й показала на кільце садів. — Цей маленький пагорб там, де ми не посадили дерев. Я хотіла б, щоб ти розпорядилася збудувати там альтанку за моїми вимогами. Фантазійну альтанку з ажурною решіткою, щоб можна було милуватися краєвидом.

Тепер Беллонду годі було зупинити. Одраде рідко бачила її такою обуреною. А що більше ремствувала Белл, то непохитнішою ставала Одраде.

— Ти хочеш... альтанку? У цих садах? На що ти ще марнуватимеш наші запаси? Фантазійна! Назва якраз для твого чергового...

Суперечка була дурною. Вони обидві знали це з перших двадцяти слів. Мати Настоятелька не могла поступитися першою, а Беллонда рідко поступалася у будь-чому. Навіть коли Одраде замовкла, Беллонда атакувала спорожнілі мури. Врешті-решт, коли Беллондині сили вичерпалися, Одраде сказала:

— Ти завинила мені розкішний обід, Белл. Простеж, щоб він був якомога кращим.

— Завинила тобі... — забелькотіла Беллонда.

— Пропоную мирову, — уточнила Одраде. — Хочу, щоб його подали в моїй альтанці... моїй фантазійній альтанці.

Шіана засміялася, і Беллонда змушена була приєднатися до неї, але сміх вийшов ледь не крижаним. Знала, що в цій сутичці її перехитрили.

— Усі побачать її та скажуть: «Гляньте, як упевнена в собі Мати Настоятелька», — сказала Шіана.

— То ти хочеш цього задля моралі! — Зараз Беллонда погодилася б із майже довільним поясненням.

Одраде усміхнулася Шіані. *«Моя здогадлива люба дівчинка!»* Шіана не лише перестала дражнити Беллонду, а й вирішила підвищити самооцінку старшої жінки, де це було можливо. Белл, звичайно, це знала, і постало неunikне питання Бене Гессерит: *«Навіщо?»*

Розгледівши цю підозру, Шіана сказала:

— Насправді ми сперечаємося через Майлса і Дункана. А мене вже від цього нудить.

— Якби ж я тільки знала, що ти насправді робиш, Дар, — промовила Беллонда.

— Енергія має власні схеми, Белл!

— Що ти маєш на увазі? — Геть здивовано.

— Вони знайдуть нас, Белл. І я знаю як.

Беллонда вирячила очі.

— Ми раби власних звичок, — сказала Одрате. — Раби енергії, яку творимо. Чи можуть раби звільнитися? Белл, ти знаєш цю проблему не гірше за мене.

Цього разу Беллонда зайшла у безвихідь.

Одрате глянула на неї.

Пиха — от що побачила Одрате, дивлячись на своїх Сестер та їхні постави. Гідність була лише маскою. Не було справжньої покори. Помітний натомість був конформізм, справжня схема Бене Гессерит, а в суспільстві, що знає про небезпеку схем і шаблонів, це звучало наче застережний сигнал клаксона.

Шіана розгубилася:

— Звичок?

— Твої звички завжди йдуть за тобою слідом. Сконструйоване тобою власне «я» переслідувати тебе. Дух, що блукає, прагнучи здобути твоє тіло, легко зробить тебе одержимою. Ми залежимо від «я», яке конструюємо. Ми раби власного витвору. Ми узалеженні від Всечесних Матрон, а вони від нас!

— Чергова порція твого клятого романтизму, — сказала Беллонда.

— Так, я романтична... так само, як колись Тиран. Він зробив нас вразливими до усталеного обрису його творіння. Я вразлива до його ясновидчої пастки.

«Та ох, як близько мисливиця, і ох, яка глибока прірва!»

Беллонда не вгавала:

— Ти сказала, що знаєш, як вони нас знайдуть.

— Достатньо їм розгледіти власні звички, і вони...

— Так? — Це було звертанням до вісниці-аколітки, що з'явилася з критого переходу позаду Беллонди.

— Мати Настоятелько, я стосовно Превелебної Матері Дортуїли. Мати Фінтіл доставила її до Летовища, за годину вони будуть тут.

— Приведіть її до мого кабінету! — Одраде кинула Беллонді майже дикий погляд. — Вона щось казала?

— Мати Дортуїла нездужає, — сказала аколітка.

«Нездужає? Це щось надзвичайне, якщо йдеться про Превелебну Матір».

— Не поспішай із висновками. — Це заговорила Беллондаментатка, ворогиня романтизму та дикої уяви.

— Покличте Там як спостерігачку, — наказала Одраде.

Дортуїла пришкандибала, спираючись на палицю, Фінтіл і Стреггі допомагали їй. Та в Дортуїлиних очах була твердість, вона міряла всіх навколо пильним поглядом. Відкинула каптур, відкривши темно-коричневе волосся з пасмами кольору старої слонової кістки. Коли заговорила, в її голосі відчувалася втома.

— Я зробила, як ти наказала, Мати Настоятелько. — Коли Фінтіл і Стреггі вийшли з кімнати, Дортуїла без запрошення сіла у слінгокрісло поруч із Беллондою. Зиркнула на Шіану й Тамелейн ліворуч від неї, тоді втупилася в Одраде. — Вони зустрінуться з тобою на Перехресті. Думають, що це місце — їхня власна ідея, і їхня Павуча Королева там!

— Як швидко? — спитала Шіана.

— Вони запросили термін у сто стандартних днів, рахуючи приблизно від сьогодні. Можу уточнити, якщо потрібно.

— Чому так довго? — спитала Одраде.

— На мою думку? Вони використовують цей час, щоб зміцнити оборону на Перехресті.

— Які гарантії? — Це Там, стисло, як зазвичай.

— Дортуїло, що з тобою сталося? — Одраде була вражена тремтінням і слабкістю, помітними в жінці.

— Вони проводили на мені експерименти. Та це неістотно. Істотні домовленості. Хай там як, вони обіцяють тобі безпечний переліт до Перехрестя й назад. Не вір цьому. Можеш взяти з собою невеликий почет слуг, не більше п'яти. Вважай,

що вони вб'ють усіх, хто тебе супроводжуватиме, хоча... може, я дала їм зрозуміти, що це помилка.

— Вони сподіваються, що я привезу їм підданство Бене Гессерит? — Голос Одраде ніколи не був холоднішим. Дортуйлині слова пробудили привид трагедії.

— Такою була принада.

— А Сестри, що були з тобою? — спитала Шіана.

Дортуїла звичним жестом Сестринства постукала по чолі.

— Маю їх усіх. Ми погоджуємося, що Всечесні Матрони мусять бути покарані.

— Мертві? — Одраде вичавила це слово крізь стиснуті вуста.

— Вони намагалися присилувати мене вступити до їхніх лав. *«Бачиш? Уб'ємо ще одну, якщо ти не погодишся»*. Я сказала, щоб убили нас усіх, покінчили з цим і забули про зустріч із Матір'ю Настоятелькою. Вони не погодилися, доки не закінчилися заручниці.

— Ти Поділилася з усіма? — спитала Тамелейн. Наближаючись до власної смерті, Там переймалася цим.

— Вдаючи, наче впевнююсь, що вони мертві. Можете знати, як усе було. Ці жінки гротескні! Тримають у клітках Футарів. Тіла моїх Сестер вкидали у клітки, де їх пожирали Футари. Павуча Королева — слухне ім'я — змусила мене дивитися на це.

— Огидно! — сказала Беллонда. Дортуїла зітхнула.

— Вони, природно, не знали, що в моїй Іншій Пам'яті є й гірші видіння.

— Вони хотіли перебороти твою чутливість, — промовила Одраде. — Дурощі. Чи стало для них несподіванкою те, що ти зреагувала не так, як їм хотілося?

— Я сказала б, радше стало прикрістю. Думаю, вони бачили й інших, що реагували так само. Я сказала їм, що такий спосіб стати добривом не гірший за інші. Схоже, це їх розлютило.

— Канібалізм, — пробурмотіла Тамелейн.

— Лише зовні, — заперечила Дортуїла. — Футари точно не є людьми. Це ледь приборкані дикі звірі.

— Без Вожатих? — спитала Одраде.

— Я жодного не бачила. Футари розмовляли. Казали «Їсти!» перед їдою і насміхалися з Всечесних Матрон довкола. «Ви голодні?» Фрази такого типу. А важливіше те, що сталося після того, як вони поїли.

Дортуїла закашлялася.

— Пробували мене отруїти, — сказала вона. — Ідіотки!

Відновивши дихання, розповіла:

— Футар підійшов до ґрат клітки після їхнього... бенкету? Глянув на Павучу Королеву і закричав. Я ніколи не чула такого звуку. Мороз пішов поза шкірою! Усі Всечесні Матрони в тій кімнаті завмерли, як одна, на місці. Можу поклястися, що вони були нажахані.

Шіана торкнулася Дортуїлиного передпліччя.

— Хижак, який паралізує жертву?

— Безсумнівно. Цей звук мав характеристики Голосу. Футари, здавалося, здивувалися, що я не завмерла.

— А як відреагували Всечесні Матрони? — спитала Беллонда. Так, ментатка потребувала цих даних.

— Спільним вереском, коли до них повернувся голос. Багато хто кричав до Великої Всечесної Матрони, вимагаючи знищити Футарів. Але вона прибрала спокійного вигляду. Сказала: «Вони надто цінні живими».

— Обнадійливий знак, — зауважила Тамелейн.

Одраде глянула на Беллонду.

— Я накажу Стреггі привести сюди башара. Є заперечення?

Беллонда коротко кивнула. Вони знали, що мусять зважитися на цей ризик, попри питання про наміри Теґа. Дортуїлі Одраде сказала:

— Я хочу, щоб ти поселилася в моїх гостьових кімнатах. Приведемо сукійських лікарів. Замовляй усе, що тобі потріб-

но, і готуйся до повного засідання Ради. Будеш там спеціальною консультанткою.

Дортуїла відповіла, підводячись:

— Я не спала майже п'ятнадцять діб і потребуватиму спеціальної їжі.

— Шіано, простеж за цим і приведи сюди сукійок. Там, залишайся з башаром і Стреггі. Регулярно звітуй. Він захоче вирушити до військового табору і особисто всім командувати. Залагодь йому ком-зв'язок з Дунканом. Ніщо не повинно їм заважати.

— Хочеш, щоб я була тут із ним? — спитала Тамелейн.

— Тримайся його, наче п'явка. Стреггі нікуди не має забрати його без твого відома. Йому потрібен Дункан як Майстер зброї. Упевнись, що він погоджується з ув'язненням Дункана на кораблі. Белл, усі потрібні Дунканові дані стосовно зброї — найвищий пріоритет. Є коментарі?

Коментарів не було. Думки про наслідки — так, але рішуча поведінка Одріде передалася всім.

Сівши зручніше, Одріде заплющила очі й чекала, коли тиша сповістить, що вона зосталася сама. Комунікатори, звичайно, продовжували стежити.

«Знають, що я втомлена. Хто не був би за таких обставин? Іще три Сестри, вбиті цими монстрами! Башар! Вони мусять відчутти наш бич і засвоїти урок!»

Почувши, що прийшла Стреггі з Тегом, Одріде розплющила очі. Стреггі тримала його за руку, але щось у них не дало сказати, що це доросла людина привела дитину. Тегові рухи показували, що він дозволив Стреггі поводитися з ним так. Слід її попередити.

Слідом увійшла Там. Повернула до крісла біля вікон, просто під погруддям Ченоа. Значуща позиція? Останнім часом Там робила дивні речі.

— Хочеш, щоб я зосталася, Мати Настоятелько? — Стреггі випустила Тегову руку і стала коло дверей.

— Сядь поруч із Там. Слухай і не перебивай. Мусиш знати, чого ми від тебе жадаємо.

Тег сів на краю крісла, яке щойно займала Дортуїла.

— Я так розумію, що це військова рада.

За цим дитячим голосом відчувалася дорослість.

— Я поки не питатиму про твій план, — сказала Одраде.

— Добре. Несподіване забирає більше часу, і, можливо, я не зумію викласти своїх намірів аж до моменту дії.

— Ми стежили за тобою й Дунканом. Чому тебе цікавлять кораблі з Розсіяння?

— Кораблі, призначені для далеких польотів, мають характерний вигляд. Я бачив їх на гаммійському летовищі.

Тег сів зручніше, давши час Матері Настоятельці обдумати ці слова. Його тішила енергійна поведінка Одраде. Рішення! Без довгих обговорень. Те, що йому треба. *«Вони не повинні знати повного обширу моїх здібностей. Поки ще ні».*

— Ти приховала б сили нападу?

Одраде заговорила було, та тут ввійшла Беллонда і заперечливо гарикнула:

— Це неможливо! У них будуть розпізнавальні коди і таємні сигнали для...

— Дозволь мені вирішувати, Белл, або усунь мене з командування.

— Це Рада! — сказала Беллонда. — Ти не...

— Ментат? — Він виразно глянув на неї, у цьому погляді відчувався башар.

Коли вона промовчала, сказав:

— Не сумнівайтеся у моїй вірності! Якщо хочете мене ослабити, то змістіть!

— Дозвольмо йому висловитися, — озвалася Там. — Це не перша Рада, на якій башар з'являється як рівня нам.

Беллонда на якийсь міліметр опустила підборіддя.

Звернувшись до Одраде, Тег сказав:

— Уникання воєнних дій є питанням розумної розвідки — різносторонності та інтелектуальної сили.

«*Кидає нам наш власний жаргон!*» Вона почула в його голосі ментата; Беллонда, вочевидь, теж це помітила. Розум і розвідка — подвійне бачення. Без цього воєнні дії часто розгортаються за випадковою схемою.

Башар сидів мовчки, дозволивши їм мліти в юшці власних історичних спостережень. Жадоба конфлікту сягала далеко глибше, ніж свідомість. Тиран мав рацію. Людство діяло як «єдиний звір». Сили, що гнали цю велику збірну тварину, тяглися з племінних часів, чи то й ще давніших. Подібно до багатьох сил, на які люди реагували без роздумів.

Змішуй гени.

Здобувай якомога ширший Lebensraum¹ для своїх потомків.

Нагромаджуй енергію інших: збирай рабів, неонів, сервів, кріпаків, ринки, робітників... Терміни часто бували взаємозамінними.

Одраде розуміла, що він робить. Знання, накопичені Сестринством, допомогли йому сформуватися як незрівнянному ментату-башарові. Перетворилися для нього на інстинкти. Споживання енергії тягло за собою воєнне насилля. Це було описано як «загребущість, страх (що інші заберуть твої запаси), жадоба влади» і так далі, і так далі у марних аналізах. Одраде чула це навіть від Беллонди, яка, вочевидь, не надто прихильно сприймала, коли підвладний нагадував їм те, що вони вже знали.

— Тиран знав, — промовив Тег. — Дункан цитував його: «Війна — це поведінка, що корениться в одноклітинному організмові прадавнього моря. Їж все, чого торкнешся, або ж з'їдять тебе».

— Що ти пропонуєш? — спитала Беллонда у своїй найкусочішій манері.

¹ Життєвий простір (нім.).

— Удаваний маневр на Гамму, а тоді удар по їхній базі на Перехресті. Для цього нам потрібно безпосереднє спостереження, з перших рук. — Він втупився в Одраде.

«Він знає!» — сяйнуло у свідомості Одраде.

— Думаєш, твої відомості про Перехрестя, коли це ще була база Гільдії, досі точні? — зажадала Беллонда.

— У них було замало часу, аби змінити те, що я зберігаю тут. — Він постукав себе пальцем по чолі, химерно пародіюючи жест Сестринства.

— Охоплення, — сказала Одраде. Беллонда гостро на неї глянула.

— Ціна!

— Втрата всього коштуватиме більше, — промовив Тег.

— Сенсори Простороскладки мають бути невеликими, — відмітила Одраде. — Дункан налаштував би їх так, щоб викликати вибух Гольцмана при контакті?

— Вибухи були б видимими і дали б нам траєкторію. — Він відкинувся на спинку крісла і задивився на неокреслене місце на стіні позаду Одраде. Чи приймуть вони? Він не наважувався лякати їх черговим виявом свого дикого таланту. Якби Белл знала, що він може бачити не-кораблі!

— Дій! — сказала Одраде. — Ти командуєш. Користуйся цим.

В Іншій Пам'яті виразно залунало хихотіння Тарази. «*Попусти йому віжки, хай діє на власний розсуд! Так я здобула свою велику репутацію!*»

— Ще одне, — сказала Беллонда й глянула на Одраде. — Ти будеш його шпигункою?

— Хто ще зможе потрапити туди і передавати спостереження?

— Вони моніторитимуть кожен засіб передачі!

— Навіть повідомлення нашому спостерігачу на не-кораблі, що ми не стали жертвами зради? — спитала Одраде.

— Зашифроване послання, приховане в передачі, — пояснив Тег. — Дункан розробив шифр. Потрібні місяці, щоб

його зламати, та ми сумніваємося, чи його присутність взагалі помітять.

— Божевілья, — пробурмотіла Беллонда.

— Я зустрічався з військовим командиром Всечесних Матрон на Гамму, — зауважив Тег. — Він не напружувався, коли йшлося про необхідні деталі. Думаю, вони надто самовпевнені.

Беллонда втупилася в нього, а башар дивився на неї невинними дитячими очима.

— Хто входить тут, покинь здоровий глузд! — сказав він.

— А зараз усі йдіть, — розпорядилася Одрате. — Маєте свою роботу, тож виконуйте її. І, Майлсе...

Він уже зсунувся з крісла, але стояв біля нього, дивлячись як завжди, коли чекав, що Мати скаже йому щось важливе.

— Ти мав на увазі безумство драматичних подій, зазвичай ще підсилених воєнними діями?

— А що ще? Ти ж не думала, що я мав на увазі ваше Сестринство!

— Інколи Дункан грає у ці ігри.

— Я не хочу, щоб ми підхопили шаленство Всечесних Матрон, — сказав Тег. — Це заразне, знаєш.

— Вони намагалися контролювати сексуальний потяг, — промовила Одрате. — Ти завжди випускаєш з уваги цей аспект.

— Безумство втечі, — погодився він. Сперся об стіл, його підборіддя було лише трохи вище стільниці. Щось пригнало сюди цих жінок. Дункан має рацію. Вони чогось шукають і водночас від чогось тікають.

— Маєш дев'яносто стандартних днів на підготовку, — сказала вона. — Ані днем більше.

Іш яра аль-ахдаб хадбат-у (Горбань не бачить власного горба. — Народний вислів). Коментар Бене Гессерит: горб можна побачити у дзеркалі, але дзеркала можуть показати всю цілісність.

Башар Тер

Була у Бене Гессерит слабкість, яку, Одріде знала, невдовзі розпізнає все Сестринство. Їй не давало розради те, що вона побачила її першою. *«Відмова від нашого найглибшого ресурсу, коли ми найбільше його потребуємо!»* Ті, хто рушив у Розсіяння, вийшли за межі людської можливості нагромаджувати досвід у контрольованій формі. *«Можемо лише виділити необхідне, а необхідність — питання оцінки»*. Життєво важливі дані залишаються приспаними у великих і малих подіях, акумулюючись у інстинктах. І ось до чого врешті-решт доходить — вони мусять покладатися на безмовне знання!

У цій епосі слово «біженці» набуло докосмічного значення. Групки Превелебних Матерів, висланих Сестринством, мали щось спільне з давніми картинами втікачів, які відстали від більшого гурту. Пленталися забутими дорогами зі своїм жалюгідним скарбом, зав'язаним у вузол, тягли з собою старі візочки та іграшкові візки. Або ж стосами вкладалися у перекивлені вантажівки, рештки людства, вчеплені ззовні й густо набиті всередині, усі обличчя спорожнілі від розпуки чи розпалені відчаєм.

«Так ми повторюємо історію знову і знову».

Коли Одріде незадовго до ланчу входила до труби ліфта, її думки далі чіплялися Сестер-Розсіянців: політичних біженців, економічних біженців, військових біженців.

«Це твій Золотий Шлях, Тиране?»

Видіння Сестер-Розсіянців не відпускали Одріде й тоді, коли вона увійшла до Зарезервованої їдальні Централі, доступ до якої мали тільки Превелебні Матері. Вони самі себе обслуговували біля стійки.

Минуло двадцять днів, відколи вона відпустила Тега у військовий табір. Централлю кружляли всякі чутки, особливо серед Прокторок, хоча досі не було ознак чергового голосування. Нові рішення повинні оголосити сьогодні, і це має бути щось більше за перелічення імен тих, хто супроводжуватиме її до Перехрестя.

Вона оббігла поглядом їдальню — аскетичне приміщення з жовтими стінами, низькою стелею, малими квадратними столиками, які можна було розставити рядами для більших груп. Вікна з одного боку показували садовий двір під прозорим покривалом. Карликові абрикоси, обсіпані зеленими плодами, травник, лавки, столики. Коли на огорожений дворик падало сонячне проміння, Сестри їли надворі. Сьогодні сонця не було.

Проігнорувала місце біля стійки, наготоване для неї. *«Пізніше, Сестри»*.

Пересунула крісла при зарезервованому для неї кутовому столику біля вікон. Коричневе слідокрісло Белл слабо запульсувало від цієї незвичної пертурбації. Одріде сіла спиною до кімнати, знаючи, що це буде належно витлумачено. *«Залиште мене з власними думками»*.

Чекаючи, вдивлялася у дворик. Його оточував живопліт — екзотичні куці з пурпуровим листям, покриті червоним цвітом, гігантськими квітами з делікатними тичинками глибокої жовтої барви.

Беллонда з'явилася першою і впала у своє слідокрісло, не коментуючи його нової позиції. Белл часто мала неакуратний вигляд: пояс незатягнутий, накидка пом'ята, на грудях крихти їжі. Однак сьогодні була охайною та чистою.

«Чого б це?»

— Там і Шіана будуть пізніше, — сказала Беллонда.

Одраде кивнула, не припиняючи вивчати цю змінену Беллонду. Вона дещо схудла? Не було змоги цілковито ізолювати Матір Настоятельку від того, що відбувалося в її сенсорному обширі турбот, але часом тиск праці відвертав її увагу від дрібних змін. А все-таки це було природним довіллям Превелебної Матері, і негативні докази були такими ж промовистими, як позитивні. Трохи подумавши, Одраде усвідомила, що ця нова Беллонда була з ними вже кілька тижнів.

З Беллондою щось відбувалося. Кожна Превелебна Мати могла здійснювати розумний контроль над своєю вагою та фігурою. Це було питанням внутрішньої хімії — вповільнити спалювання або зробити його інтенсивнішим. Довгі роки бунтівна Беллонда афішувала огрядне тіло.

— Ти втратила у вазі, — сказала Одраде.

— Жир почав надто мене вповільнювати.

Для Белл це ніколи не було достатньою причиною, аби змінити свої звички. Вона завжди компенсувала тілесну повільність стрімкістю мислення, проєкціями і швидшим транспортом.

— Дункан справді тебе дістав, чи не так?

— Я не гіпокритка і не злочинниця!

— Думаю, час тебе послати до карної Твердині.

Ця жартівлива шпилька, що час від часу повторювалася, зазвичай дратувала Беллонду. Сьогодні її не зачепило. Та під натиском погляду Одраде сказала:

— Якщо вже мусиш знати, то це все Шіана. Ходила за мною і товкла, що мушу поправити свій вигляд і розширити коло зв'язків. Як це дратує! Та мушу робити, щоб вона замовкла.

— Чому Там і Шіана запізнюються?

— Переглядають твою останню зустріч із Дунканом. Я суворо обмежила доступ до цього запису. Годі сказати, що станеться, коли він стане загальновідомим.

— Однаково стане.

— Неодмінно. Я лише купую нам трохи часу, щоб приготуватися.

— Я не хочу це приховувати, Белл.

— Дар, що ти робиш?

— Я оголошу це на Соборі.

Беллонда була така вражена, що не промовила й слова. Лише здивовано глянула.

— Собор — це моє право, — сказала Одраде.

Беллонда відкинулася на спинку крісла і втупилася в Одраде, оцінюючи, питаючи... і все мовчки. Останній Собор Бене Гессерит відбувся одразу після Тиранової смерті. А передостанній — саме тоді, коли Тиран перейняв владу. Від часу атаки Всечесних Матрон Собор не вважали можливим. Це відтягло б надто багато сил від розпачливої пильної праці.

Оговтавшись, Беллонда спитала:

— Ти ризикнеш покликати Сестер з наших уцілілих Твердинь?

— Ні. Їх представлятиме Дортуїла. Ти знаєш, що такий прецедент існує.

— Спершу ти звільнила Мурбеллу, а тепер ще й Собор.

— Звільнила? Мурбелла скована золотими ланцюгами. Куди вона піде без свого Дункана?

— Але ж ти дала Дункану свободу покинути корабель!

— І він його покинув?

— Думаєш, інформація про корабельний арсенал — це все, що він дістає? — спитала Беллонда.

— Я це знаю.

— Я згадала Джессіку, що повернулася спиною до ментата, який збирався її вбити.

— Ментата знерухомили його власні переконання.

— Інколи й бик пробиває рогами матадора, Дар.

— Таке буває нечасто.

- Наше виживання не має залежати від статистики!
- Згодна. Тому й скликаю Собор.
- І аколіток?
- Усіх.
- Навіть Мурбеллу? Вона має голос аколітки?
- Думаю, до того часу вона може стати Превелебною Матір'ю.

Беллонда перевела подих і мовила:

- Ти надто швидка, Дар!
- Ці часи такого вимагають.

Беллонда глянула на двері їдальні.

- Ось і Там. Пізніше, ніж я сподівалася. Цікаво, чи не виділили вони часу на консультацію з Мурбеллою?

Підійшла Тамелейн, тяжко дихаючи від поспіху. Впала у своє сине слідокрісло, зауважила його нову позицію і сказала:

- Шіана невдовзі прийде. Показує записи Мурбеллі.

Беллонда звернулася до Тамелейн.

- Вона збирається провести Мурбеллу крізь Агонію і скликати Собор.

– Я не здивована, — Тамелейн висловилася по-давньому точно. — Ситуацію із цією Всечесною Матроною слід якомога швидше з'ясувати.

До них приєдналася Шіана. Підійшла до слінгокрісла ліворуч від Одраде і сказала, сідаючи:

- Ви бачили, як Мурбелла ходить?

Це раптове питання, поставлене без вступу, захопило Одраде так, що годі було визволитися. *Мурбелла ходить кораблем.* Вона стежила за цим іще цього ранку. Мурбелла володіла красою, яку неможливо не помітити. Для інших бене-гессериток, Превелебних Матерів і аколіток, вона була чимось екзотичним. Прибула у цілком дорослому віці з небезпечного Зовні. *Одна з цих.* А все ж тим, що притягувало погляди, були її рухи. Її гомеостаз виходив за межі норми.

Шіанине питання перенаправило думки спостерігачок. Щось у цілком прийнятній манері ходи Мурбелли вимагало нового вивчення. Що саме?

Мурбелліні рухи завжди були старанно обдумані. Щоб дійти кудись, вона відкидала все зайве. *Шлях найменшого опору?* Коли Одраде дивилася на Мурбеллу, її прошивало болем. Шіана, вочевидь, теж це помітила. Чи була Мурбелла однією з тих, хто завжди вибирає легшу дорогу? Одраде бачила це питання на обличчях своїх компаньйонки.

— Агонія з цим розбереться, — сказала Тамелейн.

Одраде прямо глянула на Шіану.

— Так? — Нарешті поставила це запитання.

— Можливо, вона просто не витрачає енергію марно. Але я погоджуюся з Там: Агонія.

— Чи не припускаємося ми жахливої помилки? — спитала Беллонда.

Щось у тому, як було поставлено питання, підказало Одраде, що Белл здійснила ментатський аналіз. *«Вона знає, що я задумала!»*

— Якщо знаєте кращий курс, відкрийте його зараз, — промовила Одраде. *«Або сидить тихо».*

Запанувала тиша. Одраде по черзі глянула на кожну зі своїх компаньйонки, зупинившись на Белл.

«Допоможіть нам, усі боги, які тільки можуть існувати! А я, будучи бене-гессериткою, надто агностик, аби молити про щось більше, ніж надія використати всі можливості. Не відкривай цього, Белл. Коли тобі відомо, що я зроблю, то ти знаєш — це слід побачити у слушний час».

Беллонда закашляла й вирвала Одраде із задуми.

— Будемо їсти чи розмовляти? На нас уже витріщаються.

— Не варто спробувати ще раз зі Скителі? — спитала Шіана.

«Це була спроба відвернути мою увагу?»

— Нічого йому не давати! — промовила Беллонда. — Тримаймо його у резерві. Нехай попінтіє.

Одраде глянула на Беллонду. Та лютувала через мовчання, до якого змусило її таємне рішення Одраде. Уникала погляду Шіани. *«Ревнує! Белл ревнує до Шіани!»*

— Тепер у мене лише дорадчий голос, але... — озвалася Тамелейн.

— Припини це, Там! — гарикнула Одраде.

— Ми з Там розмовляли про цього гхолу, — сказала Беллонда (Дункан був «цим гголою» щоразу, коли Беллонда мала сказати щось зневажливе). — Чому він вважав, що йому необхідно таємно розмовляти з Шіаною? — Кинула важкий погляд на Шіану.

Одраде побачила спільну підозру. *«Вона не приймає пояснень. Невже відкидає емоційні нахили Дункана?»*

— Мати Настоятелька пояснила це! — швидко заговорила Шіана.

— Емоції, — глузливо кинула Беллонда.

Одраде, яку здивувала ця реакція, здійняла голос:

— Придушування емоцій — це слабкість!

Тамелейн скинула кошлаті брови.

— Якщо не зігнемося, можемо зламатися, — втрутилася Шіана.

Перш ніж Беллонда встигла відповісти, Одраде сказала:

— Кригу можна розтроцити або розтопити. Крижані діви вразливі на окрему форму атаки.

— Я голодна, — зауважила Шіана.

«Миротворство?» Ніхто не сподівався такого від Мишки. Тамелейн підвелася.

— Буябес. Нам слід поїсти риби, доки наше море не зникло. Нуль-ентропійного запасу вистачить ненадовго.

У найлагіднішому з паралельних потоків Одраде зауважила, що її компаньйонки відійшли до стійки. Звинувачення у словах Тамелейн нагадало їй другий день із Шіаною, після рішення про ліквідацію Великого Моря. Стоячи рано-вранці при Шіаниному вікні, Одраде стежила, як на пустельному тлі

пролітає морський птах. Він мчав на північ — істота, цілковито недоречна у цьому довкіллі, але через це прекрасна на глибоко ностальгійний лад.

Білі крила виблискували в ранковому промінні. Чорні мазки під і перед очима. Потім, здіймаючись у повітряному потоці, склав крила, мов яструб, і зник з поля зору за дальшими будівлями. Знову з'явившись, ніс щось у дзьобі — шматок, який ковтнув на льоту.

Самотній морський птах адаптувався.

«Ми адаптуємося. Ми справді адаптуємося».

Однак ця думка не втішала. Не заспокоювала. Радше шокувала. Одріде відчула, що її вибито з небезпечного курсу. Не лише її люба Капітула, а й весь людський Усесвіт виламувався з давніх обрисів, набираючи нових форм. Може, у цьому новому Всесвіті Шіана далі таїтиме щось від Матері Настоятельки. *А вона щось таїть.*

Кислий тон Беллонди знову повернув Одріде до дійсності.

— Якщо не хочеш сама себе обслужити, либонь, нам доведеться подбати про тебе. — Беллонда поставила перед Одріде миску ароматної рибної юшки, а біля неї — велику скибку часникового хліба.

Коли всі вони скуштували буябес, Беллонда відклала ложку і важким поглядом утупилася в Одріде.

— Не хочеш порадити нам «любити одна одну» чи ще якусь дурню для розслаблення?

— Дякую, що принесли мені їжу, — промовила Одріде.

Шіана ковтнула, і на її обличчі з'явилася широка усмішка.

— Смакота.

Беллонда повернулася до їжі.

— Нормально. — Але вона почула безсловесне зауваження.

Тамелейн їла статечно, переводячи погляд з Шіани на Беллонду, а потім на Одріде. Там, здається, погоджувалася з пропозицією пом'якшення емоційних обмежень. Принаймні

не висловила заперечення, хоча здавалося ймовірнішим, що заперечуватимуть саме старші Сестри.

«Любов, яку Бене Гессерит намагалися заперечити, всюди», — подумала Одраде. У дрібних і значних речах. Скількома способами можна приготувати смачну їжу, що підтримує життя, за рецептами, які справді були втіленням любові, старої і нової. От хоча б цей буябес, що так пестливо пропливає по її язичку. Він походить з любові: дружина вдома готує ту частину денного лову, яку чоловік не зумів продати.

Сама сутність Бене Гессерит прихована у любові. Навіщо ж іще служити цим непромовленим потребам, які завжди тяжіли над людством? Навіщо ж іще працювати над удосконаленням людського роду?

Спороживши миску, Беллонда відклала ложку і зібрала юшку рештками хліба. Ковтнула із замисленим виглядом.

— Любов нас ослаблює, — сказала вона. У її голосі не було сили.

Аколітка не могла б сказати цього інакше. Просто з Кодексу. Одраде приховала веселощі та парирувала іншою цитаю-сходинкою з Кодексу:

— Стережись жаргону. Зазвичай він приховує невігластво і містить у собі обмаль знань.

У Беллондиних очах з'явилася шаноблива обережність.

Шіана відхилилася від столу і обтерла рот серветкою. Тамелейн зробила так само. Її слідокрісло підлаштувалося, коли вона відкинулася назад, очі весело сяяли.

«Там знає! Лукава стара відьма досі мудро розпізнає мої шляхи. Та Шіана... яку гру веде Шіана? Я майже певна, що вона намагається відволікти мене, відвернути від себе мою увагу. Вона в цьому митець, навчилася від мене. Що ж... у цю гру можна грати вдвох. Я натисну на Беллонду, але й стежитиму за моєю маленькою прибудуою з Дюни».

— Скільки коштує порядність, Белл? — спитала Одраде.

Беллонда прийняла цей укол мовчки. У жаргоні Бене Гессерит було визначення порядності, і всі вони це знали.

— Чи повинні ми вшановувати пам'ять леді Джессіки за її людяність? — спитала Одраде. *«Для Шіани це виявилось несподіванкою!»*

— Джессіка наразила Сестринство на небезпеку! — *«Беллонда звинувачує»*.

— Своїм Сестрам вірна будь, — пробурмотіла Тамелейн.

— Наше древнє визначення порядності допомагає нам зберегти людяність, — сказала Одраде. *«Добре мене слухай, Шіано»*.

Голосом, лише трохи гучнішим за шепіт, Шіана промовила:

— Втративши це, втратимо все.

Одраде стримала зітхання. *Ось воно!*

Шіана зустрілася з нею поглядом.

— Ти, звичайно, нас інструктуєш.

— Сутінкові думки, — буркнула Беллонда. — Краще їх уникати.

— Тараза називала нас «Бене Гессерит останніх днів», — промовила Шіана.

Настрій Одраде змінився у бік самозвинувачення.

«Прокляття нашого теперішнього існування. Зловісна уява може знищити нас».

Як легко було вичаклувати майбутнє, що дивилося на неї з палючих оранжєвих очей шалених Всечесних Матрон. Страху з багатьох минулих чаїлися всередині Одраде, думки, від яких забивало подих, зосереджувалися на іклах, що йшли в парі з такими очима.

Одраде змусила себе повернутися до нагальної проблеми.

— Хто супроводжуватиме мене до Перехрестя?

Вони знали стражденний досвід Дортуїли і те, що чутки про нього вже розійшлися Капітулою.

«Та, що поїде з Матір'ю Настоятелькою, може бути згодована Футарам».

— Там, — сказала Одраде. — Ти і Дортуїла. — *«Це може стати смертним вироком. Наступний крок очевидний»*. — Шіано, — промовила Одраде, — ти Поділишся з Там. Дортуїла і я Поділимося з Белл. Я теж Поділюся з *тобою*, перш ніж відлечу.

Беллонда була приголомшена.

— Мати Настоятелько! Я не придатна для твого місця.

Одраде зосередила увагу на Шіані.

— Я цього й не пропоную. Зроблю тебе лише вмістилищем моїх життів. — На обличчі Шіани виразно малювався страх, але вона не посміла ухилитися від виконання прямого наказу. Одраде кивнула Тамелейн.

— Я Поділюся пізніше. Ви з Шіаною зробите це зараз.

Тамелейн схилилася до Шіани. Тягар пізнього віку та навислої смерті змусив її радо вітати цей ритуал, але Шіана мимоволі відсахнулася.

— Зараз! — наказала Одраде. *«Нехай Там судить, що ти приховуєш!»*

Виходу не було. Шіана схилила голову до Тамелейн, доки вони не торкнулися одна одної. Обмін зблиснув електричною іскрою, усі в їдальні його відчули. Розмова припинилася, всі погляди звернулися в бік стола при вікні.

Коли Шіана відхилилася, в її очах стояли сльози.

Тамелейн усміхнулася, обома долонями пестливо провела по щоках Шіани.

— Усе гаразд, люба. Усі ми маємо ці страхи, інколи робимо через них всякі дурниці. Та я тішуся, називаючи тебе Сестрою.

«Скажи нам, Там! Зараз!»

Тамелейн вирішила інакше. Повернулася обличчям до Одраде й сказала:

— Мусимо триматися нашої людяності за всяку ціну. Твій урок добре сприйнято, і ти добре навчала Шіану.

— Коли Шіана Поділиться з тобою, Дар, — озвалася Беллонда, — не могла б ти зменшити той вплив, який вона має на Айдаго?

— Я не ослаблю ймовірної Матері Настоятельки, — відповіла Одраде. — Дякую, Там. Думаю, ми рушимо на Перехрестя без зайвого багажу. А зараз! До цього вечора хочу мати звіт про Тегів прогрес. Його п'явка надто довго була з ним у розлуці.

— Він довідається, що тепер їх у нього дві? — спитала Шіана. *«Скільки у ній радості!»*

Одраде підвелася.

«Якщо Там прийняла її, то і я мушу. Там ніколи б не зрадила нашого Сестринства. А Шіана — з нас усіх вона виявляє найбільше природних рис, що ростуть із наших людських коренів. І все ж... хотіла б я, щоб вона ніколи не створила тієї скульптури, яку називає “Порожнеча”».

Релігію слід приймати як джерело енергії. Її можна скерувати до наших цілей, але тільки в межах, які виявляє досвід. Ось таємне значення Свободи Волі.

Місіонарія Протектіва, Базисне навчання

Зранку на Централь насунулося товсте покривало хмар, і кабінет Одріде заповнив сірий спокій. Вона відчувала, що це відповідає її внутрішній нерухомості. Наче б не сміла ворухнутися, бо це могло потривожити небезпечні сили.

«Мурбеллін день Агонії, — подумала вона. — Я не повинна думати про лихі прикмети».

Погодна служба безапеляційно попередила про хмари. Це було випадкове переміщення. Вжито корегувальних заходів, але вони вимагали часу. Поки слід очікувати сильного вітру, можливі опади.

Шіана й Тамелейн стояли біля вікна, дивлячись на ледь контрольовану погоду. Торкалися раменами.

Одріде стежила за ними, сидячи у кріслі за столом. Від вчорашнього Поділу ця пара наче стала однією особою, що не було чимось несподіваним. Траплялися прецеденти, хоча й не надто численні. Обміни, що відбувалися за наявності отруйної меланжевої есенції чи у смертну мить, нечасто дозволяли дальший живий контакт між учасниками. Цікаво було стежити за цією парою. Зі спини здавалися дивно схожими своєю напруженою непорушністю.

Екстремальна сила, що уможливлювала Поділ, диктувала серйозні зміни особистості. Одріде це було так знайомо, що вона мусила виявляти терпимість. Хай там що приховувала

Шіана, Там теж це приховувала. *Щось пов'язане з основами людяності Шіани.* А Там можна було вірити. Доки чергова Сестра не Поділиться з однією з них, слід приймати присуд Там. Це не завадить сторожовим псам перевіряти та стежити за дрібницями, але нова криза їм зараз не потрібна.

— Це Мурбеллин день, — сказала Одраде.

— Вона з великою ймовірністю не виживе, — сказала Беллонда, схилившись уперед у своєму слідокріслі. — Що тоді буде з нашим дорогоцінним планом?

«*Нашим планом!*»

— Екстреміс, — відповіла Одраде.

У такому контексті це слово мало кілька значень. Беллонда витлумачила його як можливість здобуття пам'ятеособи Мурбелли в мить її смерті.

— У такому разі ми не можемо дозволити Айдаго спостерігати!

— Мій наказ залишається в силі, — сказала Одраде. — Це Мурбеллине бажання, і я дала слово.

— Помилка... помилка... — пробурмотіла Беллонда.

Одраде знала джерело Беллондиних сумнівів. Усі відчували: десь углибині Мурбелли приховувалося щось украй болісне. Це змушувало її уникати певних питань, — як у тварини, що боїться зіткнення з хижакком. Хай що це було, процес зайшов далеко. Індуктивний гіпнотранс може цього не з'ясувати.

— Гарзд! — Одраде заговорила голосно, аби підкреслити, що це стосується всіх її слухачів. — Раніше ми цього не робили. Але не можемо забрати Дункана з корабля, тому мусимо самі піти до нього. Він буде присутнім.

Беллонда так і не вийшла з глибокого невдаваного шоку. Жоден чоловік, *крім самого клятого Квізац Хадераха і його сина Тирана*, ніколи не знав подробиць таємниці Бене Гессерит. Обидва *ці монстри* зазнали Агонії. Дві катастрофи! Бай-дуже, що Тиранова Агонія спрацювала на клітинному рівні,

щоб з часом перетворити його на симбіонта піщаного черва (ані справжнього черва, ані справжню людину). І Муад'Діб! Зважився на Агонію — і гляньте, що з цього вийшло!

Шіана відвернулася від вікна і зробила крок до столу. В Одраде виникло дивне враження, ніби дві жінки стали постаттю дволикого Януса: спина до спини, але одна особа.

— Твоя обіцянка *збентежила* Белл, — сказала Шіана. Який лагідний у неї голос.

— Він може виступити каталізатором, що допоможе Мурбеллі пройти крізь це, — відповіла Одраде. — Ви схильні недооцінювати силу любові.

— Ні! — промовила Тамелейн від вікна попереду. — Ми боїмося її сили.

— Можливо! — Белл досі була згїрдливою, та для неї це природно. Вираз її обличчя свідчив, що вона зоставалася невблаганно впертою.

— Гїбрис, — пробурмотїла Шіана.

— Що? — Беллонда так різко обернулася в слїдокрїслі, що воно аж пискнуло від обурення.

— Ми зі Скителї маємо спїльну ваду, — сказала Шіана.

— О? — Беллонда намагалася розкусити Шіанину таємницю.

— Ми думаємо, що творимо історію, — промовила Шіана. Повернулася на своє місце біля Тамелейн, обидві продовжували дивитися крізь вікно.

Беллонда знову перевела погляд на Одраде.

— Ти це розумїєш?

Одраде проїгнорувала її. Нехай ментатка сама опрацює! Проектор на робочому столї клацнув, висвітилося повідомлення. Одраде прочитала його вголос:

— На кораблі ще не готово.

Глянула на двї напружено непорушнї спини перед вікном.
Історію?

На Капітулі до появи Всечесних Матрон було обмаль того, що Одріде подобалося вважати творенням історії. Лише поступове вивищення Превелебних Матерів, які проходили крізь Агонію.

Як ріка.

Ріка пливла і кудись віддалялася. Стоїш на березі (як думала іноді Одріде, саме це вони тут і роблять) і стежиш за водоплином. Карта може розповісти, куди відпливла ріка, та жодна карта не відкриє основоположніші речі. Карта ніколи не покаже побіжних рухів вантажів, що пропливають річкою. Куди вони прямують? У цю епоху карти мають обмежену вартість. Роздруківка чи проекція з Архіву — це не ті карти, яких вони потребували. Десь мусила бути краща, до якої прив'язані всі ці життя. Цю карту можна тримати в пам'яті і час від часу витягувати, щоб придивитися зблизька.

«Що сталося з Превелебною Матір'ю Перінте, яку ми відіслали торік?»

Карта-в-пам'яті перейняла б контроль і створила «Сценарій Перінте». Звичайно, насправді на ріці була ти сама, але це не мало особливого значення. Такої карти вони потребували й досі.

«Нам не подобається, що нас підхоплюють чужі течії, що ми не знаємо, з чим зіткнемося за наступним поворотом ріки. Завжди віддаємо перевагу перельоту, хоча кожна командна позиція мусить залишатися часткою інших течій. Кожен потік містить непередбачувані речі».

Одріде глянула вгору й помітила, що три компаньйонки за нею стежать. Тамелейн і Шіана повернулися спинами до вікна.

— Всечесні Матрони забули, що чіпляння за будь-яку форму консерватизму може бути небезпечним, — сказала Одріде. — Невже ми теж про це забули?

Вони й далі пильно на неї дивилися, але й слухали. Будучи надто консервативним, стаєш неготовим до несподіванок. Саме цього навчав Муад'Діб, а його син Тиран зробив цей урок незабутнім назавжди.

Похмурий вираз Беллондиного обличчя не змінився.

Тараза в глибокому закутку свідомості Одраде прошепотіла: *«Стережись, Дар. Мені щастило. Я швидко здобувала перевагу. Як і ти. Але не можна покладатися на удачу, і це їх турбує. Навіть не очікуй, що тобі пощастить. Буде куди краще, якщо довіряться своїм образам води. Нехай Белл скаже своє слово».*

— Белл, — промовила Одраде, — я думала, що ти погодила-ся з Дунканом.

— У певних межах. — З виразним звинуваченням.

— Думаю, нам слід рушати до корабля, — з вимогливим натиском заговорила Шіана. — Тут не таке місце, де добре чекати. Невже ми боїмося того, чим вона може стати?

Там із Шіаною одночасно обернулися до дверей, наче той самий ляльковод потяг їх за мотузки.

Одраде втішила ця переміна. Шіанине питання їх стривожило. *«Чим може стати Мурбелла? Каталізатором, Сестри мої. Каталізатором».*

Коли вони вийшли з Централі, їх торгнув вітер, тож Одраде була вдячна за пневматичний транспорт. Піші прогулянки можуть почекаати теплішої погоди, без цього бурхливого штормику, що шарпає їхню одіж.

Коли вони сіли в приватний транспортник, Беллонда знову завела свою звинувачувальну пісню:

— Усе, що він робить, може бути прикриттям.

Одраде вкотре виголосила часто повторюване застереження Бене Гессерит, яке мало обмежити залежність від ментатів:

— Логіка сліпа і часто знає лише своє минуле.

Озвалася Тамелейн із несподіваною підтримкою:

— Белл, у тебе починається параноя!

Шіана висловилася м'якше:

— Я чула, Белл, як ти казала, що логіка добра для гри в пірамідальні шахи, але часто надто повільна, коли йдеться про виживання.

Беллонда сердито мовчала, лише слабке сичання повітря в тунелі порушувало тишу.

«Не можна вносити на корабель свої образи».

Одраде припасувала свій тон до Шіаниного:

— Белл, люба Белл. Нам бракує часу обмірковувати всі наслідки ситуації. Ми більше не можемо сказати: «Якщо так станеться, то за цим має відбутися ще й таке, а ми в цьому випадку повинні зробити те й те».

Беллонда справді захихотіла.

— Ох, бодай мене! Звичайний розум — це такий безлад. І я не можу вимагати того, чого ми всі потребуємо і не можемо мати, — часу, достатнього для кожного плану.

Це говорила Беллонда-ментатка, повідомляючи: вона знає про гандж гордині у власному звичайному розумі. Що це погано організоване, неприбране місце. *«Уявіть собі, з чим мириться не-ментат, якому нав'язано такий непорядок».* Вона потяглася рукою через перехід, поплескала Одраде по плечі.

— Усе гаразд, Дар. Я поводитимуся чемно.

«Що подумав би хтось ззовні про цей обмін фразами?» — міркувала Одраде. Усі четверо вони діяли спільно заради однієї Сестри.

«А також заради Агонії Мурбелли».

Люди бачили тільки зовнішню сторону маски Превелебної Матері, яку вони носили.

«Коли мусимо (а за цих часів переважно так і є), функціонуємо на дивовижному рівні компетентності. У цьому немає гордині, просто факт. Але розслабившись, чуємо на краях белькотіння, як у звичайного простолюду. Просто у нас більший обсяг. Живемо у малих спільнотах, як усі інші. Простір для духу, простір для тіла».

Беллонда опанувала себе, склавши руки на колінах. Знала, що планує Одраде, і зберігала це для себе. Це була довіра, яка виходила за межі ментатської проєкції, сягаючи чогось більш

базисно людського. Проекція — чудове еластичне знаряддя, та все-таки знаряддя. Врешті-решт, усі знаряддя залежать від тих, хто їх використовує. Одрде не знала, як їй висловити свою подяку, не зменшуючи довіри.

«Мушу мовчки йти по своєму канату».

Відчувала під собою прірву, образ із нічних кошмарів, ви-чаруваний цими роздумами. Одрде хотілося обернутися і розпізнати переслідувача, та вона опиралася цьому пориву. *«Я не повторю помилки Муад'Діба!»* Провидче застереження, яке вона вперше відчула на Дюні в руїнах січі Табр, не буде прогнано, доки не настане кінець чи їй, чи Сестринству. *«Невже я створила цю жахливу загрозу сама, власними страхами? Напевне ні!»* А все ж відчувала, що в цій древній фримен-ській фортеці вдивлялася в Час, немов усе минуле і все майбутнє заморожено в картині, яку вони не можуть змінити. *«Я мушу цілковито вирватися від тебе на волю, Муад'Дібе!»*

Прибуття на Летовище вивело її з цієї страшної задуми.

Мурбелла чекала в приміщенні, наготованому Прокторками. У центрі був малий амфітеатр. Стіна, що оббігала його ззаду, була метрів сім завдовжки. М'які лави, крутою дугою розставлені на сходах, могли помістити не більше двадцяти спостерігачів. Прокторки без пояснень залишили її на найнижчій лаві — вдивлятися у стіл на силових підвісках, з ремнями по боках, які мали утримувати ту, що на ньому лежатиме.

«Мене».

«Дивний ряд кімнат», — подумала вона. Раніше її ніколи не допускали до цієї частини корабля. Тут вона почувалася відкритою, виставленою на загальний огляд навіть сильніше, ніж просто неба. Менші кімнати, крізь які її привели до амфітеатру, призначалися для нагальних медичних потреб: тут були реанімаційне обладнання, санітарні запахи, антисептики.

Її перехід до цього приміщення був невідкличним, на жодне її питання не відповіли. Прокторки забрали її з вправ прана-бінду

в класі для просунутих аколіток. Сказали лише: «Наказ Матері Настоятельки».

Кваліфікація охоронниць-Прокторок багато їй розповіла. *Делікатні, але наполегливі*. Супроводжували її, аби відвернути втечу і впевнитися, що вона пішла, куди наказано. *«Я не намагатимусь утекти!»*

Де Дункан?

Одраде обіцяла, що він буде з нею під час Агонії. Якщо його немає, значить, це ще не остаточне випробування? А може, його сховали за якоюсь таємною стіною, крізь яку він може бачити, застаючись невидимим?

«Хочу, щоб він був біля мене!»

Знали вони, як керувати нею? Звичайно, знали!

«Погрозю, що відберуть у мене цього чоловіка. Цілком достатньо, щоб мене тримати і вдовольняти. Вдовольняти! Яке марне слово. Доповнювати мене. Це краще. Я стаю меншою, коли ми нарізно. І він теж це знає, бодай його».

Мурбелла усміхнулася. *«Звідки він це знає? Бо він теж так доповнюється».*

Як це може бути коханням? Вона не почувала, щоб потяг її ослаблював. Бене Гессерит, так само як Всечесні Матрони, запевняли, що кохання ослаблює. Вона ж завдяки Дункану почувалася сильнішою. Навіть його дрібні знаки уваги додавали сил. Коли він вранці приносив чашку стімчаю, над якою здіймалася пара, чай видавався кращим, бо був із його рук. *«Можливо, між нами щось більше за кохання».*

Одраде та її компаньйонки ввійшли до амфітеатру на найвищому рівні і якийсь час стояли, дивлячись на фігурку, що сиділа внизу. Мурбелла мала на собі довгу одіж старшої аколітки з білою облямівкою. Сиділа, поклавши лікті на коліна, спершись підборіддям на кулаки і пильно дивлячись на стіл.

«Вона знає».

— Де Дункан? — спитала Одраде.

На цих словах Мурбелла встала і озирнулася. Питання підтвердило її підозри.

— Я довідаюся, — сказала Шіана і покинула їх.

Мурбелла мовчки чекала, відповідаючи поглядом на погляд Одраде.

«*Мусимо її здобути*», — подумала Одраде. Ніколи ще потреба Бене Гессерит не була такою великою. Якою незначущою фігуркою здавалася Мурбелла там унизу, а скільки приховувалося в її особистості. Майже овальне обличчя, розширене при бровах, виявляло нове для неї самовладання Бене Гессерит. Широко розставлені зелені очі під дугами брів не кліпають, тепер без оранжевих зблисків. Маленькі вуста більше не віддимаються.

«*Вона готова*».

Шіана повернулася, ведучи з собою Дункана.

Одраде кинула на нього короткий погляд. *Знервований*. Тож Шіана йому сказала. *Добре*. Це було виявом дружби. Він може тут потребувати друзів.

— Сидітимеш тут на місці, доки я тебе не покличу, — сказала Одраде. — Залишайся з ним, Шіано.

Нічого не кажучи, Тамелейн підійшла до Дункана, і вони з Шіаною стали навколо нього. За делікатним жестом Шіани всі троє сіли.

Разом із Беллондою Одраде спустилася на рівень Мурбелли і підійшла до столу. Оральні шприци по той бік були наготовлені, але залишалися порожніми. Одраде показала шприци і кивнула Беллонді. Та вийшла у бічні двері, шукаючи Превелебну Матір-сукійку, відповідальну за есенцію прянощів.

Відсунувши стіл від задньої стіни, Одраде почала розкладати ремені та регуляційні підкладки. Рухалася методично, перевіряючи, чи все потрібне наготовано на малій полиці над столом. Вистілка для рота, щоб Агоністка не прокусила собі

язика. Одраде впевнилася, що вистілка достатньо міцна. У Мурбелли сильні мускули щелепи.

Мурбелла мовчки стежила за роботою Одраде, намагаючись не видавати тривожних звуків.

Беллонда повернулася з есенцією прянощів і почала наповнювати шприци. Отруйна есенція мала гострий запах гіркої кориці.

Піймавши погляд Одраде, Мурбелла сказала:

— Я вдячна, що ти сама за цим наглядаєш.

— Вона вдячна! — глузливо промовила Беллонда, не піднімаючи очей від роботи.

— Залиш це мені, Белл. — Одраде зосередила увагу на Мурбеллі.

Беллонда не зупинилася, та в її рухах з'явилося щось відсторонене. Беллонда затерлася? Мурбеллу ніколи не переставало дивувати, як затираються аколітки, поставши перед Матір'ю Настоятелькою. Були там, але й не були. Мурбелла не досягла цього, навіть завершивши випробувальний період і ввійшовши в просунутий статус. *Беллонда теж?*

Пильно вдивляючись у Мурбеллу, Одраде промовила:

— Я знаю, які застереження приховуєш ти у грудях, обмеження, які ти накладаєш на своє входження поміж нас. То й добре. Я через це не сперечатимусь, бо загалом твої застереження не надто відрізняються від тих, що притаманні кожній із нас.

Щирість.

— Різниця, якщо хочеш знати, у почутті відповідальності. Я відповідаю за Сестринство... ба більше — за його виживання. Це глибока відповідальність, на яку я часом споглядаю жовчно.

Беллонда чмихнула. Одраде начебто й не помітила цього, продовжуючи:

— Сестринство Бене Гессерит дещо прокисло від часів Тирана. Наш контакт із вашими Всечесними Матронами не поліпшив

становища. Всечесні Матрони просякли смородом смерті та декадентства і сходять із ним у велику тишу.

— Чому ти кажеш це мені зараз? — У голосі Мурбелли чувся страх.

— Бо якимсь чином найгірше декадентство Всечесних Матрон тебе не торкнулося. Може, завдяки твоїй спонтанній натурі. Хоча вона дещо пригашена після Гамму.

— Це ви зробили!

— Ми просто забрали в тебе трохи дикості, дали тобі кращу рівновагу. Завдяки цьому твоє життя буде довшим і здоровішим.

— Якщо переживу це! — Різко кивнула на стіл позаду себе.

— Рівновага — це те, про що ти мусиш пам'ятати, Мурбелло. Гомеостаз. Кожна група, що вибирає самогубство, маючи інші можливості, робить це через божевілля. Гомеостаз розхитується і руйнується.

Коли Мурбелла втупилася в підлогу, Беллонда гримнула:

— Слухай її, дурепо! Вона робить все, що в її силах, аби тобі допомогти.

— Усе гаразд, Белл. Це між нами.

Коли Мурбелла далі вдивлялася у підлогу, Одріде промовила:

— Мати Настоятелька віддає тобі наказ. Глянь на мене!

Голова Мурбелли шарпнулася вгору, вона подивилася Одріде в очі.

Це була тактика, до якої Одріде вдавалася рідко, проте завжди з чудовими результатами. Таким чином можна було довести аколіток до істерики, а тоді навчити їх, як впоратися з надмірно емоційною реакцією. Мурбелла здавалася більше розлюченою, ніж зляканою. Прекрасно! Та зараз настав час обережності.

— Ти скаржилася на повільний темп освіти, — сказала Одріде. — Ми зробили це обдуманно, піклуючись насамперед про

твої потреби. Усіх твоїх ключових учителів обрано з огляду на їхню стійкість, серед них не було нікого імпульсивного. Мої інструкції були недвозначними — не давати тобі надто багато вмінь надто швидко. «Не відкривайте шлюзів перед силами, якими вона не може керувати!»

— А звідки ти знаєш, чим я можу керувати? — Досі розлючено. Одраде лише усміхнулася.

Коли Одраде мовчала, Мурбелла почувалася знервованою. Виставила себе на посміховисько перед Матір'ю Настоятелькою, Дунканом та іншими? Яке приниження.

Одраде нагадала собі, що недобре змушувати Мурбеллу надміру усвідомлювати свою вразливість. Зараз це погана тактика. Не треба її провокувати. У неї гостре відчуття доречності, пристосування до потреб моменту. Це саме те, що, як вони побоювалися, могло мати своїм джерелом мотивацію завжди вибирати шлях найменшого спротиву. *«Нехай так не буде!»* Настав час цілковитої чесності. Найвище знаряддя освіти Бене Гессерит. Класична техніка, що пов'язує аколітку з учителькою.

— Я буду поруч з тобою під час твоєї Агонії. Якщо тобі не вдасться, тужитиму.

— Дункан? — Спитала зі сльозами на очах.

— Йому дозволено допомагати тобі всім, чим може.

Мурбелла глянула вгору, на ряди сидінь. На коротку мить її погляд завмер на Айдаго. Він трохи припіднявся, але рука Тамелейн, що лежала на його плечі, втримала.

«Можуть убити мою кохану, — подумав Айдаго. — Я повинен сидіти тут і просто дивитися, як усе відбувається? — Але ж Одраде казала, що йому дозволено допомагати. — Це вже неможливо зупинити. Я мушу довіряти Дар. Але, підземні боги! Їй не збагнути глибини моєї туги, якщо... якщо...» — Він заплющив очі.

— Белл. — Голос Одраде прозвучав гостро, наче вістря ножа при всій його ламкості. Був сповнений почуття відкидання.

Беллонда взяла Мурбеллу за передпліччя й допомогла сісти на стіл. Той ледь загойдався, пристосовуючись до ваги.

«Це справжній схил», — подумала Мурбелла.

Вона ледь відчувала, що її припинають ременями, що доволка неї йде діловита метушня.

— Це звична рутинна, — промовила Одраде.

«Рутинна?» Мурбелла ненавиділа рутину вступу до Бене Гессерит, усі ці студії, слухання та реагування на Прокторок. Особливу відразу викликала в неї необхідність удосконалення реакцій, які вона вважала достатньо добрими, але не могла цього показати під поглядом пильних очей.

«Достатньо добрі! Яке небезпечне слово».

Розпізнання — саме те, чого вони прагнули. Саме такого важеля потребували їхні аколітки.

«Якщо ти цього не терпиш, зроби це краще. Використай свою відразу як провідника, переходи саме до того, чого потребуєш».

Той факт, що вчителі так ясно бачили її поведінку, був чудовою річчю! Вона хотіла мати це вміння. О, як вона хотіла!

«Я мушу бути в цьому найкращою».

Ось те, чому могла позаздрити кожна Всечесна Матрона. Зненацька вона побачила себе нібито подвійним зором: як Бене Гессерит і як Всечесна Матрона водночас. Це сприйняття лякало.

Якась рука торкнулася її щоки, пересунула їй голову і зникла.

«Відповідальність. Невдовзі я довідаюся, що вони розуміють під “новим відчуттям історії”».

Погляд Бене Гессерит на історію захоплював її. Як вони бачать своє множинне минуле? Це було щось, вписане в грандіозніші схеми? Спокуса стати однією з них була нездоланною.

«Ось мить, коли я це збагну».

Вона побачила, як оральний шприц погойдуеться над її ротом. Беллондина рука підсунула його.

— *Ми несемо свій Грааль у нашій свідомості,* — промовила Одраде. — *Якщо здобудеш цей Грааль, неси його обережно.*

Шприц торкнувся її губ. Мурбелла заплющила очі, але відчула пальці, що відкривали їй рота. Холодний метал торкнувся зубів. Закарбовані в пам'яті слова Одріде нагадали їй:

«Уникай надмірності. Надмір виправлень — і от у тебе на руках постійний безлад, необхідність робити більше й більше виправлень. Коливання, осциляції. Фанатики — чудові творці осциляцій.

Наш Грааль. Містить у собі лінійність, бо кожна Превелебна Мати несе ту саму детермінацію. Ми разом вічно зберігатимемо його».

Гірка рідина потекла їй до рота. Мурбелла конвульсивно ковтнула. Відчула, як вогонь спливає її горлом униз, до шлунка. Болю не було, лише трохи запекло. Вона замислилася, чи це й усе. Відчула тепло в шлунку, не більше.

Повільно, так повільно, що вона відрахувала кілька ударів серця, тепло потекло назовні. Коли дісталось кінчиків пальців, відчула, що її тіло здригається в конвульсіях. Спина вигнулася дугою над вистеленим столом. Щось м'яке, але надійне прийшло на зміну шприцу в її роті.

Голоси. Вона чула їх і знала, що це людська розмова, але не могла розрізнити слів.

Сконцентрувавшись на голосах, вона усвідомила, що втратила контакт зі своїм тілом. Плоть десь звивалася і був біль, але вона перебувала далеко від цього.

Долоня торкнулася її долоні, міцно стиснула. Розпізнала дотик Дункана, зненацька з'явилися тіло і страждання. Легені боліли, коли вона вдихала. Не боліли, коли видихала. Тоді відчула, що вони якісь пласкі і наче не до кінця наповнені. Почуття сутності в живому тілі стало тонкою ниткою, що звивалася крізь інші сутності. Вона відчувала довкола себе інших людей, їх було набагато більше, ніж міг помістити маленький амфітеатр.

У полі зору з'явилася інша людина. Мурбелла почувалася, як у фабричному човнику... в космічному човнику-шатлі.

Шатл був примітивним. Надто багато ручних пристроїв керування. Надто багато блимання світла. За штурвалом жінка — дрібна й неохайна, спітніла від роботи. Довге каштанове волосся зав'язане у вузол, світліші пасма звисають довкола вузьких щік. Єдиний її одяг — коротка сукня блискучих кольорів — червоного, синього, зеленого.

«Механізми».

Мурбелла усвідомлювала, що за межами доступного їй простору містилися величезні механізми. Сукня жінки різко контрастувала із сірим і тягучим відчуттям механізмів. Жінка говорила, але її губи не ворушилися.

— Слухай-но, ти! Коли настане твій час перейняти контроль, не ставай руйнівницею. Я тут, щоб допомогти тобі уникнути руйнівників. Ти це знаєш?

Мурбелла намагалася заговорити, але не могла видобути голосу.

— Не старайся так сильно, дівчино! — сказала жінка. — Я тебе чую.

Мурбелла спробувала відвести погляд від жінки.

«Де це місце?»

Один оператор, величезний склад... фабрика... усе автоматизоване... павутина ліній зворотного зв'язку, сконцентрованих у цьому крихітному приміщенні зі складним керувальним приладдям.

— *Хто ти?* — спитала Мурбелла, думаючи, що вона шепоче, і почула ревіння власного голосу. Сильний біль у вухах!

— Не так голосно! Я твоя провідниця від могаляти, та, що не допускає до тебе руйнівників.

«Захисти мене, Дуре!» — подумала Мурбелла. — *Це не якась місце, це я».*

З цією думкою кімната керування зникла. Мурбелла була мандрівницею у порожнечі, приреченою ніколи не знати спокою, ніколи не знаходити притулку ні на хвилину. Усе, крім

польоту її думок, стало нематеріальним. Вона складалася не із субстанції, а з тонкого зчеплення, в якому розпізнала свідомість.

«Я збудувала себе з імлі».

З'явилися Інші Пам'яті, фрагменти досвідів, про які вона знала, що це не її власні. Обличчя цікаво зиркали на неї, домагаючись уваги, але жінка з-за штурвала шатла відтягла її геть. Мурбелла відчула потребу спитати, але не могла викласти це питання зв'язно.

— Це життя з твого минулого. — Говорила жінка з-за штурвала шатла, але її голос став безтілесним і долинав із невизначеного місця.

— Ми потомки людей, що робили огидні речі, — сказала жінка. — Не любимо зізнаватися, що серед наших предків були варвари. Та Превелебна Мати мусить у цьому зізнатися. Ми не маємо вибору.

Мурбелла вже здобула хист запитувати подумки. *«Чому я мушу...»*

— Розмножуються переможці. Ми їхні потомки. Перемоги часто здобувалися за високу моральну ціну. Варварство — ще занадто слабке визначення деяких речей, які робили наші предки.

Мурбелла відчула на щоці знайому долоню. *Дункан!* Дотик повернув страждання. *«Ох, Дункане! Ти завдаєш мені болю!»*

Крізь цей біль вона відчувала прогалини в життях, що відкривалися їй. Частина була закритою.

— Лише те, що ти спроможна зараз прийняти, — сказав безтілесний голос. — Інші прийдуть пізніше, коли ти станеш сильнішою... якщо виживеш.

«Селективний фільтр. — Слова Одраде. — Необхідність відкриває двері».

Від інших сутностей долинали невгамовні зойки. Лементи: *«Бачиш? Бачиш, що діється, коли ти ігноруєш здоровий глузд?»*

Агонія наростала. Вона не могла втекти від цього. Кожен нерв охопило полум'я. Вона хотіла плакати, викрикувати погрози, благати порятунку. Агонія супроводжувалася сум'яттям емоцій, але вона їх ігнорувала. Усе, що відбувалося, було низано на тонку нитку існування. Нитка могла обірватися!
«Я помираю».

Нитка нап'ялася. От-от урветься! Опиратися марно. М'язи не слухалися. Та, імовірно, у неї не залишилося жодних м'язів. Вона й так не хотіла їх мати. Це було пекло, що ніколи не закінчиться... навіть якщо нитка розірветься. Уздовж нитки палав вогонь, його язика лизали її свідомість.

Чийсь долоні трусили її, тримаючи за плечі. *«Дункане... ні»*. Кожен рух був болем поза межами всього, що вона вважала можливим. Це заслуговувало називатися Агонією.

Нитка вже не напиналася. Відступала назад, стискалася. Стала дрібною, сосискою абсолютного болю, поза яким нічого не існувало. Відчуття існування стало неясним, прозорим... прозорим.

— Бачиш? — долинув здалеку голос її провідниці-могаляти.
«Я щось бачу».

Це було не зовсім бачення. Далеке усвідомлення інших. Інших сосисок. Інших Пам'ятей, упакованих у шкірки загублених життів. Тяглися за нею вервечкою, довжини якої вона не могла визначити. Напівпрозорий туман. Його завіса час від часу рвалася, і вона бачила поблиски подій. Ні... не самих подій. Пам'ятаї.

— Стань співсвідком цього, — сказала провідниця. — Бачиш, що діяли наші предки. Зробили недостатнім найгірше прокляття, яке ти спроможна вигадати. Не виправдовуй це потребами тих часів! Просто пам'ятаї: невинних нема!

«Огідно! Огідно!»

Вона більше не могла цього витримувати. Усе стало відзеркаленнями і розриванням туману. Десь була слава, яку — Мурбелла знала — вона могла здобути.

«Відсутність цієї Агонії».

Ось воно. Скільки слави було б у цьому!

Де ж цей прославлений стан?

Губи торкалися її чола, її вуст. *«Дункан!»* Вона потяглася вгору. *«Мої руки вільні!»* Її пальці занурилися в таке знайоме волосся. *«Це дійсність!»*

Агонія відступила. Лише тоді вона усвідомила, що пройшла крізь біль, страшніший, ніж можна описати словами. Агонія? Спалила Мурбеллину психіку, перетворила її. Вона ввійшла в Агонію одною особою, а вийшла іншою.

«Дункан! — Розплющила очі, і от просто над нею його обличчя. — Я й досі його кохаю? Він тут. Він — якір, за який я чіплялася у найгірші моменти. Та чи я його кохаю? Чи зберегла я рівновагу?»

Відповіді не було.

Звідкись заговорила Одраде — Мурбелла не могла побачити звідки.

— Зніміть із неї це вбрання. Рушники. Вона вся мокра. І принесіть належну одіж.

Шум біганини, тоді знову Одраде:

— Мурбелло, ти пройшла цей тяжкий шлях. Я рада, що можу це сказати.

Таке піднесення в її голосі. Чому вона рада?

«Де ж це почуття відповідальності? Де Грааль, який я повинна відчувати у своїй свідомості? Хай хтось мені відповість!»

Та жінка з-за штурвала шатла зникла.

«Зосталася тільки я. А я пам'ятаю звірства, які нажахали б і Всечесну Матрону».

Тут вона побачила пробіск Грааля, та це була не річ, а питання: *«Як правильно встановити рівновагу?»*

Наше домашнє божество — це те, що ми несемо з покоління в покоління: наше послання людству, якщо воно подорослішає. З того, що ми маємо, найближчою до богині є Превелєбна Мати, яка не пройшла випробування, — Ченоа у своїй ніші.

Дарві Одраде

Тепер Айдаго думав про свої ментатські здібності як про місце схованки. Мурбелла була з ним так часто, як обом дозволяли їхні обов'язки: він розбудовував систему озброєнь, вона відновлювала сили, пристосовуючись до нового статусу.

Мурбелла йому не брехала. Не намагалася запевняти, що для неї між ними нічого не змінилося. Та він відчував роз'єднання, те, що еластична нитка їхнього зв'язку розтяглася до самої межі.

«Моїх Сестер навчили не виказувати таємниць серця. Вони вбачають у любові небезпеку. Близькість загрозна. Притуплюється найглибша вразливість. Не давай нікому палиці, якою він може тебе побити».

Думала, що її слова його заспокоять, але він почув приховані за цим аргументи: *«Будь вільним! Розірви пута, що тебе сковують!»*

Останніми днями він часто бачив її в спазмах Іншої Пам'яті. Уночі у неї виривалися слова.

«Залежності... групова душа... інтерсекції живої свідомості... Рибомовки...»

Вона без вагань ділилася з ним часткою цього.

— Інтерсекції? Кожен може відчуті вузлові точки в природних порушеннях життя. Смерті, відхилення, випадкові паузи між могутніми подіями, народження...

— Народження є порушенням?

Вони лежали в його постелі, навіть хронопроектор при-
тмарений... але це, звичайно, не приховувало їх від комуніка-
торів. Цікавість Сестринства живили інші енергії.

— Ти ніколи не думав про народження як про порушення?
Превелебна Мати вважає це потішним.

«Потішним! Віддалення... віддалення...»

Рибомовки були одкровенням, яке Бене Гессерит із захва-
том поглинали. Уже мали таку підозру, але Мурбелла під-
твердила її. Демократія Рибомовок стала автократією Всечес-
них Матрон. Більше жодних сумнівів.

«Тиранія меншості, прихованої під маскою більшості, —
так назвала це Одрде з тріумфом у голосі. — Занепад де-
мократії. Або поваленої через власні ексцеси, або зжертої
бюрократією».

Айдаго почув у цьому присуді Тирана. Якщо в історії по-
вторюються якісь схеми, то ось одна із них. Барабанний бій
повторення. Спершу закон про суспільну службу, замаскова-
ний брехнею, наче це єдиний спосіб виправити демагогічні
ексцеси та зіпсуття системи. Годі акумуляція влади в місцях,
куди виборцям годі дістатися. І, врешті, аристократія.

— Бене Гессерит, можливо, єдині, хто будь-коли створив
всесильний суд присяжних, — казала Мурбелла. — Суд при-
сяжних непопулярний у законників. Присяжні опираються
закону. Можуть ігнорувати суддів.

Вона сміялася в темряві.

— Показання, свідчення, докази! Це все — лише речі, які
тобі дозволено сприймати. Саме це намагається контролю-
вати закон — старанно контрольовану дійсність.

Слова, що мали його відволікти, слова, щоб показати йому
новоздобуту владу Бене Гессерит. Її слова кохання здавали-
ся невиразними.

«Вона каже їх завчено».

Він бачив, що це непокоїло Одраде майже так само, як жажало його. Жодної цієї реакції Мурбелла не помічала.

Одраде намагалася його заспокоїти:

— Кожна нова Превелебна Мати проходить період пристосування. Інколи стає маніакальною. Думай про новий ґрунт, на якому вона стоїть, Дункане!

«Як я можу не думати про це?»

— Перший закон бюрократії, — промовила Мурбелла в темряві.

«Не змуши мене відволіктися, кохана».

— Зростає до меж доступної енергії! — Її голос справді був маніакальним. — Використовуй брехню, що податки розв'яжуть усі проблеми. — Вона обернулася в ліжку, обличчям до нього, але не для любові. — Всечесні Матрони відіграли всю цю рутину! Навіть систему соціального захисту, щоб заспокоїти маси, але все це потрапляло до їхнього власного енергетичного банку.

— Мурбелло!

— Що? — Здивувалася різкістю його тону. *«Невже він не знає, що розмовляє з Превелебною Матір'ю?»*

— Я знаю все це, Мурбелло. Кожен ментат знає.

— Ти намагаєшся заткнути мені рота? — Сердито.

— Наша робота — думати, як наш ворог, — сказав він. — Ми маємо спільного ворога?

— Ти з мене глузуєш, Дункане.

— Твої очі оранжеві?

— Меланж не дозволяє цього, а ти знаєш... Ох.

— Бене Гессерит потребують твоїх знань, але ти мусиш їх *культивувати!* — Він увімкнув світлокулю і побачив, що вона кинула йому палючий погляд. Це не було несподіваним, вона ще не повністю бене-гессеритка.

«Гібрид».

Це слово промайнуло в його думках. Була це життєва снага гібрида? Очікувало Сестринство цього від Мурбелли? Інколи

Бене Гессерит може тебе здивувати. Застаєш їх у дивних коридорах, звернутих до тебе лицем, очі не кліпають, обличчя приховане за звичною маскою, а під цими масками закипають незвичайні реакції. Саме там Тег навчився чинити несподіване. Але це? Айдаго подумав, що йому може не сподобатися ця нова Мурбелла.

Вона, природно, бачила це в ньому. Він залишався відкритим перед нею, як перед ніким іншим.

— Не треба ненавидіти мене, Дункане. — Ці слова не були благанням, але за ними приховувалося щось глибоко болісне.

— Я ніколи не зможу тебе ненавидіти. — Але вимкнув світло.

Вона притулилася до нього, майже як перед Агонією. *Майже*. Від різниці його серце розривалося.

— Всечесні Матрони вважають Бене Гессерит суперницями у боротьбі за владу, — сказала Мурбелла. — Йдеться не про те, що чоловіки — послідовники колишніх моїх Сестер — є фанатиками, а про те, що їхнє узалежнення робить самовизначення неможливим для них.

— І ми теж уже такі?

— Тепер так, Дункане.

— Ти маєш на увазі, що я міг би придбати цей товар у іншій крамниці?

Мурбелла вирішила витлумачити це так, наче він говорив про страхи Всечесних Матрон.

— Багато хто покинув би їх, якби міг. — Несамовито кинувшись до нього, вона зажадала сексуальної відповіді. Її самозабуття його шокувало. Наче це було востаннє, коли вона могла зазнати такого екстазу.

Після всього він лежав виснажений.

— Сподіваюся, я знову завагітніла, — прошепотіла вона. — Нам далі потрібні наші малята.

«Нам потрібні. Потрібні Бене Гессерит. Більше не “їм потрібні”».

Айдаго заснув. Йому приснилося, що він у корабельному арсеналі. Це був сон із дотиком дійсності. Корабель зостався збройною фабрикою, як це було й насправді. У цьому арсеналі зі сну з ним розмовляла Одраде:

— Я ухвалюю необхідні рішення, Дункане. Малоймовірно, що ти вирвешся звідси і помчиш, гнаний амоком.

— Для цього я надто ментат! — Який самовпевнений у нього голос у цьому сні. *«Я бачу сон і знаю, що це сон. Чому я в арсеналі з Одраде?»*

Перед його очима розгортався сувій зі списком озброєнь. Атомні. (Він бачив великі вибухи і смертоносний пил).

Лазеростріли. (Незліченні моделі).

Бактеріологічні.

Голос Одраде перебив це розгортання:

— Можемо припустити, що контрабандисти, як зазвичай, концентруються на дрібних речах, які приносять великий прибуток.

— Су-камені, звичайно. — Знову самовпевнено. *«Я не маю такої манери!»*

— Зброя для таємних убивць, — сказала вона. — Плани та специфікації нових пристроїв.

— Крадіжка комерційних таємниць — важлива складова діяльності контрабандистів. — *«Я нестерпний!»*

— Завжди застаються медикаменти і хвороби, за яких вони потрібні, — промовила вона.

«Де вона? Я її чую, але не бачу».

— Всечесні Матрони знають, що наш Всесвіт таїть у собі каналії, які не розсівають проблем, перш ніж знайдуть спосіб їх розв'язати? *«Каналії? Я ніколи не вживаю цього слова».*

— Усе відносно, Дункане. Вони спалили Лампадас і вирізали чотири мільйони наших найкращих сил.

Він прокинувся і сів. *«Специфікації для нових пристроїв!»* Ось у найдрібніших деталях спосіб мініатюризувати

генератори Гольцмана. Два сантиметри, не більше! І значно дешевше. *«Якою контрабандою потрапило це до мого мозку?»*

Він вислизнув із ліжка, не будячи Мурбеллу, навпомацки знайшов одяг. Виходячи до кабінету, чув її посопування.

Сів за консоль, скопіював проєкт зі своєї пам'яті, вивчив його. Досконалий! І всеохопний — усе на своєму місці. Айда-го переслав його з поміткою для Одріде та Беллонди.

Зітхнувши, сів зручніше і ще раз випробував свій проєкт. Той розвіявся, взамін з'явився сувій із сну. *«Я й досі сплю? Ні!»* Він відчував крісло, торкався консолі, чув дзижчання поля. *«Це все уві сні».*

Список витворив холодну зброю — щоб різати, колоти, а інколи ще й вводити в тіло ворога отрути чи бактерії.

Вогнепальна зброя.

Він задумався, як зупинити сувій і вивчити деталі.

«Це все у твоїй голові!»

Перед його очима пропливали люди та інші тварини, вирощені для нападу. Затуляли собою консоль і її проєкцію. *«Футари? Як туди потрапили Футари? Що я знаю про Футарів?»*

На зміну тваринам прийшли розривники. Зброя, що затуманює розумову активність або втручається в життєво важливі процеси. *«Розривники? Я ніколи раніше не чув цієї назви».*

Розривників замінили нуль-G «шукачі», розроблені для полювання за визначеними цілями. *«Тих я знаю».*

Тоді вибухові матеріали, зокрема й ті, що розсівають отруту, і бактеріологічні засоби.

Обманщики, щоб імітувати цілі, насправді фальшиві. Такі використовував Тер.

Потім настала черга енергетиків. Він мав приватний арсенал таких — засобів посилення боєздатності власних військ.

Зненацька сувій озброєнь змінився мерехтливою мережею, і він побачив літню пару в їхньому саду. Вони глянули на нього. Почувся чоловічий голос:

— Припини шпигувати за нами!

Айдаго вхопився за підлокітники крісла й рвонувся вперед, але видіння зникло, перш ніж він зумів придивитися до деталей.

«Шпигувати?»

Він відчував у себе в мозку залишки сувою, уже невидимого, зате з'явився замислений голос... чоловічий.

«Захисна зброя часто мусить перетворюватися на зброю для нападу. Та інколи прості системи можуть звести нанівець найбільш руйнівну зброю».

«Прості системи!» Він засміявся вголос.

— Майлсе! Де ти, в біса? Тегу? Маю твої замасковані бойові кораблі! Надуті приманки! Порожні, лише мініатюрний генератор Гольцмана і лазеростріл. — Він додав це до повідомлення в Архів.

Закінчивши, ще раз замислився про свої видіння. «Впливають на мої сни? Куди я постукався?»

Відколи Айдаго став Теговим Майстром зброї, він кожної вільної миті викликав архівні записи. У всьому цьому величезному нагромадженні мусила бути якась вказівка!

Якийсь час його увагу приковували резонанси і тахіонна теорія¹. Тахіонна теорія фігурувала в первісному проєкті Гольцмана. «Техіс» — так Гольцман назвав своє джерело енергії.

Хвильова система, що ігнорувала обмеження швидкості світла. Швидкість світла, вочевидь, не обмежувала кораблів Простороскладки. Техіс?

— Працює, бо працює, — пробурмотів Айдаго. — Віра. Як у кожній іншій релігії.

Ментати, мов хом'яки, відкладають у сховок багато начебто неістотних даних. Він мав сховище, позначене «Техіс». Без задоволення взявся його переглядати.

¹ Тахіони — гіпотетичні частинки, що завжди рухаються із швидкістю, більшою за швидкість світла у вакуумі.

Навіть Навігатори Гільдії не запевняли, що вони знають, як керують простороскладковими кораблями. Іксіанські науковці створили машини, що дублювали вміння Навігаторів, та й досі неспроможні були визначити, що саме вони зробили.

«Формулі Гольцмана можна довіряти».

Ніхто не претендував на розуміння Гольцмана. Його формули просто використовували, бо вони працювали. Це було «етером» космічних подорожей. Ти складаєш простір у складку. Однієї миті ти тут, а наступної — вже на відстані незліченних парсеків.

«Хтось “звідкись” знайшов інший спосіб використання теорії Гольцмана!» Це було повною ментатською проєкцією. Він збагнув її точність з того, що вона ставила нові питання.

Тепер його переслідували блукання Мурбеллиної Іншої Пам'яті, хоча він і розпізнав у цьому базисну науку Бене Гессерит.

Влада притягує піддатливих на корупцію. Абсолютна влада притягує абсолютно піддатливих. У цьому небезпека зміцнілої бюрократії для підвладного населення. Навіть системи патронажу¹ є кращими, бо рівень толерантності там нижчий, а корумпованих час від часу можна викидати геть. Зміцнілу бюрократію рідко можна зачепити без насилля. Стережись, коли суспільна і військова служби тиснуть руки!

Таким був здобуток Всечесних Матрон.

Влада для влади... звихнута аристократія непевного походження.

Ким були ті люди, яких він бачив? Достатньо сильними, щоб прогнати Всечесних Матрон. Він знав це з даних Проєкції.

Айдаго виявив, що розуміння цього глибоко зміщує акценти. Всечесні Матрони — втікачки! Варвари, але невігласи

¹ Маються на увазі «системи поділу здобичі» — практика надання посад та привілеїв прихильникам політичної партії, що перемогла, за послуги, зроблені особою, групою осіб чи організацією. Характерна для США XIX ст.

в історії всіх таких напасників, давніших навіть за вандалів. Ними рухає імпульсивна жадібність, як кожна інша сила. *«Забрати римське золото!»* Відфільтрували зі свідомості все, що могло б їх відволікти. Це було приголомшливе невігластво, яке могло хитнутися лише тоді, коли витонченіша культура проникне у...

Зненацька він збагнув, що робить Одріде.

«Підземні боги! Який ламкий план!»

Він притис долоні до очей і змусив себе не закричати від болю. *«Хай думають, що я втомився»*. Та тепер, розгледівши план Одріде, він знав, що втратить Мурбеллу... так чи так.

Коли можна довіряти відьмам? Ніколи! Темна сторона магічного Всесвіту належить Бене Гессерит, і ми мусимо їх відкинути.

Телвіт Вафф, Пан Панів

Велика Спільна Зала не-корабля, з багаторівневими сидіннями та підвищеною платформою в одному кінці, була заповнена Сестрами Бене Гессерит, яких зібралось більше, ніж будь-коли. Цього пополудня життя в Капітулі майже завмерло, бо мало хто хотів вислати замість себе довірених представників, а ухвалення важливих рішень не можна було делегувати представникам нижчого рівня, з обслуги. Серед присутніх переважали Превелебні Матері у чорних шатах, вони стояли розрізненими групами біля підвищення, але зала аж кишіла від аколіток в облямованій білим одежі, а також від новоприйнятих. Наймолодші аколітки у відповідному білому вбранні трималися малими тісними групами й зграйками, скупчившись для взаємодітримки. Усіх інших не допустили Прокторки Собору.

Повітря було тяжким від подихів із запахом меланжу, вогким і спертим, як завжди, коли механізми кондиціонування перевантажені. Запах недавнього ланчу, дуже приправленого часником, витав у цій атмосфері як непрошений гість. Це, а ще розповіді, які ширилися в залі, посилювало напругу.

Більшість присутніх не зводила очей із сцени на підвищенні та бічних дверей, крізь які мала ввійти Мати Настоятелька. Навіть розмовляючи з товаришками і проходжуючись по залі, усі пильно дивилися туди, звідки, як вони знали, невдовзі має хтось ввійти і значно змінити їхнє життя. Мати Настоятелька не збирала б їх усіх до великої Спільної Зали, обіцяючи важ-

ливі оголошення, якби не насувалися події, що могли порушити підвалини Бене Гессерит.

Беллонда увійшла до зали перед Одраде і войовниче піднялася на сцену перевальцем — цю її ходу розпізнавали навіть здалеку. Одраде зайшла за Беллондою, відстаючи на п'ять кроків. Тоді ввійшли старші радниці та консильйорки, серед них — Мурбелла в чорній одежі, досі трохи приголомшена після Агонії, яку пережила всього два тижні тому. Дортуїла шкутильгала відразу ж за Мурбеллою, разом із Там і Шіаною. У кінці цієї процесії крокувала Стреггі, несучи Тега на плечах. Коли він з'явився, залунало схвильоване бурмотіння. Чоловіки рідко бували учасниками зборів, але всі в Капітулі знали, що це гхола їхнього ментата-башара, який тепер перебуває у військовому містечку з рештками збройних сил Бене Гессерит.

Дивлячись на численні ряди Сестринства, Одраде відчула порожнечу. Подумала, що хтось із древніх давно уже все це висловив. «Кожен заплішений дурень знає, що один кінь може бігти швидше за іншого». Часто під час менших зборів на цій копії спортивного стадіону вона мала охоту процитувати цю фразу, але знала, що ритуал має кращі цілі. На зборах можна було показати себе інакше та глянути на них.

«Тут ми разом. Це наш рід».

Мати Настоятелька та її супровід, наче особливий згусток енергії, пройшли крізь натовп до сцени, почесної позиції на краю арени.

Мати Настоятелька ніколи не була частиною масової штовханини на зборах. Її ніколи не тицяли ліктями в ребра і не наступали на ноги. Їй не доводилося рухатися так, як рухалися інші — наче черв із тіл, стиснутих у небажаній близькості.

Так прибував Цезар. Великий палець униз всій цій погані¹.

¹ Йдеться про жест з римського цирку. Спрямований униз палець означає головування за смерть гладіатора, який зазнав поразки.

— Починаймо, — сказала вона Беллонді.

Знала, що пізніше міркуватиме, чому не доручила комусь іншому звершити цю ритуальну появу і проголосити зловісні слова. Беллонді сподобалася б владна позиція першої після верховної, тому вона ніколи не повинна її обіймати. Але, може, знайшлася б якась Сестра нижчого щабля, збентежена вознесінням і слухняна лише через лояльність, з глибинної потреби робити те, що накаже Мати Настоятелька.

«Боги! Якщо хтось із вас поблизу, чому ви дозволяєте нам бути такими вівцями?»

Ось вони, Беллонда наготувала їх для неї. *Батальйони Бене Гессерит*. Насправді це не були батальйони, проте Одраде часто уявляла собі вишикуваних Сестер, класифікуючи їх за функціями. *«Це командир підрозділу. Це генерал-капітан. Це скромний сержант, а от і гонець»*.

Сестри б обурилися, якби дізналися про її химеру. Вона добре це приховувала за поставою «системи доручень». Можна призначити лейтенантів, не називаючи їх лейтенантами. Тараза робила так само.

Зараз Белл каже їм, що, можливо, Сестринству доведеться піти на новий компроміс з їхнім полоненим тлейлаксу. Це гіркі слова для Белл:

— Ми пройшли крізь горнило як тлейлаксу, так і Бене Гессерит і вийшли звідти зміненими. У якомусь сенсі ми змінили одне одного.

«Ми наче камені, що терлися один об одного, поки кожен не набрав форми, зручної для іншого. Та у своїй серцевині це той самий камінь!»

Присутні починали непокоїтися. Знали, що це було вступом, попередньою заявою, попри приховану в повідомленні алюзію на тлейлаксу. Попередня заява відносної ваги. Одраде зробила крок до Беллонди, давши їй знак закінчувати.

— Ось Мати Настоятелька.

«Як тяжко позбуватися старих шаблонів. Невже Белл думає, що вони мене не пізнають?»

Одраде заговорила переконливим тоном, дуже близьким до Голосу:

— Сталися події, які вимагають від мене зустрічі на Перехресті з верхівкою Всечесних Матрон, зустрічі, з якої я можу не повернутися живою. *Імовірно*, я не виживу. Частково метою зустрічі є відвертання їхньої уваги. Ми маємо намір їх покарати.

Одраде почекала, доки гамір затихне. Вона почула звуки і згоди, і незгоди. Цікаво. Ті, що погодилися, стояли ближче до підвищення, а ще — десь позаду, де були нові аколітки. Незгода просунутих аколіток? Так. Вони знають пересторогу: *«Не сміємо підливати олії до цього вогню»*.

Вона знизила тональність голосу, щоб він дійшов до тих, хто сидів найвище.

— Перед від'їздом я Поділюся з кількома Сестрами. Ці часи вимагають такої обережності.

— Твій план?

— Що ти зробиш? — кричали до неї з багатьох місць.

— Ми виконаємо обманний маневр на Гамму. Це приведе союзників Всечесних Матрон на Перехрестя. Тоді ми здобудемо Перехрестя і, сподіваюся, захопимо Павучу Королеву.

— Атака відбудеться, коли ти перебуватимеш на Перехресті? — Це питання поставила Гарімі, спокійнолиця Прокторка, що стояла просто під Одраде.

— Такий план. Я передаватиму спостереження тим, хто атакуватиме. — Одраде жестом показала на Теґа, який сидів на плечах Стреггі. — Башар особисто очолить атаку.

— Хто з тобою полетить?

— Так, кого ти береш? — У цих вигуках безпомилково розпізнавалася тривога. Тож звістка ще не поширилася Капітулою.

— Там і Дортуїлу, — сказала Одраде.

— Хто з тобою Поділиться? — Знову Гарімі. *«Справді! Це найцікавіше політичне питання. Хто буде спадкоємицею Матері Настоятельки?»* Одраде почула за собою нервово ворушіння. *«Беллонда схвильована? Не ти, Белл. Ти вже це знаєш».*

— Мурбелла й Шіана, — промовила Одраде. — І ще одна, якщо Прокторки назвуть кандидатку.

Прокторки розбилися на дрібні нарадчі групи, перекидувалися натяками, але імен не назвали. Хтось, однак, спитав:

— Чому Мурбелла?

— Хто краще знає Всечесних Матрон? — спитала Одраде.

Це їх втихомирило.

Гарімі підійшла ближче до сцени й прошила Одраде поглядом. *«Не намагайся замилити очі Превелебній Матері, Дарві Одраде!»*

— Після нашого маневру на Гамму вони стануть навіть ще чуйнішими й укріплять Перехрестя. Які ти маєш підстави вважати, що нам вдасться їх здолати?

Одраде відступила вбік і кивнула Стреггі вийти вперед із Тегом.

Тег захоплено стежив за виступом Одраде. Зараз він згори вниз дивився на Гарімі. Вона виконувала обов'язки Головної Прокторки Призначень, і, без сумніву, її обрали висловитися від імені блоку Сестер. Тут Тегові спало на думку, що цю кумедну позицію на плечах аколітки Одраде запланувала не лише з тих причин, які назвала.

«Наблизити мої очі до рівня дорослих навколо мене... а також нагадати їм про мою меншу статуру, аби запевнити їх, що Бене Гессерит (навіть якщо це аколітка) досі контролює мої рухи».

— Зараз я не обговорюватиму всіх деталей озброєнь, — сказав він. *«Будь проклятий цей писклявий голос!»* А все ж привернув їхню увагу. — Та ми покладаємося на мобільність, на приманки, які знищать значну частину обширу довкола

себе, якщо в них влучить промінь лазеростріла... плануємо оточити Перехрестя приладами, що виявлять переміщення їхніх не-кораблів.

Вони й далі не зводили з нього очей, тож він продовжив:

— Якщо Мати Настоятелька підтвердить мої попередні відомості про Перехрестя, ми добре знатимемо позиції наших ворогів. Не має бути значних змін. Минуло замало часу.

«Неждано-негадано. Чого ж іншого вони сподівалися від свого ментата-башара?» Тег знову глянув на Гарімі, спонукаючи її висловити ще якісь сумніви в його військових уміннях.

Вона мала чергове питання:

— Варто припустити, що Дункан Айдаго буде твоїм радником у збройних справах?

— Коли маєш найкраще, то було б дурістю його не використовувати, — відповів він.

— Та чи супроводжуватиме він тебе як Майстер зброї?

— Він вирішив не залишати корабель, і всі ви знаєте чому. Що означає це питання?

Він відбив її удар, змусивши замовкнути, і це їй не сподобалося. Чоловік не повинен так маніпулювати Превелебною Матір'ю!

Одраде зробила крок уперед і поклала руку Тегові на плече.

— Невже ви всі забули, що цей гхола є нашим вірним другом Майлсом Тегом? — Вдивлялася в окремі обличчя в натовпі, вибираючи ті, про які була певна: вони сторожували при комунікаторах і знали, що Тег — її батько. Переводила погляд від обличчя до обличчя навмисно повільно, щоб не виникало сумнівів щодо інтерпретації.

«Чи є серед нас той, хто посміє крикнути *“непотизм”*? Тоді гляньте ще раз на його запис на нашій службі!»

Звуки Собору змінилися, більше наблизилися до рівня пристойності, очікуваного на зборах. Припинився вульгарний шум вимогливих голосів, що змагалися за увагу. Тепер вони

припасовували свої промови до схеми, більше схожої на хорал, а все ж не зовсім співу. Голоси рухалися і пливли разом. Одраде це завжди здавалося визначним. Ніхто не диригував гармонією. Це відбувалося тому, що вони були Бене Гессерит. Природно. Це єдине пояснення, якого вони потребували. Так діялося, бо вони напрактикувалися пристосовуватися одна до одної. У їхніх голосах відбувався танець щоденних рухів. Попри минуці непорозуміння, вони були партнерами.

«Мені бракуватиме цього».

— Можна детально передбачити болісні події, та цього ніколи не достатньо, — сказала вона. — Хто знає це краще за нас? Є серед нас та, що не вивчила б уроку Квізац Хадераха?

Пишномовність зайва. Лихе віщування не має змінити нашого курсу. Це змусило Беллонду мовчати. Бене Гессерит були цивілізованими. Не дикунами, що нападали на гонця з поганими вістями. Принижувати посланця? (*«Хто чекав би чогось корисного від такої особи?»*) Це схема, якої слід уникати за всяку ціну. *«Змушувати замовкнути тих, хто приносить недобрі вісті, думаючи, що глибока тиша смерті знищить ці вісті?»* Бене Гессерит знали краще! *«Смерть робить голос пророка гучнішим. Мученики насправді небезпечні».*

Одраде стежила, як рефлексивне усвідомлення поширюється кімнатою, дістаючись навіть найвищих рівнів.

«Сестри, ми вступаємо в тяжкі часи і мусимо це прийняти. Навіть Мурбелла це знає. А тепер вона знає, чому я так прагнула зробити з неї Сестру. Ми всі це знаємо так чи так».

Одраде обернулася і глянула на Беллонду. Жодного розчарування. Белл знала, чому вона не потрапила до числа обраних. *«Це наш найкращий курс, Белл. Інфільтруватися. Захопити їх, перш ніж вони здогадаються, що ми робимо».*

Звівши погляд на Мурбеллу, Одраде побачила шанобливе розуміння. Мурбелла почала отримувати перші пайки добрих порад від Інших Пам'ятей. Маніакальна стадія минула, вона

навіть наново відчула *прихильність* до Дункана. Можливо, із часом... Бене-гессеритський вишкіл гарантував, що вона сама судитиме Інші Пам'яті. Ніщо у Мурбелліній поставі не казало: «Залиш свої паршиві ради собі!» Вона мала історичні порівняння і не могла уникнути їхнього очевидного послання.

Не маршируй вулицями з іншими, що поділяють твої упередження. Гучні крики часто найлегше проігнорувати. «Ось що я маю на увазі — глянь на тих, що викрикують вміст своїх дурних голів! Хочеш мати щось спільне з ними?»

Я казала тобі, Мурбелло. А тепер суди сама. «Щоб створити зміни, муσιш знайти точки опори важелів і привести їх у дію. Стережися сліпих вуличок. Пропозиція високих посад — це звичний спосіб відволікти увагу тих, хто марширує. Не всі точки опори важелів містяться у владних кабінетах. Часто вони приховуються в економічних і комунікаційних центрах, і, доки ти цього не знаєш, із владних кабінетів немає жодної користі. Навіть лейтенанти можуть змінити наш курс. Не змінюючи рапорти, а приховуючи небажані накази. Белл відкладає накази, доки вважає їх неефективними. Інколи я віддаю їй накази з цією метою — щоб вона могла грати у свою гру відволікання. Вона це знає, а все ж веде свою гру. Знай це, Мурбелло! А після Поділу дуже ретельно вивчи мій виступ».

Гармонію було здобуто, але за певну ціну. Одріде дала знак, що Собор закінчено, добре знаючи, що не на всі питання дано відповідь, не всі їх навіть і поставлено. Але непоставлені питання профільровано Белл, тут вона й потрактує їх, як належить.

Найпильніші серед Сестер не питали. Вони вже знали її план.

Покидаючи Велику Спільну Залу, Одріде відчула, що приймає повне втягнення в ухвалені нею рішення, вперше розпізнаючи попередні вагання. Були й шкодування, та про них знатимуть лише Мурбелла й Шіана.

Ідучи за Беллондою, Одріаді думала про *«місця, куди я ніколи не потраплю, про речі, яких ніколи не побачу, окрім як їхнє відображення в житті когось іншого»*.

Це була форма ностальгії, сконцентрованої на Розсіянцях, і розуміння цього пом'якшило її біль. Там містилося надто багато всього, щоб його побачила одна особа. Навіть Бене Гессерит зі своїми нагромадженими пам'яттями не могли сподіватися піймати це все, включно з кожною цікавою деталлю. Повернення до грандіозних задумів. Велика Картина, Головна Течія. *«Спеціальність мого Сестринства»*. От основи того, чим займалися ментати: схеми, рухи течій, те, що несуть ці течії, і куди вони плывуть. Наслідки. Не карти, а потоки.

«Я принаймні зберегла в первісній формі ключові елементи нашої демократії, контрольованої судом присяжних. Одного дня мені можуть за це подякувати».

Шукай свободи — і станеш в'язнем своїх жадань. Шукай дисципліни — і знайдеш свою свободу.

Кодекс

— Хто очікував, що повітряний механізм ламається?

Раббі не адресував цього питання комусь конкретному. Сидів на низькій лаві з притиснутим до грудей сувоєм. Зміцнений сучасними засобами сувій однаково був старим і ламким. Раббі не мав певності щодо часу. Імовірно, середина ранку. Вони нещодавно поїли, можна сказати — поснідали.

— Я очікував.

Здавалося, він звертався до сувою.

— Пасха прийшла й відійшла, а наші двері були зачинені. Підійшла Ребекка, стала над ним.

— Прошу, Раббі. Як це допоможе Джошуа в його праці?

— Нас не покинули, — промовив Раббі своєму сувоєві. — Ми самі сховалися. Якщо нас не можуть знайти чужинці, де знайде нас той, хто міг би нам допомогти?

Зненацька він прошив Ребекку поглядом, його очі за окулярами скидалися на совині.

— Чи не ти принесла нам зло, Ребекко?

Вона знала, що він має на увазі.

— Сторонні завжди думають, що у Бене Гессерит є щось нечестиве.

— То тепер я, твій Раббі, Сторонній?

— Ти сам відсторонився, Раббі. Я говорю з погляду Сестринства, а це ти спонукав мене йому допомогти. Те, що вони роблять, часто нудне. Одноманітне, але не зле.

— Я спонукав тебе допомогти? Так, я це зробив. Вибач мені, Ребекко. Якщо до нас приєдналося зло, я це зробив.

— Раббі! Припини це. Вони розлогий клан. А все-таки зостаються аж надто чутливими і зберігають свій індивідуалізм. Чи розлогий клан нічого для тебе не значить? Чи моя гідність тебе ображає?

— Скажу тобі, Ребекко, що мене ображає. Я власноруч навчив тебе триматися книг, інших, ніж... — Він здійняв сувій, наче це був кийок.

— Не в книгах річ, Раббі. Ох, вони мають Кодекс, але це тільки збірка приписів. Деякі придатні, а інші годяться лише на те, щоб їх викинути. Вони завжди пристосовують свій Кодекс до поточних вимог.

— Існують книги, які не можуть бути *пристосовані*, Ребекко!

Вона глянула на нього з погано прихованим збентеженням. Так він бачив Сестринство? Чи це страх промовляв його устами?

Поруч неї став Джошуа, руки засмальцьовані, на чолі та щоках чорні смуги.

— Твоя підказка була слушною. Знову запрацювало. Не знаю, чи надовго. Проблема в тому, що...

— Ти не знаєш проблеми, — перебив його Раббі.

— Механічна проблема, Раббі, — сказала Ребекка. — Це поле не-покою деформує механізми.

— Ми не могли доставити сюди механізми, вільні від тертя, — промовив Джошуа. — Надто помітно, не кажучи вже про кошти.

— Не лише ваші механізми деформовано.

Джошуа глянув на Ребекку, звівши брови. «Що з ним не так?» То Джошуа теж довіряв бене-гессеритській прозорливості. Це ображало Раббі. Його паства шукала проводу деінде.

Тут Раббі її здивував:

— Думаєш, я ревнивий, Ребекко?

Вона похитала головою.

— Ти виявляєш таланти, — сказав Раббі, — а інші квапляться їх використовувати. Механізм відремонтували завдяки твоїй підказці? Ці... ці Інші Пам'яті підказали тобі?

Ребекка знизала плечима. Це був давній Раббі, якому годі було заперечувати в його власному домі.

— Я мав би тебе похвалити? — спитав Раббі. — Ти маєш владу? Будеш тепер нами правити?

— Ніхто цього не підказував, Раббі, а я — менше від усіх. — Вона була ображена і не збиралася цього приховувати.

— Вибач мені, дочко. Це те, що зветься «щиголь».

— Я не потребую твоєї похвали, Раббі. І, звичайно, вибачаю.

— Твої Інші можуть щось про це сказати?

— Бене Гессерит кажуть, що страх похвали походить із древньої заборони хвалити свою дитину, бо це може викликати гнів богів.

Він схилив голову.

— Трапляється інколи дрібка мудрості.

Джошуа мав розгублений вигляд.

— Піду спробую поспати. Мені не можна бути втомленим. — Він значуще глянув на машинний куток, звідки долинали тяжке скреготіння.

Пішов у притьмарений кінець покою, перечепившись по дорозі об дитячу іграшку. Вони zostалися самі.

Раббі ляснув по лаві поруч себе.

— Сядь, Ребекко.

Вона сіла.

— Я боюся за тебе, за нас, за все те, що ми представляємо. — Він випустив сувій. — Стільки поколінь ми були вірними. — Оббіг поглядом кімнату. — А тепер не маємо тут навіть міньяну¹.

¹ Міньян — в юдаїзмі кворум з десяти дорослих чоловіків (старших від 13 років), необхідний для спільного богослужіння і низки релігійних церемоній.

Ребекка втерла сльози з очей.

— Раббі, ти неправильно судиш про Сестринство. Вони хочуть лише вдосконалювати людей та їхні уряди.

— Так вони кажуть.

— Так я кажу. Правління — це форма мистецтва для них. Ти вважаєш це цікавим?

— Будиш мій інтерес. Чи ці жінки самі дурять себе снами про власну значущість?

— Вони думають про себе як про сторожових псів.

— Псів?

— *Сторожових* псів, що пильнують, коли можна викласти урок. Саме цього вони прагнуть. Ніколи не намагайся дати комусь урок, якщо він не може його засвоїти.

— Знову ці дрібки мудрості. — Його голос звучав сумно. — А самі вони правлять *мистецьки*?

— Вони вважають себе лавою присяжних з абсолютними повноваженнями, на які не може накласти вето жоден закон.

Він похитав сувоєм їй перед носом.

— Так я й гадав!

— Жоден *людський* закон, Раббі!

— Хочеш сказати, що ці жінки, які пристосовують релігію до своїх потреб, вірять... у силу, більшу за них самих?

— Їхня віра не узгоджується з нашою, Раббі, та я не думаю, що це зло.

— Що ж це за... за віра?

— Вони називають це «вирівнювальним дрейфом». Розглядають з погляду генетики і як інстинкт. Наприклад, надзвичайні батьки можуть мати дітей, ближчих до середнього рівня.

— Дрейф? І *це* віра?

— Тому вони уникають розголосу. Вони радниці, інколи навіть творці королів, але не хочуть бути мішенями першого плану.

— Цей дрейф... вони вірять, що існує Творець Дрейфу?

— Його існування не є їхнім засновком. Це лише рух, який можна простежити.

— Що ж вони роблять у цьому дрейфі?

— Вдаються до застережних заходів.

— Перед лицем Сатани, як на мене!

— Вони не протистоять потокові, а, схоже, лише рухаються впоперек нього. Роблять так, щоб він працював для них, використовуючи для цього зворотні вихори.

— Ойй!

— Древні майстри плавання під вітрилами добре це розуміли, Раббі. Сестринство має свого роду карти потоку, що підказують місця, яких слід уникати, і де слід докласти найбільших зусиль.

Він знову махнув сувоєм.

— Це не карта потоку.

— Ти не так це витлумачив, Раббі. Вони знають облуду віри у всемогутність машин. — Глянула на роботу механізмів. — Бачать нас у потоках, яким не можуть протистояти машини.

— Крихти мудрості. Не знаю, дочко. Я ще погодився б з тим, що вони втручаються в політику. Але у святі справи...

— Вирівнювальний дрейф, Раббі. Вплив мас на блискучих новаторів, які виходять за обмеження групи і творять нове. Навіть коли це нове нам допомагає, дрейф підхоплює новатора.

— Хто має казати, що допомагає, Ребекко?

— Я просто розповідаю, у що вони вірять. Вони розглядають оподаткування як доказ дрейфування, що відбирає вільну енергію, яка могла б творити більше нового. Кажуть, що особистість з підвищеною чутливістю помічає це.

— А ці... ці Всечесні Матрони?

— Вони вписуються в схему. Закрита владна група, що намагається зробити всіх потенційних суперників неефективними. Відсіювання блискучих умів. Притуплення інтелекту.

З машинного кутка долинуло тихе попискування. Не встигли вони й встати, як Джошуа проминув їх. Схилився над екраном, який показував, що діється на поверхні.

— Повернулись! — сказав він. — Дивіться! Копають просто над нами.

— Знайшли нас? — Голос Раббі звучав ледь не полегшено. Джошуа стежив за екраном.

Ребекка присунулася головою до його голови, пильно вичаючи копачів — десяткох чоловіків із сонним виразом очей, як у поневолених Всечесними Матронами.

— Копають навмання, — сказала Ребекка, випростовуючись.

— Ти певна? — Джошуа випростався і заглянув їй в обличчя, шукаючи таємного підтвердження.

Кожна бене-гессеритка могла б це розгледіти.

— Дивись сам. — Жестом вказала на екран. — Забираються. Пішли тепер у хлів для слів.

— Де їм і місце, — пробурмотів Раббі.

Здійснення придатних для використання виборів відбувається в горнилі інформаційних помилок. Таким чином Інтелект приймає можливість помилки. А коли абсолютні (безпомилкові) вибори невідомі, Інтелект ризикує вийти з обмеженими даними на арену, де помилки не лише можливі, а й необхідні.

Дарві Одраде

Мати Настоятелька не зійшла отак просто на борт ліхтера, щоб пересісти потім на перший-ліпший не-корабель у потрібному напрямку. Були плани, узгодження, стратегії — одна непередбачена обставина за іншою.

Це зайняло вісім гарячкових днів. Її розклад мусив точно збігатися з Теговим. Консультування Мурбелли пожирало години. Мурбелла мала знати, із чим стикалася.

«Знайди їхню ахіллесову п'яту, Мурбелло, і ти їх перемогла. Коли Тег атакує, залишайся на обсерваційному кораблі, але пильно стеж».

Одраде приймала детальні поради від усіх, хто міг їй допомогти. Тоді настала черга імпланта з життєсигналами, що мав шифрувати і передавати її таємні спостереження. Не-корабель і ліхтер далекого польоту слід було переобладнати, команду підібрав Тег.

Беллонда бурчала й нарікала, аж доки Одраде не втрутилася.

— Ти не даєш мені зосередитися! Це був твій намір? Ослабити мене? — Це сталося пізнього ранку, за чотири дні до відльоту. Погода ясна, але не по сезону холодна, повітря набрало відтінку охри від піщаної бурі, що вночі пройшла над Централлю.

— Собор був помилкою! — Беллонда мусила залишити останнє слово за собою.

Одраде різко повернулася до неї. Беллонда стала занадто їдкою.

— Це була необхідність!

— Можливо, для тебе! Попрощатися зі своєю *сім'єю*. А тепер залишиш нас тут, щоб ми перебирали брудну білизну одна одної.

— Ти прийшла сюди тільки для того, щоб поскаржитися на Собор?

— Мені не сподобалися твої останні коментарі стосовно Всечесних Матрон! Ти мала б порадитися з нами, перш ніж Розсіювати...

— Вони паразити, Белл! Настав нам час чітко це проартикулювати: відома слабкість. А що робить організм, коли його атакують паразити? — проголосила Одраде, широко вицирившись.

— Дар, коли ти прибираєш цієї... цієї псевдогумористичної пози, мені хочеться тебе задушити!

— А ти б усміхалася, якби це зробила, Белл?

— Бодай тебе, Дар! Одного з цих днів...

— У нас залишилося небагато спільних днів, Белл, і саме це тебе гризе. Відповідай на моє питання.

— Відповідай собі сама.

— Тіло із задоволенням приймає періодичне відвошивлення. Навіть узалежнені мріють про свободу.

— Ах. — З очей Беллонди визирнула ментатка. — Думаєш, що узалежнення від Всечесних Матрон може завдавати болю?

— Попри твій катастрофічний брак почуття гумору, ти й далі можеш функціонувати.

Беллондині вуста скривилися у жорстокій посмішці.

— Мені вдалося тебе розвеселити, — сказала Одраде.

— Дозволь, я поговорю про це з Там. Вона має кращу голову до стратегії. Хоча... Після Поділу вона пом'якшала.

Коли Беллонда пішла, Одріде відхилилася на спинку крісла і тихо засміялася. *Пом'якшала! «Не пом'якшай завтра, Дар, коли Ділитимешся».* Ментат перечіпляється об логіку і тужить за серцем. Бачить процес, переймається провалом. *Що робимо, коли... Розчиняємо вікна, Белл, і впускаємо здоровий глузд. Навіть веселоці. Відкладаємо серйозні справи на перспективу. Бідна Белл, моя Сестро з ганджем. Завжди знайдеться щось, що викличе твою нервовість.*

Одріде, поглинута думками, покинула Централь зранку в день відльоту — в інтроспективному настрої, стурбована тим, про що довідалася, Ділячись із Мурбеллою й Шіаною.

«Я стала поблажливою до себе».

Це не приносило полегшення. Її думки обрамлялися Іншою Пам'яттю та майже цинічним фаталізмом.

«Відрювання бджолиної цариці?»

Це було підказкою Всечесних Матрон.

«Але Шіана? І Там погоджується?»

Це несло в собі більше, ніж Розсіяння.

«Я не можу йти у твої дикі місця, Шіано. Моя задача — творити порядок. Я не можу ризикувати тим, на що відважилася ти. Існують різні види мистецтва й артистизму. Твій мене відлякує».

Допомагало втягування життів з Іншої Пам'яті Мурбелли. Мурбеллине знання було не лише потужним інструментом проти Всечесних Матрон, а й повним тривожних нюансів.

«Не гіпнотранс. Використовують клітинну індукцію, побічний наслідок своїх клятих Т-зондів! Неусвідомлений примус. Як спокусливо використати це для нас. Але саме в цьому Всечесні Матрони найвразливіші — через величезний вміст несвідомого, замком для якого є їхнє власне рішення. Ключ Мурбелли тільки підкреслює його небезпеку для нас».

Вони дісталися Леговища посеред вітровію, що вдарив їх, коли вони вийшли з автівки. Одріде відмовилася від пішого проходу крізь рештки садів і виноградників.

«Виїжджаєш востаннє?» Таке питання читалося в Беллондиних очах, коли вона прощалася. І в насуплених бровах Шіани.

«Чи прийняла Мати Настоятелька моє рішення?»

«Тимчасово, Шіано. Тимчасово. Та я не попередила Мурбеллу. Тож... можливо, поділяю думку Там».

Дортуйла, що йшла на чолі групи Одраде, здавалася відчуженою, заглибленою в себе.

«Це зрозуміло. Вона там була і бачила, як пожирали її Сестер. Відваги, Сестро! Ми ще не подолані».

Лише Мурбелла на вигляд приймала це спокійно, але думками забігала вперед, до зіткнення Одраде з Павучою Королевою.

«Чи достатньо я озброїла Матір Настоятельку? Чи має вона нутряне знання, наскільки це буде небезпечно?»

Одраде відкинула ці думки. Існували речі, які слід було зробити по дорозі. І найважливіша з них — нагромадження її енергії. Всечесних Матрон можна аналізувати майже поза реальністю, але справжня конфронтація буде розіграватися на ходу — як джазова п'єса. Ідея джазу їй подобалася, хоча музика не давала їй зосередитися через присмак давнини і заглиблення в дикість. А однак джаз говорив про життя. Не буває двох ідентичних п'єс. Гравці реагували на те, що отримували від інших: джаз.

«Підкріпи нас джазом».

Повітряні та космічні мандрівники нечасто переймаються погодою. Пробийся крізь минущі перепони. Покладайся на Погодну службу, що має забезпечити вікна зльоту крізь бурі та хмарне покривало. Винятком були пустельні планети, і їхні особливості невдовзі доведеться ввести до рівнянь Капітули. Багато змін, зокрема й повернення до фрименських поховальних практик. Видобування з тіл води і поташу.

Одраде говорила про це, коли вони чекали транспорту до корабля. Ця широка смуга спекотної гарячої землі, що тяглася

довкола екватора планети, невдовзі почне генерувати небезпечні вітри. Одного дня постане коріолісова буря: з доменної печі внутрішньої пустелі виривається вітер зі швидкістю сотень кілометрів за годину. Дюна бачила вітри зі швидкістю, більшою за 700 км/год. Навіть космічні ліхтери помічали таку силу. Повітряні подорожі корилися постійним капризам умов на поверхні. А ламка людська плоть мусила шукати будь-якого можливого притулку.

«Як ми завжди й чинили».

Чекальня Летовища була старою. Камінь усередині і ззовні, їхній перший головний будівельний матеріал тут. Спартанські слінгокрісла і низькі столи з відлитого пласу були новішими. Питань економії не слід ігнорувати, навіть якщо йдеться про Матір Настоятельку.

Ліхтер постав у вихорі куряви. Жодних дурниць на кшталт амортизації силовими підвісками. Це буде швидкий стрибок із незручними підгананнями, але не такий високий, щоб ушкодити тіло.

Одраде почувалася майже безтілесною, прощаючись і віддаючи Капітулу під владу тріумвірату Шіани, Мурбелли і Беллони. Останнє, що вона сказала:

— Не заважайте Тегові. І я не хочу, щоб із Дунканом сталося щось лихе. Ти мене чуєш, Белл?

Вони вдалися до всіх технологічних чудес, які тільки могли здобути, а все ж не зуміли уникнути того, що густа піщана буря майже засліпила їх при зльоті. Одраде заплющила очі і погодилася з фактом — вона не зможе востаннє побачити свою кохану планету інакше, ніж зі значної висоти. Отямилася від звуку причалювання. Транспортник-«жужукар» чекав їх у коридорі відразу ж за шлюзом. Із дзижчанням розвіз їх до помешкань. Тамелейн, Дортуїла і аколітка з обслуги зберігали мовчання, поважаючи бажання Матері Настоятельки заглибитися у власні думки.

Принаймні помешкання були знайомими, стандартними для бене-гессеритських кораблів: невелика їдальня, облицьована простим пласом однотонної світло-зеленої барви; ще менша спальна кімнатка зі стінами того ж кольору і вузьким твердим ліжком. Знали уподобання Матері Настоятельки. Одраде зазирнула до стандартизованої лазнички й туалету. Звичне приміщення. Суміжні помешкання Там і Дортуїли були схожими. Пізніше буде час глянути на переобладнання корабля.

Тут було все необхідне. Зокрема й ненав'язливі елементи психологічної підтримки: приглушені кольори, звичне умеблювання, атмосфера, що не збурює жодного її ментального процесу. Вона віддала накази стосовно зльоту, а тоді повернулася до їдальні.

На низькому столику чекала їжа — сині плоди, солодкі й схожі на сливи, пікантна жовта намазка на хлібі, пристосована до енергетичних потреб. Дуже добре. Одраде придивилася до виділеної їй аколітки, зайнятої своєю скромною працею — впорядкуванням речей Матері Настоятельки. Якусь секунду не могла згадати її імені, тоді... *Суйпол*. Маленька чорнявка з круглим спокійним личком і відповідними манерами. *«Не з найблискучіших, але ефективність гарантована»*.

Зненацька Одраде вразило, що в цих призначеннях містився елемент бездушності. *«Нечисленний супровід, щоб не образити Всечесних Матрон. І звести наші втрати до мінімуму»*.

— Ти розпакувала всі мої речі, Суйпол?

— Так, Мати Настоятелько. — Дуже горда, що її обрали для такого важливого доручення. Це читалося з її рухів, коли вона виходила.

«Є речі, яких ти не можеш розпакувати для мене, Суйпол. Я ношу їх у своїй голові».

Жодна бене-гессеритка з Капітули не покидала планети, не прихопивши з собою деякого тягаря шовінізму. Інші місця ніколи не могли бути такими гарними й спокійними — такою приємною оселею.

Але це та Капітула, якою вона була колись.

Це було питання пустельної трансформації, яке вона досі не розглядала під цим кутом зору. Капітула усувалася сама. Піти, щоб ніколи не повернутися, принаймні за життя тих, хто знає її тепер. Наче тебе покидає хтось із любих батьків — зі зневагою і злістю.

Більше нічого не значиш для мене, дитино.

Коли вони лише долали шлях, щоб стати Превелебними Матерями, рано засвоїли: подорож може бути способом мирного відпочинку. Одріде мала намір повністю скористатися такою можливістю і відразу ж після їди сказала своїм супутницям:

— Усі дрібні справи я доручаю вам.

Суйпол послали прикликати Тамелейн. Одріде говорила з Там у звичній для неї самої стислій манері:

— Оглянь переобладнання і скажи, що я маю побачити. Візьми Дортуйлу.

— У неї добра голова. — Велика похвала для Там.

— Коли завершимо, ізолюйте мене від усього, наскільки це можливо.

Частину польоту Одріде провела, пристебнувшись ремнями до ліжка і зайнявшись складанням того, що вона вважала своєю останньою волею та заповітом.

«А хто буде виконавцем?»

Вона особисто обрала б Мурбеллу, надто ж після Поділу з Шіаною. Але... прибудна дитина Дюни залишалася вагомою кандидаткою, якщо авантюра з Перехрестям провалиться.

Дехто вважав, що кожна Превелебна Мати може служити, якщо на неї покладуть таку відповідальність. Але не за цих

часів. Не з такою розстановкою тенет. Всечесні Матрони на-вряд чи уникнуть наготованої для них пастки.

«Якщо ми правильно їх оцінили. А дані Мурбелли свідчать: ми зробили все, що в наших силах. Отвір, яким мають ввійти Всечесні Матрони, відкрито, і який же принадний вигляд це матиме. Не розгледять глухого кута, доки не заглибляться в нього. А тоді буде запізно!

Та що, коли ми зазнаємо невдачі?»

Ті, хто виживе (якщо хтось виживе), зневажатимуть Одрраде.

«Я часто почувалася приниженою, але ніколи не була об'єктом зневаги. А все-таки моє рішення може ніколи не здобути схвалення Сестер. Я принаймні не виправдовувалася... навіть перед тими, з ким Ділилася. Вони знають, що моя відповідь походить з темряви перед світанком людства. Кожна з нас може зробити щось недоречне, навіть дурне. Але мій план може принести нам перемогу. Ми не «просто виживемо». Наш Грааль вимагає, щоб ми втрималися разом. Люди нас потребують! Інколи вони потребують релігії. Інколи мусять просто знати, що їхні вірування такі ж порожні, як і надії на шляхетність. Ми їхнє джерело. Коли маски будуть зняті, залишиться Наша Ніша».

Тут вона відчула, що корабель несе її в західну. Дедалі ближче до страхітливої загрози.

«Я йду до сокири, а не вона до мене».

Нема й гадки про цілковите винищення цього ворога. Це неможливо, відколи Розсіяння значно збільшило людську популяцію. Гандж у схемах Всечесних Матрон.

Тонке попискування та мерехтіння оранжевого світла — сигнал прибуття — вирвали її з відпочинку. Вона звільнилася з ременів і разом із Там, Дортуїлою й Суйпол, що трималися відразу ж позаду, слідом за провідником пішла до транспортного шлюзу, де до корабля було пришвартовано ліхтер

далекого польоту. Одраде глянула на ліхтер, який можна була побачити на сканерах переділки. Неймовірно малий!

«Це лише дев'ятнадцять годин, — казав Дункан. — Та це максимально близько, як ми сміємо підвести не-корабель. Вони напевне мають сенсори Простороскладки довкола Перехрестя».

Белл уперше погодилася. *«Не ризикуй кораблем. Він там для того, щоб розвідати зовнішню оборону і приймати твої передачі, а не просто доставити Матір Настоятельку»*. Ліхтер був передовим сенсором не-корабля, мав сигналізувати про те, із чим зустрівся.

«Та найпередовіший сенсор — я, крихке тіло з ламкими інструментами».

У шлюзі були вказівні стрілки. Одраде пішла першою. Не-велику трубу здолали в режимі вільного падіння. Несподівано для себе Одраде опинилася в напрочуд багатій кабіні. Суйпол, приземлившись позаду, розпізнала обстановку, і це додало їй бал, за оцінкою Одраде.

— Це був корабель контрабандистів.

Їх чекала одна особа. Судячи із запаху, чоловік, але його обличчя закривав непрозорий каптур пілота, найжачений конекторами.

— Усім застібнути ремені.

Голос, донесений цими інструментами, був чоловічим.

«Його вибрав Тег. Він буде найкращим».

Одраде прослизнула у сидіння за портом приземлення і знайшла грудкуваті виступи, що розкрутилися в ремінну сітку. Почула, як інші виконують команду пілота.

— Усі пристебнулися? Залишайтеся так до мого наказу. — Голос долинав з плавучого голосника за його сидінням біля консолі керування.

— Бап! — відірвалася пуповина. Одраде відчула легкі рухи, але вид у реле біля неї показав, що не-корабель напрочуд швидко віддалявся. Зник з очей.

«Рушає у своїх справах, перш ніж хтось встигне його простежити».

Ліхтер виявився несподівано швидким. Сканери інформували про планетарні станції та перехідні бар'єри на відстані понад вісімнадцять годин польоту, але підморгування їхніх ідентифікаційних крапок було видиме лише тому, що це світло підсилювалося. Віконечко сканера підказувало, що об'єкти станції можна буде розгледіти неозброєним оком трохи більше, ніж за дванадцять годин.

Зненацька відчуття руху припинилося, Одріде більше не відчувала прискорення, про яке сповіщали їй очі. *«Кабіна з силовими підвісками. Іксіанська технологія нуль-поля для такого малого кораблика».* Звідки Теґ його роздобув?

«Я не маю потреби знати. Навіщо розповідати Матері Настоятельці, де розташована кожна дубова плантація?»

Вона стежила, як упродовж години почалися сенсорні контакти, і мовчки подякувала Айдаґо за його проникливість.

«Починаємо пізнавати цих Всечесних Матрон».

Захисна схема Перехрестя була тепер очевидно навіть без аналізу сканера. Площини, що перекриваються! Саме так, як передбачив Теґ. Зі знанням про розміщення бар'єрів люди Теґа могли зіткати ще одну кулю довкола цієї планети.

«Це не може бути так просто».

Невже Всечесні Матрони такі впевнені у своїй нездоланній силі, що ігнорують елементарні заходи безпеки?

Четверта Планетарна Станція послала виклик, коли їх відділяло трохи менше трьох годин дороги.

— Назвіть себе!

Одріде почула в цій команді попередження «бо інакше».

Відповідь пілота, вочевидь, стала для спостерігачів несподіванкою:

— Ви прибуваєте малим контрабандистським кораблем?

«Отже, вони це розпізнали. Тег знову мав рацію».

— Я збираюся спалити сенсорне обладнання в розгоні, — сповістив пілот. — Це дасть нам додаткову тягу. Перевірте, чи всі надійно пристебнуті.

Четверта Станція помітила це.

— Чого ви збільшили швидкість?

Одраде похилилася вперед.

— Повтори пароль і скажи, що наша група втомилася від надто довгого перебування в обмеженому просторі. Додай, що я забезпечена запобіжним передавачем життесигналів, щоб перестерегти моїх людей у разі моєї смерті.

«Вони не знайдуть шифру! Кмітливий Дункан. Чи здивується Белл, виявивши, що він приховав у Кораблесистемі? "Більше романтики!"»

Пілот передав її слова. У відповідь отримав наказ:

— Зменшіть швидкість і дотримуйтесь цих координат при посадці. Від цього моменту ми беремо на себе керування вашим кораблем.

Пілот торкнувся жовтої панелі на своїй клавіатурі.

— Саме так, як казав башар. — У його голосі лунало злорадство. Він скинув каптур з голови й обернувся.

Одраде була шокована.

«Кіборг!»

Обличчя було металевою маскою з двома блискучими срібними кульками замість очей.

«Ступаємо на небезпечний ґрунт».

— Вам не сказали? — спитав він. — Не витрачайте жалощів намарне. Я був мертвим, а це дало мені життя. Це Клербі, Мати Настоятелько. Коли ж я помру цього разу, то куплю собі життя гхоли.

«Прокляття! Ми розплачуємося монетами, які в нас можуть не прийняти. Надто пізно щось міняти. І це був план Тега. Але... Клербі?»

Ліхтер приземлився плавно, що свідчило про чудове керування Четвертої Станції. Одраде розпізнала цю мить, бо окультурений ландшафт на моніторі її сканера перестав рухатися. Нуль-поле вимкнено, вона відчула гравітацію. Люк просто перед нею відкрився. Температура приємна, тепло. Галас назовні. Діти змагаються в якійсь грі?

З багажем, що плив позаду, вона зійшла на короткі східці й побачила, що галас справді долинав від великої групи дітей на сусідньому полі. Усі дівчатка, старші підлітки. Буцали головою по м'ячу з силовими підвісками, перекидаючи його туди-сюди. Пищали і вигукували під час гри.

«Постановка спеціально для нас?»

Одраде вирішила, що це цілком імовірно. На цьому полі було близько двох тисяч молодих жінок.

«Гляньте, скільки рекрутів до нас прибуває!»

Ніхто їх не вітав, але Одраде побачила знайому будівлю на брукованій вулиці ліворуч від себе. Вочевидь, витвір Космічної Гільдії з недавно доданою вежею. Вона говорила про вежу, роззираючись довкола і передаючи через імплант дані про зміни у Тегових планах місцевості. Хоча жоден, хто будь-коли бачив будівлю Гільдії, не міг помилитися щодо цього місця.

Тож на цій планеті все було, як і на інших планетах Перехрестя. Десь у записах Гільдії були її серійний номер і код. Планета так довго була під контролем Гільдії, до Всечесних Матрон, що в перші моменти сходження з облавка, коли вони відчули ґрунт під ногами, все навколо мало особливий присмак Гільдії. Навіть гральне поле спроектоване для зустрічей Навігаторів просто неба в їхніх величезних контейнерах з меланжевим газом.

Присмак Гільдії. Він складався з іксіанської технології та навігаторського дизайну — будівлі, закручені довкола простору в найбільш енергоощадний спосіб, прямі доріжки, кілька рухомих тротуарів. Тротуари поглинали надто багато

енергії, а потребували їх лише ті, кого зв'язувала гравітація. Біля Летовища не було жодних квіткових насаджень. Легко могли стати жертвою випадкового знищення. І ця вічна сірість усієї конструкції — не срібна, а тьмяна, як шкіра тлейлаксу.

Велика споруда ліворуч від неї мала опуклу форму з виступами: одні округлі, інші загострені. Це не був пишний готель. Містив, звичайно, і багаті кімнатки, але нечисленні, для дуже поважних персон, переважно інспекторів Гільдії.

«Тег вкотре мав рацію. Всечесні Матрони зберегли наявні споруди з мінімальними перебудовами. Вежа!»

Тут Одріде нагадала собі: *це не лише інший світ, а й інший соціум з власним соціальним клеєм*. Вона оволоділа цим знанням завдяки Поділу з Мурбеллою, але не вважала, наче глибоко збагнула, що поєднувало Всечесних Матрон. Це, безперечно, була не лише жадоба влади.

— Прогуляймося, — сказала вона і першою рушила по бруківаній доріжці до величезної споруди.

«Бувай, Клербі. Підірви свій корабель якомога швидше. Нехай це буде нашою першою великою несподіванкою Всечесним Матронам».

Коли вони наблизилися до споруди Гільдії, та начебто здійнялася ще вище.

Щоразу, коли Одріде бачила одну з цих функціональних конструкцій, найдивнішим для неї було те, що хтось їх дуже ретельно запланував. Усі деталі мали своє призначення, хоч інколи треба було покопатися, шукаючи його. При багатьох виборах бюджет диктував зниження якості, будівлі радше мали бути витривалими, ніж розкішними чи приємними для очей. Компроміс, як більшість компромісів, не вдовольняв нікого. Контролери Гільдії, без сумніву, нарікали на ціну, а теперішні мешканці досі могли дратуватися через хиби. Байдуже. Ось річ, відчутна на дотик. Вона тут для використання просто зараз. Черговий компроміс.

Вестибюль був меншим, ніж вона сподівалася. Деякі зміни інтер'єру. Лише близько шести метрів завдовжки і, либонь, чотири завширшки. Вікно рецепції праворуч від входу. Одраде послала Суйпол зареєструвати їхню групу, а іншим наказала чекати на відкритому просторі, на належній відстані одна від одної. Не можна було виключати підступу.

Дортуїла, вочевидь, очікувала цього. Мала такий вигляд, наче заздалегідь змирилася з усім.

Одраде провела ретельну інспекцію та прокоментувала їхнє оточення. Сила-силенна комунікаторів, але решта...

Входячи в такі місця, вона завжди почувалася, як у музеї. Інша Пам'ять запевняла, що готелі такого сорту не зазнавали значних змін впродовж епох. Вона знайшла прототипи у найранніших часах. Зблиск минулого у канделябрах — гігантських блискучих предметах, що імітували електричні пристрої, але були оснащені світлокулями. Два з них домінували на стелі, наче уявні космічні кораблі, що у своїй славі спускаються з порожнечі.

Тут були й інші проблиски минулого, які помітило б небагато постояльців готелю цього віку. Приміщення рецепції за заґратованим вікном, простір очікування із перемішаними сидіннями і незручним освітленням, знаки, що показували напрямок до служб — ресторанів, наркосалонів, конференц-барів, плавальних басейнів та інших тренувальних зал, кімнат автомасажу і таке інше. Від древніх часів змінилися лише мова та спосіб запису. Якби примітиви докосмічних часів розуміли мову, то розпізнали б і знаки. Це було місце тимчасового постою.

Багато установок безпеки. Деякі скидалися на витвори Розсіяння — Ікс і Гільдія ніколи не марнували золота на комунікатори та сенсори.

Шалений танець робослуг на території рецепції — кидаються туди-сюди, прибирають, збирають сміття, показують дорогу новоприбулим. Четвірка іксіан випереджала групу

Одраде. Вона звернула на них пильну увагу. Які самовпевнені, але й перелякані.

Тренований погляд бене-гессеритки розпізнавав іксіан, хоч би як вони маскувалися. Базисна структура їхнього суспільства забарвлювала окремі індивідуальності. Іксіани демонстрували Хогбенівське ставлення до науки¹: політичні та економічні потреби визначали допустимі дослідження. Це вказувало, що невинна наївність іксіанських суспільних мрій стала дійсністю бюрократичного централізму — нової аристократії. Тож вони хилилися до занепаду, якого не міг зупинити жоден компроміс, укладений цією іксіанською групою з Всечесними Матронами.

«Хай яким буде наслідок нашого протистояння, Ікс помирає. І ось доказ цього: великі іксіанські інновації не з'явилися вже впродовж століть».

Повернулася Суйпол.

— Нас просять почекати супроводу.

Одраде вирішила негайно розпочати переговори словами, призначеними для Суйпол, комунікаторів і слухачів на небі.

— Суйпол, ти помітила цих іксіан перед нами?

— Так, Мати Настоятелько.

— Добре закарбуй їх у пам'яті. Це витвори присмертного суспільства. Було б наївно очікувати, що якась бюрократія візьме блискучі інновації та добре їх використає. Бюрократія ставить різні питання. Знаєш які?

— Ні, Мати Настоятелько. — Промовила ці слова, пильно озирнувшись навколо.

«Вона знає! Але бачить, що я роблю. Що з цього впливає? Я неправильно її оцінила».

¹ Можливо, мається на увазі Ланселот Хогбен (Lancelot Thomas Hogben), вчений і популяризатор науки.

— Це типові питання, Суйпол. Хто отримає грант? Кого звинуватять, якщо виникнуть проблеми? Чи змінить це структуру влади за рахунок наших робочих місць? А може, зробить так, що якийсь допоміжний відділ стане важливішим?

Суйпол кивала головою, як за сигналом, але її поглядання на комунікатори могло бути не таким помітним. Та дарма.

— Це політичні питання, — сказала Одраде. — Вони показують, як бюрократичні мотиви прямо суперечать потребі адаптивності — пристосування до змін. Адаптивність — першорядна умова виживання.

«Час порозмовляти відверто з нашими господарями».

Одраде звела погляд угору, вибравши аж надто промовистий комунікатор у канделябрі.

— Зверни увагу на цих іксіан. Їхній «розум у детерміністичному Всесвіті» поступився місцем «розуму в необмеженому Всесвіті», де все може статися. Творча анархія — ось шлях до виживання в цьому Всесвіті.

— Дякую за цей урок, Мати Настоятелько.

«Будь благословенна, Суйпол!»

— Після всього їхнього досвіду з нами, — сказала Суйпол, — вони напевне більше не сумніваються у нашій вірності одна одній.

«Бережи її, доле! Вона готова до Агонії, але може ніколи її не побачити».

Одраде могла лише погодитися з висновком аколітки. Згода зі звичаями Бене Гессерит йшла зсередини, від тих деталей, за якими постійно стежили і які тримали порядок у їхньому домі. Це був не філософський, а прагматичний погляд на свободу волі. Усі вимоги, які могло поставити Сестринство, аби прокласти собі дорогу в неприязному Всесвіті, полягали у скрупульозному дотриманні взаємної вірності, злагоди, викуваної в Агонії. Капітула і її нечисленні вцілілі філії були школою порядку, що ґрунтувався на єднанні і Поділі.

Не на невинності. Це вже давно втрачено. Порядок надійно коренився в політичній свідомості та погляді на історію, незалежному від інших законів і звичаїв.

— Ми не машини, — сказала Одраде, кинувши позірк на автомати довкола них. — Ми завжди покладаємося на особисті взаємозв'язки, ніколи не знаючи, куди вони можуть нас завести.

Тамелейн підступила до Одраде, стала збоку.

— Не вважаєш, що вони мали хоча б вислати нам звістку?

— Вони вже вислали звістку, Там, коли помістили нас у другосортний заїзд. А я відповіла.

Врешті-решт, усе відомо, бо ти хочеш вірити, що знаєш.

Дзен-сунітський коан

Тег глибоко вдихнув. Гамму лежала просто перед ним, точнісінько там, де, згідно з його навігаторами, вона мала міститися після їхнього виходу з Простороскладки. Він стояв поруч із настороженою Стреггі. Бачив Гамму на дисплеях командного відсіку свого флагманського корабля.

Стреггі не подобалося, що він стояв на ногах, а не сидів на її плечах. Вона почувалася зайвою серед військового обладнання. Не зводила погляду з мультипроекторних дисплеїв у командному центрі. Обвішані чужосвітським начинням помічники, які діловито входили й виходили з капсул і секцій, знали, що роблять. Вона ж мала тільки млисте уявлення про їхні функції.

Комунікаційний пульт у Тега під долонями, через який він передавав накази, підтримували силові підвіски. Командне поле оповивало його руки слабким синім напівсвітлом. Срібляста підкова, яка з'єднувала його з силами нападу, легко лежала йому на плечах. Відчуття було знайомим, хоча порівняно з його малим тілом вона була значно більшою, ніж ком-з'єднання з минулого життя.

Ніхто з його оточення більше не сумнівався, що це їхній славетний башар у дитячому тілі. Приймали його накази швидко й охоче.

Із цієї відстані цільова система виглядала звичайно: сонце та його бранки-планети. Але Гамму в центрі фокусування не була звичайною. Там народився Айдаго, там тренувався його гхола, там йому повернули первісну пам'ять.

«*І там змінився я*».

Тег не міг пояснити того, що він виявив у собі після пережитих на Гамму потрясінь. Фізичну швидкість, що висувувала його плоть, і спроможність *бачити* не-кораблі, локалізувати їх в уявному полі як просторовий блок, відтворений у його мозку.

Він підозрював у цьому дикі прояви чогось закладеного в Атрідівських генах. У ньому ідентифіковано клітинні маркери, але не їхнє призначення. Це був спадок, у якому бенегессеритські Розпорядниці схрещення бабралися впродовж епох. Не було сумніву, що вони визнають ці вміння потенційно небезпечними для себе. Могли їх використовувати, але він напевне втратив би свободу.

Викинув з голови ці рефлексії.

— Посилайте приманки.

«*Акція!*»

Тег перебував у знайомому для себе стані. Коли планування добігло кінця, з'явилося почуття свіжості, як після підйому на висоту. Теорії сформульовано, альтернативи старанно опрацьовано, підлеглих розіслано, всіх детально проінструковано. Його ключові командири підрозділів записали Гамму в пам'ять — де можна здобути допомогу партизанів, кожну криївку, кожен відомий укріплений пункт і які шляхи доступу найбільше вразливі. Він особливо застерігав їх перед Футарами. Не слід забувати про ймовірність, що тварини-гуманоїди можуть бути союзниками. Повстанці, які допомагали гхолі Айдаго втекти з Гамму, вперто наполягали, що Футарів створено для полювання на Всечесних Матрон і знищення їх. Знаючи звіти Дортуїли та інших, можна б навіть пожаліти Всечесних Матрон, якщо це правда. От тільки шкода жаліти тих, хто ніколи не жалів інших.

Атака розгорталася, як було заплановано: кораблі-розвідники опускають завісу з пасток, тяжкі транспортники займають

ударні позиції. Тег став зараз тим, що називав «інструмент моїх інструментів». Тяжко було відрізнити, хто віддавав накази, а хто реагував на них.

«А тепер делікатна частина».

Слід остерігатися невідомих величин. Добрий командир чудово це розуміє. Невідоме трапляється завжди.

Приманки наблизилися до захисного периметра. Він бачив ворожі не-кораблі та сенсори Простороскладки — блискучі точки, розставлені в його свідомості. Тег наклав ці точки на позиції своїх сил. Кожен відданий наказ мусить справляти таке враження, наче він походить із плану битви, відомого їм усім.

Відчув вдячність, що Мурбелла не приєдналася до нього. Будь-яка Превелебна Мати могла розпізнати обман з його боку. Але ніхто не ставив під сумнів наказ Одріде, щоб Мурбелла зі своєю групою чекала на безпечній відстані.

«Це потенційна Мати Настоятелька. Добре її охороняй».

Нищівні вибухи приманок почалися із хаотичних спалахів довкола планети. Він схилився вперед, вдивляючись у проєкції.

— Є схема!

Це була не така вже й схема, але його слова збудили віру й прискорили биття сердець. Ніхто не сумнівався, що башар розгледів слабке місце оборони. Його руки замерехтіли над ком-пультом, посилаючи їхні кораблі вперед у блискучій демонстрації, що засипала простір за ними уламками ворожих укріплень.

— Усе гаразд. Уперед!

Він ввів курс флагманського корабля просто в Навігацію, тоді зосередив усю увагу на керуванні вогнем. Беззвучні вибухи наповнили простір довкола них, коли флагманський корабель змів усілілі елементи охорони периметра Гамму.

— Ще приманки! — наказав він.

На проєкційних дисплеях замерехтіли кулі білого світла.

Увага в командному відсіку зосереджувалася на дисплеях, а не на башарові. *Несподіванка!* Тег, який мав у цьому заслужену славу й підтверджував свою репутацію.

— Як на мене, це напрочуд романтично, — сказала Стреггі.

Романтично? У цьому не було романтизму. Часи романтизму минули і досі ще не повернулися. *Плани* насилля може оточувати певний ореол. Він це приймав. Історики створили власний бренд «драма-плюс-романтизм». Але зараз? Це був час адреналіну! Романтизм не давав зосередитися на потребах. Мусив бути внутрішній холод, виразна й недоторканна межа між розумом і тілом.

У той час як Тегові руки рухалися навколо ком-пульту, він зрозумів, що змусило Стреггі сказати це. Щось первісне, пов'язане зі смертю та нищенням, які творилися тут. Це була мить, вирвана з нормального порядку. Тривожне повернення до древніх племінних зразків.

Вона відчула в грудях биття тамтамів і голоси, що скандували: «Убий! Убий! Убий!»

Його візія захисних не-кораблів показувала панічну втечу вцілілих.

«Добре! Паніка — це спосіб розпорозити та ослабити ворогів».

— Ось Бароні.

Айдаго нагадав йому стару Харконненівську назву цього розлогого міста з гігантською чорною брилою пласталі в центрі.

— Сідаємо на північному Леговищі.

Він промовив ці слова, але накази віддавали його руки.

«А тепер швидко!»

Упродовж короткого часу, коли вони висаджували війська, не-кораблі були видимими і вразливими. Він тримав укупі цілісність сил, що реагували на його ком-пульт, а відповідальність була тяжкою.

— Це лише обманний маневр. Входимо і виходимо, завдавши серйозних ушкоджень. Наша справжня ціль — Перехрестя.

У його пам'яті постало прощальне напучування Одріде: «Всечесні Матрони мусять дістати урок, якого ніколи досі не мали. Нападї на нас — і зазнаєш тяжких ушкоджень. Натисни на нас — і біль може бути надзвичайним. Вони чули про бене-гессеритські покарання. Ми цим славимося. Без сумніву, Павуча Королева хихотїла собі. Мусиш втовкти це хихотїння їй у горлянку!»

— Покинути корабель!

Це була хвилина вразливості. Простір над ними був порожнім, але зі сходу досередини вигиналися дугами вогненні списи. Його стрільці впораються з цим. Він зосередився на можливості того, що не-кораблі ворога повернуться в самогубчїй атаці. Проекції з командного відсіку показували, як його бойові кораблі-молоти і транспортники виливаються з трюмів. Ударна сила, броньована еліта на силових підвісках, уже захищала периметр.

Виїхали рухомі комунікатори, що мали поширювати поле його спостереження й пересилати зблизька деталі операції. Комунікація — ключ до гнучкого командування, та ще вона показувала криваві руйнування.

— Усе чисто!

Пролунав сигнал у відсіку.

Він здійнявся над Летовищем і перейшов у зону повної невидимості. Тепер лише ком-з'єднання давали захисникам вказівку щодо його позиції, але її маскували передавачі приманок.

Проекція представляла страхїтливий прямокутник древнього Харконненівського центру. Його збудовано зі світлопоглинального металу як блок для ув'язнення рабів. Еліта жила зверху, у віллах між садів. Всечесні Матрони повернули цїй споруді її давній гнобительський характер.

У полі зору з'явилися його три гігантські кораблі-молоти.

— Очистити верх цієї штуковини! — наказав він. — Стерти все дочиста, але з якнайменшими пошкодженнями будівлі. Знав, що його слова зайві, але говорив, щоб звільнитися. Усі в силах нападу знали, чого він хоче.

— Передати рапорти! — наказав він.

З підкови на його раменах почала напливати інформація. Він перекинув її на допоміжні носії. Комунікатори показували, що його війська очищають периметр. Битва у небі та на землі йшла повним ходом у радіусі щонайменше п'ятдесяти кілометрів. Усе розвивалося набагато краще, ніж він сподівався. Тож Всечесні Матрони тримали своє тяжке озброєння поза планетою, не сподіваючись такої зухвалої атаки. Знайома поведінка, і він був вдячний Айдаго, що це передбачив.

«Вони засліплені силою. Думають, що тяжке озброєння призначено для космосу, а на поверхні планети слід тримати легкі. Тяжке озброєння можна доставити вниз у разі потреби. Нема сенсу тримати його на планеті. Воно споживає надто багато енергії. Крім того, усвідомлення всього цього важкого залізничя над головою справляє заспокійливий ефект на поневолену популяцію».

Концепції Айдаго, що стосувалися озброєнь, були нищівними.

«Ми схильні зосереджувати наш розум на тому, що, на нашу думку, знаємо. Снаряд — це снаряд, навіть якщо його зменшено до контейнера з отрутою чи біозброєю».

Інновації в захисному спорядженні покращили мобільність. Вбудовувати в обмундирування, де це можливо. Ще Айдаго повернув щити з їхньою страшною руйнівною силою при влучанні променя лазеростріла. Щити на силових підвісках, приховані в чомусь, що скидалося на солдатів (а насправді було надутими мундирами). Вогонь лазеростріла по них спричиняв ядерний вибух, що очищав значну територію.

«Перехрестя виявиться такою ж легкою мішенню?»

Тег сумнівався у цьому. Необхідність змушує швидко адаптуватися до нових методів.

«Можуть доставити щити на Перехрестя впродовж двох днів».

І не мають жодних обмежень щодо їх вжитку.

Він знав, що щити домінували в Старій Імперії, а причиною цього був дивний набір слів, званий Великою Конвенцією. Люди честі не зловживали зброєю свого феодального суспільства. Якщо ти зганьбив Конвенцію, люди рівного з тобою стану єднали сили й оберталися проти тебе. Ба більше, існувало нематеріальне «обличчя», яке вони називали «гордістю».

«Обличчя! Моя позиція в зраї».

Для деякого важливіша за саме життя.

— Це дуже мало нам коштувало, — сказала Стреггі.

Вона ставала військовим аналітиком, але, як на Тега, надто банальним. Стреггі мала на увазі, що їхні людські втрати були незначними, та, можливо, її слова були правдивішими, ніж знання.

«Тяжко думати про дешевизну пристроїв, які виконують цю роботу, — казав Айдаго. — Та це могутня зброя».

Якщо озброєння обійшлося тобі в незначну частку енергії, використаної ворогом, ти здобуваєш могутній важіль, що може перебороти начебто нездоланну перевагу. Затягнувши конфлікт, ти змусиш противника витратити свої ресурси. Твій ворог повалений, бо він утратив контроль над продукцією і працівниками.

— Можемо починати відхід, — сказав він, відвертаючись від проєкцій, а руки тим часом повторювали наказ. — Я хочу, щоб рапорти про втрати надходили якомога... — Він не закінчив фразу і обернувся на неочікувану шамотанину позаду.

«Мурбелла?»

Її проєкція повторювалася на всіх дисплеях відсіку. Її голос ревів із зображень.

— Чому ти ігноруєш рапорти з периметра? — Вона перехопила його пульт, на проєкціях з'явився польовий командир, пійманий на середині фрази:

- ...накази, я буду змушений відмовити в їхньому проханні.
- Повтори, — сказала Мурбелла.

Спітніле обличчя польового командира повернулося до мобільного комунікатора. Ком-система компенсувала це, і він, здавалося, дивився Тегові просто в очі.

— Повторюю: маю тут людей, що називають себе біженцями та просять притулку. Їхній проводир каже, що має угоду, яка зобов'язує Сестринство вшанувати його прохання, але без наказів...

- Хто він? — зажадав Тег.
- Він називає себе Раббі.

Тег ворухнувся, щоб відновити контроль над своїм пультом.

- Я не знаю жодного...
- Чекай! — Мурбелла перехопила його пульт.

«Як вона це робить?»

Її голос знову заповнив відсік:

— Забери його і всю групу на флагманський корабель. Зроби це швидко. — Вона заглушила передавач із периметра.

Тег обурився, але він перебував у програшній ситуації. Вибрав один із численних образів, глянув на нього.

- Як ти смієш втручатися?
- Бо ти не володієш належною інформацією. Раббі має право так діяти. Приготуйся зустріти його з почестями.
- Поясни.
- Ні! Тобі нема потреби знати. Але я мала так вчинити, побачивши, що ти не відповідаєш.
- Цей командир був у зоні маневру! Неістотно, що...
- Але прохання Раббі є пріоритетним.
- Ти не ліпша за Матір Настоятельку!

— Може, ще гірша. А зараз слухай мене. Забирай цих біженців на флагманський корабель. І приготуйся прийняти мене.

— У жодному разі! Ти маєш zostаватися там, де є.

— Башаре! У цьому проханні є обставина, що вимагає уваги Превелебної Матері. Він каже, що вони в небезпеці, бо дали тимчасовий притулок Превелебній Матері Люціллі. Прийми це або подавай у відставку.

— Тоді дозволь взяти моїх людей на борт і спершу відійти. Ми зустрінемося, коли все з'ясується.

— Згода. Але поведься з біженцями чемно.

— А зараз звільни мої проєкції. Ти мене осліпила, і це було нерозумно!

— У тебе все під контролем, башаре. Під час цієї перерви інший наш корабель прийняв чотирьох Футарів. Вони прийшли з проханням, щоб ми забрали їх до Вожатих, але я наказала їх ув'язнити. Поводься з ними вкрай обережно.

Проекції відсіку повернулися до битви. Тег знову викликав свої сили. Аж кипів усередині, і минуло кілька хвилин, перш ніж повернув собі почуття командування. Чи знала Мурбелла, як сильно вона підірвала його авторитет? А може, це мало показати, наскільки важливими для неї були ці біженці?

Коли стало безпечно, він передав відсік помічникам і верхи на раменах Стрегі подався на зустріч із *важливими* біженцями. Невже вони такі критичні, що Мурбелла ризикнула втрутитися?

Вони перебували в корабельному трюмі для транспортування військ, застигла групка, яку командир з обережності відділив.

«Хтозна, що може приховуватися в цих незнайомицях?»

Раббі, якого можна було розпізнати по тому, що польовий командир дещо його відокремив, разом із жінкою в коричневій одязі стояв трохи осторонь від своїх людей. Це був малий бородатий чоловік у білій ярмулці. Через холодне світло зда-

вався древнім. Жінка затулила очі долонею. Раббі промовляв, і, наблизившись, Тег міг розібрати його слова.

На жінку була спрямована словесна атака!

— Гординя людини її понижає¹!

Не відводячи руки із захисної позиції, жінка сказала:

— Я не маю гордині через те, що несу.

— І через силу, яку це знання може дати тобі?

Натиснувши коліном, Тег наказав Стреггі зупинитися на відстані приблизно десяти кроків. Командир глянув на Тега, але залишився на місці, готовий до захисної дії, якби це виявилося диверсією.

«Добрій солдат».

Жінка відповідала, схиливши голову ще нижче і далі притискаючи долоню до очей.

— Хіба ж не дано нам знання, щоб ми могли вжити його у святій службі?

— Дочко! — Раббі тримався штивно. — Хай чого ми б навчилися для кращої служби, ніколи не буде це великою річчю. Усе, що ми звемо знанням, має охопити те, що поміститься в покірному серці, а все це не більше ніж одна зернина у борозні.

Тег не хотів втручатися. Який архаїчний спосіб мовлення. Ця пара його причарувала. Інші біженці з благоговійною увагою прислуховувалися до їхньої розмови. Лише Тегів польовий командир здавався відстороненим. Не зводив очей із чужаків і час від часу давав рукою знаки помічникам.

Жінка шанобливо опускала голову, а долонею затуляла очі, проте й далі захищалася:

— Навіть зерно, загублене у борозні, може дати життя.

Губи Раббі вигнулися у похмурій гримасі:

— Без води і догляду, себто без благословення і слова, немає життя.

¹ Приповіді, 29:23, переклад І. Огієнка.

Від сильного зітхання рамена жінки здригнулися, але, відповідаючи, вона й далі зберігала принижену позицію.

— Раббі, я чую і слухаюсь. А все ж мушу шанувати знання, яке було мені накинуто, бо воно містить те саме напучування, яке щойно виголосив ти.

Раббі поклав руку їй на плече.

— То передай його тим, хто цього прагне, і нехай жодне зло не ввійде туди, куди входиш ти.

Тиша підказала Теґові, що суперечка закінчилася. Він підігнав Стреггі вперед. Не встигла вона й ворухнутися, як повз них пройшла Мурбелла і кивнула Раббі, не зводячи очей з жінки.

— Від імені Бене Гессерит і нашого зобов'язання перед вами вітаю вас і даю вам притулок, — промовила Мурбелла.

Жінка в коричневій одежі відвела руку від очей, і Теґ побачив зблиск контактних лінз в її долоні. Тоді здійняла голову, і всі довкола зітхнули. Очі жінки були цілковито синіми — із синявою узалежнення від прянощів, але ще вони містили внутрішню силу, яка позначала тих, хто пережив Агонію.

Мурбелла негайно розпізнала її: *Дика Превелебна Мати!* Від фрименських часів на Дюні не була відома жодна така.

Жінка опустила перед Мурбеллою в шанобливому реверансі.

— Мене звать Ребекка. Я сповнена радості, що можу бути поряд із вами. Раббі думає, що я дурна гуска, та я маю золоте яйце, бо несу Лампадас: сім мільйонів шістсот двадцять дві тисячі чотирнадцять Превелебних Матерів, і вони ваші по праву.

Відповіді — це небезпечний тиск на Всесвіт. Вони можуть мати сенс, але нічого не пояснювати.

Припис дзен-сунітів

Коли очікування обіцяного супроводу затяглося, Одріде спершу розсердилася, потім розвеселилася. Врешті-решт почала ходити за роботами вестибюля, заважаючи їм рухатися. Більшість роботів були малими, жоден не мав гуманоїдного вигляду.

«Функціонал. Розпізнавальний знак іксіанських слуг. Діяльний, діяльний, діяльний дрібний додаток до тимчасового перебування на Перехресті чи його відповідниках деінде».

Вони були такі буденні, що більшість людей їх не помічала. Оскільки не могли впоратися з навмисними перешкодами, зупинялися і дзижчали, не рухаючись.

«Всечесним Матронам не вистачає почуття гумору». Я знаю, Мурбелло. Я знаю. Та чи отримують вони моє повідомлення?

Дортуйла, вочевидь, зробила це. Пододала страх і стежила за цими вибриками з широкою усмішкою. Там начебто не схвалювала їх, але терпіла. Суйпол була у захваті. Одріде довелося втримати її від допомоги у знерухомленні приладів.

«Дай мені поборотися, дитино. Я знаю, що мені наготовано».

Впевнившись, що зробила своє, Одріде зайняла позицію під одним із канделябрів.

— Підійди до мене, Там, — сказала вона.

Тамелейн слухняно стала перед Одріде з пильним виразом обличчя.

— Ти помітила, Там, що існує тенденція робити сучасні вестибюлі досить малими?

Тамелейн кинула погляд на своє довкілля.

— Колись вестибюлі були великими, — промовила Одраде. — Звичайно, щоб запевнити можним почуття простору заради престижу, а іншим заімпонувати своєю важливістю.

Тамелейн збагнула дух сценарію Одраде і відповіла:

— За нинішніх часів ти важливий, якщо взагалі подорожуєш.

Одраде глянула на нерухомих роботів, розкиданих по підлозі вестибюля. Частина дзижчала й тремтіла. Інші спокійно чекали, коли хтось чи щось поверне порядок.

Автоматична рецепціоністка, фалічної форми труба з єдиним мерехтливим комунікатором, впливла зі своєї клітки і проклала собі дорогу між зупинених роботів, поставши перед Одраде.

— Сьогодні надто вогко. — Голос був плаксивим і жіночим. — Не знаю, що собі думає Погодна служба.

Одраде звернулася до Тамелейн:

— Чому ці механізми запрограмовано симулювати дружніх людей?

— Це непристойно, — погодилася Тамелейн. Силоміць відіпхнула авторецепціоністку вбік. Та обернулася, щоб вивчити джерело цього нападу, але не зробила жодного іншого руху.

Зненацька Одраде усвідомила, що вона торкнулася сили, яка привела в дію Батлеріанський Джигад — мотивацію на-товпу.

«Мое власне упередження!»

Пильно глянула на машину, що стояла перед ними. Чекала інструкції, чи варто прямо звернутися до неї?

До вестибюля в'їхали ще чотири роботи, Одраде розпізнала на них багаж їхньої групи.

«Я певна, що всі наші речі ретельно переглянуто. Шукайте, де хочете. Ми не несемо й сліду наших легіонів».

Усі четверо метушливо рушили вздовж краю приміщення і виявили, що прохід заблоковано нерухожими роботами. Багажні роботи зупинилися й чекали, коли буде наведено лад з цим унікальним станом речей. Одраде усміхнулася їм.

— З'являються ознаки минушості приховування наших таємних я.

«Приховування і таємних».

Слова, що мають стривожити спостерігачів.

«Уперед, Там! Ти знаєш цю хитрість. Перемішай ненормально високий вміст їхнього несвідомого, збуди почуття провини, яке вони не зможуть розпізнати. Змусь їх тремтіти, як я це зробила з роботами. Нехай вони насторожаться. Які справжні сили цих відьом із Бене Гессерит?»

Тамелейн зрозуміла її підказку. *Минущість і таємні я.* Вона звернулася до комунікаторів тоном, яким розмовляють із дітьми:

— Що ви несете, коли покидаєте своє гніздо? Ви з тих, хто намагається все спакувати? Чи обмежуєтесь необхідним?

«Що спостерігачі класифікують як необхідне? Гігієнічне приладдя та переміну одягу? Зброю? Шукали цього в нашому багажі. Але Превелебні Матері не мають звичаю носити видиму зброю».

— Яке огидне місце, — сказала Дортуїла. Стала перед Одраде поруч із Тамелейн і приєдналася до спектаклю. — Можна подумати, що це навмисне.

«Ах, огидні спостерігачі. Бачите Дортуїлу. Пам'ятаєте її? Чого вона повернулася, адже знає, що ви можете зробити з нею? Кинути Футарам на пожертя? Бачите, як мало це її хвилює?»

— Транзитний пункт, Дортуїло, — промовила Одраде. — Більшість людей нізащо не хотіла б, щоб це було метою їхньої подорожі. Невигоди і дрібний дискомфорт лише нагадують про це.

— Пристанок на узбіччі, і ніколи не буде нічим більшим, якщо його повністю не перебудують, — сказала Дортуїла.

Вони почули? Одраде з цілковитим самовладанням глянула на вибраний комунікатор.

«Це огида, що зраджує наміри. Каже нам: “Ми забезпечимо вас чимось для шлунка, ліжком, місцем, де можете вивільнити сечовий міхур і кишківник, місцем для дрібних процедур догляду, яких потребує тіло, але ви швидко звідси зникнете, бо насправді нам потрібна лише енергія, яку ви залишаєте позаду”».

Авторецепціоністка обкружляла ззаду Тамелейн і Дортуїлу, знову намагаючись налагодити контакт із Одраде.

— Ви негайно відішлете нас до наших помешкань, — сказала Одраде, зазирнувши у циклопічне око.

— Мої любі! Ми були неуважними!

Де вони знайшли цей пересолоджений голос? Огідно. Але не минуло й хвилини, як Одраде виходила з вестибюля: попереду рухалися роботи з багажем, відразу ж позаду йшла Суйпол, а ще трохи далі — Тамелейн і Дортуїла.

У крилі, яке вони минали, добре помітна була атмосфера занедбання. Невже рух через Перехрестя зменшився? Цікаво. У всьому коридорі наглухо зачинені віконниці. Щось ховають? У спричиненій цим напівтемряві вона помітила пилкуку на підлозі та карнизах із нечисленними слідами роботи прибиральних механізмів. Приховують, що там за вікнами? Мало ймовірно. Це вже давно зачинено.

Вона виявила схему в цьому обслуговуванні. Дуже малий рух. Ефект Всечесних Матрон. Хто зважиться багато рухатися, якщо безпечніше закопатися в землю і молитися, щоб грізні мародери тебе не помітили? Підтримують доріжки під'їзду до елітних приватних помешкань. Обслуговують тільки найкращих.

«Коли прибудуть біженці з Гамму, знайдеться вдосталь місця».

У вестибюлі робот подав Суйпол пульсатор-провідник. «Щоб ви потім знайшли дорогу». Синя куля, у якій плавала

жовта стрілка, що вказувала вибрану дорогу. «Коли прийдете, вона тихенько задзвенить».

Пульсатор тихенько задзвенів.

«І куди ми прийшли?»

Ще одне місце, де їхні господарі забезпечили «всі можливі вигоди», водночас утримуючи його у відразливому стані. Кімнати зі світло-жовтими підлогами, блідо-ліловими стінами, білими стелями. Без слідокрісел. Будь за це вдячна, навіть якщо їхня відсутність радше свідчила про економію, ніж про зважання на смаки гості.

Слідокрісло вимагало догляду і дорогого персоналу. Вона побачила меблі, оббиті пермафлоксовою тканиною. За тканиною відчула пружність пластику. Усе в цих кімнатах було різного кольору.

Ліжко трохи шокувало. Хтось сприйняв прохання про твердий матрац надто буквально. Пласка поверхня з чорного пласту, без подушки й постелі.

Суйпол, побачивши це, почала було протестувати, але Одраде її втихомирила. Попри заможність Бене Гессерит, інколи комфорт відходив на задній план. Виконати роботу! Ось їхній перший наказ. Якщо Матері Настоятельці доводиться час від часу спати на твердій поверхні без покривала, можна вважати, що це в ім'я обов'язку. Крім того, Бене Гессерит уміли пристосовуватися до таких дрібниць. Одраде зміцнила себе, готуючись до дискомфорту і розуміючи, що в разі протесту наразиться на чергову обдуману образу.

«Хай додадуть це до вмісту свого несвідомого і клопочуться цим».

Виклик прийшов до неї, коли вона оглядала решту їхніх помешкань, виявляючи при цьому мінімум занепокоєння та відверті веселощі. Коли Одраде та її супутниці ввійшли до спільної вітальні, туди вдерся голос, що промовляв крізь вентиляційні отвори в стелі:

— Повертайтеся до вестибюля. Там зустрінете ескорт, що проведе вас до Великої Всечесної Матрони.

— Я піду сама, — промовила Одраде, втихомирюючи заперечення.

Всечесна Матрона в зеленій одежі чекала на ламкому кріслі там, де коридор стикався з вестибюлем. Обличчя мов замкова стіна — камінь на камені. Рот наче шлюз, у який вона крізь прозору соломинку втягувала якусь рідину. Соломинкою здіймався пурпуровий потік. Рідина солодко пахла. Очі немов зброя, що зазирає з-над захисного муру. Ніс — схил, по боках якого очі метають ненависть. Підборіддя слабке. У цьому підборідді немає потреби. Атавізм. Те, що залишилося від більш ранньої конструкції. Можна розгледіти в цьому дитину. І волосся, штучно притьмарене до болотно-коричневої барви. Неістотно. Істотні очі, ніс і рот.

Жінка підвелася — повільно, гордовито, підкреслюючи, яку ласку вона зробила, лише помітивши Одраде.

— Велика Всечесна Матрона згодна з тобою зустрітися.

Тяжкий, майже чоловічий голос. Пиха здійснює так високо, що проявляється в кожному її вчинку. Міцно пов'язана з непорушними упередженнями. Вона *знала* стільки, що була ходячою демонстрацією невігластва й страху. Одраде вбачала в ній досконалий прояв вразливості Всечесної Матрони.

Наприкінці численних поворотів і переходів, усіх ясних і чистих, вони дісталися довгої кімнати — сонячне проміння лилося крізь ряд вікон, хитромудра військова консоль при одному кінці; туди проектувалися космічні карти і карти території. Центр мережі Павучої Королеви? Одраде сумнівалася в цьому. Консоль надто впадала в очі. Незвичний дизайн, річ із Розсіяння, але годі помилитися щодо її призначення. Дисплеї, якими могли маніпулювати люди, мали фізичні межі, а каптур ментального інтерфейсу не міг бути нічим іншим, попри форму — витягнутий вгору овал — і особливий брудно-жовтий колір.

Вона пробіглася поглядом по кімнаті. Де-не-де розставлені нечисленні меблі. Кілька слінгокрісел і невеликі столики, великий відритий простір, де (гіпотетично) люди могли очікувати наказів. Жодного безладу. Це приміщення мало бути центром дії.

«І справити враження на цю відьму!»

За вікнами на одній із довгих стін видно було плити тротуару і сади. Усе налаштовано на максимальний ефект!

«Де Павуча Королева? Де вона спить? Як виглядає її лігво?»

Крізь аркоподібні двері, що вели з брукованого тротуару, ввійшли дві жінки. Обидві мали на собі червону одягу з блискучими арабесками і фігурами драконів, розшиті для оздобу уламками су-каменів.

Одраде мовчала, зберігаючи обережність, аж доки її не представила супровідниця. Вона обійшлася мінімумом слів і поквапом вийшла.

Без Мурбелліної підказки Одраде прийняла б за головну високу жінку поруч із Павучою Королевою. Але це була та менша. Захоплює.

«Вона не прямим шляхом здіймалася до влади. Прокралася між щілинами. Одного дня її Сестри, прокинувшись, постали перед доконаним фактом. Ось вона, твердо всілася в центрі. А хто б мав застереження? Через десять хвилин після розлуки з нею насилу пам'ятаєш об'єкт своїх застережень».

Обидві жінки з однаковою інтенсивністю вивчали Одраде.

«То їй добре. Цієї миті це необхідно».

Зовнішність Павучої Королеви була більш ніж несподіваною. Досі Бене Гессерит не мали її фізичного опису. Лише тимчасові зображення, витвори уяви, що базувалися на розпорочених фрагментах свідчень. І от урешті-решт вона. Дрібна жінка. Очікувані мускули, нап'яті як струна, проступають крізь червоне трико під її одягою. Овальне обличчя тяжко було запам'ятати, в улесливо-карих очах танцювали оранжеві цятки.

«Судячи з них, перелякана і розгнівана, але не може знайти точної причини свого страху. Усе, що має, це ціль — мене. Що вона сподівається здобути від мене?»

Помічниця була іншою: куди небезпечнішою на вигляд. Ретельно причесане золоте волосся, ледь гачкуватий ніс, вузькі губи, шкіра туго нап'ялася на високих вилицях. І цей отруйний погляд.

Одраде ще раз пробіглася поглядом по рисах Павучої Королеви: ніс, який складно описати, на хвилину відвівши від нього очі.

«Прямий? Наче так».

Брови такої ж солом'яної барви, як волосся. Рот ставав видимою рожевою плямою, коли відкривався, і майже зникав, коли був закритий. Це було обличчя, на якому складно знайти центр притягання, тому все воно здавалося розмазаним.

— Тож ти очолюєш Бене Гессерит.

Голос теж нічим не примітний. Дивно видозмінений га-лах, не жаргон, хоча відчувалося, що він у неї на кінчику язика. Наявні лінгвістичні трюки. Мурбелліні знання підкреслювали це.

«Вони мають щось близьке до Голосу. Не рівня тому, який ви дали мені, але вони спроможні на інші речі, свого роду словесні хитрощі».

Словесні хитрощі.

— Як я маю звертатися до тебе? — спитала Одраде.

— Я чула, що ти називаєш мене Павучою Королевою. — Оранжеві цятки злобно танцюють у її очах.

— Тут, у центрі твоєї павутини, та з огляду на твої неосяжні сили, боюся, що мушу зізнатися в цьому.

— То ось що ти помітила — мої сили. — Марнославно!

Першим, що справді відмітила Одраде, був запах цієї жінки. Вона скупалася в якихось відразливих парфумах.

«Приховування феромонів?»

Пересторога від умінь Бене Гессерит робити судження на основі незначних чуттєвих даних. Можливо. Так само можливо, як і те, що вона любить ці парфуми. Ця огидна мікстура містила нотку екзотичних квітів. Щось із її вітчизни?

Павуча Королева поклала долоню на своє непримітне підборіддя.

— Можеш називати мене Дамою.

— Це наш останній ворог на Мільйоні Планет! — заперечила компаньйонка.

Значить, так вони називають Стару Імперію.

Дама здійняла руку, вимагаючи тиші. Так знічев'я і так промовисто. Одріде побачила в очах помічниці блиск, що нагадав їй Беллонду. Така сама зловна настороженість і пошук місця для удару.

— Більшість мусить звертатися до мене як до Великої Всесечної Матрони, — сказала Дама. — Я дарувала тобі честь. — Вказала на аркоподібні двері позаду. — Вийдемо назовні, лише вдвох, і порозмовляємо там.

Це було не запрошення, а наказ.

Одріде зупинилася у дверях, щоб глянути на висвітлену там карту. Чорне на білому, маленькі лінії стежок і неправильної форми фігури з підписами на галасі. Це були сади за тротуарами, ідентифікація насаджень. Одріде схилилася нижче, придивляючись, а Дама тим часом чекала з веселою терплячістю. Так, чужосвітні дерева та кущі, дуже нечисленні з них давали їстівні плоди. Гордість володіння, а ця карта мала підкреслити її.

У патію Одріде промовила:

— Я зауважила твої парфуми.

Дама поринула у спогади, а коли відповіла, в її голосі з'явилися тонкі підтони.

«Квітковий ідентифікаційний маркер її власного фреймбуша. Уявити тільки! Та вона сумна і сердита водночас, коли думає про це. І міркує, чого я звернула на це увагу.»

— Інакше куц був би не прийняв мене, — сказала Дама.

«Цікавий вибір часу дієслова».

Акцентований галах нескладно було зрозуміти. Вочевидь, вона несвідомо пристосувалася до слухача.

«Добрий слух. Витрачає кілька секунд, придивляючись, прислухаючись і пристосовуючись так, щоб її розуміли. Дуже давня мистецька форма, яку більшість людей швидко засвоює».

Одраде розгледіла в цьому ті ж корені, що і в захисного забарвлення.

«Не хоче здаватися чужою».

Адаптивна характеристика, вбудована в гени. Всечесні Матрони не втратили її, але це була їхня вразлива точка. Підсвідомі тональності були не повністю приховані й багато чого виявляли.

Попри своє вульгарне марнославство, Дама мала й інтелект, і самодисципліну. Приємно було дійти такої думки. Відпадала необхідність говорити іносказаннями.

Одраде зупинилася там, де й Дама, на краю патію. Вони стояли майже пліч-о-пліч. Одраде, що дивилася на сад, була вражена його ледь не бене-гессеритським виглядом.

— Викладай свою партію, — сказала Дама.

— Яка моя вартість як заручниці? — спитала Одраде.

Оранжевий спалах!

— Ти недвозначно поставила це питання, — промовила Одраде.

— Продовжуй. — Оранжева барва зникає.

— У Бене Гессерит є три Сестри, що можуть мене замінити. — Одраде кинула їй свій найпронизливіший погляд. — Ми можемо ослабити одні одних так, що це знищить і нас, і вас.

— Ми могли б розчавити вас, як комаху!

«Стережись оранжевого!»

Пересторога зсередини не змусила Одраде відхилитися.

— Але рука, що ляснула нас, загноїлася б, і врешті вас по-жерла би хвороба.

«Якщо не вдаватися у специфічні деталі, годі висловитися ясніше».

— Неможливо. — Оранжевий спалах.

— Думаєш, ми не знаємо, що вас відштовхнули сюди ваші вороги?

«Мій найнебезпечніший гамбіт».

Одряде чекала ефекту. Похмура гримаса була не єдиною видимою реакцією Дами. Оранжева барва зникла, очі без неї здавалися дивно невідповідними до грізного обличчя.

Одряде кивнула, наче Дама відповіла.

— Ми можемо підставити вас під атаку тих, хто загнав вас у цей глухий кут.

— Думаєте, ми...

— Ми знаємо.

«Принаймні я тепер знаю».

Знання викликало піднесення і страх одночасно.

«Яка зовнішня сила змогла подолати цих жінок?»

— Ми просто накопичуємо сили, перш ніж...

— Перш ніж повернутися на арену, де вас напевне розчавлять... де ви не можете розраховувати на свою нездоланну кількісну перевагу.

Голос Дами перейшов у пом'якшений галах, який Одряде насилу розуміла.

— Тож вони були у вас... і винесли свою пропозицію. Які ж ви дурні, що вірите...

— Я не сказала, що ми віримо.

— Якби Логно там, позаду... — Кивок головою на помічницю в кімнаті. — ...якби почула, що ти так зі мною розмовляєш, ти була б мертвою швидше, ніж я встигла б тебе попередити.

— Мені пощастило, що ми тут лише вдвох.

— Не розраховуй, що це надто допоможе тобі надалі.

Одраде через плече озирнулася на будівлю. Були помітні зміни в проєкті Гільдії: довгий фасад з численними вікнами, багато екзотичної деревини і коштовного каміння.

Багатство.

Вона зіткнулася з багатством, доведеним до екстремально-го рівня, багатством, яке декому складно було уявити. Чого тільки Дама не захотіла б, що тільки могло їй запевнити підлегле суспільство — ні в чому їй не відмовлено. Ні в чому, крім свободи повернутися в Розсіяння.

Як сильно чіплялася Дама за фантазію, що її вигнання може закінчитися? Що це за потуга пригнала таку силу назад до Старої Імперії? Чого сюди? Одраде не сміла спитати.

— Продовжимо в моєму помешканні, — сказала Дама.

«Нарешті в лігво Павучої Королеви!»

Помешкання Дами було частиною загадки. Підлога встелена багатими килимами. Вона скинула сандалі та ввійшла босоніж. Одраде наслідувала її приклад.

«Глянь на мозолисту подошву на стопах! Небезпечна зброя, і підтримується в доброму стані».

Одраде заінтригувала не м'яко встелена підлога, а сама кімната. Одне віконце, що виходило на дбайливо доглянутий ботанічний сад. Ні портьер, ні картин на стінах. Без прикрас. Вентиляційна решітка рисувала тінисті смуги над дверима, в які вони ввійшли. Ще одні двері праворуч. Ще один вентиляційний отвір. Дві м'які сірі канапи. Два малі бічні столики, блискуче-чорні. Ще один стіл, більший, відтінку золота, зверху із зеленим відблиском, що вказував на поле керування. Одраде розпізнала на золотому столі тонко прорисований прямокутник проєктора.

«Ах, це її кабінет. Ми тут, щоб працювати?»

Місце, облаштоване для досконалої концентрації. Дбайливо усунуто все, що може відволікти. Які відволікання прийняла б Дама?

«Де прикрашені кімнати? Вона мусить жити у злагоді зі своїм оточенням. Не можна постійно творити ментальні бар'єри, аби відштовхнути довколишні речі, які неприємно застряють у твоїй психіці. Якщо хочеш справжнього комфорту, твій дім не може бути обставлений так, щоб шкодити твоїй психіці, надто ж її підсвідомій частині. Вона розуміє підсвідому вразливість! Це справді небезпечно, але вона має силу сказати "Так"».

Це була древня бене-гессеритська проникливість. Шукаєш тих, хто може сказати «Так». Ніколи не клопочешся підвладними, що можуть сказати лише «Ні». Шукаєш тих, хто може укласти угоду, підписати контракт, сплатити за зобов'язанням. Павуча Королева рідко казала «Так», але мала таку силу і знала про це.

«Мені слід було здогадатися, коли вона відвела мене вбік. Послала мені перший сигнал, дозволивши називати її Дамою. Чи не занадто поспішно я діяла, влаштовуюючи Тегову атаку так, що не можу її зупинити? Надто пізно, щоб передумати. Я знала це, коли спускала його зі швори.

Та які інші сили могли б ми привернути?»

Одраде зареєструвала схему домінування Дами. Слова і жести могли змусити Павучу Королеву відсахнутися та сидіти, скулившись і прислухаючись до биття власного серця.

«Драма мусить розвиватися».

Дама робила щось руками в зеленому полі над золотим столом. Сконцентрувалася на цьому, ігноруючи Одраде, що було і зневагою, і компліментом водночас.

«Ти не втручатимешся, відьмо, бо це не у твоїх інтересах і ти це знаєш. Крім того, ти не досить важлива, щоб мене відволікати».

Дама здавалася схвильованою.

«Чи була атака на Гамму успішною? Починають прибувати біженці?»

Оранжевий спалах зосередився на Одраде.

— Ваш пілот щойно знищив себе і свій корабель, щоб уникнути нашого огляду. Що ви привезли?

— Самих себе.

— Ти передаєш якісь сигнали!

— Вони сповіщають моїх супутниць, жива я чи мертва. Ви вже про це знали. Деякі наші предки палили кораблі перед атакою. Щоб не було можливості відступити.

Одраде говорила надзвичайно дбайливо, пристосовуючи свій часоритм до реакцій Дами.

— Якщо мені пощастить, ви забезпечите мене транспортом. Мій пілот був кіборгом, і шер не міг захистити його від ваших зондів. Мав наказ радше вбити себе, ніж потрапити до ваших рук.

— Забезпечивши нас координатами вашої планети. — Оранжева барва зникла з очей Дами, та вона все ще була стурбована. — Я не думала, що твої люди настільки тобі підкоряються.

«Як ти тримаєш їх без сексуальних в'язей, відьмо?» «Невже відповідь не очевидна? Маємо таємні сили».

«А тепер обережно, — перестерегла себе Одраде. — Методичний підхід, чуйність до нових потреб. Нехай думає, що ми вибираємо одну методичку реагування і дотримуємось її. Скільки вона знає про нас? Не знає, що Мати Настоятелька може бути лише приманкою, наживкою для здобуття життєво важливої інформації. Це дає нам перевагу? Якщо так, то чи може перевага у вишколі подолати перевагу у швидкості та чисельності?»

Одраде не мала відповіді.

Дама сіла за золотий стіл, залишивши Одраде стояти. У цьому їй русі відчувалося, що вона повернулася до рідного гнізда. Вона не часто залишала це місце. Це був справжній центр її павутини. Тут було все, що вона вважала потрібним для себе. Привела Одраде до цієї кімнати, бо перебування деінде було їй незвичним. В інших місцях відчувала дискомфорт, можливо, навіть загрозу. Дама не наражалася на небезпеку. Зробила

це раз, але це було давно і вже стало для неї чужим. Тепер вона хотіла тільки сидіти тут, у безпечному й добре організованому коконі, звідки могла маніпулювати іншими.

Одраде сприйняла це спостереження як бажане підтвердження дедукції Бене Гессерит. Сестринство знало, як використати цей важіль.

— Тобі нічого більше сказати? — спитала Дама.

«Тягни час».

Одраде зважилася запитати:

— Мені вкрай цікаво, чому ти погодилася на цю зустріч?

— Чого тобі цікаво?

— Бо схоже, що... це не у твоєму характері.

— Ми самі визначаємо, що в нашому характері! — відповіла доволі роздратовано.

— Але що тебе цікавить у нас?

— Думаєш, ми вважаємо вас цікавими?

— Можливо, навіть вважаєте нас дивовижними, бо саме так ми розглядаємо вас.

Обличчям Дами промайнув задоволений вираз.

— Я знала, що ви будете у захваті від нас.

— Екзотичне цікавиться екзотичним, — промовила Одраде.

Відповіддю була усмішка розуміння на устах Дами, усмішка особи, чиє домашнє звіря виявило кмітливість. Вона встала й підійшла до єдиного вікна. Покликавши Одраде до себе, вказала на кілька дерев за першими квітучими кущами і заговорила з тим м'яким акцентом, який так складно було відслідкувати.

Щось тицьнуло на кнопку внутрішньої тривоги. Одраде занурилася в паралельний потік, шукаючи її причину. Щось у кімнаті чи в Павучій Королеві? У сценарії бракувало спонтанності, характерної для всього, що робила Дама. Усе було спроектоване так, щоб створити ефект. Ретельно запланований.

«Це справді Павуча Королева? Може, за нами стежить хтось сильніший?»

Одраде вивчила цю думку, швидко сортуючи. Це був процес, що давав більше питань, ніж відповідей, ментальний скорпис, схожий на мислення ментатів. Сортування за релевантністю і накладання на приховане (але впорядковане) гло. Порядок загалом був витвором людської діяльності. Хаос існував як сировинний матеріал для творення порядку. Таким був ментатський підхід, що давав не абсолютну правду, а чудовий важіль для ухвалення рішень — впорядковане нагромадження даних у недискретній системі.

Одраде перейшла до Проєктування.

«Вони насолоджуються хаосом! Віддають йому перевагу! Узалежнені від адреналіну!»

Тож Дама була Дамою, Великою Всечесною Матроною. Постійною патронесою, постійною зверхницею.

«Ніхто значніший за нами не стежить. Але Дама вірить, що це торг і переговори. Можна подумати, що вона ніколи раніше цього не робила. Достеменно так!»

Дама торкнулася нічим не примітного місця під вікном, і стіна згорнулася, показавши, що вікно було лише штучно створеною проєкцією. Відкрилася дорога на високий балкон, викладений темно-зеленою плиткою. Він виходив на насадження, дуже відмінні від тих, які показувала віконна проєкція. Тут панував збережений хаос, дичавина, залишена самій собі, ще дивніша через контраст із віддаленими впорядкованими садами. Колюче терня, повалені дерева, густі кущі. А далі — рівновіддалені ряди чогось, схожого на городину. Автоматичні комбайни просувалися туди-сюди, залишаючи позаду себе голий ґрунт.

«Справді любов до хаосу!»

Павуча Королева посміхнулася і першою вийшла на балкон.

Ідучи слідом, Одраде знову зупинилася, вражена побаченим. Прикраса на парапеті ліворуч від неї. Фігура натуральної величини, сформована з майже ефірної субстанції, усі площини пір'ясті, усі поверхні викривлені.

Скоса глянувши на фігуру, Одріде побачила, що та мала зображати людину. Чоловіка чи жінку? В одних позиціях чоловік, в інших — жінка. Площини та викривлення реагували на повів мандрівного вітерцю. Тонкі, майже невидимі драти (скидалися на шигаструни), підвішені на злегка викривленій трубі, прикріпленій до прозорої копічки. Нижні кінцівки фігури майже торкалися всипаної гравієм поверхні підставки.

Одріде вдивлялася, мов зачарована.

«Чому це нагадує мені Шіанину “Порожнечу”?»

Коли вітер ворухив цим витвором, він увесь, здавалося, танцював, інколи вдаючись до граціозної ходи, а потім до повільного піруету і замашних обертань із витягнутою ногою.

— Він зветься «Балетмейстером», — сказала Дама. — При деяких вітрах високо підкидає ноги. Я бачила, як він біжить, зі зграбністю марафонця. Інколи це лише потворні дрібні рухи, руки здригаються, наче тримали зброю. Прекрасне й потворне — це те саме. Думаю, митець неправильно його назвав. «Незнане Буття» звучало б краще.

«Прекрасне й потворне — те саме. Незнане Буття».

Це була та жахлива риса у творінні Шіани. Одріде відчула холодний приплив страху.

— Хто це створив?

— Гадки не маю. Одна з моїх попередниць забрала її з планети, яку ми нищили. Чого тебе це цікавить?

«Це дика річ, якою ніхто не може керувати». Проте вона сказала:

— Я припускаю, що ми обидві шукаємо основи розуміння, намагаємося знайти подібності між нами.

Це викликало оранжевий спалах.

— Ви можете намагатися зрозуміти нас, але ми не маємо потреби розуміти вас.

— Ми обидві походимо з жіночих спільнот.

— Небезпечно думати про нас як про ваше відгалуження!

«Та свідчення Мурбелли вказують, що так і було. Сформовані у Розсіянні з Рибомовок і Превелебних Матерів у стані крайньої скрути».

Цілком невинно, не намагаючись нікого ошукати, Одраде спитала:

— Чому це небезпечно?

Сміх Дами не був веселим. Мстивим.

Одраде наново оцінила небезпеку. Тут було потрібне щось більше за бене-гессеристський метод проб і спостережень. Ці жінки були призвичаєні убивати, розгнівавшись. Рефлекс. Дама саме це й сказала, говорячи про свою помічницю, а щойно Дама дала сигнал, що її толерантність має межі.

«А все-таки на свій лад вона намагається вести переговори. Показує свої механічні чудеса, свої сили, своє багатство. Союз не пропонується. Станьте добровільними слугами, відьми, нашими рабнями, і ми багато чого пробачимо. Щоб захопити останню з Мільйона Планет? Більше, ніж це, звичайно, але цікаве число».

Одраде з новою обережністю змінила свій підхід. Превелебні Матері надто легко впадали в адаптивні схеми. *«Я, звичайно, дуже відрізняюся від тебе, але вдамся до пом'якшення, щоб досягти згоди».* Це не працює з Всечесними Матронами. Вони не приймуть нічого, над чим не матимуть абсолютного контролю. Те, що Дама дозволила Одраде такі вольнощі, лише вказувало на її вищість над своїми Сестрами.

Дама знову заговорила у владній манері.

Одраде слухала. Як дивно, що Павуча Королева вважала, наче одною з найпривабливіших речей, які їй може надати Бене Гессерит, є імунітет до нових хвороб.

«Чи не ця форма атаки пригнала їх сюди?»

Її щирість була наївною. Обійтися без цих втомливих періодичних перевірок, чи не нажила ти у своєму тілі таємних мешканців. Інколи не таких таємних. Інколи огидно

небезпечних. Але Бене Гессерит можуть покласти цьому край і будуть відповідно винагороджені.

«Як мило».

Далі цей мстивий тон у кожному слові. Одраде затрималася на цій думці. Мстивий? Це не має належного присмаку. Щось приховується на глибшому рівні.

«Несвідома заздрість через те, що ви втратили, відколовшись від нас!»

Це був інший шаблон, і він уже перетворився на стиль!

Всечесні Матері відкотилися до маньєризмів, що раз у раз повторювалися.

«Маньєризмів, які ми давно відкинули».

Це було дещо більше, ніж відмова зізнатися у своєму походженні від Бене Гессерит. Це було вивезенням сміття.

«Кидають свої відходи там, де втрачають до них інтерес. Дрібнота вивозить сміття. Вона більше цікавиться тим, що може спожити наступним, а не зачищенням власного гнізда».

Гандж Всечесних Матрон був більшим, ніж припускалося. Куди смертоноснішим для них самих і всього, що вони контролювали. І не могли протистояти цій загрозі, бо, на їхню думку, її там не було.

«Ніколи не існувало».

Дама зоставалася нерозв'язним парадоксом. Її і на думку не спало жодне питання про союз. Начебто до цього підступала, але тільки для того, щоб випробувати ворогів.

«Я врешті-решт мала рацію, спустивши Тега зі швори».

Із кабінету ввійшла Логно, несучи тацю з двома високими склянками, майже по вінця повними золотистої рідини. Дама взяла одну, понюхала й зробила ковток із задоволеним виразом.

«Що це за злобний блиск в очах Логно?»

— Спробуй це вино, — сказала Дама, запрошуючи Одраде жестом. — Це з планети, про яку ти напевне ніколи не чула,

але на якій ми зосередили всі потрібні елементи, щоб створити ідеальну золоту виноградну лозу для ідеального золотого вина.

Одраде захопила думка про довготривалий зв'язок людей з їхнім коштовним древнім напоєм. Бог Бахус. Ягоди, що ферментують на лозі чи у племінних місткостях.

— Воно не отруєне, — промовила Дама, коли Одраде завагалася. — Запевняю тебе. Ми вбиваємо, коли маємо таку потребу, але ми не грубіяни. Резервуємо наші найразючіші смертовбивства для простолюду. Я не плутаю тебе з простолюдом.

Дама засміялася з власного дотепу. Роблена дружлюбність була майже вульгарною.

Одраде взяла подану склянку і зробила ковток.

— Хтось вигадав це, щоб нас удовольнити, — сказала Дама, не зводячи очей із Одраде.

Вистачило одного ковтка. Чуття Одраде виявили сторонню субстанцію, їй знадобилося кілька ударів серця, щоб ідентифікувати мету цієї речовини.

«Звести нанівець шер, що захищає мене від їхніх зондів».

Вона відрегулювала свій метаболізм, аби знешкодити цю субстанцію, тоді сповістила, що зробила.

Дама зиркнула на Логно.

— От чому жодна така річ не діє на відьом! А ти про це й не здогадувалася! — Лють була майже фізичною силою, скерованою на безталанну помічницю.

— Це одна з наших імунних систем, за допомогою якої ми переборюємо хвороби, — сказала Одраде.

Дама жбурнула склянку на плитки. Пройшов певний час, перш ніж вона зуміла заспокоїтися. Логно повільно відступала, тримаючи тацю перед собою майже як щит.

«Тож Дама зробила щось більше, ніж просто прокралася до влади. На думку її Сестер, вона смертоносна. І я мушу зважати на це».

— Хтось заплатить мені за змарновані зусилля, — промовила Дама. Її посмішка не була приємною.

«Хтось».

Хтось зробив вино. Хтось виконав фігуру, що танцює. Хтось заплатить. Особистість неістотна, рахується лише приємність чи потреба помсти. Догідливість».

— Не переривай моїх роздумів, — сказала Дама. Підійшла до парапету і глянула на своє «Незнане Буття». Вочевидь, змінювала *переговорну* позицію.

Одряде перевела погляд на Логно. Що це за безнастанна пильність, гостра увага, зосереджена на Дамі? Це більше не був простий страх. Зненацька Логно здалася вкрай небезпечною.

«Отрута!»

Одряде знала це з такою певністю, наче помічниця вигукнула це слово.

«Не я мішень Логно. Ще ні. Вона скористалася цією нагодою, щоб зробити свою заявку на владу».

Не було потреби дивитися на Даму. Мить смерті Павучої Королеви видно було з обличчя Логно. Обернувшись, Одряде впевнилася в цьому. Дама лежала стосом під «Незнаним Буттям».

— Ти називатимеш мене Великою Всечесною Матроною, — сказала Логно. — І навчишся дякувати мені за це. Вона (вказала на червоний стос у кутку балкона) мала намір тебе зрадити і винищити твоїх людей. У мене інші плани. Я не ламаю корисне знаряддя у мить найвищої потреби.

Битва? Це завжди бажання перевести подих, що якось на неї мотивує.

Башар Тер

Мурбелла придивлялася до битви за Перехрестя відсторонено, що не віддзеркалювало її почуттів. Стояла з гуртком Прокторок у командному центрі свого не-корабля, її увага була прикута до проєкцій, які передавали комунікатори з поверхні планети.

Битва йшла на всій території Перехрестя — світлові спалахи на темній стороні, сірі вибухи на денній. Головний удар, спланований Тегом, зосередився на Цитаделі — величезному моноліті, спорудженому Гільдією, з новою вежею поблизу його краю. Хоча передавач життесигналів Одріде зненацька замовк, її попередні звіти підтвердили, що там перебувала Велика Всечесна Матрона.

Необхідність спостерігати з відстані допомагала Мурбеллі зберігати відстороненість, але вона відчувала збудження.

«Цікаві часи!»

Цей корабель містив цінний вантаж. Мільйони з Лампадаса, які вже пройшли Поділ і були готові до Розсіяння в апартаментах, зазвичай застережених для Матері Настоятельки. Дика Сестра зі своїм вантажем Пам'яті грала тут першорядну роль.

«Справді Золоте Яйце!»

Мурбелла подумала, скільки життів з цих апартаментів наражаються на ризик. Готувалися до найгіршого. Не бракувало добровольців, а загроза, прихована в конфлікті на Перехресті, звела до мінімуму потребу в меланжевій отруті, що мала розпалити Поділ, зменшивши небезпеку. Кожна людина

на цьому кораблі відчувала сенс гри, яку вела Одраде: пан або пропав, усе або нічого. Розпізнано навислу загрозу смерті. Поділ необхідний!

Перетворення Превелебної Матері на набір спогадів, що в ході небезпечного процесу переходили від Сестри до Сестри, більше не мало для Мурбелли аури таємничості, та вона й досі відчувала трепет перед відповідальністю. Годі було не захопитися відвагою Ребекки... і Люцілли!..

«Мільйони Живих Пам'ятей! Усі вони сконцентровані в тому, що Сестринство називало Екстреміс Прогресіва, двічі по два, тоді чотири на чотири, шістнадцять на шістнадцять, і так аж доки кожна з них міститиме їх усі, а ті, що виживуть, збережуть дорогоцінний збір».

Те, що відбувалося в апартаментах Матері Настоятельки, мало саме такий присмак. Ця концепція вже не жахала Мурбеллу, проте не була ще й звичною. Слова Одраде заспокоювали її.

«Коли повністю пристосуєшся до в'язей Іншої Пам'яті, то й усе решта прибере цілковито знайомої перспективи, наче ти завжди це знала».

Мурбелла збагнула, що Тег був готовим померти, захищаючи ту множинну свідомість, якою було Сестринство Бене Гессерит».

«Хіба я можу зробити менше?»

Тег, який більше не був цілковитою загадкою, зоставався об'єктом пошани. Внутрішня Одраде посилила це почуття, нагадавши про його подвиги й додавши: *«Цікаво, як мені там, унизу? Спитай».*

З ком-команди відповіли:

— Жодного слова. Але її передавач міг бути заблокований енергетичною завісою.

Вони знали, хто насправді поставив це питання. Це було написано на їхніх обличчях.

«Вона має Одраде!»

Мурбелла знову зосередилася на битві при Цитаделі.

Власні реакції стали для Мурбелли несподіванкою. Усе забарвлене історичним несмаком до повторення воєнного безглуздя, та все ж цей буйний дух насолоджується новоздобутими вміннями Бене Гессерит.

Вона зауважила, що сили Всечесних Матрон там унизу мають добру зброю, а Теговим теплопоглинальним щитам дуже дісталось. Однак просто на її очах захист периметра обвалився. Мурбелла чула виття, з яким великий руйнівник, сконструйований Айдаго, підстрибував у переході між високими деревами, розкидаючи захисників ліворуч і праворуч.

Інша Пам'ять підказала їй особливе порівняння. Це було як цирк. Кораблі сідають, вивергаючи людський вантаж.

«У центр кільця! Павуча Королева! Діяння, яких досі не бачили людські очі!»

Внутрішня Одраде втішалася: *«Як воно з сестринською близькістю?»*

«Ти там унизу мертва, Дар? Мушии бути мертвою. Павуча Королева звинуватить тебе і розлютиться».

Мурбелла побачила, що дерева відкидають довгі пополудневі тіні впоперек доріг Тегового наступу. Гостинне прикриття. Він наказав своїм людям обійти його: *«Уникайте гостинних алей, шукайте складних шляхів підходу та використовуйте їх».*

Довкола Цитаделі розкинувся величезний ботанічний сад — дивні дерева та ще дивніші кущі, перемішані з прозаїчними насадженнями, а все це немов дитина безладно розкидала, танцюючи.

Мурбеллі здалася привабливою метафора цирку. Давала перспективу тому, свідком чого вона була.

У її думках залунали оголошення.

«Ось танцюють звірі, захисники Павучої Королеви, усі пов'язані послухом! А на першій арені головна подія під наглядом

нашого Повелителя Арени — Майлса Тера! Його люди роблять таємничі речі. Оце талант!»

Це мало ознаки сценічної битви, влаштованої в римському цирку. Мурбелла оцінила альянсу, що збагатила спостереження.

«Наближаються бойові вежі, повні солдат в обладунках. Вони вступають у бій. Вогненні язики розтинають небо. Падають тіла».

Але це були справжні тіла, справжні страждання, справжні смерті. Бене-гессеритська вразливість змусила її вболівати над цими втратами.

«Чи таким чином і мої батьки потрапили під зачистку?»

Метафори з Іншої Пам'яті розвіялися. Вона бачила Перехрестя таким, яким — знала це — мусив його бачити Тег. Криваве насилля, знайоме зі спогадів, а все ж нове. Бачила, як просуваються сили нападу, чула їх.

Жіночий голос, різкий від шоку.

— Цей куцх накричав на мене!

Інший голос, чоловічий:

— Невідомо, звідки це походить. Ця липка штуківина палить шкіру.

Мурбелла чула бій по той бік Цитаделі, але довкола Тегової позиції стало тихо, аж моторошно. Вона побачила його війська, що легко й безшумно пробігали крізь тіні, наближаючись до вежі. Тег сидів на плечах Стреггі. Якусь мить він придивлявся до фасаду на відстані приблизно пів кілометра. Мурбелла вибрала проєкцію, що дивилася туди ж, куди й він. Якийсь рух там, за вікнами.

Де ж ця таємнича зброя останньої надії, якою начебто володіли Всечесні Матрони?

«Що він тепер зробить?»

Тег утратив свою Командну Капсулу від лазерного удару з-за головного обширу битви. Капсула лежала позаду на боці,

а він сидів верхи у Стреггі на плечах, під прикриттям купки кущів, частина яких іще тліла. Разом з капсулою він утратив свій ком-пульт, але зберіг сріблясту підкову ком-з'єднання, хоча без підсилювачів капсули вона мало на що годилася. Зв'язківці скоцюрбилися поблизу, нервувалися, втративши близький контакт із акцією.

Битва за будівлями ставала дедалі гучнішою. Він чув хрипкі вигуки, високе сичання пальників і нижче дзижчання лазерострілів, перемішане з тонким «зіп-зіп» ручної зброї. Десь ліворуч від нього долинав гуркіт, у якому він розпізнав надрив важкого обладунку. Звук скреготання, агонія металу. Пошкоджено енергетичну систему. Волочилася по землі, либонь, роблячи безлад у садах.

Гакер, персональний Тегів ад'ютант, ухиляючись від пострілів, підбігав до башара ззаду.

Стреггі помітила його першою і обернулася без попередження, змусивши Тега глянути чоловікові в очі. Гакер, чорнявий і мускулистий, із важкими бровами (зараз змокрілими від поту), зупинився просто перед Тегом і заговорив, ще не зовсім віддихавшись:

— Ми заткнули останні кишні, башаре.

Гакер здійняв голос, щоб перекричати шум битви та гудіння передавача просто над його лівим плечем. Із голосника передавача чутно було тиху розмову, уривчасті тони бойових наказів.

— Далекий периметр? — зажадав Тег.

— Буде зачищений через пів години, не більше. Вам слід відійти звідси, башаре. Мати Настоятелька перестерегла нас, щоб ми тримали вас подалі від зайвої небезпеки.

Тег вказав на свою непридатну капсулу.

— Чому я не маю запасної копії Зв'язку?

— Великий лазер спалив обидві запаски одним пострілом, коли вони наближались.

— Вони були разом?

Гакер почув гнів у його голосі.

— Сер, вони були...

— Ніколи не слід висилати важливе обладнання разом. Я хотів би знати, хто не виконав наказу. — Тихе звучання недозрілих голосових зв'язок було куди грізнішим, ніж крик.

— Так, башаре. — Суворий послух і жодного знаку, що це помилка самого Гакера.

Прокляття!

— Як швидко прибуде заміна?

— За п'ять хвилин.

— Дайте мою резервну капсулу так швидко, як зможете. — Тег торкнувся коліном шиї Стреггі.

Перш ніж вона встигла обернутися, Гакер заговорив:

— Башаре, їм теж потрібна була резервна. Я наказав доставити іншу.

Тег придушив зітхання. Під час бою таке траплялося, але він не любив покладатися на примітивні засоби зв'язку.

— Ми розмістимося тут. Пришліть більше передавачів. — У них принаймні більший діапазон дії.

Гакер глянув на довколишню зелень.

— Тут?

— Мені не подобається вигляд цих будівель перед нами. Вежа контролює всю цю територію. Вони мусять мати підземний доступ. Я мав би.

— Немає нічого на...

— Схема з моєї пам'яті не охоплює цієї вежі. Доставте сюди ультразвукові установки для перевірки ґрунту. Я хочу точно скорегувати наш план відповідно до надійних даних.

Гакерів голосник ожив, звідти залунав крик:

— Башаре! Башар на зв'язку?

Стреггі без наказу підвезла його до Гакера. Тег взяв голосник і, тільки-но вхопивши, просвистів свій код.

— Башаре, безлад на Летовищі. Близько сотні їхніх спробувало піднятися і врізалось в нашу завісу. Ніхто не вижив.

— Якісь сліди Матері Настоятельки чи Павучої Королеви?

— Відповідь негативна. Не можемо сказати. Я маю на увазі, що це справжній безлад. Чи варто мені висвітлити на екран?

— Дайте мені канал зв'язку. І продовжуйте шукати Одраде.

— Я кажу, що тут ніхто не вижив, башаре. — Почулося клацання, тихе гудіння, тоді інший голос.

— Зв'язок.

Тег витяг з-під підборіддя голосовий кодер і швидко прогарикав накази:

— Підніміть корабель-молот над Цитаделлю. Покажіть сцену з Летовища і всі їхні катастрофи відкритою передачею. На всіх смугах. Упевніться, що вони можуть це бачити. Оголосіть, що на Летовищі ніхто не вижив.

Подвійне клацання на підтвердження того, що повідомлення отримано, і зв'язок розірвався.

— Ви справді думаєте, що можете їх залякати? — сказав Гакер.

— Дати їм урок. — Він повторив прощальні слова Одраде. — Їхня освіта печально занедбана.

Що сталося з Одраде? Він був певний, що вона має бути мертвою, можливо, це перша жертва тут. Вона цього очікувала. Мертва, але не втрачена, якщо Мурбелла зуміє стримати свій запал.

Цієї миті Одраде дивилася просто на Тега з вежі. Логно заглушила передачу її життесигналів антисигнальною завісою та привела її до вежі невдовзі після прибуття перших біженців із Гамму. Ніхто не ставив під сумнів верховенство Логно. Мертва Велика Всечесна Матрона і жива її наступниця були тут нічим іншим, як добре знайомою ситуацією.

Очікуючи, що її будь-якої миті можуть убити, Одраде все-таки збирала дані, підіймаючись під вартою у нуль-трубі ліфта. Труба була артефактом із Розсіяння, прозорим поршнем

у прозорому циліндрі. На поверхах, які вони минали, було небагато стін, які перекривали б вид. Одраде припускала, що більшість побачених нею жилих приміщень і чужосвітського залізниччя мала військове призначення. Що вище вони підіймалися, то численнішими були ознаки комфорту та дозвілля.

«Влада підіймається вгору — і фізично, і психологічно».

Ось вони на вершині. Частина циліндра труби відхилилася назовні, і варта грубо виштовхала її на встелену товстими килимами підлогу.

«Робочий кабінет, який показала мені Дама внизу, був черговою декорацією».

Одраде збагнула таємницю. Обладнання та обстановку годі було розпізнати, якби не Мурбелліні знання. Тож інші центри дій були напоказ. Потьомкінські села, збудовані для Превелебної Матері.

«Логно брехала про наміри Дами. Очікувалося, що я вийду звідси неушкодженою... і не здобувши жодної корисної інформації».

Яку ще брехню вони їй продемонстрували?

Логно та всі вартові, крім однієї, підійшли до консолі праворуч від Одраде. Обертаючись на одній нозі, Одраде роздивилася довкола. Це був справжній центр. Вона пильно його вивчала. Дивне місце. Аура гігієни. Усе оброблене хімікатами для чистоти. Жодного бактеріального чи вірусного забруднення. Нічого стороннього у крові. Усе знезаражене, як вітрина з рідкісними продуктами. А Дама виявляла інтерес до опору Бене Гессерит перед хворобами. У Розсіянні йшла бактеріологічна війна.

«Вони хочуть від нас одного!»

Їх вдовольнила б і одна вціліла Превелебна Мати, якби вдалося витягти з неї інформацію.

Увесь склад Бене Гессерит має вивчати пасма цієї павутини і куди вони ведуть.

«Якщо ми переможемо».

Операційна консоль, на якій зосередила увагу Логно, була меншою за виставлені напоказ. Клавіатура для роботи пальцями. Ковпак на низькому столику поруч із Логно був меншим і прозорим. Не приховував плутанини зондів.

«Штаструни для певності».

Ковпак виявляв близьке споріднення з Т-зондами із Розсіяння, які описували Тег та інші. Ці жінки мали більше технологічних чудес? Мусили б мати.

Стіна позаду Логно була блискучою, вікна ліворуч від неї виходили на балкон, звідки відкривалася далека панорама Перехрестя. Видно було рух військ і озброєнь. Вона розпізнала на відстані Тега, фігурку на плечах дорослої людини, але ніяк не видала, наче побачила щось незвичайне. Продовжила своє повільне вивчення. Двері для переходу в іншу нуль-трубу, частково видиму у відокремленому просторі ліворуч від неї. Там на підлозі було більше зеленої плитки. Це приміщення мало різні функції.

Зненацька за стіною вибухнув шквал звуків. Одряде розпізнала частину з них. Характерний тупіт солдатських чобіт по плитці. Шелест екзотичної тканини. Голоси. Вона розібрала акцент Всечесних Матрон, які шоковано перемовлялися.

«Ми перемагаємо!»

Від непереможних, яких пригнобили, і слід було очікувати шоку. Одряде вивчала Логно. Вона в розпачі?

«Якщо так, я можу вижити».

Роль Мурбелли може змінитися. Що ж, це могло почекати. Сестер поінформовано, що робити в разі перемоги. Ні вони, ні будь-хто інший із сил нападу не міг грубо торкнутися Всечесної Матрони — еротично чи якимось інакше. Дункан підготував чоловіків, детально поінформувавши їх про небезпеки, пов'язані із сексуальними пастками.

«Не ризикуйте поневоленням. Не розпалюйте нових антагонізмів».

Нова Павуча Королева виявилася ще дивнішою, ніж підозрювала Одраде. Логно покинула свою консоль і на крок підступила до Одраде.

— Ви перемогли в цій битві. Ми — ваші полонянки.

У її очах не було оранжевої барви. Одраде оббігла поглядом жінок, які її вартували. Порожні обличчя, чисті очі. Так вони виявляли відчай? Це не здавалося правильним. Логно та інші не демонстрували жодних очікуваних емоційних реакцій.

«Усе під покривалом?»

Події останніх годин мали б викликати емоційну кризу. Логно ніяк цього не виказала. Не здригнувся ні нерв, ні м'яз. Можливо, виявила незначну стурбованість, і все.

«Бене-гессеритська маска!»

Це мусило бути щось підсвідоме, щось автоматично викликане поразкою. Тож насправді вони не прийняли своєї поразки.

«Ми все ще там із ними. Приховані, латентні... але присутні! Не дивно, що Мурбелла ледь не померла. Зіткнулася з власним генетичним минулим як із найвищою заборороною».

— Мої супутниці, — сказала Одраде. — Три жінки, що прибули зі мною. Де вони?

— Мертві. — Голос Логно був так само мертвим, як це слово.

Одраде придушила біль від втрати Суйпол. Там і Дортуїла прожили довге й корисне життя, але Суйпол... мертва і не зазнала Поділу.

«Втрачено ще одну добру людину. Хіба ж це не гіркий урок!»

— Я розшукаю винуватих, якщо ти прагнеш помсти, — сказала Логно.

«Другий урок».

— Помста для дітей та емоційно відсталих.

Дрібне повернення оранжевої барви в очах Логно.

Одраде нагадала собі, що людська самоомана прибирає численних форм. Усвідомлюючи, що Розсіяння творитиме несподіване, вона належно укріпила себе, вдавшись до захисної відстороненості, яка дасть простір для оцінки нових місць, нових речей і нових людей. Знала, що змушена буде розподілити багато речей за різними категоріями, аби вони їй служили чи відбивали загрози. Одраде визнала, що поведінка Логно загрозна.

— Ти не здаєшся стурбованою, Велика Всечесна Матроно.

— Інші помстяться за мене. — Рівний голос, повний самовладання.

Слова були ще дивнішими, ніж її холонокровність. Вона тримала все під непроникним покривалом, шматочки й уривки проявлялися тепер у порухах, викликаних пильним поглядом Одраде. Почуття та думки глибокі й інтенсивні, але приховані. Усе всередині замасковане, як замаскувала б Превелебна Мати. На вигляд Логно не мала жодної влади, а все ж говорила так, наче нічого суттєво не змінилося.

«Я твоя бранка, але це нічого не міняє».

Чи була вона справді безсилою? Ні! Але це було враження, яке вона хотіла справити, а всі інші Всечесні Матрони доводили неї віддзеркалювали ту саму реакцію.

«Бачиш нас? Ми безсилі, якщо не рахувати вірності наших Сестер і наших послідовників, що пов'язали себе з нами».

Невже Всечесні Матрони аж так довіряли своїм мстивим легіонам? Можливо, якщо тільки ніколи досі вони не зазнавали такої поразки. А все-таки хтось загнав їх назад до Старої Імперії. До Мільйона Планет.

Тег знайшов Одраде та її бранок, шукаючи місця для оцінки перемоги. Битва завжди потребувала аналітичного обмірковування наслідків, особливо від командира-ментата. Ця битва вимагала від нього порівняльного тесту більше, ніж будь-яка інша в його кар'єрі. Цей конфлікт не буде поміщено у пам'ять,

доки його не оцінять і не зроблять якомога доступнішим для тих, хто покладався на Тега. Такою була незмінна схема, і йому байдуже, що це каже про нього. Розірви ланцюг поєднаних інтересів — і можеш готуватися до поразки.

«Мені потрібно спокійне місце, щоб зібрати разом нитки цієї битви і підбити попередні підсумки».

На його думку, найскладнішим було вести битву так, щоб не давати при цьому волі людській дикості. Максима Бене Гессерит. Битву слід вести так, щоб видобути найкраще з тих, хто вціліє. Найтяжче завдання, а часом взагалі неможливе. Що далі солдат від кривавої м'ясорубки, то складніше. Це одна з причин, чому Тег завжди намагався потрапити на поле бою та особисто його вивчити. Якщо не бачиш болю, легко можеш викликати більший біль, не надто замислюючись. Такою була схема дій Всечесних Матрон. Та от біль принесено до їхнього дому. Що вони з цим зроблять?

Він обмірковував це питання, коли зі своїми помічниками вийшов з труби ліфта та побачив Одріде навпроти групи Всечесних Матрон.

— Ось наш командир, башар Майлс, — сказала Одріде, супроводячи слова жестом.

Всечесні Матрони зиркнули на Тега.

«Дитя верхи на плечах дорослого? Це їхній командир?»

— Гхола, — пробурмотіла Логно.

Одріде заговорила до Гакера:

— Заберіть цих полонених у якийсь місце поблизу, де їм буде зручно.

Гакер не ворухнувся, доки Тег не кивнув йому, а тоді чемно показав полоненим йти попереду нього до викладеного плиткою обширу ліворуч від них. Тегове домінування не уникло уваги Всечесних Матрон. Вони спопеляли його поглядом, підкоряючись запрошенню Гакера.

«Чоловіки наказують жінкам!»

Тег торкнув коліном шию Стреггі, і вони разом із Одраде вийшли на балкон. У цій сцені було щось дивне, і він відразу це розпізнав. Він бачив багато полів битви з висоти, переважно з розвідника-’топтера. Цей же балкон був підвішений у просторі так, що дав йому відчуття безпосереднього доступу. Вони стояли на приблизно стометровій висоті над ботанічними садами, де й відбувалася більшість затятих конфліктів. Численні мертві тіла лежали порозкидувані, наче ляльки, покинуті дітьми. Він розпізнав однострої частини своїх військ і відчув укол гострого болю.

«Міг я щось зробити, щоб відвернути це?»

Він багато разів зазнавав цього почуття і називав його командною провиною. Та ця сцена була іншою, і річ не лише в тому, що у кожній битві є щось унікальне, а в тому, як вона йому дошкуляла. Тег вирішив, що причина частково в цьому впорядкованому ландшафті, місцевості, більше пристосованій до садових пікніків, ніж до терзань древньою схемою насилля.

Поверталися дрібні тваринки і пташки, покрадьки і знервовані всім тим безладом, якого наробило галасливе людське вторгнення. Малі хутрянні створіння з довгими хвостами обнюхували жертви та без видимої причини збігали на сусідні дерева. Барвисті птахи зиркали з-за листяної завіси або стрімко пролітали над полем бою — лінії розмазаної пігментації, що ставала камуфляжем, коли вони зненацька пірнали під листя. Пернаті акценти намагалися повернути сцені той неспокій, який людські спостерігачі помилково вважали мирним. Тег знав краще. У своєму догхолівському житті він зростав поблизу дикої природи: хоча найближчим його довкіллям була садиба, відразу ж за обробленими полями жили дикі тварини. Там не було спокою.

Завдяки цьому спостереженню він зрозумів, що нуртувало його свідомість. Враховуючи те, що вони штурмували добре укріплене захисне становище, зайняте оборонцями з тяжким озброєнням, число жертв унизу було напрочуд малим. Від

часу вступу до Цитаделі він не бачив нічого, що могло б це пояснити. Їх настільки виведено з рівноваги? Втрати захисників Перехрестя в космосі — це одна річ: його здатність бачити кораблі давала їм нищівну перевагу. Але цей комплекс мав приготовані позиції, куди захисники могли відступити та змусити нападників сплатити вищу ціну. Злам опору Всечесних Матрон наступив зненацька і досі залишався непоясненим.

«Я помилявся, припускаючи, що вони відреагували так на демонстрацію їхніх катастроф».

Він глянув на Одріде.

— Ця Велика Всечесна Матрона тут — це вона наказала припинити опір?

— Таке моє припущення.

Обережна і типово бене-гессеритська відповідь. Вона теж пильно спостерігала за цією сценою.

Чи було її припущення розумним поясненням того, що обронці так раптово кинули зброю?

«Чого б їм це робити? Щоб не допустити більшого кровопролиття?»

Зважаючи на бездушність, яку зазвичай демонстрували Великі Всечесні Матрони, це здавалося мало правдоподібним. Рішення було ухвалено з причин, які мучили його.

«Пастка?»

Тепер, коли він про це подумав, на полі битви знайшлися й інші дивні речі. Жодних звичайних окликів поранених, метушні та криків з вимогами нош і медиків. Він бачив сукійців, які просувалися між тілами. Це принаймні було знайомим, та кожне тіло, яке вони оглянули, залишалося там, де впало.

«Усі мертві? Немає поранених?»

Страх стиснув його лещатами. Страх під час битви не був незвичайним, але Тег навчився читати це почуття. Щось тут геть неправильно. Гамір, речі в полі його зору, запахи набрали нової інтенсивності. Він почувався точно налаштованим, як

хижа тварина в джунглях, що знає свій терен, але усвідомлює якесь вторгнення і мусить його розпізнати, перш ніж перетвориться з мисливця на здобич. Переглядав своє оточення на іншому рівні свідомості, читаючи також себе, шукаючи схем збудження, яке викликало цю реакцію. Стреггі під ним тремтіла. Отже, відчула його гризоту.

— Щось тут дуже неправильно, — сказала Одраде.

Від простяг до неї руку, вимагаючи тиші. Навіть у цій вежі, оточеній переможними військами, він почувався відкритим для загрози, якої не могли виявити його загострені чуття.

«Небезпека!»

Він був певний цього. Невідоме його пригнічувало. Знадобився весь його вишкіл до останньої краплини, щоб уникнути нервового нападу.

Поштовхом змусивши Стреггі обернутися, Теґ гарикнув до ад'ютанта, що стояв у балконних дверях. Ад'ютант тихо вислухав і побіг виконувати наказ. Їм необхідні дані про численність жертв. Скільки поранених порівняно з убитими? Рапорти про здобуту зброю. Негайно!

Повернувшись до вивчення поля бою, він побачив чергову річ, що викликала неспокій, базисну незвичайність, про яку намагалися сповістити його очі. На тілах у бене-гессеритських мундирах було дуже мало крові. Очікувано, що жертви битви мали виявити цей остаточний доказ звичної людяності — потоки червіні, що темніє, коли впливе з тіла, але завжди залишає невитравний слід у пам'яті тих, хто це бачив. Відсутність кривавої різанини була незнаною, а під час військових дій незнане було вкрай небезпечним.

Він тихо сказав Одраде:

— У них є зброя, якої ми не виявили.

Не поспішайте висловлювати судження. Приховане судження часто є сильнішим. Здатне керувати реакціями, наслідки яких відчутні лише тоді, коли їх уже запізно відвернути.

Бене Гессерит, Порадник Постуланткам

Шіана занюхала червів здалеку: коричневі підтони меланжу, змішані з гірким кременем і сіркою, огорожене кристалами пекло великих ракіанських піскожерів. Але відчула їхніх дрібних нащадків лише тому, що ті були настільки численними.

«Вони такі малі».

Сьогодні біля Пустельної Варти було гаряче, тож надвечір вона зраділа штучно охолодженому приміщенню. У її давньому помешканні температура була стерпною, попри відкрите західне вікно. Шіана підійшла до вікна і глянула на блискучий пісок.

Пам'ять підказала їй, який вигляд матиме цей краєвид уночі: сухе повітря, яскраві зорі, слабке світло на піщаних хвилях, що сягають темного викривленого обр'ю. Вона пам'ятала ракіанські місяці й тужила за ними. Самі зорі не вдовольняли її фрименського спадку.

Думала про доквілля як про відособлений притулок, місце і час, де можна подумати про те, що діється з її Сестринством. *«Аксолотлеві контейнери, кіборги, а тепер це».*

Від часу Поділу план Одраде не містив для неї жодних таємниць. Ризикована гра? А якщо вдасться?

«Завтра, можливо, знатимемо, а ким тоді ми станемо?»

Вона зізнавалася, що Пустельна Варта притягає її не лише як місце, де можна обміркувати наслідки. Сьогодні вона

прогулювалася під палючим сонцем, доводячи собі, що й досі може прикликати червів танцем та емоціями, вираженими рухом.

«Танець Умилостивлення. Моя мова спілкування з червами».

Кружляла на дюні, як дровиш, доки голод не розвіяв її трансу пам'яті. Малі черви розсипалися довкола, пильно роззявивши пащі. Пам'ятний вогонь, обрамлений кришталевими зубами.

«Та чого вони такі малі?»

Дослідники мали пояснення, але їхні слова не вдовольняли.
«Це все через вологу».

Шіана згадала гігантського Шай-Хулуда Дюни, Старця Пустелі, достатньо великого, щоб заковтнути фабрику прянощів, поверхня його кілець була твердою, як пласбетон. Пан у своєму володінні. Бог і диявол у пісках. Вона відчула цю силу зі свого спостережного вікна.

«Чому Тиран вибрав симбіотичне існування всередині черва?»

Чи ці малі черви несли в собі його нескінченний сон?

Піщана форель заселила цю пустелю. Прийми її як нову шкіру — і можеш піти стежкою Тирана.

Метаморфоза. Розділений Бог.

Вона знала цю спокусу.

«Чи посмію я?»

Над нею прокотилася пам'ять про останні хвилини незнання — їй було тоді всього вісім літ, у місяці Ігаті на Дюні.

«Не Ракіс. Дюна, як називали її мої предки».

Нескладно згадати себе такою, якою вона була: худеньке смагляве дитя з вигорілими пасмами в бронзовому волоссі. Мисливиця за меланжем (бо це було дитяче завдання), що бігала відкритою пустелею з товаришами дитинства. Яким дорогим був цей спогад.

Та спогад мав темнішу сторону. Зосереджено приношуючись, дівчинка відчула інтенсивний запах прянощів — премеланжева маса!

«Викид!»

Меланжевий вибух привів Шайтана. Жоден піщаний черв не може протистояти викиду прянощів на своїй території.

«Ти все зжер, Тиране, ту жалюгідну купку куренів і хиж, яку ми називали “домом”, і всіх моїх друзів і рідних. Чому ти пощадив мене?»

Яка лють струснула тоді цією худенькою дитиною. Усе, що вона любила, забрав гігантський черв, який відкинув її спроби принести себе в жертву в його полум'ї та поніс її до рук ракіанських священників, а тоді до Бене Гессерит.

«Вона розмовляє з червами, а ті її щадять».

«Тих, що мене щадили, не пощадила я», — так вона сказала Одраде.

«А тепер Одраде знає, що я мушу зробити. Не можеш придушити цю дику річ, Дар. Тепер, коли ти в мене всередині, я смію називати тебе Дар».

Жодної відповіді.

Чи в кожному з нових піщаних червів міститься перлина свідомості Лето II? На цьому наполягали її фрименські предки.

Хтось подав їй сандвіч. Валлі, старша аколітка-асистентка, що перейняла керування Пустельною Вартою.

«На моє наполягання, коли Одраде підняла мене до Ради. Та не лише тому, що Валлі засвоїла мою невразливість до сексуального поневолення Всечесних Матрон. І не тому, що вона чутлива до моїх потреб. Ми з Валлі розмовляємо таємною мовою».

Великі очі Валлі не були вже вікнами її душі. Тепер їх закривав плівковий бар'єр, який свідчив: вона вже знає, як блокувати зондування поглядом. Світло-блакитні очі невдовзі стануть цілковито синіми, якщо вона виживе під час Агонії. Майже альбіноска, сумнівна генетична лінія для розплідної програми. Шкіра Валлі підкріплювала це думку: бліда і веснянкувата. Шкіра — прозора поверхня. Погляд зосереджується не на самій шкірі, а на тому, що під нею: рожева, просякла

кров'ю плоть, незахищена від пустельного сонця. Лише тут, у тіні, Валлі могла виставити цю вразливу поверхню на цікавий погляд.

«Чого ця командує нами?»

«Бо я вірю: вона найкраще зробить те, що необхідно зробити».

Шіана неуважно з'їла сандвіч, а тоді знову зосередила увагу на піщаному краєвиді. Одного дня такою буде вся планета. Чергова Дюна? Ні... схожа, проте інша. Скільки таких місць творимо ми в нескінченному Всесвіті? Питання, позбавлене сенсу.

Наче пустельний міраж, далеко з'явилася мала чорна крапка. Шіана примружила очі. Орнітоптер. Повільно зростає, тоді меншав. Квадрат за квадратом переглядає піски. Інспектує.

«Що ми насправді творимо тут?»

Глянувши на вторгнення дюн, вона відчула гібрис.

«Глянь на мою працю, мала людино, і зазнай відчаю».

«Але ж це зробили ми, я й мої Сестри».

«Ви?»

— Я відчуваю нову сухість у спеці, — сказала Валлі.

Шіана погодилася. Нема потреби говорити. Підійшла до великого робочого стола, щоб, доки ще мала денне світло, переглянути розкладену на ньому топографічну карту: до неї було прикріплено маленькі прапорці, зелені нитки на шпильках, саме такі, як вона спроєктувала.

Якось Одріде спитала:

— Це справді краще, ніж проєкція?

— Я мушу цього торкатися.

Одріде прийняла це.

Проєкції були блідими. Надто далекими від землі. Не можна було тицьнути пальцем у проєкцію й сказати: «Підемо сюди». Палець у проєкції — це палець у порожньому повітрі.

«Очей ніколи не досить. Тіло мусить відчувати свій світ».

Шіана відчула терпкість чоловічого поту, застояний запах фізичних зусиль. Вона здійняла голову й побачила смаглявого молодика, що стояв у дверях. Гордовита поза, гордовитий погляд.

— О, — сказав він. — Я думав, ти будеш сама, Валлі. Повернися пізніше.

Один гострий позирк на Шіану — і його вже не було.

«Є багато речей, які тіло мусить відчувати, щоб пізнати їх».

— Шіано, чому ти тут? — спитала Валлі.

«Ти, така зайнята в Раді, чого ти тут шукаєш? Не довіряєш мені?»

— Я приїхала сюди поміркувати, що, на думку Міссіонарії, я можу зробити. Вони бачать зброю — міфи Дюни. Мільярди моляться до мене: «Свята, що промовила до Розділеного Бога».

— Мільярди — це не точне число, — зауважила Валлі.

— Але це міра сили, яку бачать у мені Сестри. Ці вірні вважають, що я померла разом із Дюною. Я стала «могутнім духом у пантеоні пригнічених».

— Більше, ніж місіонером?

— Що б сталося, Валлі, якби в цьому світі, який насторожено чекає, з'явилася я з піщаним червом позаду? Імовірність такої появи наповнює частину моїх Сестер надією й острахом.

— Острах я розумію.

«Ще б пак. Різновид тієї ж релігійної прищепи, яку Муад'Діб і його син Тиран напустили на людство, яке ні про що не здогадувалося».

— Чого вони взагалі обмірковують це? — наполягала Валлі.

— Зі мною як точкою опори цього важеля вони зможуть зрушити Всесвіт!

— Та як вони зможуть контролювати таку силу?

— У цьому й проблема. Це ж річ, із природи нестабільна. Релігії ніколи не піддаються дійсному контролю. Проте частина Сестер думає, що вони можуть *скеровувати* релігію, збудовану довкола мене.

— А якщо їхнє скеровування виявиться недостатнім?

— Вони кажуть, що жіночі релігії завжди пропливають глибше.

— Правда? — Сумнів у верховному джерелі.

Шіана могла тільки кивнути. Інша Пам'ять підтверджувала це.

— Чому?

— Бо всередині нас життя відновлює саме себе.

— І це все? — Відверта недовіра.

— Жінки часто мають славу слабших, невдах і жертв. А люди особливо співчують тим, що на дні. Я жінка, і якщо Всечесні Матрони прагнуть моєї смерті, мушу бути благословенною.

— Це звучить так, наче ти погоджуєшся з Міссіонарією.

— Коли на тебе полюють, ти обмірковуєш будь-яку стежку порятунку. Мене вшановують. Не можу ігнорувати потенціал.

«Як і небезпеку. Тож моє ім'я стало сяйвом світла в темряві гніту Всечесних Матрон. Як легко перетворити це світло на поглинальне полум'я!»

Ні... план, який вони виробили з Дунканом, був кращим. Утеча з Капітули. Вона була смертельною пасткою не лише для своїх мешканців, а й для мрій Бене Гессерит.

— Я й досі не розумію, чому ти тут. Може, на нас уже й не полюють.

— Може?

— Та чому саме зараз?

«Не можу сказати прямо, бо тоді сторожові пси знатимуть».

— Я зачарована червами. Частково тому, що одна з моїх предкинь вела першу міграцію на Дюну.

«Ти це пам'ятаєш, Валлі. Ми якось розмовляли про це між пісків, де ніхто нас не чув, крім нас самих. І тепер ти знаєш, чому я тут із відвідинами».

— Пам'ятаю, як ти казала, що вона була справжньою фрименкою.

— І Вчителькою дзен-сунітів.

«Я поведу власну міграцію, Валлі. Та я потребуватиму червів, якими можеш забезпечити лише ти. І це треба зробити швидко. Рапорти з Перехрестя підганяють. Невдовзі повернуться перші кораблі. Цієї ночі... завтра. Боюся того, що вони принесуть».

— Ти й далі зацікавлена в тому, щоб забрати кількох червів назад до Централі, де могла б краще їх вивчити?

«О, так, Валлі! Ти пам'ятаєш».

— Це може бути цікавим. У мене небагато часу для таких справ, але будь-яке здобуте знання може нам допомогти.

— Там для них буде надто вогко.

— Великий Трюм не-корабля на Летовищі можна перетворити на пустельну лабораторію. Пісок, контрольована атмосфера. Основне вже там є, відколи ми привезли першого черва.

Шіана глянула на західне вікно.

— Сонце сідає. Я хотіла б зійти вниз і прогулятися по піску.

«Перші кораблі повернуться цієї ночі?»

— Звичайно, Превелебна Мати. — Валлі відступила вбік, звільнивши дорогу до дверей.

Виходячи, Шіана сказала:

— Пустельну Варту недовзі доведеться перемістити.

— Ми готові.

Сонце вже ховалося за горизонтом, коли Шіана вийшла з аркоподібної вулиці на краю селища. Вступила у виспану зорями пустелю, вивчаючи довкілля всіма чуттями, як робила це в дитинстві. Ах, есенція кориці. Черви близько.

Вона зупинилася та обернулася на північний схід, у протилежному напрямку від останнього сонячного блиску, на давній фрименський лад приклала долоні над і під очима, обмежуючи цим поле зору та світло. Виглянула з цієї горизонтальної рамки. Хай що падатиме з неба, воно мусить проминути цю вузьку щілину.

«Цієї ночі? З'являться відразу ж після настання темряви, щоб відтягнути мить пояснення. Ціла ніч для роздумів».

Вона чекала з бене-гессеристською терплячістю.

Вогненна дуга прорисувала тонку лінію на північному горизонті. Ще. Ще. Там Летовище. Сідають.

Шіана відчула, що її серце забилося швидше.

«Прибули!»

І якою буде їхня звістка Сестринству? *Хто повертається — воїни-тріумфатори чи втікачі?* З огляду на еволюцію плану Одраде, різниця може бути невеликою.

До ранку вона знатиме.

Шіана опустила руки і виявила, що дрижить. Глибоке дихання. Літанія.

Невдовзі вона йшла пустелею, ходюю піску, яку пам'ятала з Дюни. Майже забула, як при цьому тягне ноги. Наче вони несуть додатковий тягар. До гри були прикликані рідко вживані м'язи, але хаотичну ходу, раз вивчену, неможливо забути.

«Я колись і не мріяла, що знову ходитиму так».

Якщо сторожові пси викриють цю думку, можуть задуматися, що з їхньою Шіаною.

Подумала, що це поразка її самої. Вона вросла в ритми Капітули. Ця планета розмовляла з нею на підземному рівні. Шіана відчувала землю, дерева і квіти, кожную рослину так, наче це все було її часткою. І ось цей неспокійний рух, щось сказане мовою з іншої планети. Вона відчувала, що пустеля змінюється, і це теж було чужою мовою. Пустеля. Не позбавлена життя, але це життя відрізняється від колись зеленої Капітули.

«Життя менше, але інтенсивніше».

Вона чула пустелю: легенькі ковзання, скрипуче цвіркання комах, темний шелест мисливських крил над головою й швиденьке лопотіння — кенгурові миші, привезені сюди в очікуванні дня, коли черви знову почнуть своє панування.

«Валлі пам'ятатиме, що слід вислати флору і фауну з Дюни».

Шіана зупинилася на вершині високого бархана. Перед нею з краями, змазаними темрявою, розкинувся океан, пійманий у мить зупинки руху, тінисті хвилі б'ються об тінистий пляж цього змінюваного краю. Це було безмежне пустельне море. Походило здалеку, а мало втрапити до місць, ще дивніших, ніж це.

«Заберу тебе туди, якщо зможу».

Нічний бриз, що віяв від суходолів до більш вогких місць позаду неї, наніс шар куряви їй на щоки та ніс, підняв їй волосся, пролітаючи. Вона відчула сум.

«Це могло бути».

Це вже неістотно.

«Речі, що є, — вони істотні».

Шіана глибоко вдихнула. Сильніший запах кориці. Меланж. Прянощі та черви поблизу. Черви, що усвідомлюють її присутність. Як швидко повітря стане достатньо сухим, щоб піщані черви вирости великими й почали давати врожай, як на Дюні?

Ця планета і ця пустеля.

Вона бачила їх як дві половини тієї ж саги. Наче Бене Гессерит і людство, якому вони служили. Припасовані половини. Одна без одної зменшиться, стане порожнечою з втраченою метою. Може, не зовсім мертвою, та рухатиметься безцільно. У цьому й полягає загроза перемоги Всечесних Матрон. Націлених на сліпе насилля!

«Сліпці у ворожому Всесвіті!»

І саме тому Тиран зберіг Сестринство.

«Він знав, що дав нам лише шлях без скерування. Гонитва за папірцем — кинута жартівником паперова приманка, за якою ми женемося, а наприкінці виявляється, що в ній нічого нема.

Хоча це право поета».

Вона згадала його «Поему Пам'яті» з Дар-ес-Баліята, викинутий на берег уламок катастрофи, збережений Бене Гессерит.

«І з якої причини ми це бережемо? Щоб я могла наповнити цим зараз свій розум? Забувши на мить, із чим можу зіткнутися завтра?»

Сяючу ніч поета
 Наповни невинністю зір,
 Крок лиш до Оріона,
 Його всевидючого блиску.
 Познач наші гени назавжди,
 Темінь вітай і дивись,
 Осліплений світлом заграви.
 Ось порожнеча вічності!

Зненацька Шіана відчула, що здобула шанс стати найкращою з митців, наповненою по вінця й обдарованою чистою поверхнею, на якій вона може творити на власний розсуд.
«Необмежений Всесвіт!»

До неї повернулися слова Одріде, коли їй, дитині, вперше пояснили мету Бене Гессерит.

— Чого ми прив'язалися до тебе, Шіано? Це насправді просто. Ми розпізнали в тобі ту, яку давно чекали. Ти з'явилася, і ми вже знали, що відбувається.

— Що? — *«Якою наївною я була!»*

— Щось нове здійснюється над горизонтом.

«Моя міграція шукатиме нове. Але... мушу знайти планету з місяцями».

З певного погляду Всесвіт — це броунівський рух, непередбачуваний на рівні елементарних частинок. Муад'Діб і його син Тиран закрили туманну камеру¹, у якій відбувається цей рух.

Оповіді з Гамму

Мурбелла вступила в час суперечливих переживань. Спершу її непокоїла можливість дивитися на власне життя множинним баченням. Хаотичні події на Перехресті ще посилили цей неспокій, створюючи плутанину невідкладних потреб, які не покинуть її, навіть коли вона повернеться на Капітулу.

«Я попереджала тебе, Дар. Не можеш цього заперечити. Я казала, що вони можуть перетворити перемогу на поразку. І глянь на той безлад, який ти звалила мені на коліна. Мені ще пощастило врятувати стільки, скільки я зуміла».

Цей внутрішній протест завжди занурював Мурбеллу в події, які вознесли її на висоту, що будила і благоговіння, і трепет водночас.

«Що ще я могла зробити?»

Пам'ять показувала, як Стреггі падає на підлогу в безкровній смерті. Сцена на моніторах не-корабля розігрувалася немов театральна драма. Рамки проектора в командному відсіку корабля посилювали ілюзію, що все це відбувається не насправді. Актори повинні встати й розкланятися. Тегів комунікатор не пропускав нічого і дзижчав, передаючи повідомлення, доки хтось його не втихомирив.

¹ Туманна камера, вона ж камера Вільсона, — пристрій для дослідження ядерного випромінювання через спостереження за слідами елементарних частинок.

Їй zostалися образи, моторошний відблиск побаченого. Тег лежить, розпростершись, на підлозі орлиного гнізда Всечесної Матрони. Шок у погляді Одраде.

Заяву Мурбелли, що вона мусить притьмом спуститися на планету, зустріли гучні протести. Прокторки лишалися непохитними, доки вона не представила деталей ризикованої гри Одраде й гостро не спитала:

— Хочете тотальної катастрофи?

«Внутрішня Одраде виграла цю суперечку. Але ти з самого початку була готовою до цього, правда, Дар? Твій план!»

— Ще застається Шіана, — промовили Прокторки. Дали Мурбеллі одномісний ліхтер і вислали її саму на Перехрестя.

Хоча вона передала свій ідентифікаційний сигнал Всечесної Матрони, все ж на Летовищі відбулися кілька ризикованих моментів.

Вона зіткнулася із загоном озброєних Всечесних Матрон, щойно вийшла з ліхтера біля ями, яка ще диміла. Дим пахнув екзотичною вибухівкою.

«Ось де було знищено ліхтер Матері Настоятельки».

Загоном керувала стара, аж древня Всечесна Матрона — у поплямленій червоній одежі з рваною дірою на лівому плечі. Була як висушена ящірка, усе ще отруйна, усе ще кусюча, але діяла лише силою гніву, більша частина її енергії вичерпалася. Розкуйовджене волосся нагадувало шкірку свіжовикопаного імбиру. У ній сидів демон. Мурбелла бачила, як він зиркає із всипаних оранжевими цятками очей.

Попри те, що стару прикривав ззаду цілий загін, вони стояли біля спуску з ліхтера обличчям одна до одної, наче ізольовані від решти. Дикі звірі, що обережно принохуються, намагаючись оцінити небезпеку.

Мурбелла пильно стежила за старою. Ця ящірка потроху вистрілювала язиком, пробуючи повітря, даючи волю емоціям, але була достатньо шокована, щоб вислухати її.

— Моє ім'я — Мурбелла. Я потрапила в полон Бене Гессерит на Гамму. Я адептка Горму.

— Чого ти носиш відьомську одягу? — Стара і загін стояли, готові убити.

— Я навчилася всього, чого вони мене вчили, і принесла цей скарб своїм Сестрам.

Стара якусь мить її вивчала.

— Так, я розпізнаю твій тип. Ти Рок, одна з тих, кого ми вибрали для проекту Гамму.

Загін позаду неї трохи розслабився.

— Ти не здолала всієї дороги цим ліхтером, — недовірливо сказала стара.

— Я втекла з одного з їхніх не-кораблів.

— Ти знаєш, де їхнє гніздо?

— Знаю.

Губи старої розтяглися в широкій усмішці.

— Добре! Ти справжній приз! Як ти втекла?

— Це ти маєш питати?

Стара обміркувала її слова. Мурбелла могла читати думки на обличчі, наче їх вимовлено вголос: *«Ті, кого ми взяли з Року, — смертоносні геть усі. Можуть убивати руками, ногами, кожною рухомою частиною тіла. Усі мали б носити знак “Небезпечна у кожній позиції”»*.

Мурбелла відступила від ліхтера, демонструючи жилаву грацію, знак її типу й ідентичності.

«Швидкість і м'язи, Сестри. Стережіться».

Частина загону зацікавлено посунулася вперед.

Їхні слова були повні характерних для Всечесних Матрон порівнянь, нетерплячих питань, які Мурбелла мусила відбивати.

— Ти багатьох їх убила? Де їхня планета? Вона багата? Ти багатьох самців там пов'язала? Ти тренувалася на Гамму?

— Я була на Гамму на третьому шаблі. Під командою Гакки.

— Гакка! Я з нею зустрічалася. Вона мала ушкоджену ліву стопу, коли ти її знала?

«Усе ще перевіряють».

— Це була права стопа, і я була з нею, коли вона її ушкодила!

— О, так, права стопа. Тепер я згадала. Як вона її ушкодила?

— Копнула одного неотесу в дупу. Він мав гострий ніж у кишні на стегні. Гакка так розлютилася, що вбила його.

Загоном прокотився регіт.

— Ідемо до Великої Всечесної Матрони, — сказала стара.

«То я пройшла першу перевірку».

Та все ж Мурбелла відчувала застереження.

Чого ця адептка Горму носить ворожий одяг? І вигляд у неї дивний.

«Найкраще відразу протистояти цьому».

— Я пройшла їхній вишкіл, і вони прийняли мене.

— Ідіотки! Що, справді?

— Ти сумніваєшся в моїх словах? — Як легко було відбити удар, прийнявши міну ображеної Всечесної Матрони.

Стара найжачилася. Не втратила пихатої зарозумілості, але послала своєму загонові погляд перестороги. Усім їм знадобився певний час, щоб перетравити сказане Мурбеллою.

— Ти стала однією з них? — спитав хтось позаду.

— Як інакше могла б я вкрасти їхнє знання? Знай це! Я була особистою ученицею їхньої Матері Настоятельки.

— Вона добре тебе вчила? — Той самий викличний голос ззаду.

Мурбелла розпізнала ту, що її питала: середнього рівня й честолюбна. Зі шкіри пнеться, щоб її помітили і вивищили.

«Це твій кінець, вискочко. Невелика втрата для всесвіту».

Бене-гессеритський фінт пересунув противницю, наче пір'ячко, туди, де Мурбелла могла її дістати. Копняк у стилі Горму, щоб вони її розпізнали. Надто цікава кар'єристка лежала мертва на землі.

«Поєднання умінь Бене Гессерит і Всечесних Матрон дає грізну силу, яку всі ви повинні розпізнати і заздрити їй».

— Вона чудово мене навчила, — сказала Мурбелла. — Ще питання?

— Ех! — сказала стара.

— Як тебе звати? — зажадала Мурбелла.

— Я Старша Дама, Всечесна Матрона Горму. Мене звати Елпек.

— Дякую, Елпек. Можеш називати мене Мурбеллою.

— Це честь для мене, Мурбелло. Те, що ти привезла нам, — справжній скарб.

Мурбелла якусь мить вивчала її з бене-гессеристською пильністю, тоді без гумору посміхнулася.

«Обмін іменами! Ти у своїй червоній одежі, що позначає тебе як представницю можновладного оточення Великої Всечесної Матрони, ти знаєш, кого щойно прийняла до свого кола?»

Загін усе ще був під враженням від побаченого й дивився на Мурбеллу з осторогою. Вона бачила це з новою сприйнятливістю. Мережа закритих клубів колишніх однокласниць¹ так і не здобула собі місця в Бене Гессерит, але була наявна у Всечесних Матрон. Паралельний потік розважив її парадом підтверджень. Як тонко передається влада: правильна школа, правильні друзі, закінчення школи й перехід на перші щаблі кар'єрної драбини — усе це під керівництвом рідних і завдяки їхнім зв'язкам, взаємне почухування спини, що управляє зв'язками, зокрема і шлюбними. Паралельний потік розповів їй, що це веде в яму. Але ті, хто на драбині, хто контролює нішу, ніколи цим не клопочуться.

«Кожному дневі досить своєї турботи, і так мене бачить Елпек. Та вона не бачить того, ким я стала, лише що я небезпечна, але потенційно корисна».

¹ Спільнота, відома в англомовних країнах як «old girl». Це аналог чоловічої спільноти «old boy» — випускників престижних шкіл, які пов'язані між собою і допомагають одне одному будувати кар'єру.

Поволі обертаючись на одній нозі, Мурбелла вивчала загін Елпек. Тут не було поневолених чоловіків. Це надто делікатне завдання для всіх, крім довірених жінок. Добре.

— А зараз вислухайте мене всі. Якщо ви маєте якусь вірність нашому Сестринству, а я оціню це в майбутньому, то виявіть шану тому, що я принесла. Призначаю це в дар тим, хто цього заслужить.

— Велика Всечесна Матрона буде задоволена, — сказала Елпек.

Але Велика Всечесна Матрона не здавалася задоволеною, коли їй представили Мурбеллу.

Мурбелла розпізнала приміщення вежі. Сонце майже сіло, але тіло Стреггі досі лежало там, де впало. Вбито частину Тегових спеціалістів, переважно з комунікаційної команди, яка водночас була його охороною.

«Ні, ми, Всечесні Матрони, не любимо, щоб чужі за нами штигували».

Вона побачила, що Тег іще живий, але зв'язаний шигастроною і зневажливо закинутий у куток. Найдивніше з усього: Одраде, нескована, стояла біля Великої Всечесної Матрони. Це був згірдливі жести.

Мурбелла відчувала, що багато разів переживала цю сцену після перемоги Всечесних Матрон: покоси ворожих тіл, які лежали там, де застала смерть. Атака Всечесних Матрон безкровною зброєю була швидкою й смертоносною, типовою зловмисністю, що вбиває, коли вбивства більше не потрібні. Вона стримала дрижання від згадки про цей смертоносний реверс. Жодного попередження, тільки солдати валяться широкими рядами — ефект доміно, який викликає шок у вцілілих. А Велика Всечесна Матрона відкрито тішилася з цього шоку.

Дивлячись на Мурбеллу, Велика Всечесна Матрона сказала:

— То це та торба нахабства, яку ти начебто тренувала на ваш лад.

Одраде майже усміхнулася, почувши цей опис.

«Торба нахабства?»

Бене-гессеритка могла прийняти це без образи. Ця каправа Велика Всечесна Матрона опинилася в скрутному становищі і не могла вдатися до своєї зброї, що вбиває без пролиття крові. Дуже делікатний баланс сил. Всечесні Матрони схвильовано перемовлялися, аби з'ясувати їхню проблему.

Уся їхня таємна зброя вичерпана, її не можна перезарядити. Вони щось утратили, відступаючи сюди.

«Наша зброя останнього шансу, а ми згаяли її намарне!»

Логно, яка вважала себе верховною, стояла зараз на іншій арені. Щойно довідалася, з якою страшною легкістю Мурбелла може вбити одну з обраних.

Мурбелла зміряла поглядом оточення Великої Всечесної Матрони, оцінюючи їхній потенціал. Вони, безперечно, оцінили ситуацію. Звична річ. Що вони обрали?

«Нейтралітет?»

Частина зберігала обережність, усі чекали.

Очікували, чим завершиться диверсія. Байдуже, хто тріумфуватиме, доки сила далі напливатиме до них.

Мурбелла дала своїм м'язам перейти в стан очікування бою — навчилася такого від Дункана і Прокторок. Почувалася такою спокійною, наче стояла в тренувальній залі та подумки переглядала можливі реакції. Навіть відповідаючи, знала, що рухається так, як її підготувала Одраде — ментально, фізично й емоційно.

«Спершу Голос. Дай їм посмакувати внутрішнім холодом».

— Бачу, ви недооцінили Бене Гессерит. Ці жінки стільки разів чули аргументи, якими ви пишаєтесь, що ваші слова не викликають у них нічого, крім нудьги.

Це було промовлено з нищівним звуковим контролем, тоном, який призвів до появи оранжевої барви в очах Логно, але не дозволив їй ворухнути й пальцем.

Мурбелла ще з нею не закінчила.

— Ти вважаєш себе могутньою й хитрою. Одне породжує інше, еге ж? Який ідіотизм! Ти довершена брехуха і дуриш сама себе.

Побачивши, що Логно перед лицем такої атаки залишалася непорушною, її оточення почало розступатися й відкривати простір, наче кажучи: «*Вона вся твоя*».

— Твоя вправність у цих брехнях не приховує їх, — сказала Мурбелла. Презирливим поглядом оббігла тих, що стояли позаду Логно. — Як ті, кого я знаю з Іншої Пам'яті, ти прямуєш до погибелі. Проблема в тому, що ти так пекельно довго помираєш. Неунікно, але ох, як тим часом нудно. Ти смієш називати себе Великою Всечесною Матроною! — Знову перевела погляд на Логно. — Усе в тобі — відстій. Ти не маєш стилю.

Це було занадто. Логно атакувала, зі сліпучою швидкістю викинувши ногу. Мурбелла перехопила її стопу, наче піймала гнаний вітром листок і, продовжуючи його політ, підважила Логно, перетворивши її тіло на довбню. Політ закінчився тим, що голова Логно розбилася об підлогу. Не зупиняючись, Мурбелла виконала пірует, лівою ногою майже знісши голову Всечесній Матроні, що стояла праворуч Логно, а правою рукою розтрошивши горлянку тій, що була ліворуч. Два удари серця — і все завершилося.

Вивчаючи сцену бою без жодних ознак задишки (*щоб показати, як це було легко, Сестри*), Мурбелла зазнала шоку й розпізнала непоправне. Одряде лежала на підлозі перед Елпек, яка, вочевидь, без вагань обрала сторону. Викручена шия Одряде і її обм'якле тіло свідчили, що вона мертва.

— Намагалася втрутитися, — сказала Елпек.

Убивши Превелебну Матір, Елпек сподівалася, що Мурбелла (врешті-решт, Сестра!) аплодуватиме їй. Та Мурбелла реагувала не так, як очікувалось. Опустилася навколішки поруч із Одряде і притисла голову до її голови. Стояла так нескінченно довго.

Вцілілі Всечесні Матрони обмінялися питальними поглядами, але не посміли ворухнутися.

«Що це?»

Але страхітливі Мурбелліні вміння прикували їх до місця.

Прийнявши недавнє минуле Одраде, усе, що додалося від попереднього Поділу, Мурбелла встала.

Елпек побачила смерть в очах Мурбеллі і позадкувала, перш ніж спробувати захиститися. Вона була небезпечною, та не могла дорівнятися цьому демону в чорній одежі. Усе закінчилося так само приголомшливо швидко, як із Логно і її помічницями: копняком по горлянці. Елпек розпростерлася впоперек Одраде.

Мурбелла ще раз пильно оглянула вцілілих, а тоді знову завмерла на мить, дивлячись униз, на Одраде.

«У якомусь сенсі це була моя робота, Дар. І твоя!»

Вона похитала головою, поглинаючи наслідки.

«Одраде мертва. Довгого віку Матері Настоятельці! Довгого віку Великій Всечесній Матроні! І хай небеса захистять нас усіх».

Тоді зайнялася тим, що мусила зробити. Ці смерті створили величезний борг. Мурбелла глибоко вдихнула. Черговий гордіїв вузол.

— Звільніть Тега, — промовила вона. — Приберіть тут якомога швидше. І нехай хтось принесе мені належну одіж!

Та, що віддавала накази, була Великою Всечесною Матроною, проте ті, що метнулися їх виконувати, відчули в ній Іншу.

Жінка, що принесла Мурбеллі червону одежу з драконами, вигадливо вишитими су-каменями, шанобливо подала її здалеку. То була велика жінка з важкими костями і квадратним обличчям. Із жорстокими очима.

— Піднеси її мені, — наказала Мурбелла, а коли жінка спробувала скористатися близькістю, щоб напасти на неї, сильно її вдарила.

— Спробуєш іще раз?

Цього разу трюків не було.

— Ти перша учасниця моєї Ради, — сказала Мурбелла. — Ім'я?

— Ангеліка, Велика Всечесна Матроно. — *«Дивись! Я перша назвала тебе належним титулом. Винагородь мене!»*

— Твоя нагорода в тому, що я тебе підвищила й зберегла тобі життя.

Слушна відповідь Всечесної Матрони. Вони прийняли її, як годилося.

Тег підійшов до неї, потираючи передпліччя там, де особливо глибоко вгризлася шигаструна. Деякі Всечесні Матрони намагалися перестерегти Мурбеллу:

— Ти знаєш, що він може...

— Тепер він служить мені, — обірвала їх Мурбелла. І додала насмішкуватим тоном Одраде: — Адже так, Майлсе?

Він послав їй журливу посмішку, посмішку старця на дитячому обличчі.

— Цікаві часи, Мурбелло.

— Дар любила яблука, — сказала Мурбелла. — Простеж за цим.

Він кивнув. Поверне її у цвинтарний сад. Не те, щоб цінні бене-гессеритські сади могли довго вижити в пустелі. А все ж деякі традиції варті того, щоб дотримуватися їх, поки це можливо.

Чого навчають Святі Катастрофи? Будь витривалим. Будь сильним. Будь готовим до змін, до нового. Збери багатий досвід і осуди його, як велить незламна природа нашої віри.

Доктрина тлейлаксу

Згідно з первісним Теговим розкладом, Мурбелла зібрала свою свиту Всечесних Матрон й повернулася на Капітулу. Вона очікувала певних проблем, а повідомлення, які висилала перед своїм прибуттям, прокладали дорогу до їхнього розв'язку.

«Я везу Футарів, щоб привернути Вожатих. Всечесні Матрони бояться біологічної зброї з Розсіяння, яка перетворює їх на овочі. Її джерелом можуть бути Вожаті».

«Приготуйтеся утримувати Раббі та його групу на кораблі. Поставтесь з повагою до їхньої таємниці. І приберіть з корабля захисні міни». (Цю звістку передано з Прокторкою). Вона мала спокусу спитати, як там її діти, але це не пасувало Бене Гессерит. Може, колись...

Відразу ж після повернення мусила зайнятися Дунканом, і це спантеличило Всечесних Матрон. Вони виявилися не ліпшими за Бене Гессерит. «Що особливого в цьому чоловікові?»

Більше не було причин утримувати його на кораблі, але він відмовився перебратися деінде.

— Я мушу скласти ментальну мозаїку: шматочок, який не можна переставити, незвичайна поведінка і добровільна участь у їхній мрії. Мушу знайти межі та випробувати їх. Цього бракує. Я знаю, як їх знайти. Налаштуватися. Не думай, просто роби.

Це не мало сенсу. Вона потурала йому, хоча він змінився. Прийняла стабільність цього нового Дункана як виклик. За яким правом оточив себе аурую самовдоволення? Ні... не самовдоволення. Радше скидалося на те, що він змирився з якимсь рішенням. Не хотів поділитися, з яким!

— Я погодився зі станом речей. Тобі слід зробити те саме.

Цей опис відповідав тому, що вона робила, — мусила зізнатися Мурбелла.

Першого ранку після повернення вона встала вдосвіта і ввійшла в кабінет. Вдягнена в червоне вбрання, сіла в крісло Матері Настоятельки та покликала Беллону.

Белл стала в кінці робочого столу. Вона знала. Задум став ясным після його виконання. Одряде наклала обов'язок і на неї. Вона мала сплатити борг. Тож мовчала: оцінювала, як їй доведеться платити.

«Служи цій Матері Настоятельці, Белл. Так платитимеш. Жодне Архівне відхилення цих подій не надасть їм належної перспективи. Необхідна дія».

Нарешті Беллонда заговорила:

— Єдина криза, яку я хотіла б порівняти з цією, — це поява Тирана.

Мурбелла відреагувала гостро:

— Тримай язик за зубами, Белл, якщо не можеш сказати нічого корисного!

Беллонда прийняла цей докір спокійно (нетипова реакція):

— Дар замислила зміни. На це вона сподівалася?

Мурбелла пом'якшила тон.

— Опрацюємо древню історію пізніше. Це розпочата глава.

— Погані новини. — Це була давня Беллонда.

— Прийми першу групу, — сказала Мурбелла. — Будь обережною. Це Вища Рада Великої Всечесної Матрони.

Белл слухняно вийшла.

«Вона знає, що я маю повне право на це становище. Усі це знають. Немає потреби голосування! Немає місця для голосування!»

Тепер настав час для історичного мистецтва політики, якою вона навчилася в Одрі.

«Ти у всьому мусиш здаватися важливою. Крізь твої руки не проходять жодні дрібні рішення, крім тихих актів “добродійств”, наданих людям, чю вірність можна заробити».

Кожна винагорода приходить зверху. Не надто добра політика з Бене Гессерит, але ця група, що входить до кабінету, — ці знайомі з Великою Всечесною Матроною Патронесою. Вони приймуть «нову політичну необхідність». Тимчасово. Це завжди тимчасово, особливо з Всечесними Матронами.

Белл і сторожові пси знали, що потрібно багато часу, аби розібратися з цим усім. *«Навіть із посиленими вміннями Бене Гессерит».*

Це вимагало б від них усіх вкрай напруженої уваги. А першою річчю був гострий і пронизливий погляд невинності.

«Саме це втратили Всечесні Матрони, і це ми мусимо їм повернути, перш ніж вони зіллються з тлом, до якого належимо “ми»».

Беллонда провела учасниць Ради і мовчки вийшла.

Мурбелла почекала, доки всі сядуть. Змішана група: частина претендує на найвищу владу. Ангеліка так мило усміхається. Деякі очікують (не сміють іще навіть сподіватися), але збирають, що можуть.

— Наше Сестринство діяло по-дурному, — звинуватила Мурбелла. Відмітила тих, хто прийняв це зі злістю. — Ви вбили б гуску, яка несе золоті яйця!

Вони не зрозуміли. Мурбелла пояснила їм сенс приказки. Слухали з належною увагою, навіть коли вона додала:

— Не розумієте, як відчайдушно ми потребуємо кожної з цих відьом? Ми настільки перевищуємо їх кількісно, що кожній з них доведеться нести величезний тягар навчання!

Вони обміркували це, і, хоч як гірко, змушені були певним чином прийняти її слова. Бо це вона їх сказала.

Мурбелла завдала остаточного удару, щоб усе було ясно, як на долоні:

— Я не лише ваша Велика Всечесна Матрона... Хтось ставить це під сумнів?

Ніхто не ставив.

— ...але й Мати Настоятелька Бене Гессерит. Їм не залишається нічого іншого, окрім як затвердити мене на цьому становищі.

Дві з них почали було протестувати, але Мурбелла відразу їх перебила.

— Ні! Ви неспроможні накинути їм свою волю. Вам довелося б усіх їх убити. Але вони підкоряться мені.

Ті дві й далі правили своє, та вона їх перекричала:

— Порівняно з тим, що я від них здобула, більшість із вас жалюгідні слабачки! Хочете це заперечити?

Ніхто не заперечив, але з'явилися оранжеві цятки.

— Ви діти, що не знають, ким можуть стати, — проголосила вона. — Невже ви повернетесь беззахисні, щоб постати перед цими багатолікими? Хочете стати овочами?

Це викликало в них зацікавлення. Вони звикли до такого тону старших командирок. А тепер їхню увагу привернув і зміст сказаного. Тяжко було прийняти це від такої молоді... хоча... те, що вона зробила. І ще Логно та її помічниці!

Мурбелла помітила, що приманка їм сподобалася.

«Підживлення. Ця група забере його з собою. Гібридна життєва сила. Ми підживлені, щоб рости сильніше. І квітнути. І давати насіння? Краще про це не задумуватися. Всечесні Матрони не помітять цього аж до миті, коли самі майже перетворяться на Превелебних Матерів. Тоді сердито озирнуться, як колись зробила я. Чого ми були такими дурними?»

Вона бачила, що в очах її радниць з'являється слухняність. Настає медовий місяць. Всечесні Матрони наче діти в крамниці солодоців. Далеко не відразу збагнуть неминуче. Лише коли потраплять у пастку.

«Як потрапила я. Не питай оракула, що ти можеш здобути. Це пастка. Стережися справжнього віщуна долі! Тобі потрібні тридцять п'ять століть нудьги?»

Внутрішня Одріде заперечила.

«Віддай Тиранові належне. Це не може бути цілковитою нудьгою. Більше скидається на те, як Навігатор Гільдії вибирає перехід через Простороскладку. Золотий Шлях. Один із Атрідів заплатив за твоє виживання, Мурбелло».

Мурбелла почувалася обтяженою. Тиранова плата звалилася їй на плечі. *«Я не просила його робити це для мене».*

Одріде не могла пропустити цього.

«А все ж він це зробив».

«Вибач, Дар. Він заплатив. А тепер я мушу платити».

«Тож ти остаточно стала Превелебною Матір'ю!»

Під її поглядом радниці дедалі сильніше непокоїлися.

Ангеліка вирішила промовити від їхнього імені. *«Вреши-решт, я першообрана».*

«Стеж за нею! В її очах полум'я амбіції».

— Як ми маємо реагувати на цих відьом? Що ти про це скажеш? — Власна хоробрість її стривожила. Хіба ж Велика Всечесна Матрона не була тепер відьмою?

Мурбелла м'яко відповіла:

— Будете з ними терпимими й не вдаватиметеся до насилля.

Лагідний тон Мурбелли додав Ангеліці зухвальства:

— Це рішення Великої Всечесної Матрони чи...

— Годі! Я можу залити підлогу цієї кімнати кров'ю вас усіх! Хочете перевірити?

Ніхто не хотів перевіряти.

— А якщо я скажу, що це промовляє Мати Настоятелька? Спитаєте, чи маю я політику розв'язання нашої проблеми? І я відповім: політика? Ах, я маю політику для малозначних речей, як комахи, що розносять інфекцію. Малозначні речі вимагають політики. Для тих із вас, хто не бачить мудрості в моєму рішенні, я політики не потребую. Таких я швидко позбуваюся. Вмирають, ще й не встигнувши збагнути, що поранені! Так я реагую на наявний бруд. Чи є якийсь бруд у цій кімнаті?

Це була мова, яку вони розуміли: нагай Великої Всечесної Матрони, підкріплений її вмінням убивати.

— Ви моя Рада, — промовила Мурбелла. — Очікую від вас мудрості. Можете принаймні прикинутися, що ви мудрі.

Весела симпатія з боку Одріде. *«Якщо Всечесні Матрони так віддають і виконують накази, то від Белл не вимагатиметься глибокого аналізу».*

Тим часом Мурбелліні думки помандрували деінде. *«Я більше не Всечесна Матрона».*

Перехід від одного стану до іншого був таким свіжим, що вона почувалася незручно, виконуючи роль Всечесної Матрони. Її зміни були метафорою того, що станеться з її колишніми Сестрами. Нова роль, і вона ще з нею не звиклася. Інша Пам'ять симулювала віддалені асоціації з самою собою як новою особистістю. Це не було містичним преображенням, просто новими здібностями.

«Просто?»

Зміна була глибокою. Чи розумів це Дункан? Їй було боляче, що він може ніколи не побачити наскрізь її нової особистості.

«Це залишки мого кохання до нього?»

Мурбелла облишила ці питання, не бажаючи відповіді. Відчула, як її відштовхує те, що зайшло глибше, ніж їй хотілося копати.

«Мені доведеться ухвалювати рішення, яким любов перешкоджатиме. Рішення для Сестер, а не для мене самої. От звідки мій страх».

Невідкладні потреби повернули її до дійсності. Вона відіслала радниць, погрожуючи болем і смертю, якщо не навчаться нової стриманості.

А далі й Превелебні Матері мають навчитися нової дипломатії: не водитися ні з ким — навіть одна з одною. Із часом стане легше. Всечесні Матрони впишуться у звичаї Бене Гессерит. Одного дня не буде більше Всечесних Матрон: лише Превелебні Матері з кращими рефlekсами і ширшим знанням сексуальності.

Мурбелла відчувала, як переслідують її слова, почуті нею, та не прийняті, — аж до цієї миті. «Те, що ми зробимо для виживання Бене Гессерит, не має меж».

«Дункан побачить це. Я не можу це від нього приховати. Ментат не триматиметься усталеної думки про мене — якою я була до Агонії. Він відкриває свій мозок, як я відкриваю двері. Дослідить свій невід. “Що я піймав цього разу?”»

Саме це й сталося з леді Джессікою? Інша Пам'ять принесла їй Джессіку, вплетену в основи й утоки Поділів. Мурбелла трохи розпустила це плетиво й виявила старше знання.

«Єретичка леді Джессіка? Службове зловживання?»

Джессіка поринула в кохання, як Одріде поринала в море, а хвилі, які через це здійнялися, ледь не поглинули Сестринство.

Мурбелла відчула, що її несе туди, куди вона не хотіла йти. Біль стиснув їй груди.

«Дункане! Ох, Дункане! — Сховала обличчя в долонях. — Дар, допоможи мені. Що я маю робити?»

«Ніколи не питай, чого ти стала Превелебною Матір'ю».

«Я мушу! Поступ у моїй пам'яті такий виразний і...»

«Це послідовний ряд. Думка про його елементи як про причини і наслідки відволікає тебе від цілісності».

«Дао?»

«Простіше. Це ти».

«Та Інші Пам'яті тягнуться назад — далі, далі й...»

«Уяви, що їх піраміди перекриваються й координуються».

«Це лише слова!»

«Твоє тіло досі функціонує?»

«Мені боляче, Дар. Ти більше не маєш тіла, і нема сенсу...»

«Ми займаємо різні ніші. Болі, які відчуваю я, не є твоїми болями. Мої радощі не є твоїми».

«Я не хочу твого співчуття! Ох, Дар! Навіщо я народилася?»

«Ти народилася, щоб утратити Дункана?»

«Дар, прошу!»

«Тож ти народилася і тепер знаєш, що цього ніколи не достить. Так ти стала Всечесною Матроною. Що ти ще можеш зробити? Все одно не достить? Тепер ти Превелебна Мати. Думаєш, цього достатньо? Ніколи не достатньо, доки живеш».

«Ти кажеш, що я завжди мушу сягати за власні межі».

«Ба! Ти не ухвалюєш рішень на цій підставі. Ти його чула? Не думай, просто роби! Невже ти вибереш легку дорогу? Чого ти мала б засмучуватися через те, що зіткнулася з неминучим? Якщо це все, що ти бачиш, то обмежся покращенням породи!»

«Бодай тебе! Навіщо ти це зі мною зробила?»

«Що саме?»

«Змусила мене побачити себе і своїх колишніх Сестер таким чином».

«Яким чином?»

«Бодай тебе! Ти знаєш, що я маю на увазі!»

«Кажеш, колишніх Сестер?»

«Ох, ти підступна».

«Усі Превелебні Матері підступні».

«Ти ніколи не припиняєш навчати!»

«Це те, що я роблю?»

«Якою простачкою я була! Питаючи тебе, що ви робите насправді».

«Ти це знаєш не гірше за мене. Чекаємо, доки людство подорослішає. Тиран дав людям лише час для зростання, та зараз вони потребують опіки».

«Що в Тирана спільного з моїм болем?»

«Ти дурненька жінка! Хіба ж ти провалилася під час Агонії?»

«Ти знаєш, що ні!»

«Припини перечіплятися об тривіальності».

«Ах ти, суко!»

«Нехай називають мене відьмою. Це краще, ніж блудницею».

«Єдина різниця між Бене Гессерит і Всечесними Матронами — це їхня ринкова площа. Ти побралася з нашим Сестринством».

«Нашим Сестринством?»

«Ти плекала породу для влади! Чим це відрізняється від...»

«Не перекручуй, Мурбелло! Не випускай з поля зору виживання».

«Не кажи мені, що ти не мала влади».

«Тимчасовий вплив на людей заради виживання».

«Знову виживання!»

«У Сестринстві, яке сприяє виживанню інших. Як заміжня жінка, що народжує дітей».

«Тож усе зводиться до продовження роду».

«Це рішення, яке ухвалюєш ти сама: сім'я і все, що її поєднує. Що дає щастя і робить життя приємним?»

Мурбелла засміялася. Опустила руки, розплющила очі й побачила Беллонду, яка стояла і спостерігала.

— Це завжди спокуса для нової Превелебної Матері, — сказала Беллонда. — Потеревенити трохи з Іншою Пам'яттю. Хто був цього разу? Дар?

Мурбелла кивнула.

— Не вір усьому, що вони тобі кажуть. Це знання, яке ти сама оціниш.

«Достеменно слова Одраде. Дивись очима мертвих на давно минулі сцени. Який спектакль, побачений крізь щілину!»

— Там можна загубитися на години, — сказала Беллонда. — Вправляйся у стриманості. Будь певна в тому, що маєш землю під ногами. Одна рука для себе, одна — для корабля.

Знову те саме! Минуле, прикладене до сучасного. Яким багатим робить Інша Пам'ять щоденне життя.

— Це мине, — сказала Беллонда. — За якийсь час стає звичним, як стара торба. — Вона поклала звіт перед Мурбеллою.

«Стара торба! Одна рука для себе, одна — для корабля. Стільки сенсу в цих простих ідіомах».

Мурбелла відкинулася на спинку слінгокрісла, щоб переглянути звіт Беллонди, і зненацька уявила себе частиною ідіоми Одраде: *«Павуча Королева в центрі моєї павутини»*. Павутина, можливо, тепер трохи пошарпана, та все ще ловить речі, які можна перетравити. Смикни за нитку — і прибіжить Белл, очікувально випинаючи нижню щелепу. Смикальні слова — це «Архіви» й «аналіз».

Побачивши Беллонду в цьому світлі, Мурбелла розгледіла мудрість у тому, як Одраде її використовувала: вади такі ж цінні, як і чесноти. Коли Мурбелла закінчила зі звітом, Беллонда так само стояла в характерній для себе позі.

Мурбелла збагнула, що Беллонда дивиться на всіх, хто її викликає, як на недомірків, людей, що звертаються до Архівів з несерйозних причин і яких слід поставити на місце. Несерйозність: *bete noire*¹, злий дух Беллонди. Мурбеллі це здалося кумедним.

Мурбелла приховувала свої веселощі, втішаючись спілкуванням із Беллондою. Скрупульозність — ось спосіб впоратися

¹ Те, що викликає відразу або страх (*фр.*).

з нею. Нічим не применшувати її сильних сторін. Цей звіт був зразком стислої та доречної аргументації. Вона викладала свою думку без надмірних оздоб, достатньо, щоб її висновки стали зрозумілими.

— Ти розважаєшся, викликаючи мене? — спитала Беллонда.

«Вона стала більш проникливою! Хіба я її викликала? Вона і з кількох слів знає, коли потрібна. Каже в цьому звіті, що наші Сестри мусять бути взірцями лагідності. Мати Настоятелька може бути такою, якою мусять бути, але це не стосується решти Сестринства».

Мурбелла торкнулася звіту.

— Вихідний пункт.

— Тож мусимо почати, перш ніж твої подруги виявлять ком-центри. — Беллонда зі звичною самовпевненістю опустилася в слідокрісло. — Там не стало, але я можу послати по Шіану.

— Де вона?

— На кораблі. Вивчає набір червів у Великому Трюмі й каже, що будь-яка з нас може навчитися контролювати їх.

— Цінне, якщо це правда. Облиш її. Що зі Скителі?

— Досі на кораблі. Твої подруги ще його не знайшли. Тримаємо його в схованці.

— Тримайте й далі. Він добра резервна карта для переговорів. І вони не мої подруги, Белл. Як там Раббі та його група?

— Їм зручно, але вони стривожені. Знають, що Всечесні Матрони тут.

— Тримайте їх у схованці.

— Це моторошно. Інший голос, але я чую Дар.

— Це луна у твоїй голові.

Беллонда щиро засміялася.

— А зараз те, що слід поширити між Сестер. Ми діємо вкрай делікатно, показуючи себе людьми, якими слід захоплюватися і наслідувати їх. «Ви, Всечесні Матрони, можете зробити

інший вибір, жити не так, як ми, але можете пізнати наші сильні сторони».

— Ах.

— Це зводиться до питання власності. Всечесні Матрони є власністю речей. «Хочу мати це місце, цю іграшку, цю особу». Бери, що хочеш. Використовуй, доки це тобі не набридне.

— Тим часом ми йдемо своїм шляхом, захоплюючись усім побаченим.

— І в цьому наш гандж. Ми нелегко віддаємо себе іншим. Страх перед любов'ю і почуттями! Самовладання — це теж своєрідна жадібність. «Бачиш, що я маю? Не зможеш цього мати, якщо не ходитимеш моїми дорогами!» Ніколи не слід так поводитися з Всечесними Матронами.

— Хочеш мені сказати, що ми маємо їх полюбити?

— А як іще змусити їх захоплюватися нами? Це була перемога Джессіки. Коли вона віддала, то віддала все. У наших звичаях стільки зібрано й запечатано, а тут це нездоланне узливання: віддати все. Це непереморно.

— Ми не так легко йдемо на компроміс.

— Так само, як і Всечесні Матрони.

— Це наслідок їхнього бюрократичного походження!

— А ще їхнього вишколу — йти шляхом найменшого опору.

— Ти збиваєш мене з пантелику, Да... Мурбелло.

— Хіба ж я сказала, що ми мусимо йти на компроміс? Компроміс нас ослаблює, і ми знаємо, що існують проблеми, яких компроміс не може розв'язати. Існують рішення, які ми мусимо ухвалити, хай які вони гіркі.

— *Вдавати*, наче любимо їх?

— Це для початку.

— Це буде кривавий союз — поєднання Бене Гессерит і Всечесних Матрон.

— Раджу, щоб ми якомога ширше Ділилися. Можемо втрачати людей, доки Всечесні Матрони навчаються.

– Шлюб, укладений на полі бою.

Мурбелла встала, думаючи про Дункана на не-кораблі, згадуючи цей корабель таким, яким вона бачила його востаннє. Тепер він нарешті відкритий, не прихований від жодного чуття. Дивна механічна брила, химерно гротескна. Дикий конгломерат виступів і випинань, без видимої цілі. Тяжко уявити, як ця річ, хоч яка величезна, здійсмається власними силами і зникає в космосі.

Зникає в космосі!

Вона побачила обрис ментальної мозаїки Дункана.

«Шматочок, який не можна переставити! Налаштуватися. Не думай, просто роби».

З раптовістю, від якої її пройняло холодом, збагнула його рішення.

Мить, коли ви думаєте взяти долю у власні руки, — це мить, коли можете бути розчавлені. Будьте обережні. Припускайте можливість несподіванок. Коли ми творимо, завжди працюють інші сили.

Дарві Одраде

— Просувайся вкрай обережно, — перестерегла його Шіана. Айдаго не вважав, що йому потрібна пересторога, та все ж оцінив її.

Присутність Всечесних Матрон на Капітулі полегшила йому завдання. Через них корабельні Прокторки та інші охоронці нервувалися. За Мурбеллиним наказом її колишні Сестри трималися осторонь корабля, та всі знали, що вороги тут. Монітори сканерів показували нескінченний на вигляд потік ліхтерів, що вивергали Всечесних Матрон на Летовище. Більшість новоприбулих, здавалося, цікавилися страхітливим не-кораблем, який там стояв, але ніхто не опирався Великій Всечесній Матроні.

— Не опираються, доки вона жива, — пробурмотів Айдаго там, де Прокторки могли його почути. — Мають традицію вбивати своїх очільниць, щоб посісти їхнє місце. Скільки зможе витримати Мурбелла?

Комунікатори зробили роботу за нього. Знав, що його бурмотіння розійдеться по всьому кораблю.

Невдовзі після цього Шіана прийшла до нього в його кабінет і висловила своє невдоволення.

- Що ти робиш, Дункане? Ти засмучуєш людей.
- Повертайся до своїх червів!

— Дункане!

— Мурбелла веде небезпечну гру! Вона — це все, що стоїть між нами і катастрофою.

Він уже виголосив цю гризоту Мурбеллі. Для спостерігачів у цих словах не було нічого нового, але оскільки він їх повторював, усі, хто чув про його острах, дратувалися — архівістки за моніторами комунікаторів, корабельна охорона, усі.

Окрім Всечесних Матрон. Мурбелла тримала їх подалі від Беллондиних Архівів.

— На це буде час пізніше, — сказала вона.

Шіана подала свою репліку:

— Дункане, або припини підживлювати нашу тривогу, або скажи нам, що ми маємо зробити. Ти ментат. Функціонуй для нас.

«Ах, Великий Ментат виступає на сцену, щоб усі могли його побачити».

— Те, що я повинен зробити, очевидне, але це від мене не залежить. Я не можу покинути Мурбеллу.

«Але мене можуть забрати».

Тепер справа переходила в руки Шіани. Вона залишила його і пішла розсівати власний різновид змін.

«Маємо Розсіяння як власний приклад».

До вечора вона нейтралізувала Превелебних Матерів на кораблі і махнула їм, що вони можуть зробити наступний крок.

«Підуть слідом за мною».

Міссіонарія всупереч власній волі підготувала ґрунт для Шіаниного домінування. Більшість Сестер знала, що в ній містилася прихована сила. Небезпечна. Але вона була.

Невикористовувана сила — наче маріонетка з видимими мотузками, яких ніхто не тримав. Незвичайна приваба: *я можу змусити її танцювати.*

Підживлюючи це ошуканство, Дункан зв'язався з Мурбеллою.

— Коли я тебе побачу?

— Дункане, прошу. — Навіть на проєкторі видно було, який у неї втомлений вигляд. — Я зайнята. Ти знаєш навантаження. За кілька днів звільнюся.

Проєктор показав Всечесних Матрон позаду, дивна поведінка їхньої очільниці викликала в них невдоволені гримаси. Будь-яка Превелебна Мати могла б прочитати з їхніх облич думку: *«Невже Велика Всечесна Матрона розм'якла? Та ж це тільки чоловік, не більше!»*

Роз'єднавши зв'язок, Айдаго підкреслив те, що бачили всі спостерігачі на кораблі: *«Вона в небезпеці! Невже вона цього не помічає?»*

«А тепер, Шіано, це вже твоя справа».

Шіана мала ключ, що приводив у дію льотні контролери корабля. Міни прибрано. Ніхто не може знищити корабель в останню мить, пославши сигнал прихованим вибуховим пристроям. Слід було зважати лише на людський вантаж, особливо на Тега.

«Тег зрозуміє мій вибір. Інші — група Раббі та Скителі — муситимуть розділити з нами ризик».

Футари, розміщені в безпечних каютах, його не тривожили. Цікаві тварини, але цієї миті незначущі. Як на те пішло, про Скителі він подумав лише мимохідь. Малий тлейлаксу залишався під наглядом вартових, які, попри інші клопоти, не спускали з нього пильної уваги.

Він ліг у постіль з почуттям нервозності, яка мала готове пояснення для всіх сторожових псів Архіву: *його дорогоцінна Мурбелла в небезпеці*.

Вона й була в небезпеці, але він не міг її захистити.

«Сама моя присутність — вже загроза для неї».

Він встав удосвіта й повернувся до арсеналу демонтувати збройну фабрику. Тут його знайшла Шіана й попросила приєднатися до неї в секції охорони.

Їх привітало кілька Прокторок. Обрана ними лідерка його не здивувала. Гарімі. Він чув про її виступ на Соборі. Підозрілива. Занепокоєна. Готова розпочати власну ризиковану гру. Жінка мала спокійне обличчя. Дехто казав, що вона рідко усміхається.

— Ми відвернули комунікатори в цьому приміщенні, — сказала Гарімі. — Показують нас, як ми перекушуємо й розпитуємо тебе про зброю.

Айдаго відчув клубок у шлунку. Люди Белл швидко розпізнають симуляцію. Надто ж проєктований манекен його самого.

Гарімі відповіла на його насуплену міну:

— Ми маємо союзників у Архівах.

Заговорила Шіана:

— Ми тут, аби спитати: чи хочеш ти зійти з корабля, перш ніж ми втечемо на ньому?

Його здивування було щирим.

Залишитись?

Він цього не обмірковував. Мурбелла більше йому не належала. Зв'язок між ними розірвано, розірвано з її боку. Вона ще з цим не змиралася. Поки ні. Але зробить це, коли її вперше попросять ухвалити рішення, яке наразить його на небезпеку, заради цілей Бене Гессерит. Зараз вона просто трималася від нього на більшій відстані, ніж це було необхідно.

— Ви рушаєте в Розсіяння? — спитав він, дивлячись на Гарімі.

— Рятуємо те, що вдасться. Голосуємо ногами, як це колись називалося. Мурбелла підриває Бене Гессерит.

Існував невимовлений аргумент, який, на його думку, виявився для них вирішальним. Незгода з ризикованою грою Одраде.

Айдаго глибоко вдихнув.

— Я рушаю з вами.

— Тільки потім не жалкуй! — перестерегла Гарімі.

— Це дурня! — сказав він, давши волю придушеній тузі.

Гарімі не здивувалася б такій відповіді Сестри. Айдаго її шокував, їй знадобилося кілька секунд, щоб отямитися. Чесність її підкорила.

— Звичайно, це дурня. Я перепрошую. Ти певен, що не залишишся? Ми завинили тобі шанс зробити власний вибір.

«Розбірливість Бене Гессерит щодо тих, хто вірно їм служить!»

— Я приєднуюся до вас.

Туга на його обличчі була невдаваною. Він не приховував її, повернувшись до своєї консолі.

«Позицію для мене визначено».

Не намагався приховувати своїх дій, перекодовуючи ідентифікатори контурних ланцюгів корабля.

«Союзники в Архівах».

Контурні ланцюги з'явилися на його проєкціях — кольорові стрічки, зв'язок яких з льотною системою був розірваний. Уже після кількох хвилин вивчення став видимим шлях в обхід цього розриву. Ментатські спостереження підготували це.

«Множинності через ядро!»

Айдаго сів, відкинувшись на спинку крісла, і чекав.

У момент зльоту в черепі виникло відчуття гуркотливої порожнечі. І раптово припинилося, коли вони достатньо віддалилися від поверхні, щоб задіяти нуль-поле і ввійти в Простороскладку.

Айдаго дивився на проєкцію. Ось вони: літня пара у своєму саду! Він бачив мерехтливу мережу попереду них. Чоловік вказав на неї, його обличчя розпливлося у задоволеній усмішці. Вони рухалися в прозорому покривалі з контурними ланцюгами корабля позаду. Мережа розросталася — уже не лінії, а стрічки, товщі за проєктовані контурні ланцюги.

Губи чоловіка формували слова, але звуку не було. *«Ми на тебе чекали».*

Долоні Айдаго перемістилися до консолі, пальці віялом розійшлися у ком-полі, перехоплюючи потрібні елементи контролю над контурами. Немає часу для тонкощів. Грубий розрив. Упродовж секунди він дістався ядра. З цього моменту просто було скидати цілі сегменти. Навігація пішла першою. Він побачив, як тоншає мережа, а на обличчі чоловіка з'являється здивування. Наступним було нуль-поле. Айдаго відчув, як корабель крениться в Простороскладку. Мережа перехилилася, почала розтягуватися, а двоє спостерігачів скоротилися й порідшали. Айдаго стер ланцюги зоряної пам'яті, а з ними і свої власні дані.

Мережа і спостерігачі зникли.

«Звідки я знав, що вони будуть тут?»

Не мав відповіді, крім певності, що коренилася в його попередніх частих видіннях.

Він знайшов Шіану в приміщенні варті, над панеллю тимчасового керування польотом. Вона не здійняла погляду. Схилилася над панеллю, нажахано дивлячись на неї. Проекція над Шіаною показала, що вони вийшли з Простороскладки. Усі побачені сузір'я були Айдаго незнайомими, та він цього й очікував.

Шіана обернулася й глянула на Гарімі, що стояла над нею.

— Ми втратили все своє сховище даних!

Айдаго постукав себе по скроні вказівним пальцем.

— Ні, не втратили.

— Але нам знадобляться роки, щоб відновити основне! — запротестувала Шіана. — Що сталося?

— Ми — нерозпізнаваний корабель у нерозпізнаваному Всесвіті, — сказав Айдаго. — Хіба ж не цього ми хотіли?

Немає таємниці рівноваги. Мусиш просто відчутти хвили.

Дарві Одраде

Мурбеллі здавалося, що минуло століття від моменту, коли вона усвідомила Дунканове рішення.

«Зникнути в космосі! Покинути мене!»

Незмінне часочуття, здобуте під час Агонії, підказало їй, що насправді від цього усвідомлення минуло всього кілька секунд, але вона відчувала, що знала про його намір із самого початку.

«Його слід зупинити!»

Потяглася до ком-пульту, аж тут Централь задрижала. Тремтіння тривало нескінченно довго, та врешті поволі затихло.

Беллонда вже схопилася на ноги.

— Що...

— Це не-корабель здійнявся з Летовища, — промовила Мурбелла.

Беллонда кинулася до свого ком-пульту, але Мурбелла її зупинила.

— Уже відлетів.

«Вона не повинна бачити мого болю».

— Та хто... — Беллонда замовкла, не договоривши. Сама оцінила послідовність подій і розгледіла те саме, що бачила Мурбелла.

Мурбелла зітхнула. Знала всі лайки людської історії, однак не хотіла вдаватися до жодної з них.

— Я з'їм ланч у приватній їдальні з радницями та хочу, щоб ти була присутня, — сказала Мурбелла. — Скажи Дуані: нехай знову стушкує устриці.

Беллонда почала було протестувати, але все, що в неї вишло, це:

— Знову?

— Пам'ятаєш, що вчора ввечері я їла сама внизу? — Мурбелла повернулася на своє місце.

«Мати Настоятелька має обов'язки!»

Слід було міняти карти, плисти за течією і одомашнювати Всечесних Матрон.

«Деякі хвили збивають тебе з ніг, Мурбелло. Та ти підводишся і рухаєшся з ними. Сім разів вниз, вісім — угору. Можеш утримувати рівновагу на дивних поверхнях.»

«Я знаю, Дар. Добровільна співучасть у вашій мрії.»

Беллонда вдивлялася в неї, аж доки Мурбелла не сказала:

— Під час вчорашнього обіду я посадила радниць на деякій відстані від себе. Це було дивно — лише два столи на всю їдальню.

«Чому я продовжую цю шалену балаканину? Як можу виправдати свою вкрай незвичну поведінку?»

— Ми міркували, чому жодної з нас не допустили до нашої їдальні, — сказала Беллонда.

— Щоб урятувати ваші життя! Але тобі варто було побачити їхню цікавість. Я читала з їхніх губ. Ангеліка сказала: «Вона їсть якусь тушенину. Я чула, як вона розмовляла про це зі своїм шеф-кухарем. Хіба ж не чудовий цей світ, який ми здобули? Мусимо скуштувати цю тушенину, яку вона замовила.»

— Куштують, — промовила Беллонда. — Я бачу. — Додала: — Ти знаєш, що Шіана забрала картину ван Гога з... твоєї спальні?

«Чому це так боляче?»

— Я помітила, що її нема.

— Сказала, що позичила її для своєї кімнати на кораблі.

Губи Мурбелли стиснулися.

«Бодай би їх! Дункан і Шіана! Тер, Скителі... усі вони зникли, і немає змоги податися за ними слідом. Та ми все ще маємо

аксолотлеві контейнери і клітини Айдаго від наших дітей. Це не те саме... але близько. Він думає, що втік!»

— Усе гаразд, Мурбелло? — Турбота в голосі Белл.

«Ти перестерігала мене перед дикими речами, Дар, а я не слухала».

— Після трапези заберу своїх радниць на інспекцію Централі. Скажи моїй аколітці, що я хотіла б сидру, перш ніж піти на спочинок.

Беллонда вийшла, побуркуючи. Це було більше в її стилі.

«Куди ти ведеш мене зараз, Дар?»

«Ти хочеш супроводу? Провідника в подорожі твого життя? Заради цього я померла?»

«Але ж вони забрали й ван Гога!»

«Тобі так сильно його бракуватиме?»

«Чому вони забрали його, Дар?»

Відповіддю на це був глузливий сміх, і Мурбелла втішилася, що ніхто більше його не чує.

«Ти не бачиш, що вона задумала?»

«План Міссіонарії!»

«О, щось більше. Це наступна фаза: від Муад'Діба до Тирана, до Всечесних Матрон, до нас, до Шіани, і що далі? Ти цього не бачиш? Розуміння вже на краю твоїх думок. Прийми його, як ти ковтонула б гіркий напій».

Мурбелла здригнулася.

«Бачиш? Гіркі ліки з майбутнього Шіани. Колись ми думали, що всі ліки мусять бути гіркими, а інакше вони неефективні. Солодке не має цілющої сили».

«Це мусить статися, Дар?»

«Дехто захлинеться цими ліками. Та віцїлілі зможуть породити цікаві схеми».

Парні протилежності окреслюють твої жадання, а твої жадання ув'язнюють тебе.

Припис дзен-сунітів

— Ти навмисне дозволив їм утекти, Даніелю!

Стара жінка витерла руки об заплямований поділ садового фартуха. Був літній ранок, навколо неї цвіли квіти, поблизу на деревах перекликувалися птахи. Небо здавалося туманним, обрій світився жовтим сяйвом.

— Ні, Марті, зараз це було ненавмисне, — відповів Даніель. Зняв капелюх із загнутими крисами, обтер кущувату щетину сивого волосся, знову вдягнув капелюха. — Він застав мене зненацька. Я знав, що він нас бачить, але не підозрював, що він бачить і мережу.

— А я вибрала для них таку гарненьку планету, — сказала Марті. — Одну з найкращих. Справжнє випробування їхніх умінь.

— Нема сенсу нарікати на це, — промовив Даніель. — Вони там, де ми зараз не можемо їх дістати. Хоча він настільки розтягнувся, що я сподівався легко його піймати.

— Вони мали й Пана тлейлаксу, — зауважила Марті. — Я його бачила, коли вони ввійшли під мережу. А я так хотіла вивчити ще одного Пана.

— Не розумію чого. Завжди до нас посвистують, завжди спонукають нас до того, що мусимо їх розтоптати. Я не люблю такого поведження з Панами, і ти добре це знаєш. Якби це було не для них...

— Вони не боги, Даніелю.

— Ми теж.

— Я й далі вважаю, що ти дозволив їм утекти. Так прагнеш обрізати свої троянди!

— А, хай там як, що ти сказала б Панові? — спитав Даніель.

— Я пожартувала б, якби він спитав, хто ми. Вони завжди це питають. Я відповіла б: «А кого ти сподівався, Самого Бога з хвилястою бородою?»

Даніель захихотів.

— Це було б кумедно. Їм так тяжко погодитися з фактом, що лицепляси можуть бути незалежними від них.

— Не розумію чому. Це природна послідовність подій. Вони дали нам силу поглинати спогади і досвід інших людей. Назбирай їх достатньо, і...

— Це ті подоби, які ми приймаємо, Марті.

— Байдуже. Пани мали б знати, що одного дня ми назбираємо їх достатньо, щоб ухвалювати власні рішення стосовно власного майбутнього.

— І їхнього?

— Ох, я попросила би пробачення, поставивши його на належне місце. Можна зробити принаймні це, керуючи іншими. Хіба ж ні, Даніелю?

— Коли ти прибираєш таку міну, Марті, я йду обрізати свої троянди. — Він повернувся до ряду кущів із зеленим листям і чорними квітками у його голову завбільшки.

Марті гукнула йому вслід:

— Збери досить людей, і отримаєш велику кулю знань, Даніелю! Так я йому сказала б. І ці бене-гессеритки на тому кораблі! Їм я сказала б, скільки їх маю. Ти помітив, якими відчуженими вони здаються, коли ми крадькома на них зиркаємо?

Даніель схилився над чорними трояндами.

Вона дивилася на нього, вперши руки в боки.

— Уже не кажучи про ментатів, — промовив він. — На цьому кораблі було їх двоє, обидва гхоли. Хочеш з ними погратися?

— Пани завжди намагалися контролювати їх також, — сказала вона.

— Цей Пан матиме клопоти, якщо спробує каламутити з цим великим, — зауважив Даніель, відтинаючи пагін від кореневого стовбура трояндового куща. — О, яка гарна.

— Ментати теж! — озвалася Марті. — Я їм сказала б. Їм ціна — десять центів за пучок.

— Центів? Не думаю, щоб вони це зрозуміли. Превелебні Матері — так, але не цей великий ментат. Він ще не настільки витончився.

— Знаєш, кому ти дозволив утекти, Даніелю? — зажадала вона, підходячи до нього. — Цей Пан мав зашиту в грудині нуль-ентропійну трубочку. Повну клітин гхол, ось як!

— Я це бачив.

— Тому ти дозволив їм утекти!

— Я їм не дозволяв. — Його садові ножиці заклацали. — Гхоли. Він пасує до їхньої компанії.

*Це ще одна книга, присвячена Бев, подрузі, дружині,
бездоганній помічниці, тій, що дала цьому творіві
його назву. Присвята посмертна, а дальші
слова, написані вранці після її смерті, мають
розповісти, що вона була моєю натхненницею.*

Серед найкращих речей, які я можу сказати про Бев, є таке: у нашому спільному житті не було нічого, що я потребував би забути, я вдячний навіть за мить її лагідної смерті. Тоді вона дала мені найвищий дар свого кохання, мирний перехід, про який говорила без страху та сліз, заспокоюючи цим мої страхи. Чи існує більший дар, ніж показати, що немає потреби боятися смерті?

В офіційному некролозі можна буде прочитати: Беверлі Енн Стюарт Форбс Герберт, народжена 20 жовтня 1926 року в Сієтлі, штат Вашингтон; померла о 17:05 7 лютого 1984 року в Кавалоа на острові Мауї. Я знаю, що це максимум формальностей, які вона могла стерпіти. Взяла з мене обіцянку, що не буде традиційного похорону «з казанням проповідника і моїм тілом, виставленим на позір». Як вона говорила: «Мене вже не буде в цьому тілі, але воно заслуговує більшої пошани, ніж ця демонстрація».

Вона наполягла, щоб я обмежився її кремацією, а попіл розвіяв над її любим Кавалоа, «де я мала стільки миру й любові». Це й уся церемонія — друзі та близькі стежать за тим, як розвіяно її прах під пісню «Міст над бурхливими водами».

Вона знала, що тоді литимуться сльози, як ллються вони зараз, коли я пишу ці слова, але у свої останні дні часто казала,

що сльози даремні. Вбачала в сльозах відголосок нашого тваринного походження. Так виє пес, утративши свого господаря.

У її житті домінувала інша частина людської свідомості — дух. Не в якомусь сльозливо-сентиментальному релігійному сенсі і не в тому, що більшість спіритуалістів асоціювала б із цим словом. Для Бев це було світло, яке осявало зі свідомості все, із чим вона стикалася. Попри тугу, я з цього приводу можу сказати: навіть у скорботі мій дух повен радості з любові, яку вона дала мені та дає досі. Увесь смуток через її смерть не є надто високою ціною за кохання, яке нас єднало.

Її вибір пісні під час розвіювання праху узгоджувався з тим, що ми часто говорили одне одному: вона — мій міст, а я — її. Це суть нашого подружнього життя.

Ми розпочали це єднання 20 червня 1946 року, на церемонії перед пастором у Сієтлі. Медовий місяць провели в пожежній сторожовій вежі на вершині Келлі Б'ют, у Національному парку «Снокволмі». Наші апартаменти площею у дванадцять квадратних футів мали нагорі приблизно шестифутовий купол, а більша частина приміщення була заповнена приладами для пошуку вогню, за допомогою яких ми могли б усунути будь-яке виявлене задимлення.

У цій тісній квартирці з вініловим програвачем «Віктрولا» та двома портативними друкарськими машинками, які займали більшу частину єдиного стола, ми доволі добре визначили візирець нашого спільного життя: праця під музичний супровід, письменництво та інші радощі, які дає життя.

Це аж ніяк не означає, що ми жили в стані постійної ейфорії. Аж ніяк. У нас траплялися миті нудьги, страху та болю. Та ми завжди знаходили час для сміху. Навіть наприкінці життя Бев усе ще могла усміхатися, кажучи мені, що я правильно вклав її на подушки, що пом'якшив їй біль спини ніжним масажем та іншими необхідними речами, бо вона вже не могла робити їх сама.

У свої останні дні не хотіла, щоб хтось інший, крім мене, її торкався. Але наше подружнє життя створило такий зв'язок любові та довіри, що вона часто казала: те, що я роблю для неї, вона відчуває так, наче робила це сама. Хоча я мусив дбати про неї в найінтимніших речах, як про немовля, вона не почувалася ображеною, а її гідність не було зачеплено. Коли я припіднімав її, щоб вкласти зручніше або ж скупати, руки Бев завжди обхоплювали мої плечі, а обличчя торкалося шиї.

Тяжко передати радість тих хвилин, але запевняю, що вона була. Радість духу. Радість життя навіть при смерті. Коли вона помирала, її долоня була у моїй, а присутній лікар зі сльозами в очах промовив те, що багато хто казав про неї:

— У ній було стільки приваби.

Багато з тих, хто помічав цю привабливість, не могли її зрозуміти. Пам'ятаю, як ми ввійшли до шпиталю в передсвітанкові години, коли мав народитися наш перший син. Ми сміялися. Присутні несхвально дивилися на нас. Пологи болісні й небезпечні. Жінки помирають при пологах. Чого ці люди сміються?

Ми сміялися, бо перспектива нового життя, яке було частиною нас обох, переповнювала нас щастям. Ми сміялися, бо пологи мали відбутися в шпиталі, побудованому на місці лікарні, де народилася Бев. Яка чудова неперервність!

Наш сміх був заразливим, і невдовзі інші люди, яких ми зустрічали дорогою до пологової зали, усміхалися. Несхвалення перетворилося на схвалення. Сміх був ноткою її привабливості в моменти стресу.

Вона завжди сміялася, зустрічаючись із новим. Усе, із чим вона зустрічалася, містило в собі щось нове, і це збуджувало її чуття. У Бев приховувалася наївність, що на свій лад була формою витонченої мудрості. Вона хотіла знайти добро у всьому і у всіх. Як результат, викликала таку ж відповідь у інших.

— Помста для дітей, — казала вона. — Її прагнуть лише люди, які насправді незрілі.

Вона славилася тим, що телефонувала до людей, які її образили, і благала відкинути деструкційні почуття. «Будьмо друзями». Мене не здивувало жодне співчуття, яких надійшло так багато після її смерті.

Вона хотіла — і це для неї типово, — щоб я подзвонив до радіолога, лікування якого в 1974-му році було безпосередньою причиною її смерті, і подякував йому «за дарування цих десяти прекрасних років. Впевнився, що він розуміє: я знаю, що він хотів для мене найкращого, коли я помирала від раку. Він довів лікарське мистецтво до меж можливого, і я хочу, аби він знав, що я йому вдячна».

Хіба дивно, що я озираюся на наші спільні роки з почуттям щастя, вищого за всі слова, якими його можна описати? Хіба дивно, що я не хочу й не потребую забувати жодної миті? Більшість інших людей лише перетиналися з її життям. Я ж ділив його з нею на найінтимніший лад, і все, що вона робила, зміцнювало мене. Я не спромігся б робити те, що вимагала від мене необхідність упродовж останніх десяти років її життя, зміцнюючи її взамін, якби за попередніх років вона не віддавала себе мені, не шкодуючи нічого. Я вважаю це моєю великою удачею і найчудовішим привілеєм.

*Френк Герберт, Порт-Таунсенд, штат Вашингтон
6 квітня 1984 р.*

Літературно-художнє видання

ГЕРБЕРТ Френк
Капігула Дюни
Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *І. В. Матюшенко*
Художній редактор *Ю. О. Дзекунова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *О. О. Старова*

Підписано до друку 18.07.2022. Формат 60х90/16.
Друк офсетний. Гарнітура «Petersburg». Ум. друк. арк. 36.
Наклад 4000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у АТ «Харківська книжкова фабрика «Глобус»»
61011, м. Харків, вул. Різдва, 11.
Свідоцтво ДК № 7032 від 27.12.2019 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88
 - на сайті Клубу: bookclub.ua
 - у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом
- Надсилається безоплатний каталог**

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів

e-mail: publish@ksd.ua

Герберт Ф.

Г37 Капітула Дюни : роман / Френк Герберт ; пер. з англ. Н. Михаловської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 576 с.

ISBN 978-617-12-9802-6 (PDF)

Орден Всечесних Матрон одну за одною нищить планети та трощить долі їхніх мешканців. Матрони мають кількісну перевагу та привезену з Розсіяння нездоланну зброю. Землі Старої Імперії поруйновані. Недосяжною для ненависті Матрон лишається тільки Капітула — головна планета Бене Гессерит, ордену, що хоробро протистоїть Всечесним. Але так не триватиме вічно. Капітулу можуть захопити та знищити. Орден Бене Гессерит має встигнути перетворити свою планету на нову Дюну. А для цього їм знадобиться сила їхнього ворога. Принаймні однієї з них...

УДК 821.111(73)

